Jean-Claude
Carrière

CERCUL MINCINOȘILOR

Cele mai frumoase
povești filozofice
din lumea întreagă

HUMANITAS

Jean-Claude Carrière s-a născut în 1931 în Franța. Deși a studiat istoria, a renunțat curând la această vocație, consacrându-se desenului și scrisului. Debutului literar (cu romanul *Lézard,* 1957) i-a urmat la scurtă vreme cel cinematografic, cu scenarii pentru Pierre Etaix și Jacques Tati. Colaborarea cu Bunuel (care a durat 19 ani) îl plasează în rândul scenariștilor de renume internațional. Lucrează cu Volker Schlondorff, Louis Malle, Milos Forman, Jean-Luc Godard etc. În paralel, scrie piese de teatru (colaborează cu Jean-Louis Barrault și mai ales cu Peter Brook), face adaptări pentru ecran, realizează filme de televiziune, publică romane și eseuri.

Cărți: *Le Dictionnaire de la bêtise* (cu Guy Bechtel, 1967), *Le Livre des bizarres* (cu Guy Bechtel, 1972), *La Paix des braves* (1984), *Conversations sur l'invisible* (cu Jean Audouze și Michel Casse, 1988), *La Controverse de Valladolid* (1992), *La Force du bouddhisme* (cu Dalai-Lama, 1995), *Le Cercle des menteurs* (1998, *Cercul mincinoșilor,* Humanitas, 1999, 2006), *Dictionnaire amoureux de Vinde* (2000), *Les Annees d'utopie* (2002), *Détails de ce monde* (2004, *Frânturi din astă lume,* Humanitas, 2007); *Contes philosophiques. Cercle des menteurs 2,* 2008 (*Povestiri filozofice. Cercul mincinoșilor 2,* Humanitas, 2009); *N'espérez pas vous débarrasser des livres. Entretiens menés par Jean-Philippe de Tonnac* (cu Umberto Eco, 2009) *(Nu sperați că veți scăpa de cărți,* Humanitas, 2010).

Scenarii de film: *Le Journal d'une femme de chambre* (Luis Bunuel, 1964), *Le Charme discret de la bourgeoisie* (Luis Bunuel, 1972), *Le Fantome de la liberte* (Luis Bunuel, 1974), *Cet obscur objet du désir* (Luis Bunuel, 1977), *Die Blechtrommel* (Volker Schlondorff, 1979), *Sauve qui peut (la vie)* (Jean-Luc Godard, 1980), *Danton* (Andrzej Wajda, 1982), *Max mon amour* (Nagisa Oshima, 1986), *Valmont* (Milos Forman, 1988), *Milou en mai* (Louis Malle, 1990), *Cyrano de Bergerac* (Jean Paul Rappeneau, 1991), *Der Unhold* (Volker Schlondorff, 1996), *Birth* (Jonathan Glazer, 2001) ș.a.

Jean-Claude Carrière

CERCUL MINCINOȘILOR

Cele mai frumoase povești filozofice din lumea întreagă

Aici este lumină

Asemenea râmelor care, se zice, afânează pământul pe care-l străbat în întuneric și-l fac să rodească, poveștile trec din gură în gură și spun, din timpuri străvechi, ceea ce nimic altceva nu poate spune. Unele se răsucesc și se înfășoară în interiorul aceluiași popor. Altele, ce par alcătuite dintr-o materie subtilă, pătrund prin zidurile nevăzute care ne despart, trec prin timp și spațiu și merg mai departe. Astfel, scena comică bine cunoscută, în care clovnul caută un obiect pierdut într-un cerc de lumină, nu pentru că l-a pierdut acolo, ci pentru că „aici este lumină”, se regăsește în culegerile arabe și indiene încă din secolul al X-lea, și poate chiar de mai înainte. Trebuie spus că, la fel ca obiectul căutat, scena are un înțeles adânc și tainic. Dincolo de anecdota savuroasă, ni se arată că e mai bine să căutăm acolo unde este lumină. Dacă nu găsim obiectul pierdut, vom găsi poate altceva; dar în întuneric nu vom găsi nimic.

Această poveste – ca atâtea altele – a supraviețuit războaielor, cotropirilor, destrămării imperiilor. A trecut prin atâtea secole. S-a strecurat în mintea noastră, ca multe alte taine.

Povestea, străveche plăcere universală pe care o simțim din copilărie, este atât de trainică pentru că, fără îndoială, are o însușire anume, un principiu deosebit de permanență.

Mai întâi, pentru că ne duce, în câteva cuvinte, într-o altă lume, în care nu trăim întâmplările, ci le închipuim, o lume în care stăpânim spațiul și timpul, în care punem în mișcare personaje imposibile, cucerim după dorință alte planete, strecurăm tot soiul de făpturi sub ierburile de pe fundul iazurilor, între rădăcinile stejarilor, o lume în care cârnații atârnă în copaci, râurile curg spre izvoare, păsări guralive răpesc copii, răposați fără odihnă se întorc pe furiș fiindcă au uitat ceva, o lume fără granițe și fără legi, în care putem orândui cum ne place întâlnirile, luptele, pasiunile.

Povestitorul este înainte de toate cel care vine din altă parte,

care îi adună în inima satului pe cei care nu pleacă niciodată nicăieri și le arată alți munți, alte planete, alte spaime și alte chipuri. Este cel care aduce schimbarea.

Prin acel „a fost odată”, trecerea dincolo de granițele lumii, adică metafizica, se strecoară în copilăria fiecărui om, și poate chiar a fiecărui popor, prinzând rădăcini atât de puternice, încât vom socoti tot ce s-a născut din mintea omului, întreaga noastră viață drept o realitate indiscutabilă. Pe lângă faptul că ne încântă și ne poartă pe alte tărâmuri, povestea este temeiul însuși al credințelor noastre.

Povestea înseamnă însă mai mult decât această călătorie sau trecere în altă lume. Printr-o datorie firească, fiindcă presupune o relație între oameni, povestea este legată întotdeauna de cei ce ascultă, iar uneori – într-un chip mai puțin vizibil – de cel ce o istorisește. Este asemenea unuia dintre obiectele magice pe care le-a folosit în atâtea rânduri, de pildă o oglindă vorbitoare.

Povestea este publică. Când este spusă, vorbește. Narcis, care nu se gândește decât la el însuși, nu poate inventa și nici povesti. Este pierdut în chipul său din oglinda lacului.

Istorisirea unei povești, acțiune publică prin care națiunile își păstrează identitatea, se regăsește pretutindeni în filmele de toate felurile pe care ni le arată mereu televiziunea. Ochii noștri n-au avut niciodată parte de atâtea drame, comedii, seriale, romane istorice. Din punct de vedere cantitativ, povestea rivalizează cu imaginea omniprezentă de care s-a legat acum o sută de ani. Dar numai din punct de vedere cantitativ; mai departe nu putem face nici o apreciere.

Mai exploatată ca niciodată, mai vlăguită și poate mai popularizată (dar nu întotdeauna), povestea se regăsește în mass-media zilelor noastre. Dacă ne întrebăm de ce, ne vom gândi imediat la distracție, adică la faptul că ne alungă grijile și gândurile. Povestea ne face să uităm urâțenia însângerată a lumii sau prostia ei plicticoasă. Povestea înseamnă evadare, fiindcă ne poartă pe tărâmul uitării.

Dar, când este ingenioasă, ne readuce iute în lumea de care crezusem că ne eliberasem. Și atunci apare din nou oglinda. Ne recunoaștem imediat în ficțiune.

Mai mult: chiar dacă povestea – invenție gândită într-o oarecare ordine, numită „ficțiune” – este adesea limpede prezentată ca atare, ea poate fi uneori și clandestină. Se poate

ascunde pretutindeni. Poate că se află chiar alături fără știrea noastră.

Pentru că totul este poveste, până și Istoria. Totul este povestit ca un șir de fapte succesive, în care fiecare decurge din cel precedent, anulându-l. S-a întâmplat un lucru, apoi altul. Jurnalele de știri, care trec prin persoana unui interpret, aducător de noutăți bune și rele, sunt dramatizate în mod inevitabil. O luare de ostatici, o negociere anevoioasă, urmărirea unui ucigaș ori un record sportiv sunt tot atâtea povești, tot atâtea drame. Azi am trăi în direct războiul din Troia, cu interviuri luate atât lui Achile, cât și Elenei: și poate chiar zeilor, cine știe?

Povestim, ca și altădată. Și vom mai povesti fără îndoială multă vreme. Este limpede că ne place, de asemenea, să povestim despre noi. Știi ce mi s-a întâmplat ieri? Nu? Ascultă-mă. Iar noi ascultăm. Adesea, când trăim alături de cineva, ascultăm cu răbdare cum le povestește unor prieteni aceeași întâmplare. Facem acest sacrificiu. Știm că lui (sau ei) îi face bine să fie în centrul unei întâmplări. Să se bucure de atenția tuturor, pentru câteva clipe. Este o bucățică de viață, de existență adevărată.

Trăim într-o istorie, istoria noastră, dar și în istoria câtorva oameni care ne sunt apropiați. Trăim, de asemenea, în alte istorii, pe care le împărțim cu vecinii noștri, cu poporul nostru și uneori chiar cu întreaga lume.

De aceea nu suntem niciodată mulțumiți de povestitorii noștri, de scenariști, de exemplu. Așa e și firesc. Nici o oglindă nu ne poate mulțumi. Toate popoarele, în toate timpurile, au fost dezamăgite de autorii lor, de povestitorii lor. Toate au dorit povești mai bune. Pentru că ele sunt făcute din acest aluat în care se recunosc, cu care se identifică. Ar dori ca poveștile lor să fie mai bune, pentru că ele însele doresc să fie mai bune.

Este de la sine înțeles că viața noastră mai cuprinde și alte lucruri. Nu suntem numai povești. Însă fără poveste, fără posibilitatea de a spune această poveste, nu însemnăm nimic, sau însemnăm foarte puțin. Și pentru că o poveste este înainte de toate o mișcare de la un punct la altul, care nu lasă niciodată lucrurile în starea de început, trăim în această curgere, în această mișcare. Avem un început, vom avea un sfârșit.

Se spune – fără nici un fel de dovadă – că Arta cu *A* mare este

o provocare pentru timpul care ne ia și ne macină, că piramidele de la Giseh sunt chemări ale eternității, ca versurile lui Rimbaud sau ca bolta Capelei Sixtine. Nu sunt încredințat că este așa. Se pune totul în același coș, iar „puternica dorință de a dura“ (dacă eu nu durez, să dureze măcar o parte din mine, de pildă o operă) este departe de a oferi o explicație completă.

Povestea populară, spusă la ureche, fără numele autorului, nu are această ambiție de trăinicie. Se obișnuiește cu nepăsarea și cu lungi perioade de uitare. Dacă se pierde, atâta pagubă. Mai sunt și altele. Mai ales, nu trebuie nimeni învinuit. Un poet sufist din vremurile de demult spunea: „Noaptea s-a sfârșit, dar povestea mea nu s-a isprăvit. Cu ce este vinovată noaptea?”

Să spui o poveste, pe lângă plecarea spre alt tărâm, este un fel anume de a te strecura în timp și de a-l nega în aceeași clipă. Timpul povestirii a intrat aproape fără greutate în patul stăpânului de neînvins. Acesta pare să-și piardă pentru moment orice influență și chiar orice putere asupra noastră. Suntem înăuntrul lui, în inima valului, suntem el. Orice mare operă dramatică, purtându-ne cu ea, desființează timpul – în care plictiseala, paznic neobosit, ne readuce la momentul potrivit.

Vechea mașinărie a interesului dramatic are probabil o mare legătură cu această afirmare implicită, pe care o repetă mereu povestitorul, a faptului că stăpânește timpul.

L-am întrebat într-o zi pe neurologul Oliver Sacks ce înseamnă pentru el un om normal. Întrebare banală, fără prea mare importanță. Dar în calitatea sa de neurolog, Oliver Sacks avea un punct de vedere. A ezitat, apoi mi-a răspuns că un om normal este poate acela care se dovedește în stare să-și istorisească propria poveste. Știe de unde vine (are o origine, un trecut, o memorie ordonată), știe unde se află (are o identitate) și crede că știe încotro se îndreaptă (își face planuri, dar la capăt așteaptă moartea). Este, așadar, instalat în mișcarea unei povești, este o istorie și se poate povesti.

Dacă legătura dintre individ și istorie se rupe, dintr-un motiv fiziologic ori mental, povestea se destramă, istoria se pierde, iar persoana este proiectată undeva în afara curgerii timpului. Nu mai știe nimic, nici cine este, nici ce are de făcut. Se agață de niște aparențe de viață. Individul, sub privirea medicului, este în derivă. Cu toate că mecanismele corpului său funcționează, s-a rătăcit pe drum, nu mai există.

Ceea ce se spune despre un individ se poate spune și despre o societate? Unii așa cred. Neputința de a se povesti, de a se identifica, de a se așeza firesc în curgerea timpului ar putea să ducă popoare întregi la dispariție, le-ar putea despărți de altele și mai ales de ele însele, în lipsa unei memorii mereu împrospătate. Este ceea ce se întâmplă astăzi cu popoarele africane sau sud-americane, care sunt amenințate de primejdia tăcerii. Expuși la cenzura cea mai importantă, cea comercială, care înaintează sub stindardul „liberei concurențe” (California și Mali sunt „libere” să se întreacă, de pildă, în domeniul producției de televiziune: ce înseamnă de fapt acest lucru? Nu aduce oare cu vulpea liberă în poiata liberă?), numeroși povestitori sunt astăzi împiedicați să vorbească. Purificarea estetică și cea etnică au fost dintotdeauna surori gemene. La acestea se mai adaugă în zilele noastre așa-zisul liberalism, care vine să ne spună, nici mai mult nici mai puțin, să ne ținem gura.

*

* *

Din toate aceste motive – alături de multe altele, legate de întâmplare – se naște ispita, pentru povestitorii de meserie, să alcătuiască într-o zi o culegere a poveștilor favorite.

Dar ce istorii, ce povești să alegi? Cum să găsești, cum să culegi câteva picături dintr-un ocean? în chip obligatoriu, și nu fără părere de rău, trebuie să selectăm, prin urmare să eliminăm.

Astfel, poveștile pe care le-am adunat și le-am istorisit în felul meu (care este unul din atâtea altele, la un moment dat și într-un loc anume) nu sunt istorii mitice. Chiar dacă poartă uneori urma grijii față de origine, a datoriei de a fi așa, și nu altfel, nu vin din această arie întinsă, explorată atât de metodic chiar în clipa în care dispare, acest teritoriu unde niște oameni i-au asigurat multă vreme pe părinții și pe vecinii lor, povestindu-le lucruri îndeobște fabuloase, că nu se află pe acest pământ nici din întâmplare, nici din greșeală, că o legătură străveche, supranaturală, îi leagă de bucățica lor de pământ și că această naștere anume le impune un fel de a conviețui, ca primă conștiință a umanității.

Am renunțat la aceste povești mitice, ori mitologice, nu din lipsă de interes, ci de spațiu. Sunt uneori destul de lungi și greu de înțeles, învăluite în ceața pe care o știm prea bine, cea a

începuturilor, în care ne putem lesne rătăci. La aceasta se adaugă faptul că există colecții minunate, în multe țări, care cuprind aceste povești despre origine și începuturi.

Am lăsat deoparte, aproape cu totul, uriașa țesătură de povești minunate, cu zâne, cu duhuri, cu fantome – scoțiene ori chinezești –, cu arătări fioroase, monștri, vrăjitoare slute, prințese adormite, broaște false și demoni adevărați care umplu castelul neterminat unde închipuirea noastră caută o altă lume, care o prelungește și o amenință pe a noastră.

Dacă aceste povești au un sens, dincolo de aparența de blestem ori de vrajă pe care ne-o oferă, sensul acesta este unul tainic, chiar pentru autori. Cel puțin așa ne spun specialiștii convinși. Spaimele noastre adevărate sunt ascunse, se manifestă cum pot, alături de tainicele noastre dorințe.

În legătură cu poveștile pe care le numim „fantastice", adică izvorâte din fantezie, mai putem vorbi – ce-i drept, cu prudență – despre naivitate, despre o nevoie copilărească de a visa, despre o spărtură în realitatea apăsătoare, despre un joc subtil și continuu între spaimă și bucurie. Istoricii arată de multă vreme cât de complex este domeniul lor, recunoscând că existența unui popor nu poate fi redată doar prin înșiruirea unor evenimente. Ne oglindim și în monștri. Realitatea în sensul strict al termenului – faptele noastre, întâmplările – nu poate arăta pe deplin cum am fost, dacă roadele imaginației noastre, succesive și încâlcite, nu vin să le lumineze.

Toate aceste abordări sunt fertile. Copilăria noastră este mereu înnoită, legănată și fermecată. Fantasticul este însă atât de bogat, încât o selecție convenabilă ar număra un șir uriaș de volume. Iar lumea cealaltă poate ajunge, cu timpul, la fel de fastidioasă ca a noastră.

Am renunțat – cu excepția câtorva cazuri, vreo douăsprezece la număr – și la poveștile scurte care cuprindeau o morală, o recomandare de prudență obișnuită, și în primul rând la fabule, gândite cu scopul limpede de a ne conduce la o anumită concluzie, de a ne da un sfat de bună-cuviință ori de bun-simț. Cu tot succesul lor planetar – de la *Panchatrata* la La Fontaine –, mi se pare că fabulele tind mai curând să închidă decât să deschidă. Nu-mi fac întotdeauna plăcere. Mă plictisesc, pentru că nu mă surprind. Viața pe care o înfățișează este prea săracă.

Cât despre morală, o găsesc artificială, discutabilă și oricum

inutilă. Înțelepciunea popoarelor este oarecum contradictorie, cuprinzând totul și contrariul său. *Piatra care se rostogolește nu prinde mușchi* și *Tinerețea învață călătorind* ori *Cine se scoală de dimineață departe ajunge,* dar și *Averea vine dormind.* Toate proverbele sunt asemenea mănușilor. Le poți întoarce pe dos. La fel și antiproverbele, care cad în propriile lor capcane. *Adevăr dincoace de Pirinei, minciună dincolo.* Pascal a rostit acest mare adevăr. Dar din ce parte a Pirineilor?

*

* *

Alcătuind această carte, la care am lucrat mai bine de douăzeci și cinci de ani, mi-am dat seama, treptat, că voiam un alt fel de istorioare și de povești, prezente cam peste tot, dar atât de greu de clasificat, încât nu știam cum să le numesc. Pilde de înțelepciune? Anost ca un discurs de serbare școlară. Pilde de viață? De învățătură? Povești distractive și instructive, cum s-ar fi spus odinioară? Povești hazlii? Ar aduce mai degrabă cu o culegere de glume.

Povești despre spațiu și timp? De aici și de aiurea? De demult și dintotdeauna? Nimic nu se potrivea.

Când mă întorceam la povestirile care-mi plăceau cu adevărat, constatam că aparțin toate acestei lumi, dar că uneori treceau dincolo de granițele ei și o tulburau. Aveau un înțeles, ba chiar mai multe, ascunse unul după altul. Erau povestiri adânci, îndelung șlefuite, făcute să ne ajute să trăim și chiar să murim, gândite și istorisite în societăți temeinic organizate și întărite, care se cred trainice și cât de cât civilizate.

Poveștile – inventate într-o zi de cine știe ce geniu necunoscut – vin să semene îndoiala, să întărească ori să zguduie legile, să îndrepte ori să strice raporturile familiale și sociale, să tulbure politica, să ațâțe ceea ce se află dincolo de noi, nevrând să se arate. Aduc în traiul nostru pașnic ceva neașteptat, ciudat, un grăunte de neliniște. Ating ușor tot ceea ce frământă omenirea, precum scânteile unui foc. De aceea mi se pare că merită numele de „povești filozofice”.

Sunt povești care ne uimesc adesea și ne fac să râdem, dar astfel suntem puși în alertă și totodată dezarmați. Dacă ai râs, accepți mai lesne ceea ce pare inacceptabil și chiar nerușinat ori de neînțeles.

Sunt povești al căror sfârșit nu este întotdeauna limpede, ca

și cum n-ar vrea să se încheie, ca și cum ar rămâne deschise privirii noastre, până la hotarele misterului. Multe dintre ele sunt frumoase și atât, dar frumusețea lor, care este bineînțeles filozofică, este mai presus de oricare altă însușire.

Vechimea lor este foarte variabilă, iar originea îndeobște necunoscută, pentru că alcătuiesc o comoară pe care popoarele o fură unul de la altul. Am pus alături, fără ezitare, parabole străvechi și povestiri hazlii din zilele noastre, dintre care unele ne tulbură adânc mintea.

Cei care nu vor să țină seama de faptul că gândim și acționăm în orice clipă după niște structuri foarte vechi vor socoti asemenea vecinătăți artificiale. Și totuși așa este. Venim de foarte departe. Așa cum astrofizicienii văd o „lumină străveche” în jurul nostru de la începutul lumii, putem auzi ici și colo, dacă ciulim bine urechea, șoapte de dinainte de istorie.

Visele de altădată se înrudesc cu ale noastre. Dacă toți – sau aproape toți – ne trezim uneori brusc pentru că ne-am visat căzând, se pare că visul este foarte vechi, din vremea în care eram încă lemurieni sau alt soi de maimuțe care dormeau noaptea în copaci și se temeau ca nu cumva să cadă, în somn, în gura fiarelor. Cine știe dacă filele următoare nu cuprind povești care se spuneau în sălașurile preistoriei, trezind râsul ori spaima, acum trei sute de secole ori chiar mai demult, pe când nu exista încă nici un stat, nici o societate asemănătoare cu a noastră, dar picturile rupestre răspândeau o lumină fără pereche.

Astfel, recunoscând calitatea socială și chiar intelectuală, am putea spune, a acestor povești, suntem nevoiți să ne întoarcem, bâjbâind, la nașterea noastră atât de anevoioasă și de lungă și atât de greu de deslușit. Unde, în ce stadiu anume începe civilizația? După ce o putem recunoaște? Poate că tocmai după acest semn: un bărbat, sau o femeie, sau un grup de bărbați și femei, îndepărtându-se la un moment dat de tradiția mitică, de repetarea adevărurilor primare, inventează o situație, câteva personaje, o acțiune structurată, o încheiere – pe scurt, o *istorie.*

Așa s-a născut autorul, chiar dacă este anonim. Este primul mincinos colectiv (se cunosc mulți alții, de ordinul milioanelor). Istoria lui este o făcătură, o urzeală. Dar a plăcut, va fi spusă mai departe, a intrat cu ușurință în viața de zi cu zi și acolo va rămâne. Minciuna, sub forma povestirii, devine astfel aliata

tuturor, stăpâna vieții, legătura trainică ce nu mai poate fi desfăcută.

Nici mitul, nici fabula, nici epopeea n-au fost de ajuns. Luând de ici, de colo, de la toate, s-au născut altfel de povești, pe care le-am putea numi chiar metafizice, pentru că și ele ne silesc să deformăm lumea, s-o condimentăm, s-o părăsim și să ne întoarcem, cu alți ochi, ca și cum singurul mijloc de a o înțelege și de a o îmblânzi ar fi să o privim de departe, văzând-o ca pe o copie ștearsă, un model uitat, un ideal pierdut. În clipa în care civilizația se afirmă și-și înscrie numele în piatră, ceva ne spune, în chip ironic și discret, că avem în fața ochilor o ciornă ori un lucru de nimic.

*

* *

Cel care inventează povești nu este ferit de primejdia de a prefera lumea lor celei în care trăim. Te poți adăposti – cine oare nu cunoaște nenumărate exemple? — în preajma îngerilor ori a zânelor, poți sta de vorbă în fiecare noapte cu fantomele și cu planetele. Poți chiar părăsi această lume, cum am văzut de atâtea ori la acest sfârșit de secol, călare pe o cometă și poți căuta pacea și odihna departe, pe Sirius.

La cealaltă extremă, mintea noastră se cercetează pe sine și ajungem să luăm visele drept realitate. Imaginarul nostru este atât de vast, iar uneori atât de puternic și de limpede, încât poate înlocui realul înșelător și prefăcut, vălul cețos ajungând să aspire la statutul de adevăr suprem, inalterabil, autoritar. Zeii, sau Dumnezeu, personaje schimbătoare ale unei istorii omenești, îi detronează astfel pe cei care i-au inventat, iar noi ne închinăm fantomelor. Suntem asemenea lui Balzac, care-l chema în ajutor, pe patul de moarte, pe Horace Bianchon, unul din personajele sale, singurul medic în care mai avea încredere.

Din fericire, poveștile pe care ni le-am istorisit sunt adesea conștiente de aceste primejdii. Chiar dacă rămân mereu deschise spre altceva, precum o fereastră întredeschisă prin care se strecoară, în nopțile de vară, miresmele îmbătătoare din grădină și zgomotul slab al unei petreceri de departe, știu să ne readucă la loc tocmai când trebuie, știu să se arate aspre și neînsemnate. În fiecare clipă, ne aduc aminte cât sunt de înșelătoare și cum ne pot păcăli.

Sunt vii, tulburătoare, ușoare. Sunt ca florile, ori ca dulciurile,

pe care mesenii le ciugulesc zâmbind la sfârșitul unei petreceri – fără nici o pretenție de gândire înaltă, departe de morală, de dădăceala apăsătoare. Montaigne spunea că nu preda, ci povestea doar. Povestitorul care anunță opera, la începutul *Kaidara, jantol*-ul fulani, ne arată încă de la început: „Sunt ușoară, folositoare, plină de învățăminte."

Sunt precum mărunțișul care trece din mână-n mână pentru a alcătui la sfârșit o comoară.

*

* *

De unde vin toate aceste povești?

Unele popoare au iubit poveștile cu un soi de patimă și și-au topit în ele cele mai multe dintre neliniștile care le frământau și, prin urmare, dintre lucrurile pe care le cunoșteau.

În primul rând, cartea cuprinde povestiri din tradiția budistă zen sau din tradiția sufi, pentru că în amândouă cazurile povestea a fost socotită unealta cunoașterii. Poveștile, gândite și spuse cu un scop limpede, cuprind mai multe trepte de înțelegere. Pentru a-și atinge scopul, ațâță mintea, dar o și amăgesc.

Cele două tradiții sunt însă destul de recente, inspirându-se din izvoare mult mai vechi, care vor fi larg reprezentate: mai întâi tradiția indiană, despre care s-a crezut multă vreme (în chip absurd) că se află la originea tuturor povestirilor cunoscute, apoi tradiția africană și în sfârșit cea chineză. Lumea islamică – cu excepția sufismului – a șlefuit cu măiestrie meșteșugul povestitului, l-a împodobit, l-a împletit și l-a cusut cu fir de lumină și de umbră.

În lumea evreiască, supusă altor influențe și străbătută de un umor sănătos, născut din exil și din aplecarea spre sine, aceleași povești capătă un alt ton, deci și un alt înțeles. De această dată, felul în care este spusă povestea (chiar dacă e legată de lucruri sfinte) este cel puțin tot atât de important ca povestea însăși. Tradiția evreiască așază adesea îndărătul cuvintelor, al ordinii cuvintelor și chiar al locului literelor un soi de structură tainică, un fel de mesaj ascuns acolo cine știe de cine, un alt înțeles, care este cel adevărat, ca și cum forma poveștii n-ar fi decât o aparență.

Nu lipsesc, firește, tradițiile europene și amerindiene. Poveștile pur creștine sunt destul de rare, fiindcă ne-au fost

transmise, de cele mai multe ori, sub forma unor pilde moralizatoare, având scopul precis de a convinge și de a converti. Le lipsește dimensiunea tainică, nelămurită, acest lucru fiind valabil pentru toate legendele religioase, de pe toate continentele.

*

* *

Povestitorul are o singură ambiție: să fie nevoie de el. Ca de un țăran ori de un brutar. Nici mai mult, nici mai puțin. Pentru că poveștile pe care le spune dezvăluie unele laturi ale spiritului care sunt altminteri imperceptibile. Civilizații dintre cele mai puternice l-au așezat la răscruce, uneori în inima unui palat, iar protectoarea lor este bineînțeles o femeie, Șeherazada cea vestită, care juca pe o viață cu fiecare poveste, care umplea de vrajă întreaga noapte și tăcea, visătoare, la ivirea zorilor.

Prin urmare, o poveste trebuie bine spusă. Este un joc pe viață și pe moarte. Poate că – am mai spus-o – nu suntem noi înșine decât o poveste, cu început și sfârșit. Dar atunci, cine o mai povestește?

O altă viziune alegorică, pe care o vom găsi mai departe, îl înfățișează pe povestitor stând în picioare pe o stâncă și istorisindu-și poveștile oceanului care se întinde sub ochii lui. Oceanul îl ascultă, legănându-se ușor, fermecat. O poveste se sfârșește și începe alta, pentru că nu există încheiere. Iar alegoria ne spune răspicat: *Dacă povestitorul tace, sau dacă este silit să tacă, nu se știe ce va face oceanul.*

Acest rol copleșitor înseamnă o condiție pe care cei mai mulți dintre contemporanii noștri o socotesc dureroasă: povestitorului nu-i este îngăduit să vorbească despre sine. Este o regulă de aur. Dacă nu te supui, oceanul va mătura stânca demnă de dispreț unde un om, într-o zi, s-a socotit vrednic de a se povesti pe sine. Adevăratul povestitor este asemenea unei neguri sau unui turn găurit de întâmplare. Vânturile se strecoară prin spărturi, purtând solii de departe, iar turnul răsună atât de tare, încât uneori ți se pare că auzi un glas.

Greșesc cei care cred că o poveste poate fi mai lesne crezută dacă este sădită în realitate. Nici vorbă. Mulți dintre prietenii noștri – chiar și noi, fără îndoială – încep de multe ori așa: „Unchiului meu, sau unei cunoștințe, i s-a întâmplat ceva nemaipomenit”. Apoi povestesc, cu o minciună cât se poate de

sinceră, o poveste veche de câteva sute de ani, despre care nu se poate spune nimic – nici cine a trăit-o, nici cine a inventat-o.

Frumusețea unei povești vine aproape întotdeauna din faptul că este învăluită în întuneric. Marii autori sunt necunoscuți. Cine a scris Biblia sau *Mahābhārata?* Ce fel de om era Shakespeare? Când auzim o poveste hazlie, care ne face uneori să râdem, alteori ne pune pe gânduri, ne întrebăm aproape întotdeauna: cine oare a putut inventa asemenea minune? Răspunsul este necunoscut, ca mai toate răspunsurile. Ne spunem, fără îndoială, poveștile de care avem nevoie și care sunt rostite de cutare ori cutare gură, născându-se dintr-o vibrație tainică, aceeași pentru toți, de nepătruns, unde cuvântul „imaginație" nu mai are nici un sens. De aceea, cele mai frumoase povești nu sunt, de fapt, ale nimănui. Nici un povestitor nu poate spune: povestea asta este a mea. Gura din umbră vorbește pentru toți. Uriașa popularitate, culmea gloriei este, până la urmă, anonimatul.

Ca și alte atâtea alcătuiri (poate), de vreme ce poveștile nu există decât pentru a face legătura dintre cei care vorbesc și cei ce ascultă, și prin ei cu ceea ce îi unește și cu ceea ce îi însuflețește, poveștile își schimbă culoarea și forma, își schimbă chiar și numele, după timpul care le spune. Uneori, chiar sensul este schimbat, cine știe cum. Când Victor Hugo, într-un poem din *Legenda secolelor,* intitulat *Supremație,* adaptează *Kena Upanișad,* schimbă sfârșitul în chip deliberat, slăbind oarecum puterea zeului Indra față de necunoscutul care-l stârnește. Deformare conștientă sau nu? Nu se poate spune. Victor Hugo scria sub imboldul inspirației, iar timpul scria în el. În vremea aceea când băteau atâtea vânturi, era unul din turnurile de pe vârful muntelui.

Din dorința de a păstra taina, n-am încărcat poveștile cu nici un fel de comentariu. Am arătat doar originea probabilă, cu toate rezervele. M-am ferit de erudiția care se străduiește din răsputeri să clasifice vântul.

Exprimarea populară, ivită din mișcarea șerpuitoare a mulțimilor, dintr-o anume așteptare, dintr-o nevoie nelămurită – chiar dacă un autor celebru, și vom găsi mai încolo exemple din belșug, nu s-a sfiit să și-o însușească –, este tocmai ceea ce scapă clasificării, analizei, ceea ce este din fire trecător, instabil, ambiguu uneori până la incoerență, altfel spus viu. Orice

clasificare sistematică – pe epoci, pe popoare, pe teme sau pe stiluri – ar putea șterge această imperfecțiune neprețuită.

*

* *

Nu se știe dacă Istoria se repetă. Fenomenul este adesea dezbătut. Dar istoria – cu *i* mic – se repetă necontenit. O știm cu toții: dacă am auzit într-o zi ceva ce ne-a plăcut, vom simți nevoia, datoria de a transmite mai departe acel ceva. Aici nu există taine care trebuie păzite cu strășnicie.

După o petrecere, când unul dintre meseni spune o poveste, este urmat de un altul, care dorește să-l întreacă, și așa mai departe. Uneori poveștile se țin lanț, toată noaptea. Obiceiul este foarte vechi, fără îndoială, și aduce cu un ritual îngăduitor, în care povestea spusă se șlefuiește și se schimbă de fiecare dată, uneori împuținându-se, alteori îmbogățindu-se.

Repetarea istoriei amintește de reluarea necontenită a miturilor, ca și cum, în amândouă cazurile, am fi amenințați de primejdia uitării. Mitul se dorește adevărat, istoria se recunoaște mincinoasă: așa le-am putea deosebi, la prima vedere. Dar amândouă se repetă, pentru că amândouă sunt în primejdie. Adevărul și minciuna revin mereu pe buzele noastre, fiind amândouă, fără nici o îndoială, indispensabile.

*

* *

Un mare număr din poveștile care urmează mi-au fost spuse, în felurite locuri și împrejurări. Pe cele mai multe le-am găsit în cărți (peste două mii). M-am străduit să le redau simplu, fără să le stilizez, încercând să mă eclipsez, cum se obișnuiește, pentru a pune povestea înaintea povestitorului. Orice transcriere a acestui tip de poveste este greșită. Pentru că aceste povești nu sunt făcute să fie citite. Sper că forma simplă în care le-am redat le va îngădui altor povestitori – care le vor rosti – să le înflorească cum cred de cuviință, cu amănunte, divagații, jocuri, fără a mai vorbi de farmecul personal.

Era totuși nevoie de o ordine. Orice am face, ordinea este întotdeauna necesară. Până și un zigzag are un început și un sfârșit.

Mi-am amintit atunci că nu am fost în stare niciodată, cu toată strădania mea înverșunată, să citesc un manual de filozofie și nici măcar să înțeleg sensul acestei alăturări ciudate. Mi-am

amintit și că m-am gândit: de ce să nu încerc într-o zi să-mi scriu propriul manual, alcătuit doar din istorii? Ar fi deplasat, pretențios și destul de limitat să vorbesc în acest caz de filozofie. Să zicem că este un manual despre tot și despre nimic, mai curând despre tot decât despre nimic, în care ar fi pomenite, în acest chip mai puțin obișnuit, lucrurile care ne frământă uneori, licăririle care ne cheamă, întâmplările care ne bucură, visele care ne amăgesc, adică legătura noastră pe cât de firavă, pe atât de necesară cu lumea, în scurtul răgaz al deschiderii unei ferestre între două neanturi, pe care îl numim viață.

Am alcătuit capitole din aceste istorii, le-am pus titluri, apoi m-am jucat îndelung cu piesele acestui joc uriaș pe care mi-l făcusem singur. Ce să păstrez și ce să dau deoparte? Ce să pun înainte și ce după? Percepția noastră asupra lumii nu urmează nici o ordine de cunoaștere, iar reacțiile noastre sunt haotice. Până și cultura noastră este lipsită de ordine.

Mă gândisem așa: turnăm toate poveștile într-un sac, iar dacă ne frământă o întrebare, tragem la întâmplare, ca la loterie. Ceea ce va ieși va fi răspunsul și-l vom accepta ca atare.

În cele din urmă, am încercat să conturez, mergând pe firul povestirilor alese, un soi de drum șovăitor, care nu poate fi nici pe departe drept, care s-a dovedit mai scurt decât mi-l închipuisem, un drum cu umbre, cu opriri, cu suișuri și coborâșuri, care trece prin ținuturi pustii și prilejuiește întâlniri, unele plăcute, altele mai puțin, cu punți, cu vaduri, cu hățișuri neașteptate și cu pietre de hotar pe jumătate îngropate în iarbă.

Un drum, oricât ar părea uneori de plăcut, oricât de bun și de trainic, nu trezește cine știe ce interes dincolo de hotarele țărilor prin care trece și pe care este menit să le unească. Marile drumuri moderne, care sunt de-acum electronice, strică uneori pentru totdeauna ținuturile pe care le străbat. S-a pierdut, printre altele, respectul față de peisaj, atât dinafară cât și dinăuntru. Drumul pe care am încercat să-l croiesc ar fi dorit să se piardă pentru totdeauna în hățișuri și să nu mai fie de trebuință nimănui. Până la urmă, rămâne doar o chemare către călător, pe care îl îndemn din toată inima să treacă peste șanțuri și să dărâme gardurile.

JEAN-CLAUDE CARRIÈRE (introducere la volumul *Cercul mincinoșilor.*

Lumea este ceea ce este

CÂINELE ÎNSETAT

Un poet persan povestește că un câine, care murea de sete după ce rătăcise mult timp prin deșert, a ajuns până la urmă în fața unei ape. S-a aplecat să-și potolească setea, dar, văzându-și în apă propria imagine, a crezut că era un alt câine, care păzea locul oprindu-l să bea.

Câinele însetat s-a culcat gâfâind lângă râu și a așteptat. Puțin mai târziu, s-a apropiat din nou, s-a aplecat prudent și a privit: celălalt câine era tot acolo.

Câinele s-a tras înapoi și, chinuit de sete, s-a culcat din nou. Scena s-a repetat de câteva ori. Într-un sfârșit, la capătul puterilor și răzbit de sete, s-a aruncat în apă, gata să se lupte cu celălalt patruped.

În apă, spre marea lui surpriză, n-a găsit nici un câine. S-a zbenguit, și-a potolit în voie setea. Apa i s-a părut delicioasă.

După o vreme, a ieșit din râu. Înainte de a porni la drum, s-a mai uitat o dată în apă.

Celălalt câine era din nou acolo și se uita la el.

ȘANSA EFEMERIDEI

Într-o zi superbă, în Danemarca, un turist se plimba pe malul mării. Acolo, pe un dig, a văzut doi pescari care trăgeau liniștiți din pipă, lângă undițe, pândind plutele.

Nu se mișcau și nu scoteau un cuvânt – cum fac adesea pescarii.

Turistul a rămas o vreme privindu-i, gândindu-se cum să între în vorbă cu ei. S-a așezat, s-a ridicat, a tușit: nici măcar nu s-au uitat la el.

A spus atunci cu voce tare că peisajul i se părea încântător, iar ziua superbă. Nici o privire, nici un cuvânt.

Turistul le-a arătat cu mâna un splendid vapor de croazieră care trecea în larg: cei doi au rămas la fel de indiferenți.

Deodată, a zărit o efemeridă care zbura prin jur și le-a spus:

— Ia te uită, o efemeridă!

Nici o reacție. Cei doi continuau să se uite la plute, neclintiți și tăcuți.

— Ce insectă admirabilă! a mai spus turistul.

Nici un răspuns.

Puțin mai târziu, turistul a vorbit din nou:

— Știați că aceste insecte trăiesc doar douăzeci și patru de ore? Și că de asta se numesc efemeride?

Atunci, unul din pescari, scoțându-și pipa din gură, a întors puțin capul și a zis:

— Ei, măcar a prins vreme bună.

FIUL LUI SATAN

O legendă musulmană spune: Adam și Eva (Hawa) trăiau împreună în Rai. Adam a trebuit să plece cu o treabă (nu știm care anume) și a lăsat-o pe Eva singură.

Atunci a apărut Șeitan (Satan) însoțit de fiul său El-Khannâs („cel care se fofilează"). Șeitan i-a spus Evei:

— Eu trebuie să plec undeva. Poți să ai grijă de fiul meu până când mă întorc?

Eva a fost de acord. Între timp, Adam s-a întors și, văzându-l pe fiul lui Șeitan, l-a recunoscut și l-a ucis pe loc. Apoi a atârnat bucățile de trup în crengile unui copac și s-a întors la treaba lui.

Șeitan a revenit și el, a rostit niște cuvinte magice, iar trupul fiului s-a întregit la loc. Iar Eva a primit, încă o dată, să aibă grijă de el.

Când s-a întors Adam și l-a văzut pe El-Khannâs reînviat, s-a înfuriat și a lovit-o pe Eva, spunându-i:

— Pentru ce asculți vorbele vrăjmașului nostru? Vrea numai să te amăgească! Tu trebuie să te încrezi în mine, și în nimeni altcineva!

Adam l-a ucis pe El-Khannâs încă o dată, i-a ars trupul, o parte din cenușă a aruncat-o într-un fluviu, iar altă parte a risipit-o în vânt.

Șeitan s-a întors. Eva i-a spus ce făcuse Adam. Invocându-și fiul cu anumite formule, Șeitan l-a reînviat și l-a adus lângă el.

— Pot să ți-l mai las o dată în grijă? a întrebat-o pe Eva.

— Nu, rogu-te, ia-l de aici! Nu mai vreau să am grijă de el!

Șeitan s-a folosit de toate vicleșugurile lui, s-a umilit, s-a văicărit, a momit-o, până când Eva a acceptat, pentru a treia oară.

Șeitan i-a lăsat pe fiul său în grijă și a plecat.

Adam s-a întors și a turbat de furie. L-a ucis din nou pe copil,

însă de data asta l-a fript, a mâncat jumătate din el, iar cealaltă jumătate i-a dat-o Evei, care a trebuit și ea s-o mănânce.

Când Șeitan a apărut din nou, Eva i-a spus ce se întâmplase. De acum înainte, carnea fiului Satanei era în carnea lui Adam și a Evei.

— Minunat! a spus Șeitan. Ați făcut exact ce voiam.

MÂNĂSTIREA ȘI SECETA

Vechile cronici povestesc o întâmplare tristă care s-a petrecut în Africa, zic unii, în America, sau în Asia Centrală, zic alții, sau chiar pe o insulă îndepărtată din Pacific.

Câțiva călugări creștini întemeiaseră o mânăstire trainică și perfect organizată, în care vreo treizeci de anahoreți trăiau din munca și din rugăciunile lor, într-un ținut puțin creștinat. Mânăstirea avea pământuri întinse și fertile, animale, grădini și livezi, o curte de păsări și chiar un helești cu păstrăvi.

Călugării aveau vin, lapte, brânză, tot soiul de dulcețuri și miere de albine. Coceau pâine și plăcinte. Un pârâu deviat pe pământul lor le aducea toată apa de care aveau nevoie.

Întâmplarea a făcut ca asupra ținutului să se abată o secetă cumplită care a pârjolit recoltele. Mânăstirea a rezistat, datorită unui sistem de irigații ingenios, ce ajusta debitul apei după trebuința pe care-o aveau călugării și ogoarele lor.

Printre locuitorii din împrejurimi, seceta a provocat un început de foamete. Într-o zi, vreo cincisprezece țărani numai piele și os au apărut la poarta mânăstirii și au cerut ajutor.

La hotărârea starețului, care era un om inimos, călugării au cules un sac de legume și au tăiat un porc. Apoi au pregătit o supă hrănitoare și au împărțit-o bășinașilor (li se alăturaseră, între timp, vreo zece vecini sau rubedenii de-ale lor).

Oamenii au mulțumit și s-au întors a doua zi, însă acum erau vreo patruzeci-cincizeci, pentru că vestea despre dărnicia mânăstirii se răspândise cu iuțeală.

Starețul i-a pus pe călugări să mai taie un porc, și chiar o oaie, încercând să-i sature pe toți înfometații. Localnicii au mâncat, au plecat luând cu ei un sac de nuci, iar a doua zi s-au întors.

Acum erau mai bine de o sută, cu femei și copii. Unii veneau din sate foarte îndepărtate, unde nici nu se auzise, până atunci, de mânăstire.

Starețul i-a pus pe călugări la treabă. Au cules o parcelă întreagă din grădina de zarzavat, au pescuit păstrăvi cu minciogul, au cules fructe și au tăiat patru oi.

Toată lumea a putut să mănânce, nu fără câteva încăierări. După-amiaza, starețul i-a adunat pe călugări și au oficiat o rugăciune publică pentru ploaie, la care au participat și indigenii, fiecare după ritul lui.

Cum rugăciunea a rămas zadarnică, iar foametea se agrava, în dimineața următoare numărul celor care cereau de mâncare s-a ridicat la vreo două sute de inși. A fost nevoie de câțiva dintre ei – mai în putere – ca să-i ajute pe călugări la tăierea animalelor și gătitul mâncării.

De bine de rău, au fost hrăniți cu toții. Călugării își dădeau toată silința, cu o dăruire exemplară. Rugăciunile din ajun au fost reluate, cu câteva detalii păgâne, care, spuneau țăranii, și-ar fi dovedit, în trecut, eficiența.

Totul a fost zadarnic. Seceta a continuat. În cea de-a cincea zi, flămânzii au ajuns la aproape o mie, după care călugării au renunțat să-i mai numere.

Toate legumele, toate fructele au fost culese și mâncate. Rezervele de fructe uscate, miere, dulcețuri, conserve, toate au fost devorate. Animalele au fost tăiate până la ultimul. Apoi flămânzii au mâncat caii mânăstirii și chiar măgarul bătrân pe care călugării îl țineau din milă pe o pajiște.

Au mâncat tot – găini, rațe, câini, până și șoarecii pe care i-au găsit.

Când n-a mai rămas nimic, i-au mâncat pe călugări. Istoria nu spune dacă atunci a căzut, în sfârșit, ploaia.

ULTIMUL ZBOR AL ȘOIMULUI

Un scriitor iranian din secolul XX, Khanlari, descrie ultimul zbor al unui șoim. Răpitorul survolează peisajul căutând o pradă. Se simte puternic și amenințător, vede și domină totul.

Un vânător ascuns trage atunci o săgeată care-l străpunge. Rănit de moarte, șoimul își simte sfârșitul aproape, aripile lui își contenesc bătaia și se închid.

În timp ce cade din înalt, privește săgeata ucigașă și îi vede aripa, făcută din pene de șoim.

Iar atunci, chiar înainte de-a muri, spune:

— De ce m-aș plânge? Tot ce vine asupra noastră de la noi

vine[1].

CU AJUTORUL LUI DUMNEZEU

Nastratin Hogea – un vechi prieten, pe care îl vom revedea adesea – a găsit în piața din Damasc o bucată de bumbac frumoasă și, după ce s-a tocmit pentru ea, a cumpărat-o.

A doua zi, s-a dus la un croitor recomandat de prietenii lui și i-a cerut să-i facă un halat frumos, de care avea nevoie pentru o sărbătoare apropiată.

— E în regulă, i-a spus croitorul, luându-i măsurile.

— Când o să fie gata?

— Într-o săptămână, cu ajutorul lui Dumnezeu.

Nastratin a plecat și s-a întors peste o săptămână. Halatul nu era gata. Croitorul, copleșit de treabă, nu apucase nici măcar să-l croiască.

— Atunci, când să revin? a întrebat Nastratin.

— Peste o săptămână.

— Și halatul meu va fi gata?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, halatul tău va fi gata.

O săptămână mai târziu, halatul tot nu e gata. Fata croitorului fusese bolnavă, tatăl trebuise s-o ducă la doftor. Plus alte necazuri mai mărunte. Într-un cuvânt, halatul – ioc.

— Bine, și eu când să revin? a întrebat Nastratin, care începea să-și piardă răbdarea.

— Revino peste patru zile.

— Și halatul meu o să fie gata?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, o să fie gata.

— Ascultă, i-a spus atunci Nastratin, vine ziua sărbătorii și mă prinde fără halat. N-ai putea să mi-l faci fără ajutorul lui Dumnezeu?

RUGĂCIUNEA CEA BUNĂ

La moschee, în timpul rugăciunii de vineri, un imam, cuprins de un acces de elocință sacră, a exclamat:

— O, Allah, stăpân al lumii! Dă-mi credință! Dă-mi putere, milă pentru semenii mei și smerenie! Dă-mi pace sufletească! Fă-mă iubitor de dreptate! Fă-mă iertător și darnic cu cei

---

[1] *Ke az mast ke bar mast* - în Iran, această frază a devenit proverbială.

sărmani!

Nastratin, care era de față, s-a ridicat brusc și a început să urle:

— O, Allah, stăpân al lumii! Dă-mi douăsprezece ulcioare pline cu aur! Dă-mi o casă mare, răcoroasă, cu grădină și havuz! Dă-mi patru femei tinere și frumoase care să-mi dăruiască fericire!

Imamul a încercat să-l facă să tacă, l-a taxat drept necredincios și hulitor, a cerut să fie scos din moschee.

— Dar pentru ce? a întrebat Nastratin. Fac exact același lucru ca și imamul!

— Ce vrei să spui?

— Ei bine, fiecare cere ceea ce nu are!

TOPORUL FURAT

Lao-Zi povestește că, într-o zi, un țăran și-a rătăcit toporul. A căutat prin casă, dar nu l-a găsit. Atunci a zărit un vecin care trecea întorcându-și privirea în altă parte, și imediat l-a bănuit că-i furase toporul.

Într-adevăr, omul se purta exact ca un hoț de topoare. Chipul, expresia, purtarea, gesturile, cuvintele pe care le rostea, totul trăda, neîndoielnic, un hoț de topoare.

Țăranul se pregătea să-și denunțe vecinul, să-l acuze public și să-l cheme în fața unui judecător, când și-a găsit toporul, căzut în niște tufe din apropiere.

Iar când l-a revăzut pe vecin, acela nu mai arăta defel ca un hoț de topoare.

Lumea nu e ceea ce este

SPĂRGĂTORII DE PIATRĂ

O povestire a lui Charles Péguy prezintă un om din Evul Mediu care merge pe jos până la Chartres și care, în drumul lui, întâlnește un ins care făcea meseria cea mai grea dintre toate: spărgea piatră.

— Trăiesc ca un câine, i-a spus pietrarul. Bătut de ploi, de vânt, de grindină, de soare, fac o muncă istovitoare și prost plătită. Viața mea nu prețuiește nici cât o ceapă degerată. Nici nu merită să fie numită viață.

Ceva mai departe, același om întâlnește un alt muncitor care spărgea piatră, dar care vede lucrurile cu totul altfel.

— Da, este o muncă grea, i-a spus el, dar cel puțin am de lucru, pot să-mi hrănesc nevasta și copiii. Apoi, trăiesc în aer liber, văd lumea care trece, nu mă plâng. Alții o duc mai rău decât mine.

În fine, ceva mai departe, a întâlnit un al treilea pietrar care l-a privit în ochi și i-a spus:

— Eu construiesc o catedrală.

SECRETUL PLICULUI

Nu de puține ori, cele mai insolente, și uneori cele mai dure, mai dușmănoase anecdote se născocesc și se lansează (pentru un cerc foarte restrâns) în mediile cele mai închise, considerate bastioane ori sanctuare ale unei dogme sau alteia. Astfel, se zice că cele mai tari bancuri antisovietice se spuneau între zidurile Kremlinului și în culisele KGB-ului.

La fel, la Vatican circulă, pare-se, cele mai incredibile istorii anticatolice, imaginate pesemne chiar de prelați sau de secretarii lor, în timpul unor întruniri interminabile care se țin, de veacuri, în Cetatea zisă sfântă.

Una dintre ele este istoria plicului.

Tradiția spune că, de fiecare dată când se alegea un nou pontif, reprezentanții celorlalte religii practicate la Roma, când nu se întâmpla să fie în conflict deschis, veneau să-i prezinte noului papă urările lor.

Printre ei, Marele Rabin al Romei. După urările obișnuite – de sănătate, tărie morală și ocrotire divină rabinul îi întindea noului papă un plic cu pecete de ceară și care părea foarte vechi. Papa, se spune, lua plicul cu vârful degetelor și se pregătea să-l deschidă, când cel mai bătrân dintre cardinali se apropia și murmura câteva cuvinte la urechea suveranului pontif.

Atunci, fără măcar să deschidă plicul, papa i-l înapoia marelui rabin, încruntând iritat din sprâncene, cu o expresie ușor disprețuitoare.

Același ritual se repeta de secole. Ce conținea plicul? Ce însemnau acele gesturi? Secretul, se pare, era cunoscut de un singur cardinal. Înainte de a muri, acesta îl transmitea unuia dintre cardinalii rămași, care-l șoptea apoi la urechea noului papă. Și așa mai departe.

Or, iată că, la moartea lui Pius XII, s-a întâmplat să moară, subit, și cardinalul care deținea secretul, fără a apuca să

transmită ce era de transmis.

Păstrând tradiția, papii următori, Ioan XXIII, Paul VI, Ioan Paul I și Ioan Paul II i-au înapoiat rabinului plicul cel vechi fără să-l deschidă, la fel ca predecesorii, dar fără ca vreun cardinal să le șoptească ceva la ureche. Se mulțumeau să urmeze tradiția, adică să refuze plicul – asta știau, asta făceau.

Dacă existase un secret, acel secret se pierduse.

La alegerea lui Benedict XVI, acesta, după ce și-a consultat confrații, a decis să lămurească misterul. În fond, nimic nu-i interzicea pontifului să afle conținutul plicului. Și nimeni nu putea fi sigur că, pe vremuri, cardinalii care șopteau două-trei vorbe la urechea papei știau exact ce conținea. Poate că, în fond, se limitau să-i spună: „încruntați sprâncenele și înapoiați plicul fără să-l deschideți”.

Mai întâi, Benedict XVI a luat plicul întins de rabin și l-a păstrat. Rabinul a părut extrem de surprins, însă destul de mulțumit, și s-a retras cu un surâs pe buze.

Curând după audiență, papa l-a chemat pe unul dintre cardinalii săi favoriți, de origine germană, ca și el, și împreună s-au retras în biroul privat al papei, unde s-au încuiat cu cheia.

Papa a deschis plicul și a găsit în el un document străvechi, pe jumătate măcinat de vreme, scris într-o limbă pe care nici el, nici cardinalul nu au știut s-o descifreze.

Au fost chemați cei mai buni lingviști și specialiști în epigrafie ai Vaticanului, care au studiat documentul și au tras concluzia: era nota de plată a hanului ce găzduise Cina cea de taină, notă rămasă neachitată până în ziua de azi.

Papa s-a mirat. Se gândea că, la Ierusalim, Isus fusese invitat la acea ultimă cină, în cursul căreia, potrivit tradiției creștine, a instituit taina împărtășaniei. Nota de la han părea să arate altceva. Convocându-l pe rabin la Vatican, acesta a confirmat autenticitatea documentului, care se transmitea din generație în generație de aproape douăzeci de veacuri. Cina din seara aceea – cină fondatoare a creștinismului – nu fusese plătită niciodată.

Poate că Biserica, a spus rabinul, are acum cu ce să achite această veche datorie, pentru care, a adăugat el, nu pretindea nici o dobândă.

Istoria nu spune dacă Benedict XVI i-a dat un răspuns favorabil sau dacă plicul va rămâne să-i fie prezentat succesorului său, când va sosi momentul.

De asemeni, nu cunoaștem suma trecută pe nota de plată.

GURA COPILULUI

Această povestire clasică a căpătat, în India, diferite forme. Iată una dintre ele:

În copilăria sa, Krișna – care în mitologia indiană este a opta încarnare a zeului Vișnu, forța binefăcătoare ce face să dăinuie lumile – era cunoscut ca un năzdrăvan și un mâncăcios. Cel puțin așa susțin povestirile târzii despre viața lui.

Se spune că fura lapte și dulciuri. Ba chiar, odată, a fost pârât de verii săi că înghițise pământ, ceea ce nu se cade. Yașoda, mama sa pământeană, l-a certat cu asprime și i-a explicat că nu trebuie, în nici un caz, să mănânce pământ.

— Dar n-am mâncat pământ! a spus copilul Krișna.

— Atunci deschide gura și arată-mi, i-a spus Yașoda.

Copilul a ascultat și a deschis gura. Iar maică-sa, aplecându-se, a văzut în ea arbori, fluvii, munți, a văzut universul întinzându-se până departe, plin de stele și de lumini, a văzut existența simultană a tuturor ființelor, a văzut trecutul și viitorul, a văzut morții care păreau încă vii, și pe cei nenăscuți, dar prezenți deja sub o formă vizibilă. A văzut de asemeni toate emoțiile pe care le pot încerca ființele vii, a văzut frica, mânia, uimirea, a văzut râsul și lacrimile, a văzut cele trei stări ale materiei.

Nu i-a scăpat nimic. A văzut toate acestea în gura copilului. Fiecare bucățică de univers era la locul ei.

— E în ordine, a spus ea înclinându-se. Acum poți să închizi gura.

AL PATRULEA OSÂNDIT

Chateaubriand, care gusta povestirile cu strigoi, deși era un bun creștin, spune că a citit povestea următoare în *Trésor des âmes du Purgatoire.*

Un călugăr se culcă, singur, într-un vechi castel. La miezul nopții, e trezit de bocănituri în ușă. În odaie intră un suflet osândit, un schelet fioros cu nas ascuțit, cu ochi ce aruncau scântei albăstrui, cu limba neagră.

— Cine ești și ce cauți? întreabă fără teamă călugărul, întărit de credința lui în Dumnezeu.

— O să-ți spună cel care vine după mine, răspunde primul

osândit.

Intră un al doilea osândit.

— Cine ești și ce cauți? întreabă călugărul.

— O să-ți spună cel care vine după mine, răspunde al doilea osândit.

Intră și un al treilea osândit.

— Cine ești și ce cauți? întreabă călugărul.

— O să-ți spună cel care vine după mine, răspunde al treilea osândit.

Ce a spus al patrulea osândit? Acela n-a mai apărut.

PE CINE SĂ REGRETE?

Ramakrișna, a reprodus numeroase alegorii sau povestiri, încercând să vorbească despre *maya,* iluzia universală în care, potrivit credințelor indiene, trăim cu toții.

El povestește că un om sărman și fără slujbă a plecat de lângă soție și de lângă fiul bolnav, ca să câștige câțiva bănuți. N-a izbutit. Când s-a întors, a doua zi, și-a găsit fiul mort și pe soție bocind și acuzându-l că-și părăsise copilul atunci când avea mai mare nevoie de el.

Bărbatul se uita la soție și la fiul lor mort, îi privea surâzând.

— De ce zâmbești? l-a întrebat femeia, uluită.

— O să-ți spun. Noaptea trecută am avut un vis: se făcea că eram rege și aveam șapte fii perfect sănătoși. Trăiam fericit împreună cu ei. Când m-am trezit, au dispărut cu toții. Spune-mi, pe cine să regret mai mult, pe copilul bolnav pe care l-am pierdut, sau pe cei șapte fii ai mei risipiți ca un fum?

POVEȘTILE TĂIETORULUI DE LEMNE

O legendă, cunoscută odinioară în toate țările din nordul Europei, povestește că un tăietor de lemne, care locuia într-un sat, pleca în fiecare dimineață în pădure, la muncă. Seara, când se întorcea acasă, sătenii se adunau în jurul lui, iar el le povestea ce văzuse.

Născocirile lui nu s-au păstrat în detaliu, însă erau feerice și foarte variate. O dată văzuse ieșind din rădăcinile arborilor spiriduși care îl cunoșteau și stătuse cu ei la taclale, despre una și despre alta.

Altă dată, zărise tinere nimfe care, văzându-l, săriseră într-o cascadă, râzând; sau fauni, care urmăreau nimfele – și uneori le

prindeau.

Tăietorul de lemne cunoștea pe nume o parte din aceste personaje, cunoștea disputele, iubirile, rivalitățile care-i apropiau sau învrăjbeau. Și, pe cât se pricepea, le fredona cântările. Ținea astfel un soi de cronică zilnică a pădurii, pe care le-o prezenta sătenilor, meticulos, seară de seară.

Uneori, când drumul îl ducea în apropierea mării, zărea sirene care se soreau dimineața pe stânci, tritoni care se zbenguiau în valuri suflând în trâmbițe, sau alte creaturi marine.

O dată sau de două ori pe an, episcopul mărilor însuși, pe care marinarii îl întâlneau arareori, îi apărea – cu mitra și cârja episcopală udate de stropi – și, în câteva minute, îi dădea vești despre mările îndepărtate, unde apele sunt mai calde și peștii mai colorați – dar și mai înfricoșători.

Tăietorul de lemne mai povestea despre elfi de tot soiul, din care unii i se păreau fioroși, despre gnomi, despre un căpcăun sau doi, și despre zâne, desigur. Acestea îi spuneau povești cu zâne, firește, pe care el le povestea la rându-i, seara, sătenilor.

Vedea apoi silfide, duhuri care zburau prin aer, creaturi în formă de arbori, altele ascunse în clopoțeii lăcrămioarelor, la adăpost de vânt, viermi vorbitori, păsări cu două capete și gheare din fier, șerpi orbi care trăiau sub pământ, de unde nu ieșeau decât o zi pe an, de sărbătoarea Sfântului Patrick.

Tăietorul de lemne închipuise mii de povești în care se regăseau toate aceste ființe, necunoscute celor mai mulți bărbați și femei. Poveștile lui depănau un ghem fără capăt, cu bifurcații fără număr. Sătenii curioși îl ascultau cu sufletul la gură, nu se mai săturau, și-l întrebau nerăbdători, când revenea acasă:

— Ei? Azi ce-ai mai văzut?

Își spuneau uneori că nu ar mai putea trăi fără acele aventuri stranii pe care le auzeau în fiecare seară. Uneori, în poveștile lui, își recunoșteau propriile dorințe și griji. Alteori, dimpotrivă, poveștile tăietorului de lemne îi duceau la capătul lumii, departe de pământul lor, spre peisaje, spre ceruri pe care nici nu le puteau imagina. Dar toate le descrețeau frunțile, îi legănau, astfel încât dormeau ca niște prunci până în dimineața următoare.

Apoi s-a întâmplat ceva: într-o zi, tăietorul de lemne a plecat la pădure ca de obicei, cu toporul pe umăr. Abia intrat în codrul

bine știut, a văzut – a văzut aievea – doi satiri zurbagii ce urmăreau o nimfă care chema în ajutor arborii, gnomii, până și pomenitul șarpe orb, și care în final a fost salvată de un dragon înaripat care s-a înălțat cu ea într-un nor cu miros înțepător de pucioasă.

Tăietorul de lemne a mai văzut, în ziua aceea, mulțimi de elfi, le-a auzit cântările, i-a văzut dănțuind. Trecând pe lângă mare, șase sirene cu plete lungi de argint i-au făcut semne îmbiindu-l cu ele în valuri, iar el a refuzat, firește, deși ispita era mare.

L-a văzut pe episcopul mărilor, care l-a binecuvântat pe latinește din vârful unui val uriaș, a văzut crabi muzicieni și fiare ce scuipau flăcări verzi.

Așa a fost toată ziua aceea.

Când s-a întors în sat, locuitorii l-au întrebat, ca de obicei:

— Ei? Azi ce-ai mai văzut?

— Astăzi, nimic, le-a răspuns el.

COMOARA DIN ADÂNCURI

Sub un soare de plumb, un om sapă o groapă în deșert. E cunoscut ca un ins care vorbește despre întâmplările vieții într-un fel doar al lui, altfel spus e un fel de poet. Un conducător de caravană trece pe acolo și îl întreabă:

— Ce faci?

— Sap o groapă.

— Și pentru ce o sapi?

— Caut zece galbeni de aur pe care i-am ascuns aici luna trecută.

— Bine, dar ca să-i poți regăsi, trebuia să-ți iei un reper! îi zice negustorul. Un copac! Sau o stâncă!

— Dar mi-am ales un reper, spune omul cu monedele de aur.

— Ce reper?

— Umbra unui nor de pe cer.

Lumea este așa cum este

UNDE SE AFLĂ DUMNEZEU?

Cineva i-a spus unui mare învățat hasidic, Yitzhak Meir, pe când era copil:

— Îți dau un ban dacă-mi spui unde se află Dumnezeu.

— Iar eu, a răspuns copilul, îți dau doi bani dacă-mi spui unde

nu se află.

COPILUL-MINUNE

Există în folclorul chinez o altă poveste a copilului-minune, personaj-cheie al tuturor tradițiilor, care rostește adesea adevărul; în India, adevărul este uneori rostit chiar înainte de naștere, când copilul se află încă în pântecele mamei, așa că se poate vorbi de fătul-minune.

Într-o zi, pe când se plimba ca de obicei, Confucius a zărit un copil care construia o cetate din lut și pietricele, chiar în mijlocul drumului.

Confucius a poruncit vizitiului să oprească și l-a întrebat pe copil:

— De ce nu te dai la o parte?

— Am învățat, a răspuns copilul cu îndrăzneală, că trăsurile ocolesc orașele și că orașele nu se feresc de trăsuri.

Cuprins de uimire, Confucius s-a dat jos, s-a apropiat de copil și l-a întrebat:

— Cum se face că ești atât de înțelept, la o vârstă atât de fragedă?

Copilul a răspuns:

— La trei zile după naștere, copilul poate face deosebirea între mamă și tată. La trei zile după ce s-a născut, iepurele aleargă pe câmp. La trei zile după ce s-a născut, peștele înoată în apele râului. Așa e firesc. Asta nu este înțelepciune.

— Cum te cheamă? Unde stai?

— Nu am nici un nume și stau în casa vântului, a răspuns copilul.

— Să facem împreună câțiva pași. Vrei?

— La mine acasă, a spus copilul (care nu se sfia să mintă), mă așteaptă un tată bătrân pe care trebuie să-l ajut, o mamă pe care trebuie s-o hrănesc, un frate mai mare de care trebuie să ascult și un frate mai mic pe care trebuie să-l ocrotesc și să-l cresc. Când să mai am vreme să mă plimb cu tine?

— Cred că ești cu totul deosebit, i-a spus Confucius. Tu și cu mine am putea îndrepta lumea. Vrei?

— De ce să îndreptăm lumea? Dacă am netezi munții, păsările n-ar mai avea sălaș. Dacă am seca râurile și lacurile și le-am astupa, peștii n-ar mai avea unde să se adăpostească. Dacă am alunga domnitorii, poporul ar încerca la nesfârșit să deslușească

ce este bine și ce este rău. Dacă am alunga zeii, n-ar fi de nici un folos, pentru că s-ar întoarce. Lumea este atât de mare. Cum s-o îndreptăm?

Au mai stat așa de vorbă multă vreme. Confucius i-a pus copilului o seamă de întrebări, la care a căpătat răspunsuri care de care mai neașteptate. La rândul său, copilul l-a întrebat:

— Câte stele sunt pe cer?

— Nu pot vorbi decât despre lucruri pe care le văd în fața ochilor, a spus Confucius.

— Spune-mi atunci, câte fire de păr ai în sprâncene? Confucius a zâmbit și a tăcut. Le-a spus pe urmă celor care îl însoțeau:

— Tinerii sunt de temut. Noile generații vor fi poate la fel de bune ca acelea dinainte.

După alte tradiții, s-ar fi urcat în trăsură mormăind:

— Copiii precoce nu vor fi buni de nimic atunci când vor fi mari.

GUSTUL PEPENELUI GALBEN

Un maestru zen îi dă discipolului său un pepene galben și-l întreabă:

— Cum ți se pare pepenele? Crezi că e bun?

— Da, are un gust minunat, răspunde discipolul.

— Și unde anume se află acest gust? întreabă maestrul. În pepene sau pe limba ta?

Discipolul stă o clipă pe gânduri, apoi se pierde într-un șir de explicații, care de care mai complicate:

— Gustul vine dintr-o legătură strânsă între pepene și limbă, pentru că limba, de una singură, nu este în stare...

Învățatul îi taie vorba:

— Prostule! De ce-ți frământi mintea? Pepenele este bun. Ajunge.

SOARTA CĂPRIORULUI

Iată o istorioară povestită de Rabindranath Tagore, care a preluat-o probabil din folclorul indian:

Căpriorul s-a dus într-o zi la Brahma, ziditorul, și i s-a plâns de soarta amară care îi fusese hărăzită.

— Toate făpturile, a spus el, vor să mă mănânce. De ce oare, atotputernicule Brahma, trebuie să le slujesc drept hrană? Crezi

că e drept?

Brahma l-a ascultat și i-a răspuns:

— Ce să-ți spun, fiule? Numai privindu-te îmi lasă gura apă.

PRIVIGHETOAREA

O altă poveste, japoneză de această dată, și care trebuie istorisită pe timp de noapte, spune că erau odată doi oameni. Unul i-a spus celuilalt:

— De fiecare dată, în noaptea de Anul Nou, cântă privighetoarea.

Auzind aceste vorbe, privighetoarea a strigat:

— Cum aș putea ști că este Anul Nou? Cânt și gata.

BUCURIA PEȘTILOR

Cu privire la lumea pe care o vedem în jurul nostru, o poveste bine-cunoscută, pe care o putem găsi chiar în *Zhuang Zi*, face parte din toate tradițiile orientale. În Coreea, unde este foarte populară, povestea ne spune că doi înțelepți, Zhuang Zi și Hui Zi, care călătoreau împreună, au ajuns la o punte și au zărit peștii care săreau din apa râului.

Zhuang Zi s-a oprit o clipă și i-a spus însoțitorului său:

— Uite cum sar peștii de bucurie!

— Tu nu ești pește, a răspuns Hui Zi. De unde știi că peștii se bucură?

— Tu nu ești eu, i-a spus Zhuang Zi. De unde știi că nu știu că peștii se bucură?

— E drept că nu sunt tu, a spus Hui Zi, și că nu știu ce știi și ce nu știi. Știu totuși un lucru, și anume că nu ești pește. Prin urmare, nu poți ști dacă peștii se bucură.

— Mă întorc la prima ta întrebare, a spus atunci Zhuang Zi. M-ai întrebat: „De unde știi că peștii se bucură?” Punându-mi întrebarea, ai admis că știu răspunsul. Altfel nu mi ai fi pus-o.

— Ei bine, de unde știi?

— Nimic mai ușor: am trecut puntea!

URECHEA LUI CH’HĀ

În tradițiile Orientului Mijlociu se întâlnește un personaj pe cât de nesuferit, pe atât de plin de haz, cunoscut îndeobște sub numele de Nastratin Hogea. Pățaniile sale (nenumărate) sunt povestite pretutindeni, din Turcia până în Persia și din Siria până

în Egipt, unde poartă numele de Goha. Aceleași întâmplări se regăsesc în tradiția populară evreiască, unde personajul se numește Ch'hā, precum și în Africa de Nord, unde este mai cunoscut sub numele de Djeha. Urmele sale duc până în Polonia, unde poartă numele de Srulek.

Personajul este un amestec uimitor de naivitate, ca să nu spunem prostie, și de nemaipomenită șiretenie. Dă tuturor sfaturi pe care nu le-ar urma în ruptul capului și pare să întrunească toate cusururile omenești: este zgârcit, mincinos, pizmaș, fricos și de un egoism fără margini. Deoarece viața i se pare absurdă, se străduiește să-și adapteze purtarea în funcție de această absurditate. Pe acest prinț al logicii populare, Gurdjieff îl așeza, în *Poveștile lui Belzebut pentru nepotul său,* pe culmile înțelepciunii omenești.

Pentru început, îl vom vedea pe acest personaj fundamental, care ni se va arăta sub o mulțime de nume, așa cum apare el în tradiția evreiască.

Așadar, când cineva îl întreba: „Unde ți-e urechea?", Ch'hā își trecea brațul drept peste cap și-și atingea urechea stângă, zicând:

— Aici.

— Dar de ce te slujești de brațul drept? De ce nu de mâna stângă, care se află de aceeași parte cu urechea ta stângă?

— Pentru că, răspundea Ch'hā, dacă aș face ca toată lumea, n-aș mai fi Ch'hā

OMUL CARE ADUCE PLOAIA

Dacă tot vorbim de ordinea aparentă a lumii, să mai rămânem o clipă în tovărășia aceluiași personaj, de această dată sub numele cel vestit de Nastratin Hogea.

Se spune că într-o zi, în Persia, în vremea unei secete cumplite, a venit la el un grup de oameni care l-a întrebat dacă nu cumva știe cum anume poate fi adusă ploaia.

— Firește că știu, a spus el.

— Hai, repede, spune-ne ce e de făcut.

Nastratin a cerut să i se aducă un lighean plin cu apă, ceea ce s-a și făcut, nu fără greutate. Când a fost adus ligheanul, și-a scos cămașa și, spre uimirea tuturor, a început s-o spele cu mare grijă.

— Ce! au început să strige cu toții. Am adunat toată apa care

ne mai rămăsese, iar tu o folosești ca să-ți speli hainele!

— Nu vă speriați, a răspuns Nastratin, știu eu ce fac.

În ciuda insultelor și amenințărilor, Nastratin nu s-a grăbit deloc. Și-a spălat bine cămașa, apoi a spus:

— Am nevoie de încă un lighean cu apă.

Oamenii au început să strige și mai tare. De unde să scoată încă un lighean cu apă? Și pentru ce? O luase cumva razna?

Nastratin nu și-a pierdut cumpătul și s-a încăpățânat să ceară încă un lighean cu apă.

— Știu bine ce fac, spunea.

Oamenii au căutat peste tot, au stors lutul din fântâni, au luat apa de la gura copiilor și au izbutit să umple cel de-al doilea vas.

Nastratin și-a băgat haina în apă și a clătit-o cu grijă.

Toți se uitau la el înmărmuriți, nemaiavând putere să strige.

Nastratin le-a cerut apoi să-l ajute să răsucească veșmântul, ca să-l poată stoarce cât mai bine, după care l-a dus în curticică și l-a atârnat pe o frânghie, la uscat.

Îndată după aceea, cerul s-a acoperit de nori groși și a început să plouă.

— Poftim, a spus liniștit Nastratin. Așa pățesc de fiecare dată când îmi pun cămașa la uscat.

JUDECATA LUI DUMNEZEU

Undeva departe, în India, doi țărani se iau la harță. Merele dintr-un pom care este al unuia din ei au căzut pe pământul celuilalt. Așa cum se întâmplă de veacuri la țară, fiecare spune că merele sunt de drept ale lui.

Trece un brahman, despre care se spune că este un sfânt. Cei doi țărani îl roagă să facă dreptate.

Brahmanul îi întreabă:

— Vreți ca împărțeala să se facă după judecata omenească ori după judecata lui Dumnezeu?

Țăranii au răspuns într-un glas:

— După judecata lui Dumnezeu.

— Și n-o să aveți nimic de spus?

— Nimic.

Atunci brahmanul adună merele, face o grămadă mai mare într-o parte, iar de partea cealaltă lasă un singur măr. După care dă grămada unuia dintre țărani și mărul celuilalt, fără să le arunce măcar o privire.

Apoi își vede de drum, fără să scoată o vorbă.

SE MAI ÎNTÂMPLĂ

O poveste americană din secolul XX ne vorbește despre un țăran foarte sărac, care merge în fiecare zi să muncească, la câmp, cu vaca. Este un om cumsecade, care trudește pentru a-și întreține nevasta și familia. Într-o zi, cerul se rupe în două și se dezlănțuie furtuna, iar trăsnetul îi omoară vita.

— De ce a trebuit să mi se întâmple asta tocmai mie? se tânguie țăranul către Dumnezeu. Cu ce ți-am greșit? De ce m-ai pedepsit? Nu eram și-așa destul de amărât?

Dumnezeu tace.

Lunile trec, până se fac ani. Țăranul, din ce în ce mai sărac, merge la câmp singur și muncește doar cu brațele, din ce în ce mai obosite. Din când în când vine și nevasta să-l ajute și-i aduce un blid de hrană. O altă furtună răscolește cerul, trăsnetul despică norii și cade peste femeie, omorând-o.

Țăranul își frânge mâinile, cuprins de deznădejde, și strigă cu ochii la cer:

— De ce? Ce-am mai făcut? Sunt tare sărac și tare credincios! De ce mi-ai omorât femeia? Răspunde-mi! Cu ce ți-am greșit?

Deodată, o lumină orbitoare străpunge norii cei negri și se aude glasul lui Dumnezeu:

— Nu mi-ai greșit cu nimic. Doar că, din când în când, mă scoți din minți.

BROASCA ȘI SCORPIONUL

Povestirea care urmează este fără îndoială una dintre cele mai cunoscute din tradiția africană. Orson Welles o spunea, dacă ne amintim, în filmul *Domnul Arkadin.*

Un scorpion care dorea să treacă un râu a rugat-o pe broască:

— Ia-mă și pe mine în spinare.

— Să te iau în spinare? a întrebat broasca. Nici nu te gândi! Dacă te iau în spinare, după cum te știu, ai să mă înțepi și am să mor!

— Nu fi proastă, i-a spus atunci scorpionul. Nu-ți dai seama că, dacă te înțep, ai să te duci la fund, iar eu, care nu știu să înot, am să mă înec?

Cele două viețuitoare au mai vorbit astfel o vreme, iar scorpionul s-a dovedit atât de dibaci, încât broasca a primit să-l

treacă pe malul celălalt. L-a luat, așadar, pe spinarea ei umedă și lunecoasă, i-a spus să se țină zdravăn și a pornit să treacă râul.

Când au ajuns la mijloc, unde apa este mai adâncă, scorpionul a înțepat-o pe broască. Aceasta a simțit cum otrava îi pătrunde în trup și a început să se ducă la fund, cu scorpion cu tot:

— Vezi! Ce ți-am spus eu? Ce-ai făcut?

— N-am ce face, a răspuns scorpionul, înainte de a fi înghițit de apa rece a râului. Asta mi-e firea.

*

* *

Mai putem adăuga că povestirea se numără printre străvechile fabule indiene atribuite lui Bidpai. În fabula indiană, broasca este înlocuită de o țestoasă. Scorpionul încearcă s-o înțepe, spunându-i că nu se poate pune împotriva firii, dar nu izbutește să străpungă carapacea.

Țestoasa îl dojenește, apoi se lasă la fund și-și îneacă agresorul.

PUSTNICUL ȘI ȘOARECELE

Povestea șoarecelui care trebuia să străbată lumea s-a născut, se pare, în India (o găsim în *Panchatrata).*

Un pustnic, al cărui spirit dobândise, prin singurătate și pocăință, puteri fără margini, se ruga cu brațele întinse și palmele deschise către cer, în inima deșertului, unde își petrecea zilele.

Un vultur, trecând în zbor pe deasupra deșertului, a scăpat din gheare un șoricel, care a căzut în palma pustnicului. Acesta s-a uitat îndelung la șoricel, cu o bucurie nevinovată. Șoricelul a început să alerge fără teamă pe brațele, pe umerii și chiar pe capul pustnicului, care-și spunea:

— Iată o făptură vie pe care cerul mi-o trimite ca să mă însoțească. Am să încerc să tălmăcesc dorința cerului. Cum sunt prea bătrân ca să mă însor, făptura care mi-a picat în palmă trebuie să-mi fie fiică. Iată, nu mi-a fost dat să am copii, și nu se află pe lume păcat mai mare, după cum îmi arată cerul. Șoricelul are să fie fiica mea.

Adunându-și toate puterile minții, pustnicul a rostit vorbele pe care le știa și la care nimic nu se putea împotrivi, iar șoricelul s-a preschimbat într-o prea frumoasă copilă, care i-a sărutat

picioarele și i-a spus pe dată „tată”.

Fata s-a apucat de îndată să-și slujească părintele. Bătrânul se bucura văzând-o cum aleargă de colo colo, aducând apă și lemne de foc, alungând mușteleneobrăzate și așezându-se uneori pe jos ca să se pieptene ori să-i taie unghiile.

Așa au trecut doi ani. Văzând cum chipul copilei se umbrește, pustnicul a înțeles că venise vremea să-i găsească un soț. Dar cum fata era născută dintr-o vrajă și trimisă de ceruri, îi trebuia un soț pe măsură. Pustnicul a cugetat și i-a spus:

— A venit vremea să te măriți.

Fetei îi străluceau ochii de bucuroasă ce era.

— Pe cine să-ți dau drept soț? Pe soare? Vrei să te măriți cu soarele?

Fata a ridicat privirile spre soare, și-a pus mâna la ochi și s-a strâmbat…

— Soarele e departe, arde prea tare și se ascunde noaptea. Nu, vreau un soț mai puternic decât soarele!

— Mai puternic decât soarele? a întrebat pustnicul, pus pe gânduri. Vrei atunci să te mărit cu norul? Norul ascunde soarele, se știe.

— Norul, a spus fata strâmbându-se iară, este cenușiu, rece și umed. Uneori, furtuna îl sfâșie, iar el bombăne și-mi dă fiori. Nu, îmi doresc un soț mai puternic decât norul.

— Nu văd pe altcineva în afară de vânt, a spus bătrânul, pentru că vântul risipește norii și îi duce departe. Vrei să te însoțești cu vântul?

— Nu, a spus copila, nu-mi place vântul. E sălbatic și nerușinat. Uneori se mânie prea tare. E mincinos și fără astâmpăr. Vreau un soț mai puternic decât vântul.

— Atunci muntele, a spus pustnicul. Da, muntele este mai puternic decât vântul, pentru că-l poate opri. Am să te mărit cu muntele!

Fata s-a arătat nemulțumită și i-a spus părintelui său:

— Muntele este prea mare și greoi. E trist. Cred că e și cam nătărău. Îmi doresc un soț care să mă înțeleagă, cu care să pot râde și călători. Vreau un soț mai puternic decât muntele.

De această dată, deși a cugetat îndelung, pustnicul nu a putut găsi răspunsul. Destul de rușinat, s-a așternut pe drum, ca să se ducă la un alt pustnic care trăia ca și el în pustiu și căruia i-a povestit totul.

— Cred că nu se află pe lume decât un singur lucru mai puternic decât muntele, i-a spus celălalt pustnic, după ce s-a gândit multă vreme.

— Care este acela? Răspunde-mi, rogu-te.

— Șoarecele, i-a răspuns pustnicul, pentru că-și poate săpa sălașul dedesubtul muntelui, fără să pățească nimic.

Pustnicul s-a întors la locul lui. Se lăsase întunericul. Copila adormise cu surâsul pe buze, mângâiată de razele lunii, care o făceau încă și mai frumoasă. Pustnicul a privit-o o clipă, apoi s-a așezat să mediteze, și-a adunat toate puterile minții și a rostit vorbele cuvenite.

Fata s-a prefăcut, în timp ce dormea, într-un șoricel cenușiu, care a început să alerge pe nisip și pe stânci. A doua zi își găsise un bărbățuș. Cei doi și-au dus viața lor de șoricei în apropierea pustnicului, care i-a văzut înmulțindu-se și le-a văzut puii în ghearele vulturilor.

Lumea nu este așa cum este

DRAGONUL DUPĂ NATURĂ

Atunci când starețul unui templu din Myoshin-ji, din Japonia, a dorit să aibă un dragon pictat pe tavanul central, a fost sfătuit să-l caute pe pictorul Tanyu, care îi dădea lecții de desen chiar împăratului. Se spunea că dragonii zugrăviți de Tanyu erau de un realism neobișnuit și oamenii povesteau chiar că un tavan se surpase într-o zi din pricina mișcării desăvârșite a cozii animalului legendar, pe care o înfățișase artistul.

Starețul templului s-a dus, așadar, la locuința pictorului, s-a uitat cum lucrează și a spus:

— E bine, dar aș dori ca pentru templul din Myoshin-ji dragonul să fie pictat după natură.

— Iată un lucru care mă uimește, a spus pictorul, pentru că trebuie să-ți mărturisesc că nu am văzut în viața mea un dragon.

— Adevărat?

— Adevărat. Așa că mă văd nevoit să te refuz.

— Te înțeleg. Ar fi o prostie să-i cerem să picteze un dragon cuiva care n-a văzut niciodată așa ceva. Dar de ce nu încerci să vezi vreunul?

— Unde oare aș putea vedea un dragon? a strigat pictorul.

Unde aș putea să-i găsesc?

— Noi, de pildă, avem o mulțime. Vrei să vii să-i vezi?

— Firește, a spus pictorul.

Cei doi au pornit la drum. Ajuns la templu, pictorul a cerut să vadă dragonii. Starețul s-a uitat prin toate colțurile încăperii și i-a spus pictorului, care se afla lângă el:

— Ia te uită câți sunt chiar aici. Nu-i vezi?

— Nu, a spus pictorul. Nu văd nici unul.

— Ce păcat. Trebuie să mai aștepți puțin, fără îndoială. Pictorul a rămas doi ani în templu, unde a practicat cu sârg doctrina zen. Într-o dimineață, tremurând de emoție, s-a repezit la stareț și i-a spus:

— Am văzut un dragon viu! Gata! L-am văzut!

— Ești sigur?

— Cât se poate de sigur! L-am văzut cum te văd!

— Minunat. Eram convins că ai să-l vezi până la urmă. Acum spune-mi, te rog, l-ai și auzit? Ce părere ai?

PICTORUL SCĂPAT DE LA MOARTE

Altă poveste din China:

Învinuit de purtare obraznică față de împărat, un pictor vestit a primit o pedeapsă aspră, urmând să fie spânzurat cu capul în jos, de degetele mari de la picioare. Pictorul a cerut, ca ultimă favoare, să fie spânzurat de un singur deget mare, iar cererea i-a fost acceptată.

Împăratul și curtea s-au retras, știind că suferințele osânditului aveau să fie cumplite.

Rămas singur, spânzurat, cu capul în jos și mâinile legate, pictorul a izbutit să atingă pământul cu degetul mare de la celălalt picior. A desenat pe nisip, cu unghia, o mulțime de șoricei. Șoriceii erau atât de desăvârșiți, încât s-au cățărat pe funie și au ros-o până ce s-a rupt.

Pictorul știa că împăratul nu se va întoarce prea repede. Așa că a plecat fără grabă, luând cu el și șoriceii.

OMUL DIN FRESCĂ

Trecerea într-o altă lume, cu ajutorul vrăjilor, ni se arată în cea de-a treia povestire chinezească.

Doi bărbați vizitau o mânăstire, însoțiți de un călugăr bătrân. Pereții erau acoperiți cu fresce de cea mai bună calitate, iar într-

una dintre ele, în mijlocul unui grup de personaje feerice, se afla o fată strălucind de frumusețe. Avea părul lung și despletit, prin urmare era încă fecioară, pentru că în acea vreme, după ce se măritau, femeile își prindeau părul în coc.

Unul din cei doi bărbați s-a oprit ca să privească tabloul. I s-a părut că trupul nu mai avea nici un fel de greutate și se ridica în văzduh, ca purtat de un nor. S-a trezit dintr-odată de cealaltă parte a peretelui, în frescă, rătăcind printre niște ziduri necunoscute.

A zărit-o deodată pe fata din tablou, care se depărta râzând. A urmat-o și a ajuns la o casă nouă, iar fata, din priviri și din gesturi, l-a poftit să între. Cei doi au devenit pe dată soț și soție și au trăit așa fericiți câtăva vreme.

După acest timp (care nu se știe cât a ținut), însoțitoarele tinerei i-au spus că se cuvenea să se pieptene precum femeile măritate, cu coc. Așa a și făcut, folosind ace și agrafe.

Deodată s-au auzit afară pași grei, strigăte și zăngănit de lanțuri. Tânăra s-a speriat peste măsură și i-a spus soțului ei să se ascundă sub pat. S-a ivit un bărbat cu fața întunecată și amenințătoare, îmbrăcat într-o armură de aur, cu bice și lanțuri în mână. Tinerele l-au înconjurat ca într-o horă, iar el le-a întrebat dacă nu cumva se strecurase prin preajmă vreun muritor.

— Sunteți toate? a întrebat bărbatul.

— Toate suntem.

Tânărul însurățel, ascuns sub pat, abia îndrăznea să sufle. A auzit pașii ciudatului vizitator care se îndepărtau, dar simțea cum din toate părțile oamenii vin și pleacă, ca și cum ar fi căutat ceva (sau pe cineva). Chircit într-un colț, simțea dureri cumplite în urechi și în ochi.

În acest timp, prietenul mirelui îi băgase de seamă lipsa și se dusese să-i ceară sfatul bătrânului călugăr, care îl liniștise...

— S-a dus să vestească legea.

— Unde anume?

— Nu prea departe, sunt sigur de asta.

Bătrânul călugăr s-a îndreptat atunci spre frescă, rostind:

— De ce întârzii atâta?

Deodată s-a desprins o umbră de cealaltă parte a peretelui, în frescă. Era silueta celui dispărut, care părea să asculte de dincolo de zid. Călugărul i-a spus:

— Prietenul tău este îngrijorat și te așteaptă.

Bărbatul a ieșit atunci din perete, cu privirea fixă, clătinându-se pe picioarele țepene. A povestit cum se ascunsese sub pat și cum auzise un zgomot mare, ca un tunet, și cum ieșise de sub pat înainte de a afla ce înseamnă acel zgomot.

Cei trei bărbați au privit fresca, s-au uitat la frumoasa copilă, care era la locul ei, dar altfel pieptănată, pentru că purta coc, ca femeile măritate.

Bărbatul care se întorcea din frescă și care tremura parcă de spaimă a dorit să știe de ce fata își schimbase pieptănătura. Călugărul cel bătrân i-a răspuns, ridicând ușor din umeri:

— Vedeniile sunt ale celor ce privesc. Ce-aș putea să-ți spun mai mult?

Cei trei au coborât apoi treptele templului și s-au îndepărtat în tăcere.

LIPSA DE ÎNCREDERE

Lumea cealaltă, care se strecoară uneori ca din întâmplare în lumea obișnuită, nu este întotdeauna întâmpinată cu încredere, așa cum putem vedea dintr-o istorioară evreiască din zilele noastre.

Un evreu a făcut avere.

Într-o zi, pentru prima oară în viață, a hotărât să-și ia un concediu și chiar să facă schi.

Fiind lipsit de experiență și destul de neîndemânatic, a ieșit de pe pistă și a căzut într-o râpă. Printr-o minune, a izbutit să se prindă de un copăcel prăpădit care creștea printre stânci. Dedesubt, hăul și moartea. Se agăța cu disperare de crengi, dar acestea erau prea firave. De altfel, copăcelul începuse să pârâie și să iasă din rădăcini.

Îngrozit, evreul a ridicat ochii spre cer, strigând:

— E cineva acolo sus? Mă aude cineva?

— Sunt aici, fiule, i-a răspuns un glas tunător. Dă drumul copăcelului fără frică. Îngerii mei vor veni la tine și te vor duce ușurel până jos.

Evreul s-a gândit o clipă și a strigat din nou:

— Mai e și altcineva acolo sus?

HARPA FĂRĂ COARDE

În tradiția sufistă, adesea subtilă și uneori chiar plină de taine,

se povestește că un pustnic foarte vestit, înzestrat cu puteri uriașe, trăia în singurătate, în deșert.

Într-o zi, pe când stătea nemișcat ca în fiecare zi, în același loc, a văzut ivindu-se în zare un soi de rotocol de praf. Rotocolul s-a făcut din ce în ce mai mare și pustnicul a deslușit chipul unui bărbat care se apropia de el alergând și stârnind praful.

Bărbatul, care era tânăr, a ajuns lângă el și a îngenuncheat, gâfâind. Pustnicul l-a lăsat să-și tragă sufletul și l-a întrebat:

— Ce cauți?

— Stăpâne, a răspuns tânărul, am venit să te ascult cântând la harpa fără coarde.

— Fie precum dorești, a spus pustnicul.

Sfântul nu s-a mișcat din loc și nu a pus mâna pe nici un instrument, n-a făcut nimic. Pustnicul și învățăcelul au rămas astfel nemișcați, față-n față, „o vreme”, ceea ce poate să însemne, în funcție de timpul și de cheful de vorbă al povestitorilor, câteva ceasuri, câteva zile ori câțiva ani. Lucrul este de altfel lipsit de importanță.

După „o vreme”, tânărul a dat, poate printr-un gest ori altă mișcare sau dregându-și glasul, semne de oboseală.

— Ce ai? l-a întrebat pustnicul.

Tânărul a șovăit, apoi a început să bâiguie ceva de neînțeles. Ca să-l ajute, pustnicul s-a aplecat spre el:

— N-ai auzit nimic?

— Nu, a răspuns tânărul cu glas vinovat.

— Atunci, l-a întrebat pustnicul, de ce nu mi-ai spus să cânt mai tare?

PÂNTECELE COPILULUI

Lumea noastră a pierit de mai multe ori și a renăscut de fiecare dată, după tradițiile ciclice, precum cea indiană.

Demult, demult de tot, spune tot *Mahābhārata,* la capătul uneia din acele lungi perioade ale istoriei universului care poartă în India numele de *yuga,* toate făpturile pieriseră, ca de atâtea ori înainte. Lumea în care trăim, pământul, era o mlaștină întunecată, învăluită într-o ceață umedă și rece. Rămăsese în viață doar un bătrân, cruțat nu se știe cum. Markandeya, căci așa se numea, mergea prin apa înghețată, frânt de oboseală, fără să afle nicăieri un loc de odihnă, un glas, o urmă de viață. Mergea fără oprire, cuprins de deznădejde și cu

inima strânsă de îngrijorare.

Deodată, fără să știe de ce, s-a oprit, s-a uitat înapoi și a zărit un copac ce răsărise lângă el în mlaștină, un smochin, iar sub copac un copil frumos și vesel.

Markandeya, care abia mai sufla și se clătina pe picioare de oboseală, nu putea înțelege de unde anume se ivise copilul. Acesta i-a spus, zâmbind:

— Precum văd, ai vrea să te odihnești. Intră deci în trupul meu.

Auzind aceste vorbe, bătrânul a simțit deodată un dispreț fără margini față de viața lungă a omului. Copilul a deschis gura. S-a pornit pe dată un vânt puternic, o furtună strașnică, iar Markandeya s-a simțit purtat spre acea gură deschisă. A intrat cu totul în trupul copilului și s-a trezit, fără să-și dea seama, în pântecele lui. Ajuns acolo s-a uitat în jur și a văzut un pârâiaș, copaci, turme de vite, femei care duceau ulcioare cu apă. S-a ridicat și a mers mai departe, a văzut un oraș cu străzi, mulțimi de oameni, râuri. Spre marea lui mirare, a mai văzut în pântecele copilului pământul cu toate ale sale, liniștit și frumos, și a văzut oceanul și cerul fără margini.

A pornit din nou la drum și a mers așa, întruna, vreme de mai bine de o sută de ani, fără a ajunge la capătul trupului. Apoi vântul cel puternic s-a oprit, Markandeya s-a simțit tras în sus, a ieșit prin gura copilului și l-a văzut sub smochin.

Copilul s-a uitat la el zâmbind și i-a spus:

— Nădăjduiesc că te-ai odihnit.

DEGETUL LUI BUDDHA

O poveste chinezească spune că maimuța nu mai contenea să se minuneze de cât este de dibace.

— Sar din copac în copac, alerg ca vântul, fac salturi uriașe, iar uneori cred chiar că zbor.

Un om care trecea pe acolo – și care nu era altul decât Buddha, deghizat, dar maimuța nu-l putea recunoaște, pentru că nu avea ochi decât pentru sine – a auzit vorbele animalului și i-a spus:

— Vezi stâlpul care se înalță acolo departe, pe câmp?

Maimuța s-a uitat și a zărit un stâlp înalt, care se vedea de departe.

— Hai să ne întrecem, i-a spus omul. Să încercăm să ajungem

cât mai repede la stâlp și să ne și întoarcem aici.

— Mă pot sluji de copaci? a întrebat maimuța.

— Firește. Poți ajunge la stâlp prin orice mijloc dorești. Totuși, ca să fim amândoi încredințați că am atins vârful stâlpului, va trebui să lăsăm un semn. Primești?

— Mergem până la stâlp, a spus maimuța, prudentă și șireată, ne cățărăm până sus, lăsăm un semn și primul care ajunge înapoi câștigă?

— Așa cum spui.

Maimuța s-a gândit o clipă și s-a uitat la om, care era destul de vârstnic și cam gras.

— Primesc, a spus ea în cele din urmă.

Bănuia ea că ar fi pe undeva o păcăleală, dar nu știa unde.

S-a dat semnalul de plecare. Maimuța a țâșnit ca o săgeată, trecând ca printr-o vrajă dintr-un copac în altul. A ajuns la stâlp, s-a cățărat pe el cu cea mai mare ușurință, și-a lăsat semnul, a coborât și s-a întors țopăind de unde plecase.

Omul era tot acolo. Părea că nu se mișcase și o aștepta surâzând.

— Am câștigat! a strigat maimuța.

— Ba nu, a spus omul. Ai pierdut.

— Cum se poate? Am ajuns la stâlp cât ai zice pește, m-am cățărat până în vârf, mi-am lăsat semnul și m-am întors aici! Iar tu nici nu te-ai mișcat!

— De ce m-aș fi mișcat? a întrebat omul.

Maimuța nu știa ce să zică. Stătea acolo, gâfâind, destul de încurcată.

— Privește, i-a spus atunci Buddha, deghizat în om, arătându-i un deget.

Maimuța s-a uitat la deget și a văzut în vârf un semn. Neînțelegând nimic, s-a uitat apoi spre câmp, spre locul unde se afla stâlpul, cu o clipă mai devreme.

Numai că stâlpul se făcuse nevăzut.

Dacă totul nu este decât un vis, cine oare visează?

VISUL FLUTURELUI

Ideea că orice existență este discutabilă, că orice percepție poate fi înșelătoare, că o judecată poate fi oricând răsturnată, că orice afirmație care pare obiectivă are și o latură ascunsă de

arbitrar ființează în lume încă de la apariția gândirii.

O poveste chinezească foarte cunoscută, care înfățișează aceste îndoieli ale minții, ne este istorisită de Zhuang Zi.

Un om se visează fluture. Zboară ușor din floare-n floare, deschizându-și și închizându-și aripile, fără să-și mai aducă aminte că a fost om.

Când se trezește, își dă seama cu uimire că este om. Dar este un om care s-a visat fluture? Sau un fluture care se visează om?

Nimeni, se zice, nu a putut găsi răspunsul la această întrebare.

COMOARA RABINULUI

Iată o altă poveste cu evrei, care vine, se pare, din Polonia.

Un rabin bătrân, pe numele său Aizic, fiul lui Iekel, care locuia la Cracovia, a visat odată că trebuia neapărat să meargă la Praga. Acolo, sub podul cel mare care duce la palatul regelui, avea să găsească o comoară.

Rabinul n-a crezut în vis și a încercat să și-l șteargă din minte. Visul însă s-a ținut de el ca scaiul, iar rabinul s-a hotărât în cele din urmă să-i asculte chemarea. Podul de la Praga era păzit cu strășnicie, zi și noapte, de ostași înarmați, așa că rabinul n-a îndrăznit să pornească în căutarea comorii. Dar cum se afla mai tot timpul în preajma podului, a fost luat la ochi de un căpitan care l-a întrebat cu asprime ce caută acolo.

Cu destulă naivitate, rabinul i-a istorisit căpitanului ce-l adusese la Praga, adică visul care nu-i dădea pace. Ofițerul a izbucnit în râs, dând capul pe spate și luându-l pe rabin peste picior.

— Un vis! a strigat el. Atâta osteneală pentru un vis?

— Da, a spus rabinul, un vis.

— Și dacă ți-aș spune, a continuat căpitanul râzând cu poftă, că am avut și eu un vis?

— Ce fel de vis?

— Se făcea că mă chema cineva la Cracovia și-mi spunea că voi găsi o comoară neprețuită în casa unui rabin!

— În casa unui rabin, zici?

— Da, unul Aizic. Comoara era ascunsă lângă sobă.

— Aizic, fiul lui Iekel?

— Îl cunoști? a întrebat căpitanul.

Rabinul n-a răspuns. O și luase din loc, grăbindu-se să ajungă

la Cracovia.

Dacă a găsit ori nu comoara lângă sobă sau dacă a scotocit degeaba, asta rămâne în grija cititorului. Este ceva legat de clipa trecătoare, de licăririle din ochii celor care ascultă și de duhurile nevăzute din preajmă.

PRINȚESA ȘI SCLAVUL

Viața precum un vis: o frumoasă poveste persană ne vorbește despre această spaimă cuibărită în sufletele noastre.

În timp ce se plimba, o prințesă de rang înalt a zărit un sclav de o frumusețe fără seamăn. Inima a început să-i bată cu putere și nu s-a mai putut gândi la nimic altceva.

O slujnică isteață, care o însoțea peste tot, a băgat de seamă tulburarea prințesei și a dorit să știe ce anume o pricinuise.

— Dragostea a pus stăpânire pe mine, a spus prințesa. Sunt gata să-mi pierd de bunăvoie cinstea și chiar viața.

— Dragostea pentru un sclav? a întrebat slujnica.

— Știu. Nu mi se îngăduie să mă apropii de el. Dar vederea acestui bărbat m-a ars ca o flacără. Dacă nu-i vorbesc, am să mor în chinuri.

— Ce vrei, de fapt?

Prințesa s-a gândit puțin și a spus:

— Aș vrea să mă bucur de el, dar fără să știe.

— Ți-l vom aduce în taină la noapte, a spus slujnica, fără ca el să bage măcar de seamă.

După căderea nopții, slujnica s-a gătit, s-a parfumat și s-a dus la sclav, ca și cum ar fi dorit să petreacă împreună cu el. Văzând-o tânără și nurlie, sclavul a rugat-o să se așeze lângă el. Slujnica i-a cerut două cupe de vin, iar el i le-a adus. A turnat apoi în cupa lui un praf adormitor, iar acesta l-a înghițit fără să simtă nimic.

Curând după aceea, a căzut în nesimțire. Au venit câțiva bărbați și l-au dus în mare taină în odăile prințesei. A fost îmbăiat, înveșmântat în mătăsuri, împodobit cu perle și așezat pe un tron de aur.

La miezul nopții, sclavul a deschis ochii. S-a uitat în jur uluit și, în timp ce se auzea de undeva o muzică nespus de dulce, a întrebat:

— Unde mă aflu? Al cui este acest palat? Dar covoarele? Și lumânările cu miros de ambră? De unde vine muzica?

Prințesa a intrat chiar atunci în încăpere. S-a apropiat de el și l-a îmbrățișat.

— Sunt mut de uimire, a spus sclavul. Mi-am pierdut și judecata, și viața. Nu mă mai aflu în această lume, dar nici în cealaltă.

Buzele delicate ale prințesei s-au deschis, lăsând să se vadă dinții fără cusur.

— Ți-e sete? a întrebat ea.

— Cumplit de sete.

— Poftește și bea vin.

Și i-a întins o cupă cu vin rece, care mirosea îmbătător ca florile nopții. Toată noaptea, soarele vinului a strălucit la lumina lumânărilor. Toată noaptea, privirea rătăcită a sclavului a mângâiat chipul prințesei. Toată noaptea, prințesa s-a iubit cu el, cu patimă și suspine.

Sclavul a rămas în această stare de vis până în zori. Atunci, un alt praf pus în cea din urmă cupă cu vin l-a adormit, a fost dezbrăcat de veșmintele de dragoste și dus în încăperile sclavilor, unde locuia.

Când s-a trezit, a scos un strigăt de spaimă. Ceilalți sclavi s-au mirat.

— Unde suntem? a întrebat.

— Cum așa, unde suntem?

— Ce s-a întâmplat? Ajutor!

— S-a luminat de ziuă. De ce strigi? De ce te temi?

— Ce am văzut eu nu poate vedea nimeni, nimeni!

— Dar ce anume ai văzut? Povestește-ne!

Sclavul, care simțea încă pe brațe miresmele nopții, a încercat să le istorisească întâmplările nemaipomenite prin care trecuse. Numai că nu-și găsea cuvintele. Nu făcea decât să bâiguie:

— Nu vă pot spune... Sunt năucit... Ceea ce am văzut, am văzut pe când locuiam în alt trup. N-am auzit nimic, deși am auzit totul... N-am văzut nimic, deși am văzut totul...

— Ai visat! a spus alt sclav.

— Nu știu dacă am visat. Nu știu dacă eram amețit.

Spunând acestea, sclavul s-a ridicat și s-a îndreptat spre ușă. Tovarășii săi l-au întrebat:

— Unde te duci?

— Nu știu unde mă duc. Știu doar că trebuie să plec. Trebuie

să plec negreșit.

Însă nu i se îngăduia să părăsească palatul și serviciul prințului. Totuși, nimeni nu l-a oprit când a străbătut curtea și a ieșit pe poarta cea mare. Poate că prințesa dăduse vreo poruncă paznicilor de dimineață.

Sclavul s-a pierdut în zare. A mers multă vreme și și-a petrecut zilele cutreierând astfel țară după țară. Călătorii care l-au întâlnit spuneau că era „năuc”. Vorbea despre vremea „când era în viață”, adăugând că petrecuse o noapte întreagă alături de o prințesă neasemuită.

— Am văzut-o și n-am văzut-o, spunea. Am atins-o fără s-o ating. Am iubit-o, dar n-am iubit-o. Nu se află în lumea aceasta ceva mai de mirare decât un lucru care nu este nici limpede, nici întunecat.

Nu spunea mai mult. Mergea, mânat de propriul său delir. Și nici măcar nu știa ce caută.

HALVAUA DIN VIS

Iată o altă poveste islamică, pe care o găsim mai întâi în *Masnavi* a lui Rumi, dar care a pătruns, tot într-o formă hazlie, în aproape toate celelalte tradiții.

Un creștin, un evreu și un musulman care călătoreau împreună s-au oprit la un han unde li s-a adus halva. Evreului și creștinului nu le era foame. I-au spus, așadar, musulmanului:

— O s-o mâncăm mâine.

— De ce mâine? a strigat musulmanul, căruia îi chiorăiau mațele. Să împărțim halvaua în trei și fiecare o va mânca apoi când va dori!

— Nici nu poate fi vorba! au spus ceilalți. Cel ce împarte lucrarea lui Dumnezeu va arde în flăcările iadului!

Și s-au dus să se culce.

Dimineața, după rugăciune, s-au întâlnit și au hotărât să povestească ce visaseră. Cel ce avusese cel mai frumos vis urma să capete partea de halva a celui care nu visase cine știe ce.

A început evreul:

— Am visat că m-am întâlnit pe drum cu Moise. L-am urmat până la muntele Sinai. O lumină orbitoare a pogorât asupra noastră, apoi am văzut muntele despărțindu-se în trei. O bucată mare de munte a căzut în mare, iar alta pe Pământ, unde au

țâșnit mii de izvoare…

Evreul a povestit mai departe, cum se întâlnise cu profeții, văzuse minuni și îngeri fără pereche…

După aceea a vorbit creștinul:

— Mi s-a arătat Isus, a spus el. Am urcat cu el până în dreptul Soarelui. Nu vă pot povesti ce am văzut, fiindcă nu seamănă cu nimic din ceea ce vedem în această lume…

Cei doi s-au întors apoi spre musulman, să-i asculte visul.

— O, prieteni, a spus el, mie mi s-a arătat în vis sultanul meu Mustafa, care mi-a spus: Unul din tovarășii tăi de drum a fost la muntele Sinai, însoțit de adevăratul cuvânt al lui Dumnezeu. Este înconjurat de dragoste și de lumină. Celălalt este sus, în cer, unde l-a purtat Isus cu toată slava! Hai, trezește-te! Prietenii tăi au avut parte, în noaptea asta, de cele mai mari bucurii, pentru că se află în tovărășia îngerilor și a stelelor. Ție nu-ți rămâne decât să te bucuri de halva! Nu mai pierde vremea!

— Și? au întrebat ceilalți.

— Cum aș fi putut să nu ascult porunca sfântă? M-am sculat și am mâncat halvaua!

OGLINDA CHINEZEASCĂ

Oglinda apare adesea în vis.

Un țăran chinez s-a dus la oraș ca să vândă niște orez. Nevasta i-a spus:

— Cumpără-mi, te rog, un pieptăn.

Țăranul a vândut orezul și a băut pe urmă rachiu cu prietenii. Când a fost gata de drum, gândul i-a zburat la nevastă. Îl rugase ceva, dar ce anume? Nu-și putea aminti și pace. A cumpărat dintr-o prăvălie pentru femei o oglindă și s-a întors acasă.

I-a dat femeii oglinda și a plecat la câmp. Femeia s-a uitat în oglindă și s-a așternut pe plâns. Văzând-o, mama a întrebat-o de ce plânge.

Femeia i-a întins oglinda și i-a spus:

— Bărbatul meu și-a luat altă nevastă.

Mama a luat oglinda, s-a privit și i-a spus fiicei:

— N-ai de ce să-ți faci griji, fiindcă e destul de bătrână.

MELCA NEVĂZUTUL

O poveste amerindiană vorbește despre o ființă nevăzută

care putea îndeplini orice dorință. Era de ajuns să ceri cum se cuvine.

Într-un sat lovit de nenorociri, un șaman a hotărât să pornească în căutarea ființei nevăzute și să-i ceară ajutorul. Pe drum a întâlnit o broscuță chioară și a întrebat-o unde se află ființa nevăzută.

— Nu știu prea bine, a răspuns broscuța. Dar ai să găsești nu departe de aici două femei-gâște care te vor lămuri.

Șamanul a înnoptat alături de broscuța chioară și a pornit din nou la drum a doua zi. Femeile-gâște i-au arătat îndată sălașul ființei nevăzute și i-au spus cum o cheamă. Se numea Melca.

Când a ajuns în fața adăpostului, un glas l-a întrebat:

— Ce dorești?

— Am venit la tine, a spus șamanul. Poți veni cu mine în sat?

— E departe satul?

— Cale de trei zile.

— Stai să mă pregătesc de drum. Așteaptă-mă la femeile-gâște. Să nu rămâi aici. Dacă făpturile care trăiesc aici te-ar găsi, te-ar mânca.

Șamanul, care se uitase peste tot, dar degeaba, s-a întors la cele două femei-gâște, care i-au dat de mâncare. Pe când mânca, a sosit un bărbat, în carne și oase, care a spus:

— Eu sunt Melca. Înnoptăm aici și plecăm mâine.

A doua zi de dimineață au pornit la drum amândoi și au ajuns la râu, unde se afla o luntre. Melca i-a spus șamanului să urce în luntre.

— O să fim văzuți! s-a speriat șamanul.

— Fii fără grijă, nu ne vede nimeni, a răspuns Melca.

Au luat, așadar, luntrea, care era a unor oameni din partea locului. Un copil, care se juca în fața casei, a intrat înăuntru și le-a spus părinților:

— O luntre veche trece pe râu, vâslele se mișcă, dar în luntre nu e nimeni.

Oamenii au ieșit în grabă și au văzut și ei ce văzuse copilul, adică luntrea goală și vâslele mișcându-se. S-au uitat o vreme, apoi s-au întors acasă.

Când șamanul a ajuns în sat cu Melca, oamenii l-au întrebat:

— L-ai găsit?

— Da, l-am adus.

— Unde e?

— Aici în luntre, lângă mine.

— Spune-i să coboare!

Șamanul și-a dat seama că Melca era nevăzut pentru săteni. Numai el putea să-l vadă. I-a spus să coboare din luntre și l-a dus la el acasă, unde nevasta pregătise masa. Pe urmă i-a spus:

— Ai să rămâi cu noi.

Melca a rămas în sat. Nimeni nu-l vedea, dar făcea numai bine. Lemnele se clădeau singure în jurul caselor. Focurile se aprindeau singure. Peștele proaspăt prins se curăța singur și se înșira singur la uscat.

Satul a uitat astfel de necazuri.

Într-o bună zi, Melca a murit. După ce a murit, toți au putut să-l vadă. Era doar o bucățică de om.

MINCIUNA CARE SARE ÎN OCHI

Iată ce ne spune o poveste coreeană.

Pe vremea când tigrul trăgea din lulea, trăia într-o casă fără acoperiș un bătrân orb. În toiul iernii, bătrânul purta veșminte de in. Umplându-și cu tutun o lulea fără ciubuc, orbul privea în depărtare. A zărit, pe muntele din față, copaci fără rădăcini și coțofene fără aripi care le aduceau de mâncare puilor fără cioc. Orbul a zărit apoi alergând un căprior fără picioare. A apucat atunci pușca fără țeavă, a alergat spre munte și a tras în căpriorul fără picioare. Apoi a legat animalul ucis și a privit din nou spre munte, unde partea însorită era acoperită cu o zăpadă neagră. A încercat să cosească iarba cu secera fără tăiș, când a zărit o viperă fără cap, care s-a repezit și a mușcat secera. Din secera mușcată a țâșnit un șuvoi de sânge. Bătrânul a smuls o bucată din veșmântul lui de in și a legat secera care sângera, a cosit iarba și a pus-o pe spinarea căpriorului mort. Urmat de animal, a urcat muntele, dorind să treacă peste râul fără apă. Dar valurile au dus departe căpriorul mort, cu fân cu tot.

Bătrânul orb a strigat amar:

— Ajutor! Ajutor! Căpriorul meu mort s-a înecat în râul fără apă! Căpriorul meu mort are să moară!

La strigătul pe care nimeni nu-l putea auzi a răspuns un surd. Acesta i-a cerut unui schilod fără picioare să se arunce în râu pentru a-l aduce înapoi pe căpriorul mort care avea să moară. În acea clipă s-a arătat un mut care a spus:

— Stați, nu vă repeziți! Nimic mai lesne! Uitați-vă la mine!

Mutul s-a aruncat în râu și a adus înapoi căpriorul mort.

Nici nu l-a pus bine pe mal și căpriorul s-a ridicat pe cele patru picioare și a început să țopăie, zicând:

— Ce mai minciună gogonată! Ce mai minciună gogonată!

Atunci toți ceilalți, bătrânul orb, surdul și mutul au băgat de seamă, cu uimire, că totul fusese doar o minciună.

CERBUL DIN VIS

Lie Zi a spus o poveste care încurcă de minune jocul gândirii și al închipuirii.

Într-o pădure, un om a prins un cerb și l-a ucis. Dorind apoi să-l ascundă, a pus trupul animalului într-o groapă, a acoperit-o cu crengi și s-a întors acasă. Era iarnă. Carnea cerbului se putea păstra foarte bine.

După câteva zile, omul a uitat unde anume ascunsese animalul. Și chiar a început să se întrebe: nu cumva visase? Așa că a povestit și altora întâmplarea.

Un altul, care îl ascultase, a izbutit să găsească ascunzătoarea și cerbul. S-a dus la nevastă și i-a spus:

— Un om a visat că a ucis un cerb. Eu l-am găsit. Așa că nu visase, ci era aievea.

— Dar dacă a fost pe dos? i-a zis femeia. Dacă tu ești cel care a văzut, în vis, un om care a ucis un cerb? Poate că lucrurile s-au petrecut așa, și nu altfel. Prin urmare, visul care s-a adeverit este al tău, și nu al lui.

— Am găsit un cerb, a spus bărbatul. Asta înseamnă că eu am visat? Sau că a visat celălalt? La urma urmei, nu e treaba mea; am găsit un cerb și gata.

Celălalt, care ucisese de fapt cerbul, a văzut în vis locul unde ascunsese trupul animalului. L-a visat și pe cel care-l găsise. A doua zi s-a dus la el, a cerut să-i dea cerbul și între cei doi a izbucnit o ceartă aprinsă. Au mers, așadar, la judecător.

Acesta s-a dat bătut, spunând că nu este în stare să ia o hotărâre dreaptă, mai cu seamă că nevasta primului se încăpățâna să spună că totul, de la cap la coadă, nu fusese decât un vis al bărbatului său.

— Cine a visat? se întreba judecătorul. Primul, care a crezut că a visat, a ucis într-adevăr cerbul? Sau a visat că l-a ucis? Celălalt zice că nu a ucis cerbul. Zice că doar a visat. Se poate oare să-l fi ucis și să fi uitat?

Judecătorul a cugetat îndelung fără să poată lua vreo hotărâre și a poruncit în cele din urmă ca animalul să fie tăiat în două: fiecare dintre cei doi urma să aibă parte de câte o jumătate.

Un prinț, care auzise pricina, a întrebat:

— Dar dacă și judecătorul a visat că a împărțit cerbul?

Și de această dată s-a vorbit îndelung, fiindcă era vorba de un prinț. Degeaba.

— Nimeni nu poate ști unde este hotarul dintre vis și realitate. Poate doar înțelepții cei bătrâni ne-ar fi putut lămuri. Dar ei nu se mai află printre noi.

A fost, așadar, împărțită carnea cerbului.

LECUIREA PROMISĂ

O veche poveste din Asia, de origine kurdă sau armenească, povestește că un om foarte cucernic s-a îmbolnăvit grav. Omul a visat că, dacă se duce în pelerinaj la Konya, oraș sfânt din Turcia de azi, unde e venerat și acum mormântul marelui poet Rumi (pe care iranienii îl numesc în persană Mowlana, „maestrul nostru”), atunci va fi vindecat. I-a făgăduit-o, în vis, un imam faimos, trecut de mult în lumea drepților.

Vindecarea îl aștepta, prin urmare, la Konya.

Cu ultimele puteri, bătrânul a plecat în pelerinaj, însoțit de câțiva prieteni care îl ajutau. Călătoria l-a costat o mulțime de bani și l-a obosit, pentru că drumurile, în acel anotimp, erau desfundate și pe alocuri distruse din cauza ploilor care cădeau întruna.

La Konya, a rămas o săptămână într-un han mizer, și-a împlinit conștiincios toate îndatoririle religioase, s-a rugat îndelung, fără să uite nici un loc sfânt. A înconjurat de mai multe ori mormântul lui Rumi. După aceea, profitând de plecarea unei caravane, a pornit din nou către casă. Pe drum, undeva în Anatolia, călătorii au fost atacați de tâlhari, care i-au maltratat și i-au luat bătrânului puținii bani pe care-i mai avea.

Epuizat, a ajuns într-un sfârșit acasă, unde a stat și s-a odihnit. După două săptămâni, a fost silit să constate că sănătatea lui era la fel de proastă. Boala părea chiar să se agraveze de la o zi la alta.

Atunci i-a vorbit imamului care-i apăruse în vis, făcându-i îndelungi și amare reproșuri.

— Mi-ai făgăduit că, dacă merg în pelerinaj la Konya, o să

scap de boală! Am făcut ce mi-ai spus! Iar acum uite în ce hal am ajuns!

Imamul nu i-a răspuns nimic, dar, în noaptea următoare, bătrânul a visat că se vindecase.

VISUL DRAGONULUI

O poveste tradițională despre vise, care circulă de mult, mai ales în China și în Coreea, vorbește despre un om care doarme și visează. Visează un dragon fioros, înfricoșător, care-și deschide gura amenințătoare, varsă flăcări și urlă. Înnebunit, omul îl întreabă:

— Ce se va întâmpla cu mine? Sunt îngrozit: o să mă sfârteci?

— Eu de unde să știu? îi răspunde dragonul. E visul *tău*!

Aceeași schemă se regăsește în istorioara, de data asta europeană, cu o femeie care merge singură (în vis) pe o stradă întunecoasă. Din întuneric iese un bărbat, o urmărește, o acostează, întinde mâna vrând parcă s-o atingă, s-o apuce de talie.

— Domnule, strigă ea, ce faceți? încetați imediat, sau chem un polițist!

— Doamnă, îi spune atunci bărbatul cu o voce cavernoasă, nu uitați că visul e al dumneavoastră!

OPRIREA SUFLETELOR

Un grup de aborigeni australieni înaintau odată prin mijlocul unui deșert, însoțiți de un etnolog. Acesta, care nota conștiincios tot ce făceau, a remarcat că, din când în când, grupul format din bărbați și femei se oprea un moment, mai scurt sau mai lung. Nu se opreau ca să mănânce, nici ca să privească ceva, nici pentru un moment de odihnă. Se opreau, pur și simplu.

După două-trei opriri din acestea, etnologul i-a întrebat pentru ce se opreau. E foarte simplu, i-au răspuns ei, stăm și ne așteptăm sufletele, le așteptăm să ne ajungă din urmă.

Etnologul le-a cerut câteva explicații suplimentare. Astfel, a înțeles că, din când în când, sufletele se opreau din mers ca să privească, să miroasă ori să asculte ceva ce trupurilor le scăpa.

Motivele acestor opriri, chiar dacă rămâneau ascunse, puteau să fie foarte presante, chiar irezistibile. De aceea, în timp ce trupurile continuau să meargă, sufletele se opreau, uneori și un

ceas.

Apoi trebuiau așteptate.

IUBIREA RÂULUI

La moartea lui Narcis, a spus Oscar Wilde, toate florile de pe malul apei au fost mâhnite și i-au cerut râului câteva picături de apă pentru a-l plânge.

— Ah, a spus râul, dacă toate picăturile mele de apă ar fi lacrimi, nu aș avea destule ca să plâng moartea lui Narcis. Pentru că l-am iubit.

— Cum să nu-l fi iubit? au spus atunci florile. Era atât de frumos!

— Era frumos? a întrebat râul.

— Cine-ar putea s-o știe mai bine decât tine? i-au spus florile. În fiecare zi se apleca deasupra apei tale ca să-și admire frumusețea în ea.

— Dar nu pentru asta îl iubeam, a spus râul.

— Atunci pentru ce?

— Pentru că, atunci când se apleca, puteam vedea în ochii lui frumusețea apelor mele.

O ALTĂ PLATĂ

Iată o istorioară creștină:

Sfântul Clement din Alexandria povestește că un egiptean negociase favorurile unei curtezane faimoase pentru o anume sumă de bani. Ambele părți au acceptat condițiile și au stabilit o zi pentru întâlnirea lor amoroasă.

Între timp, tânărul a visat că obținuse ce dorea de la femeie, cunoscând în somn, de unul singur, plăcerea la care râvnea. A fost atât de mulțumit, încât a hotărât să anuleze întâlnirea. Femeia nici n-a vrut să audă, așa că l-a chemat pe egiptean la judecată, și disputa a ajuns în fața regelui Bocchoris. Acesta a hotărât: femeia va fi plătită, dar într-un fel anume. Bărbatul și-a golit punga la soare, iar curtezana a trebuit să se mulțumească cu umbra banilor.

Povestea reia situația tradițională a săracului care mănâncă un coltuc de pâine uscată lângă taraba unui vânzător de fripturi. Vânzătorul pretinde să fie plătit pentru aroma de friptură. Săracul refuză. Este chemat un judecător.

Acesta zornăie niște monede la urechea vânzătorului și îi spune:

— Iacătă-ți plata – pentru miros de friptură, zornăit de bani.

Eul este încăpățânat, întunecat, nesuferit și poate că nici măcar nu există

GUSTUL MIERII

Dintre toate povestirile, dialogurile, gândurile legate de om și de starea lui, precum și de existența (sau inexistența) eului, am putea alege, pentru început, un text indian clasic, citat și comentat de nenumărate ori, pe care îl putem găsi și în *Mahābhārata.*

Un om mergea singur printr-o pădure întunecoasă și plină de fiare. Pădurea era acoperită cu o plasă, ceea ce el nu știa, fiindcă ochiul omului n-o putea zări.

O femeie cu ochii roșii veghea asupra tuturor lucrurilor, care se îndreptau, mai repede ori mai încet, spre același sfârșit.

Omul nu avea încotro, trebuia să treacă prin pădure.

Deodată, ascultând răgetele fiarelor, a fost cuprins de spaimă. A luat-o la fugă și a căzut într-o fântână adâncă. Printr-un noroc, s-a prins de niște tufe, de niște rădăcini încâlcite pe marginea gropii, și a rămas așa, agățat cu amândouă mâinile.

Simțea dedesubtul lui suflarea fierbinte a unui șarpe uriaș, aflat în fundul fântânii. Simțea că se va prăbuși în gura aceea hidoasă. Deasupra, zdrobind copacii, a văzut apropiindu-se de el un elefant uriaș, care a ridicat o labă ca să-l strivească. Ca din pământ au răsărit o mulțime de șoricei albi și negri care au început să roadă rădăcinile de care se agățase. Apoi, un roi de albine veninoase au pornit să zboare deasupra gropii, lăsând să cadă picături de miere.

Omul a dat drumul la o mână și a ridicat un deget încetișor, cu grijă, încercând să culeagă picăturile de miere.

Înconjurat de atâtea primejdii, amenințat de moarte din toate părțile, omul nu se resemnase încă și mai voia să simtă gustul mierii.

CINE-I ACOLO?

O altă poveste, tot vestită și istorisită adesea, ne vine din Japonia, din tradiția budistă zen.

Un învățăcel, care dorea să-și întâlnească învățătorul și să-i vorbească, s-a dus la el acasă și a bătut la ușă.

— Cine-i acolo? a întrebat învățătorul.

— Rinzo.

— Pleacă! a strigat cu asprime învățătorul.

A adăugat chiar și niște vorbe murdare.

Rinzo s-a îndepărtat fără să înțeleagă nimic și s-a întors după câteva ceasuri și a bătut din nou la ușă, dar mai sfios.

— Cine-i acolo? a întrebat învățătorul.

— Rinzo...

— Pleacă!

Învățătorul a mai rostit câteva vorbe urâte, pline de dispreț.

Rinzo a plecat, zăpăcit și îndurerat. Toată noaptea a suferit și s-a tot gândit. A doua zi de dimineață, cu ochii umflați, cu inima îndoită, s-a dus pentru a treia oară acasă la învățător și a bătut la ușă.

— Cine-i acolo?

— Nimeni... a răspuns încet învățăcelul.

— Ah, tu ești, Rinzo! a făcut atunci învățătorul. Haide, intră, ușa e deschisă!

OMUL CARE-ȘI CĂUTA SEAMĂNUL

Povestea următoare este africană și ne vine, se pare, din tradiția Malinke.

Un flăcău nespus de mândru de puterea sa a luat un tăuraș de trei ani, l-a băgat sub tichie și a plecat în lume să-și caute seamănul.

Îndată ce ajungea undeva, pornea să strige în gura mare:

— Îmi caut seamănul!

— Seamănul?

— Întocmai! Caut pe unul în stare să-și pună sub tichie un tăuraș de trei ani!

— N-ai să găsești așa ceva prin părțile noastre, i se răspundea.

A străbătut astfel, tot întrebând, șaptezeci și șapte de sate, fără să-și găsească seamănul. În cel de-al șaptezeci și optulea sat, a văzut o femeie bătrână care zdrobea grăunțe într-o piuliță. I-a spus și ei că-și caută seamănul.

— Cei trei fii ai mei sunt în pădure, i-a zis bătrâna. Stai și așteaptă-i, pentru că tocmai trebuie să se întoarcă. Dar nu

pomeni de seamăn față de ei.

— Prea bine.

S-a așezat dar și a așteptat. Bătrâna dădea cu pisălogul atât de tare, încât flăcăul tresărea la fiecare lovitură și se lovea de perete. Deodată a văzut un vârtej de praf care se apropia de sat.

— Ce e cu vârtejul acela? a întrebat el.

— E praful de sub tălpile fiilor mei care se întorc acasă, a răspuns bătrâna.

— Ce tot spui acolo?

— E praful de sub tălpile fiilor mei.

— Aoleu!

Când au sosit cei trei fii, bătrâna i-a spus oaspetelui să meargă să-i întâmpine. Primul însă a spus:

— Vorbește cu ceilalți doi frați ai mei!

Cel de-al doilea i-a zis și el:

— Vorbește cu mezinul!

Mezinul ținea în mână una din încălțări, care se rupsese. La vederea celui care-i dădea binețe, i-a întins papucul rupt. Papucul l-a doborât pe flăcăul care purta pe cap tăurașul de trei ani. Nu mai putea sufla și nu se mai putea ridica de jos.

Cei trei s-au așezat și au întrebat-o pe mama lor:

— Cine este băiețandrul care a venit să ne întâmpine?

— I-am întins un papuc, a spus mezinul, și nu-l mai aud!

— Du-te repede și-ți ia papucul, a spus mama, fiindcă ai să-l omori pe copilul altei femei.

Mezinul a ridicat atunci papucul. Flăcăul care-și căuta seamănul s-a ridicat și s-a apropiat, purtând pe creștet tăurașul de trei ani. Se apropia vremea cinei. Mama a pus mâncarea într-o strachină mare cât șaptesprezece oameni la un loc.

Cei trei frați și mama au început să mănânce. Flăcăul care-și căuta seamănul nici măcar nu ajungea la bucate. Ceilalți l-au ridicat și l-au pus pe marginea străchinii. Picioarele îi atârnau în gol. Atunci a alunecat și a căzut în mâncare.

Din nebăgare de seamă, cel mai mic dintre frați l-a ridicat cu lingura și l-a băgat în gură, iară să simtă că înghițea un flăcău care ducea pe cap un tăuraș de trei ani.

După ce au isprăvit de mâncat, mama a întrebat:

— Dar unde-i flăcăul nostru?

— Habar n-am.

— Nu cumva l-a înghițit careva?

— Se prea poate, a spus cel mai mic. Am simțit eu ceva ciudat în mâncare. Cred că el era.

— Dar dacă nu-l scoți tot acum, are să moară! i-a spus mama.

Mezinul a ieșit ca să dea afară ce mâncase.

Flăcăul s-a trezit din nou pe pământ, cu tăurașul de trei ani sub tichie.

Când a venit vremea de culcare, mama le-a spus celor trei fii:

— Are să doarmă cu voi.

Flăcăul s-a culcat alături de ei, cu tăurașul lui de trei ani cu tot. De fiecare dată însă când unul din frați trăgea aer în piept, se trezea lângă nările lui, apoi când scotea aerul din piept, era aruncat și izbit de perete.

— Dacă nu iese de aici, are să moară! a spus unul dintre frați.

I-au dat, așadar, o rogojină și l-au trimis să se culce în coliba surorii lor mai mici. Fata era culcată pe spate și dormea adânc. Fără să vrea, flăcăul a intrat în sexul fetei, cu tăurașul de trei ani cu tot, s-a culcat și a dormit așa toată noaptea.

Când s-a făcut ziuă, toți au pornit să-l caute.

— Unde este flăcăul nostru? o întrebau frații pe sora lor mai mică. L-am trimis să doarmă la tine în colibă!

— La mine în colibă? Nici pomeneală! N-am văzut pe nimeni!

L-au căutat pretutindeni, dar nu l-au găsit. Cei trei frați au plecat la pădure. Fata s-a dus să se ușureze și atunci flăcăul a căzut jos, pe pământ.

— Pleacă repede! i-a spus mama. Du-te! Fiindcă nu mai trebuie să-ți cauți perechea în lumea asta! Dacă umbli să-ți găsești seamănul, dai de necaz! Nu te întoarce pe drumul cel neted, pentru că pe drumul ăsta merg fiii mei să-și facă nevoile.

— Merg pe unde vreau, a răspuns flăcăul.

A pornit deci la drum, cu tăurașul de trei ani sub tichie, a căzut și a nimerit tocmai în scârna celor trei fii. Nu i se mai vedea decât creștetul. Atunci un cocoș care căuta ceva de mâncare s-a apropiat și l-a prins în cioc, cu tot cu tăurașul lui de trei ani, și l-a aruncat pe o grămadă de paie.

Flăcăul s-a ridicat și a plecat.

Când cei trei frați s-au întors acasă, mama le-a spus:

— Nu v-am spus, dar flăcăul care a venit la noi își căuta seamănul.

— Seamănul?

— Întocmai!

— Ar fi trebuit să ne spui!

Mânioși, au pornit în căutarea lui, au mers și au tot mers, și deodată au văzut un om care țesea. Ceva mai devreme, flăcăul cu tăurașul de trei ani ajunsese și el acolo, iar țesătorul îi ascunsese pe amândoi în cutia cu tutun, care se afla în tigva unde-și ținea cele trebuincioase țesutului.

Cei trei frați i-au dat binețe, dar țesătorul nu le-a răspuns. Spunea întruna, aidoma suveicii:

Țes și nu răspund la nimeni.

Țes și nu răspund la nimeni.

Unul din cei trei frați s-a apropiat de el, amenințător.

— Ce mă pișcă oare? a strigat țesătorul. Sunt cam mari țânțarii prin părțile astea!

Când s-a apropiat cel de-al doilea frate, țesătorul a spus:

— Ah! Sunt cam multe muște-țețe prin părțile astea!

A întins mâna, a apucat trunchiul gros al copacului sub care se afla, în mijlocul satului, l-a scos din rădăcini, l-a învârtit deasupra capului și l-a aruncat cât colo. Copacul a zburat departe și a căzut în apele râului.

A fost înghițit de un broscoi, cu crengi cu tot.

Cei trei frați s-au lăsat păgubași și nu l-au mai căutat pe flăcăul cu tăurașul de trei ani.

S-au întors acasă, iar mama le-a spus:

— Oricine ai fi, te afli undeva la mijloc. Sunt alții înaintea ta și alții după tine.

OMUL CARE A DUS O VIAȚĂ CIUDATĂ

O altă poveste, izvorâtă din tradiția sufistă, vorbește tot despre această încredere nețărmurită și încearcă să arate – dat fiind că o astfel de încredere este un lucru imposibil – cât de necuprinse sunt căile destinului.

Un om ca toți oamenii, pe nume Mojud, ducea o viață cât se poate de obișnuită. Lucra la Biroul de Măsuri și Greutăți. Într-o zi, a văzut ivindu-se în grădină, în fața lui, statura lui Khidr, călăuza tainică a neamului sufi. Iar Khidr i-a spus:

— Lasă-ți lucrul. Vino să mă cauți peste trei zile pe malul râului.

Mojud s-a dus la șeful lui și i-a spus ce hotărâre luase. Nu dorea să mai lucreze. Toată lumea din oraș l-a luat drept nebun.

Prietenii, familia au încercat în zadar să-l facă să se răzgândească. Curând, fiindcă locul lui de muncă era foarte căutat, Mojud a fost dat uitării.

În ziua cu pricina, s-a dus pe malul râului și s-a întâlnit cu duhul lui Khidr, care i-a spus:

— Sfâșie-ți veșmintele și aruncă-te în apă.

Mojud a făcut întocmai fără să crâcnească. Cum știa să înoate, nu s-a înecat. Un pescar care trecea cu barca pe râu l-a săltat în barcă și i-a spus:

— Ți-ai pierdut cumva mințile? Ce vrei să faci?

— Nu prea știu, a răspuns Mojud.

Așa că a rămas pe lângă pescar. L-a învățat să scrie și să citească și l-a ajutat la treabă. Au trecut așa câteva luni. Duhul lui Khidr s-a ivit din nou lângă patul lui Mojud și i-a spus:

— Scoală-te și pleacă.

Mojud a părăsit pe dată coliba sărmană a pescarului și a mers până ce a ajuns la un drum mare. Când se crăpa de ziuă s-a întâlnit cu un țăran care mergea la piață călare pe măgar. Țăranul i-a spus:

— Dacă vrei ceva de lucru, vino cu mine. Am nevoie de un ajutor.

Mojud l-a urmat fără să șovăie și a lucrat alături de el vreme de aproape doi ani. A învățat o mulțime de lucruri despre pământ și despre roadele lui.

Într-o după-amiază, pe când făcea niște baloturi de lână, i s-a arătat din nou Khidr care i-a spus:

— Lasă-ți treaba. Du-te la Mossul și cumpără-ți, cu banii pe care i-ai strâns, o prăvălie de piei.

Mojud a făcut întocmai. Vreme de trei ani, s-a îndeletnicit la Mossul cu negoțul cu piei. Strânsese o avere frumușică și se gândea să-și cumpere o casă, când a venit din nou la el Khidr și i-a spus:

— Ia-ți banii și cumpără o băcănie la Samarkand.

Mojud a părăsit de îndată orașul și s-a dus la Samarkand, unde a deschis o băcănie. Atunci a început să dea primele semne de cucernicie. Vedea de bolnavi, îi ajuta pe alții. Pătrundea din ce în ce mai adânc în tainele necuprinse ale lumii.

Veneau la el derviși și poeți și-l întrebau:

— Cine ți-a fost învățător? Cine ți-a arătat calea?

— Greu de spus, răspundea Mojud.

— Ce ai făcut mai înainte?

— Am lucrat la Măsuri și Greutăți.

— Și ți-ai lăsat slujba știind că ai putea trăi în lipsuri?

— Nicidecum. Am plecat și gata.

Oamenii nu pricepeau nimic.

— Povestește-ne viața ta, îi spuneau. Cu ce anume te-ai îndeletnicit?

— Am sărit în apa unui râu și m-am făcut pescar, apoi am plecat în toiul nopții. Am lucrat pământul precum un țăran. Pe când făceam baloturi de lână, am hotărât să merg la Mossul, unde m-am făcut negustor de piei. Am strâns bani și i-am dat. Pe urmă am venit la Samarkand și am deschis o băcănie. Asta-i tot.

— Purtarea ta de neînțeles, i-au spus oaspeții, nu ne ajută deloc să deslușim de unde ți-ai căpătat puterile.

— Știu, a răspuns Mojud. Dar totul s-a petrecut întocmai cum v-am spus.

Nimeni nu putea pricepe care era în viața lui Mojud locul lumii nevăzute, lumea care se strecoară tainic în toate cele și care face lucrurile de neînțeles. Credem că știm de unde vin întâmplările, își spunea Mojud, fiecare se laudă că știe de ce anume se petrec lucrurile așa cum se petrec, dar nimeni nu vede că suntem în puterea unei lumi nevăzute care ne mână să facem ceea ce facem.

Mojud s-a stins la Samarkand, unde dobândise o faimă ciudată, după ce le spusese tuturor doar atât:

— Am făcut asta și asta. Nimic mai mult.

După moartea sa, biografii i-au făurit o viață mai frumoasă și deosebit de zbuciumată. Pentru că sfinții trebuie să aibă o viață pe măsură. Dorința cititorului este mai presus de realitatea tainică a existenței.

VIZITA

O poveste din zilele noastre – era istorisită adesea în Statele Unite, prin anii *'70* – reia în chip dibaci o temă străveche pe care o dezvoltă adaptând-o timpului în care trăim.

Doi prieteni, care nu s-au văzut din liceu, se întâlnesc într-o bună zi. Unul este profesor de literatură la o școală modestă, celălalt a reușit minunat în afaceri.

— Trebuie neapărat să-mi faci o vizită acasă, spune cel de-al

doilea. Uite ce mașină am!

Și-i arată un Rolls-Royce nou-nouț și strălucitor. Se apropie un șofer cu cascheta în mână.

— E șoferul meu, spune bogatul. Urcă.

Cei doi prieteni se așază pe bancheta din spate a superbei mașini. După câteva clipe ajung în fața unei porți înalte de fier forjat, care se deschide automat.

— Ăsta este parcul meu. Iar ăștia sunt copacii mei. Privește!

Profesorul se uită în jur, fermecat, în timp ce mașina alunecă ușor pe aleile unei proprietăți imense.

— Terenul meu de tenis și terenul meu de golf. Iar dincolo, caii mei.

Mașina se oprește în sfârșit în fața intrării monumentale a unei case în stil victorian. Un servitor se repede să-și întâmpine stăpânul, care coboară zicându-i colegului său:

— Iată casa mea. Trandafirii mei. Gazonul meu. Piscinele mele. Garajele mele.

Cei doi intră în casă, iar omul de afaceri continuă:

— Holul meu, scările mele. Tabloul meu de Chagall, tabloul meu de Renoir. Colecția mea de porțelanuri. Covoarele mele.

Îl duce apoi pe profesor într-o încăpere imensă unde se află biblioteca, plină de cărți rare, cu legături luxoase.

— Biblioteca mea, incunabulele mele, obiectele mele de marochin din secolul al XVII-lea, manuscrisele mele cu miniaturi.

Trec astfel prin toate încăperile de la parter, apoi urcă la etajul întâi, să continue vizita.

— Tapiseriile mele, desenele mele de maeștri italieni…

Bogatul pune mâna pe clanța unei uși, zicând:

— Camera mea.

Deschide ușa. Înăuntru, într-un pat răvășit, se află un bărbat și o femeie care fac dragoste. Se desprind îndată din îmbrățișare, în vreme ce omul de afaceri, ușor încurcat, îi spune fostului său coleg:

— Soția mea…

Apoi, arătând spre bărbatul în pielea goală din așternut, adaugă:

— Iar ăsta sunt eu.

FIREA ȘARPELUI

O poveste indiană ne arată – ca multe altele – care este firea

șarpelui și poate și care este firea noastră.

Nu departe de un drum foarte umblat stătea la pândă un șarpe grozav de rău, care îi ucidea cu mușcătura lui veninoasă pe toți trecătorii. Oamenii de prin partea locului au ales pe câțiva dintre ei și i-au trimis la un înțelept să se plângă de răutatea animalului, care nu avea nevoie să ucidă atâta lume pentru a putea trăi mai departe liniștit.

Înțeleptul s-a dus la șarpe și a izbutit să-i vorbească și să se facă înțeles. L-a dojenit îndelung și i-a arătat că purtarea lui era de neînțeles pentru toate cele trei lumi și că nu era decât o încercare jalnică a puterilor rele care lovesc prea adesea pământul și-l îndurerează.

Înțeleptul a găsit vorbe atât de adânci și de pline de miez, că șarpele a fost tulburat. În inima lui s-a făcut lumină și a jurat că nu va mai ucide degeaba și că se va schimba.

Și și-a ținut făgăduiala.

Reptila care semănase groaza a devenit un soi de vierme mai mare, slab, fără vlagă, care nu cuteza să înghită nici măcar o gâză. Sătenii își băteau joc de slăbiciunea lui și spuneau, după ce uitaseră trecutul: la ce bun să mai fi șarpe? La ce slujeau veninul și colții? Copiii aruncau după el cu pietre și râdeau.

După câtăva vreme, în care mulțumirea minții și pacea sufletească nu izbutiseră să înfrângă slăbiciunea trupească și rănile căpătate, șarpele s-a târât până la coliba înțeleptului și i-a vorbit despre noua lui viață.

— Am făcut precum m-ai sfătuit, a spus șarpele. N-am mai omorât pe nimeni. Dar simt că nu mai sunt eu însumi, pentru că nu mai trezesc spaima în sufletele oamenilor. Nimeni nu se mai teme de mine, așa că toți mă disprețuiesc și mă lovesc. Sunt nefericit. Ce sfat poți să-mi dai?

— Sfatul meu este cât se poate de simplu, i-a răspuns înțeleptul. Ți-am spus să nu mai omori oamenii degeaba și să nu te mai repezi la toți. Dar ți-am spus oare să nu mai sâsâi?

Cultul sinelui, atât de răspândit, începe adesea cu ponegrirea de sine. Este ceea ce ne arată această poveste evreiască din zilele noastre, pe care o putem auzi pretutindeni în Israel.

Trei rabini stau pe bancheta din spate a unui taxi. Primul oftează și spune:

— Când mă gândesc la Dumnezeu, îmi dau seama că nu sunt mare lucru.

Cel de-al doilea rabin îi spune primului:

— Dacă tu nu ești mare lucru, atunci ce sunt eu? Nu sunt nimic.

Cel de-al treilea rabin îi spune celui de-al doilea:

— Dacă tu nu însemni nimic, atunci eu ce sunt? Mai puțin decât nimic! Sunt mai neînsemnat decât cel mai neînsemnat lucru de pe lumea asta!

Șoferul de taxi, care este negru, se întoarce spre ei și le spune:

— Dacă vorbiți astfel, dacă ziceți cu toții că nu sunteți nimic, atunci eu ce sunt? Nici nu există cuvinte ca să mă descrie! Nici măcar nu exist!

Cei trei rabini se uită la el și spun:

— Cine se mai crede și ăsta?

NECURĂȚENIA BERZEI

Aflăm dintr-o povestire hasidică răspunsul pe care l-a dat într-o zi Yaakov Yitzhak.

I s-a pus întrebarea următoare:

— Talmudul spune că barza poartă în limba ebraică numele de Hassida, ceea ce înseamnă pioasă sau plină de iubire, pentru că ține mult la puii ei. Atunci de ce se numără printre animalele necurate?

Iată care a fost răspunsul:

— Fiindcă nu-și dăruiește dragostea decât puilor săi.

CÂNTECUL ȘARPELUI BOA

Puterea eului (chiar și închipuită) n-a fost poate nicăieri înfățișată mai bine ca în această poveste africană:

Îndată după începutul timpurilor, trăia într-o pădure un șarpe boa bătrân, care cânta. Pe spinare îi creștea iarba și păsările veneau să-și facă în iarba aceea cuibul. Glasul său de-acum cunoscut și neîntrerupt însoțea viața tuturor. Până și vântul îl asculta. Mii de gâze îi alergau pe trup. Se spunea că glasul șarpelui boa are darul de a vindeca toate bolile și de a ușura nașterile.

Doi vânători străini au pătruns în pădure și au vestit că-l vor ucide pe bătrânul boa. Nu spuneau de ce, pentru că șarpele nu le făcuse nimic, dar faptul că se afla acolo, afirmau ei, era un soi de jignire pentru oameni și puterea lor.

— Omul trebuie să vâneze și să ucidă, ziceau cei doi vânători. Pentru asta s-a născut. Și trebuie să ucidă mai cu seamă ceea ce nu pare făcut să fie ucis. Ceea ce se spune că nu trebuie ucis.

Locuitorii pădurii, care nu pricepeau ce voiau să spună vânătorii, au încercat să-l scape pe bătrânul șarpe boa, care făcea parte de atâta vreme din viața lor. Dar cei doi vânători străini socoteau că vor da dovadă de o mare vitejie omorând șarpele. Ajunseseră chiar să pretindă că acel cântec al șarpelui este o neobrăzare.

Prin urmare, s-au afundat în pădure cu armele. Când au găsit șarpele boa, acesta s-a uitat țintă la ei și a început să cânte cu glas duios. Cântecul lui spunea: „Nu ucide șarpele acesta. Dacă mă ucizi, voi fi mereu cu tine. Pentru că pământul îmi este așternut, iar stelele îmi sunt copii.”

Vânătorii au ucis șarpele, precum promiseseră. Se spune că pădurea a fremătau de durere, că vântul a început să alerge urlând, că apele s-au oprit din curgere în clipa morții șarpelui.

Vânătorii s-au aplecat să jupoaie șarpele, iar trupul animalului mort a început din nou să cânte. Cântecul spunea același lucru: „Nu ucide șarpele acesta. Dacă mă ucizi, voi fi mereu cu tine. Pentru că pământul îmi este așternut, iar stelele îmi sunt copii.”

Fără să țină seama de cântec, vânătorii au jupuit șarpele, iar carnea au tăiat-o bucăți și au pus-o la uscat, ca mai apoi s-o vândă la piață. Cât a stat carnea la uscat, nici o muscă nu s-a apropiat de ea și nici o pasăre n-a trecut prin văzduh.

Ajunși la piață, cei doi vânători au pus carnea șarpelui pe o tejghea și au așteptat. Dar îndată ce se ivea un cumpărător, bucățile de carne începeau să cânte cântecul bătrânului boa. Cumpărătorii o luau la sănătoasa, cuprinși de spaimă, așa că vânătorii, care păreau că nu se tem de nimic, au hotărât să se ospăteze ei din carnea șarpelui.

Au pus-o, așadar, la fiert, dar apa nu voia să clocotească și vântul se ferea să întețească focul. La urmă și-au poftit niște prieteni la masă. Dar îndată ce prietenii au întins mâna spre mâncare, bucățile de carne au pornit din nou să cânte cântecul bătrânului boa, mereu același: „Pământul îmi este așternut, iar stelele îmi sunt copii.”

Oaspeții, firește, au plecat în graba mare, așa că n-au mai rămas decât cei doi vânători să mănânce carnea șarpelui. Așa

au și făcut. Pe urmă au râgâit cu poftă și s-au culcat, să mistuie mâncarea.

Când s-au trezit, și-au simțit pântecele sfâșiat de asemenea dureri, că nu mai vedeau nimic în jur. Din acea zi au orbit. Erau adesea văzuți șezând la colț de stradă, cu mâna întinsă către trecători. Cântau cu glas abia auzit, amândoi, cântecul bătrânului șarpe, devenit aproape de nerecunoscut.

COPILUL BUFNITEI

O bufniță căreia tocmai i se născuse un pui – undeva în Africa – i-a spus unei alte păsări:

— Am un copil! E nemaipomenit de frumos! E minunat!

Cealaltă pasăre i-a răspuns:

— Stai să se facă ziuă și-om vedea.

LEUL ȘI OMUL

Un om a întâlnit într-o zi un leu, povestește Loqman într-una din fabulele sale. Cei doi au început să vorbească despre însușirile fiecăruia, iar leul s-a lăudat cu puterea și cu iuțeala lui pe care le credea fără seamăn.

Au trecut pe lângă un tablou care înfățișa un om sugrumând un leu cu mâinile goale.

Omul a arătat spre tablou și a început să râdă.

— Ah, a spus animalul, dacă s-ar afla pictori și printre lei…

O FAPTĂ BUNĂ

O poveste indiană din vechime spune că un om trăia de multă vreme sub povara unor gânduri negre. Blestema necontenit neamul omenesc, lacom și crud. Într-o zi, s-a hotărât să-și ia viața. S-a aruncat de pe acoperișul unei clădiri foarte înalte. Un prieten care se afla alături de el a spus că, pentru prima oară după mulți ani, în clipa în care se aruncase în gol, omul râdea cu hohote și striga:

— Neamul blestemat va număra măcar cu unul mai puțin!

A TREIA DORINȚĂ

Într-o prefață la *Nuvelele exemplare* ale lui Cervantes, publicată în 1946, Jorge Luis Borges citează un fragment din *O mie și una de nopți.* E vorba acolo de un duh închis de regele Suleiman (Solomon) într-un vas de aramă și aruncat pe fundul

mării.

Duhul jură să-l facă bogat pe cel care îl va elibera. Trec o sută de ani. Duhul jură că îl va face stăpân al tuturor comorilor din lume pe cel care îl va elibera. Urmează o sută de ani în care nu se întâmplă nimic.

Duhul jură atunci că îi va îndeplini trei dorințe, oricare ar fi ele, celui care îl va elibera. Nu se întâmplă nimic. Trec veacuri.

Duhul jură atunci că-l va ucide pe cel care-i va reda libertatea.

Pentru Borges, această poveste era „o invenție psihologică, verosimilă și în același timp surprinzătoare”.

DISTRATUL

Un ins era atât de distrat, încât seara, când se ducea la culcare, își lăsa hainele peste tot, iar a doua zi dimineața nu izbutea să le mai găsească. Aproape că nu-i mai venea să se dezbrace.

A hotărât să-și noteze pe o hârtie locul în care își lăsa hainele. Și, bineînțeles, n-a mai găsit hârtia. A luat atunci o a doua hârtie, pe care și-a notat locul în care o pusese pe prima.

A rătăcit și a doua hârtie – și așa mai departe. A schimbat metoda și, înainte de culcare, a înregistrat pe un reportofon locul exact în care își lăsase hainele, dar a pus reportofonul pe undeva și nu l-a mai găsit.

În sfârșit, combinând diferite metode, a reușit, într-o dimineață, să-și găsească toate lucrurile. Pentru prima oară după foarte mult timp, se simțea fericit. Atunci a auzit o voce, venind din adâncul ființei lui, care îl întreba:

— Dar pe tine? Pe tine te-ai găsit?

BUNĂ ZIUA

Când un ins, pe stradă, i-a spus lui Alphonse Allais „Bună ziua!”, acesta i-a răspuns, ca și cum ar fi fost insultat: „Ba ție bună ziua!”

Această replică și-ar putea avea originea într-un vechi dialog atribuit – cine are va mai primi! — lui Nastratin Hogea.

Un necunoscut îl întâlnește pe stradă și îi spune:

— Salutările mele!

Nastratin se oprește cu un aer surprins, nemulțumit, și îl întreabă:

— Cu cine vorbești?

— Păi… cu tine, răspunde celălalt, descumpănit.
— Cu mine?
— Da, firește. Cu tine.
— Adică știi cine sunt eu?
— Ei bine, nu, admite trecătorul.
— Și atunci ce te face să crezi că salutul tău îmi este adresat mie?

UN SUCCES

Un om se întâlnește cu un prieten și îl întreabă:
— Ce mai e nou? Nu te-am văzut cam de mult. Ce-ai mai făcut?
— Am avut un examen de conștiință, îi spune prietenul.
— Și?
— Și l-am luat.

BUNUL CEL MAI DE PREȚ

Când pleca de-acasă, Nastratin lăsa întotdeauna ușa deschisă. În schimb, când rămânea acasă, se încuia cu strășnicie.

Cineva l-a întrebat care era motivul acestei purtări.

— E foarte simplu, a răspuns el. Nu posed nimic sau aproape nimic. Bunul meu cel mai de preț sunt eu însumi. Așa că e normal să mă păzesc.

O RUȘINE

Într-o noapte, un hoț intră în casa lui Nastratin. Scotocește în prima cameră, apoi în a doua, fără a găsi nimic de furat.

În cea de-a doua încăpere, vede totuși un cufăr și, sperând să găsească ceva, îl deschide. Înăuntru îl vede pe Nastratin în persoană, care, ghemuit în cufărul gol, își ridică privirea spre hoț.

— Ce faci acolo? întreabă hoțul.
— Îmi ascund rușinea, răspunde Nastratin.
— De ce ți-e rușine?
— Mi-e rușine că nu găsești nimic de furat în casa mea. Mor de rușine, crede-mă.

ADAM ȘI EVA – IDENTITATEA LOR

Pe coridoarele Vaticanului, o știm deja, se născocesc și se

spun cele mai multe povești și anecdote. Cel mai adesea, cum e firesc în asemenea loc, au legătură cu religia.

Una dintre ultimele, pe care o spunea prin anii 1990-2000 un cardinal ceh pe nume Spidlik, era o simplă întrebare:

— Știți de ce, întreba cardinalul, e sigur că Adam și Eva nu erau chinezi?

Desigur, nimeni nu știa de ce. Atunci cardinalul spunea:

— Pentru că, dacă erau chinezi, lăsau mărul și mâncau șarpele.

Omenescul este uneori prea omenesc

LEGILE OSPEȚIEI

Câteodată, chiar atunci când toate formele datoriei și ale convenienței par a fi îndeplinite, noțiunea de măsură este pierdută. Purtarea atinge atunci extreme care nu fuseseră poate închipuite.

O poveste indiană, istorisită adesea sub nenumărate forme, spune că un păsărar, foarte dibaci în pusul capcanelor, prindea păsări vii și le vindea la târg.

Într-o zi a găsit printre păsările prinse în laț o porumbiță, pe care a pus-o într-o colivie de bambus. Pe când străbătea o pădure deasă în drum spre satul lui, s-a iscat o furtună neobișnuită. Nu putea merge mai departe cu nici un chip. Omul a fost nevoit să se adăpostească sub un copac uriaș. S-a sprijinit de trunchiul copacului (rugându-l să-l ocrotească) și a pus alături, pe pământ, colivia cu porumbița și încă una, în care se zbăteau alte păsări.

Pasămite în acel copac își avea sălașul, împreună cu bărbățușul ei, porumbița pe care tocmai o prinsese. Bărbățușul, care se adăpostise în scorbură de teama furtunii, i-a auzit țipetele de jale. A ieșit din scorbură, nu fără frică, și a văzut-o închisă în colivie, la picioarele copacului.

Cei doi porumbei au început să vorbească pe limba lor, pe care omul n-o înțelegea, deși umblase mult prin pădure. Celelalte păsări au strigat și ele spre porumbel:

— Repede! Coboară! Scapă-ne!

— Uite că a adormit! Nu te teme! Haide! într-adevăr, vânătorul dormea dus, cu bărbia în piept. Porumbelul bărbățuș

s-a dat jos din copac și, cu lovituri de cioc și de gheare, a încercat să desfacă închizătoarea coliviei unde se afla soața sa.

— Ce faci? l-a întrebat ea.

— Încerc să desfac legăturile.

— De ce? Ai altceva de făcut mai întâi.

— Ce anume?

— Omului acestuia îi este frig. Trebuie să-l încălzești. Bărbățușul s-a mirat foarte și i-a spus porumbiței închise în colivie:

— Să-l încălzesc pe dușmanul nostru? Pe cel care te-a prins și vrea să te vândă la târg? Ți-ai pierdut cumva mințile?

— Nicidecum, a răspuns hotărât porumbița. Mintea mea este cât se poate de limpede, chiar dacă mă aflu închisă în colivie. Poate chiar mai limpede ca înainte.

Celelalte păsări țipau și se zbăteau în colivie:

— Nu pleca urechea la vorbele soației tale fără minte! Scapă-ne! Nu mai întârzia!

Tulburat de purtarea porumbiței, bărbățușul a întrebat-o:

— Ce vrei să spui?

— Ai uitat ce-ai învățat, i-a răspuns ea. Dușmanul nostru a ales acest copac să se adăpostească de furtună și să-și tragă sufletul, iar copacul este casa noastră. Omul este, așadar, oaspetele nostru. Soarta, care mai poartă și numele de întâmplare, l-a îndreptat în noaptea asta spre noi. Chiar dacă rătăcește pe tărâmul întunecat al somnului, cu capul plecat, cu brațele vlăguite, este mai prețios decât noi. Îi datorăm respect și ajutor.

— N-o asculta! țipau celelalte păsări. Nu te lua după această lege! O lege pe care o urmezi întocmai este o prostie!

— Soarta a făcut să izbucnească furtuna! a spus o altă pasăre. Soarta l-a mânat pe vânător până aici!

— Da! Ca să ne dai drumul!

— Soarta l-a adormit!

— Grăbește-te, să nu se trezească!

— Vrei să-ți vezi soața în robie?

Bărbățușul stătea însă nemișcat dinaintea coliviei unde se afla porumbița. Aceasta, care părea liniștită și sigură de sine, i-a mai spus:

— Nu pleca urechea la strigătele celorlalți, pentru că sunt copleșiți de suferință. Trebuie să ascultăm în noaptea asta de o

poruncă mai presus de noi. Nu te preface că n-o auzi. Privește dincolo de mine. Du-te și caută niște vreascuri uscate și încălzește-l pe omul acesta și grăbește-te, pentru că a început să tremure de frig.

Bărbătușul și-a luat zborul spre adâncul pădurii. Nu era lucru ușor să găsești vreascuri uscate pe vreme de furtună. Pasărea a plecat și s-a întors de mii de ori, aducând rămurele, bucățele de scoarță și mușchi, pe care le-a pus grămadă la rădăcina copacului, la adăpost de vânt și de ploaie, în vreme ce păsărarul, zdrobit de oboseală, dormea dus.

Când grămada a fost destul de mare, fără să țină seama de strigătele de indignare ale celorlalte păsări închise în colivie, porumbelul, îndemnat de soața lui, a plecat în căutare de foc. A intrat, înfruntând primejdia, în mai multe case de țărani unde focul ardea în sobă. S-a ascuns și, printr-un șiretlic, a izbutit să prindă în cioc și să ducă în pădure o bucățică de jăratic. A ținut-o sub aripă, și-a ars penele ca s-o ferească de vânt și de ploaie. Dar tăciunele s-a stins.

A luat-o de la capăt, a doua, a treia, a patra oară. La a cincea încercare, când era la capătul puterilor, a putut aprinde focul lângă vânătorul adormit.

Se făcuse noapte. Pasărea stătea pe o creangă, ostenită după șase ceasuri de trudă.

Vânătorul s-a trezit și a întins mâinile spre flacără. A mai pus apoi niște vreascuri pe foc.

Furtuna nu se mai oprea. Cei doi porumbei, care nu-l slăbeau din ochi pe vânător, l-au văzut cum își duce mâna spre stomac.

— E flămând, i-a spus porumbița bărbătușului.

— Da, e flămând, a spus și bărbătușul. E oaspetele nostru. Trebuie să-i dăm să mănânce.

— Ai dreptate, i-a spus porumbița din colivie. Trebuie să-i dăm să mănânce. Neapărat.

Se înțeleseseră de minune. La acel ceas târziu de noapte, nu putea fi vorba să se găsească prin pădure ceva de mâncare pentru vânător. Totul era întunecat și potrivnic. Bărbătușul și-a lipit atunci aripile de trup și s-a lăsat să cadă în flăcări, sub privirile uluite ale vânătorului. Într-o clipă, aripile i-au ars și pielea s-a rumenit, iar viața l-a părăsit.

Vânătorul, care a înțeles pe dată ce voia să însemne acest lucru, a simțit cum i se umplu ochii de lacrimi. A deschis ușa

coliviei și a lăsat porumbița să-și ia zborul, cerându-i iertare și ei, și celorlalte păsări.

Dar porumbița, în loc să zboare spre pădure, s-a alăturat bărbătușului și s-a lăsat mistuită de flăcări.

FLORILE CELE NOI

Un grădinar din Hedjaz a auzit într-o zi un călător vorbind despre niște flori minunate, care creșteau departe de acel loc, în grădinile din Mossul. Grădinarul l-a rugat pe călător să-i descrie în amănunt acele flori necunoscute. După aceea s-a apucat de treabă.

Trei ani mai târziu, a vestit că în grădina sa puteau fi văzute florile acelea noi și neasemuite. A venit o mulțime de lume și s-a minunat. Călătorul a venit și el și i-a spus grădinarului că florile îi păreau întocmai ca acelea pe care le văzuse în grădinile din Mossul.

Grădinarul, amețit de bucurie, a hotărât să plece în călătorie pentru a putea vedea cu ochii lui deosebirea dintre florile sale și surorile lor din grădina de departe.

După câteva luni, trei tinere din Mossul au găsit într-una din grădinile orașului trupul unui străin care se înjunghiase.

FURNICILE DIN DAMASC

Se cunosc numeroși pustnici creștini care au trăit în singurătate, în inima deșertului, și au căpătat tot soiul de obiceiuri ciudate. Unul trăia îmbrăcat în lanțuri din cap până-n picioare, cu privirea întoarsă mereu spre răsărit. Altul își găsise adăpost în trunchiul unui copac uscat. Un sistem ingenios de cuie ascuțite, bătute în scoarță, îl împiedica să doarmă, deoarece capul îi cădea în cuie de câte ori se lăsa pradă somnului. Alții, precum Sfântul Simion, au petrecut zeci de ani în vârful unui stâlp, în pustiu, pentru a se afla mai departe de pământ și mai aproape de cer. Alții au trăit multă vreme într-o încăpere strâmtă, cu totul lipsită de lumină. Unul din acești sfinți era atât de murdar și de plin de bube că avea viermi la colțurile gurii. Când cădea vreunul, sfântul îl lua de jos și-l punea la loc.

În tradiția arabă, unde întâlnim multe asemenea povești, se spune că un sfânt trebuia să ajungă pe jos de la Damasc la Bagdad. Înainte de a pleca din Damasc, un prieten i-a dăruit câțiva pumni de grâu, cu care avea să se hrănească pe drum.

Când a ajuns la Bagdad și a scos ultimele boabe din traistă, a găsit și câteva furnici.

— Nenorocire, și-a spus el. Din nebăgare de seamă, când am luat grâul, am luat și furnicile. Le-am smuls din casa lor și din sânul familiei. Asta nu se poate.

Și a făcut cale-ntoarsă ca să ducă furnicile înapoi la Damasc.

OCHII ȘI LACRIMILE

Un alt pustnic arab, care se numea Sabet, își petrecea zilele plângând. Plângea atât de strașnic și de tare că s-a îmbolnăvit de ochi.

A fost chemat un medic, iar acesta s-a uitat la ochii lui Sabet și a zis:

— Nu-ți pot da nici un leac decât dacă-mi făgăduiești ceva.

— Ce anume? a întrebat pustnicul.

— Făgăduiește-mi că n-ai să mai plângi, a spus medicul.

Atunci pustnicul s-a mâniat și l-a alungat pe medic, strigând:

— Dar la ce oare mi-ar sluji ochii dacă n-aș mai plânge?

CELE DOUĂ BRĂȚĂRI

Tagore spune povestea lui Govinda, marele predicator sikh, care citea cărțile sfinte așezat pe o stâncă, lângă un râu. Învățăcelul său, Raghunath cel bogat, s-a înclinat în fața lui și i-a dăruit două frumoase brățări de aur împodobite cu pietre prețioase.

Govinda a luat una din brățări și a învârtit-o între degete. Brățara i-a căzut din mână, a alunecat pe stâncă și a fost înghițită de apele repezi.

Raghunath a scos un strigăt și s-a aruncat în apă. A căutat îndelung brățara, în vreme ce Govinda se cufundase din nou în cărți.

Se făcuse seară când învățăcelul s-a întors la mal, obosit și ud.

— Dac-ai vrea numai să-mi arăți unde a căzut, i-a spus el înțeleptului, poate că aș găsi brățara.

Govinda a luat atunci cealaltă brățară și a aruncat-o în bulboană, spunând:

— A căzut chiar acolo!

PREAFRUMOASA CĂLUGĂRIȚĂ

Odată, demult, trăia într-o mânăstire din Japonia o preafrumoasă călugăriță care purta numele de Ryonen. Urma cu strășnicie regulile, care erau foarte aspre, și era cunoscută pentru marea ei istețime. Mai târziu, pentru că toți călugării erau tulburați de frumusețea ei, a luat un cuțit și și-a brăzdat chipul.

Înainte de asta, Ryonen strălucea de frumusețe. Un călugăr tânăr, cuprins de dorință, a dus-o într-o seară în chilia lui. Ryonen l-a lăsat să încuie ușa. Dar când călugărul a vrut să facă dragoste cu ea, Ryonen i-a răspuns:

— Mâine. Azi nu pot.

Călugărul a lăsat-o să plece.

A doua zi era mare sărbătoare. O mulțime numeroasă se înghesuia în templu, când preafrumoasa călugăriță, Ryonen, a pășit spre tânărul călugăr. S-a despuiat de veșminte, iar când a rămas goală, în mijlocul tuturor, i-a spus călugărului:

— Am venit, sunt gata. Dacă vrei să facem dragoste, s-o facem aici și acum.

Călugărul a luat-o la fugă și a ieșit din templu.

Omenescul e uneori prea omenesc (sau nu destul de omenesc)

ÎN CAZ DE NEVOIE

O anecdotă iraniană prezintă doi bărbați rătăciți în deșert. Merg de câteva zile, sub un soare de plumb, și nu mai au nimic de mâncat, nimic de băut.

Sunt vlăguiți, cad, se ridică, fac câțiva pași, se prăbușesc din nou. Unul din ei are pe umăr un sac, iar sacul pare să conțină ceva.

— Ce ai în sac? întreabă celălalt, în mai multe rânduri.

— Nimic, nimic, spune de fiecare dată omul cu sacul. Mai cad o dată, se târăsc, nu mai au putere să se ridice.

Întrebarea revine:

— Ce ai în sacul ăla? Hai, spune!

Omul cu sacul mărturisește în sfârșit:

— Am un pepene verde.

— Un pepene verde? Unul adevărat?

— Da…

— Suntem salvați! Să-l tăiem și să-l mâncăm!

— A, nu, spune omul cu sacul, care abia mai vorbește și ține ochii închiși. Nu încă, îl mai păstrez…

— Pentru ce să-l păstrezi?

— Ca să fie… în caz de nevoie… mai spune el și moare.

DE CE BICICLETELE?

O anecdotă rusească, sau poate nemțească, de la începutul anilor 1930, spune că un ovrei pricăjit a luat trenul ca să meargă la Moscova.

Temător, și atent să nu atragă atenția celorlalți călători (de câțiva ani, aici ca și în alte părți, evreii erau supuși la persecuții), s-a ghemuit într-un colț al vagonului, încercând să treacă neobservat.

Trenul se oprește într-o gară. Un zdrahon de cazac intră în vagon, se așază, apoi strigă:

— Jos ovreii! Ei sunt de vină pentru toate problemele noastre! Ascultați ce vă zic: din cauza lor există foamete și războaie! Ne trădează și ne jupoaie! Scăpați de ei, și totul o să meargă ca pe roate!

Cazacul îl zărește pe evreul ghemuit în colțul lui și-l întreabă:

— Nu le zic bine? Evreii sunt de vină pentru toate nenorocirile noastre, ce, nu-i adevărat?

Evreul îi răspunde cu o voce tremurată:

— Da, e adevărat. Evreii și bicicletele.

O clipă, cazacul pare descumpănit, apoi întreabă:

— Da’ de ce bicicletele?

— Da’ de ce evreii? spune atunci evreul.

O variantă a circulat prin anii ’6o, în Germania.

Un ins îi spune unui amic:

— Se pare că toți evreii și frizerii vor fi arestați.

— Bine, dar de ce frizerii? întreabă celălalt.[2]

FAVORITISM

Scena se petrece în Rusia comunistă la mijlocul anilor *’20.* În

---

[2] În *La Chute,* Albert Camus ne oferă un ecou al acestor anecdote. Un francez oarecare, arestat, ajunge la Buchenwald. Aici vrea să depună o plângere, ceea ce provoacă râsul gardienilor. Atunci francezul strigă: „Dar cazul meu e special! Eu sunt nevinovat!”

țară nu se mai găsesc de nici unele. Într-o zi, se formează o coadă în fața unei alimentare unde tocmai s-a anunțat sosirea unui transport de carne.

Așteptarea durează mult, până când apare un milițian care strigă:

— Evreii să plece de la coadă!

Evreii se supun și părăsesc coada fără să protesteze. Ceilalți rămân, tropăind din picioare, de frig, toată noaptea. Dimineața, vine alt milițian care strigă:

— Cei care nu sunt ruși să plece de la coadă! Ucrainenii, belarușii, georgienii, toți ceilalți în afară de ruși, părăsesc coada. Pe la amiază, un alt milițian urlă al treilea ordin:

— Cei care nu sunt membri de partid să plece acasă! Nu vor primi nimic!

Rămân doar comuniștii convinși, cu carnet de partid. Atunci, un șef vine să le vorbească și le spune adevărul. Trebuie să plece și ei, pentru că, din păcate, nu va fi nici un fel de carne. Nici azi, nici mâine, nici în zilele următoare. Anunțul nu era decât un zvon fals, menit să ridice moralul populației înfometate.

Atunci, dinspre coada care se risipește, se aude o voce care mormăie:

— Păi da, evreii sunt favorizați, ca întotdeauna!

RECIPROCITATE

Într-o zi, fiica lui Nastratin Hogea vine la tatăl ei. Femeia, care era în lacrimi, îi spune că bărbatul ei a bătut-o și îl roagă să facă ceva.

Nastratin îi trage o palmă zdravănă și îi spune:

— Pleacă acasă, chiar acum!

Nedumerită, femeia îl întreabă:

— De ce m-ai pălmuit? Vin la tine să mă plâng că am fost bătută, iar tu mă bați? Pentru ce?

— Du-te acasă! îi răspunde Nastratin. Dar cine se crede bărbatul ăsta al tău? A îndrăznit să-mi bată fata? Ei bine, du-te și spune-i că eu am bătut-o pe nevastă-sa!

O ISPRAVĂ UNICĂ

Un suveran care se plictisea a poruncit să fie găsit un ins capabil de o ispravă pe care nimeni altul să n-o poată împlini.

Trimișii lui au căutat mult timp înainte de a-i aduce un om care, de la distanță, putea să arunce un fir de ață, trecându-l prin urechea unui ac. Era un tur de forță incredibil, care a fost repetat de câteva ori, sub ochii regelui și ai curtenilor.

Regele i-a spus vistiernicului să-i dea omului o sută de galbeni și o sută de lovituri de ciomag.

— Dar pentru ce o sută de lovituri de ciomag? a întrebat omul.

— Cei o sută de galbeni, i-a spus regele, sunt pentru isprava ta, pe care, într-adevăr, nimeni altul n-o poate repeta. Iar cele o sută de lovituri de ciomag le primești ca pedeapsă pentru că ți-ai pierdut timpul cu o asemenea prostie.

O altă scenă care se petrece în Statele Unite, la începutul anilor *'60.*

Mai mulți pasageri se urcă într-un autobuz. Potrivit legii aflate încă în vigoare, negrii stau în spatele autovehiculului, albii în față. Dar primele manifestări împotriva segregației începeau să apară. Pasagerii negri refuză deschis statutul care-i discriminează și vor să stea în față, la fel ca albii. Aceștia însă nu vor să renunțe la privilegiul lor, la care legea continuă să-i îndreptățească. Albii strigă:

— Noi suntem albi, voi sunteți negri! Locul nostru e în față, al vostru în spate! Asta e legea!

Negrii refuză să stea pe locurile din spate. Izbucnește o încăierare. Atunci, șoferul autobuzului, care nu știe cum să restabilească ordinea, declară:

— Ascultați-mă! Nu sunteți nici negri, nici albi! Mă ascultați? Sunteți cu toții albaștri! Da, albaștri! Uitați-vă la voi!

Puțin surprinși, toți rămân nemișcați. Pe urmă, un pasager întreabă:

— Bun, și acum ce facem?

Șoferul se gândește un moment, apoi declară:

— Ei bine, cei care sunt albastru-deschis stau în partea din față a autobuzului, iar cei care sunt albastru-închis se așază în spate.

TRISTEȚEA DE A FI ENGLEZ

Istoria care urmează mi-a fost povestită recent, în Tunisia. Nastratin Hogea, care s-a întâmplat să fie tunisian într-o perioadă din viața lui, a început să admire și chiar să iubească

Anglia. Prin urmare, s-a hotărât să ceară cetățenia britanică, iar ca s-o capete a trebuit să facă demersuri lungi, de ani de zile, și să dea tot felul de bacșișuri.

Când în sfârșit a sosit ziua cea mare și a primit scrisoarea oficială prin care era anunțat că totul e în regulă, Nastratin și-a pus halatul cel mai frumos și s-a dus la consulatul Angliei ca să-și ia noul pașaport. Un prieten l-a însoțit. Nastratin l-a rugat să-l aștepte în stradă și a intrat singur în clădirea consulatului.

Peste jumătate de oră, prietenul l-a văzut ieșind în lacrimi, cu o față de înmormântare.

— Ce s-a întâmplat? l-a întrebat el. S-au răzgândit și nu ți-au mai dat pașaportul?

— Ba da, mi l-au dat. Uite-l!

— Atunci de ce plângi?

Nastratin a clătinat din cap și a spus:

— Plâng pentru că, uite, noi, englezii, am pierdut India!

CÂINELE ȘI PILA

În romanul său *Montedidio,* Erri De Luca ne-a oferit o imagine foarte crudă a condiției umane, imagine luată, spune el, din tradiția populară napolitană.

Un câine linge o pilă. Pila e aspră și îi jupoaie limba. Sângele curge. Gustul sângelui îi place câinelui, care continuă să lângă pila, în ciuda durerii pe care o simte. Nimic nu-l poate opri.

Lucrurile fiind așa cum sunt, putem alege cunoașterea: este greu.
Putem alege necunoașterea: este și mai greu.

PLOSCA ȘI PĂIANJENUL

O poveste africană, care vine din Togo, privește în altă lumină dobândirea – și împărtășirea – științei de care avem atâta nevoie.

Păianjenul, care se numea Yevi, se socotise multă vreme înțeleptul înțelepților, geniul neîntrecut al gândirii. Dar, pe măsură ce anii treceau, iar păianjenul urmărea îndeaproape întâmplările din această lume, s-a mirat foarte de inteligența pe care o dobândiseră oamenii și celelalte făpturi.

Într-o bună zi, s-a gândit păianjenul, vor ajunge tot atât de inteligenți ca mine și-mi vor lua locul.

Și-a făcut rost de o ploscă mică și a pornit să stoarcă și să sugă, cu ajutorul ei, toată inteligența și toată știința făpturilor vii (în afară de el). A supt și instinctul, imaginația, gândirea. Le-a băgat pe toate în ploscă, a închis-o bine și a legat-o strâns la gură cu o bucată de sfoară.

Apoi a căutat un loc potrivit pentru a ascunde prețioasa comoară.

— În apă? în pământ? Nu, mai degrabă acolo sus, în vârful acestui copac uriaș.

Și-a trecut sfoara cu care legase plosca după gât și a început să urce, ținând trunchiul copacului între piciorușe. Plosca era însă atât de grea încât se bălăbănea tot timpul, iar păianjenul se trezea din nou jos, pe pământ.

O dată, de două, de trei ori: păianjenul cădea mereu. Dar nu se lăsa, cu toată durerea.

Deodată, din vârful copacului, a pornit să cânte o turturică. Păianjenul, care știa limba păsărilor, a înțeles ce-i spunea turturica:

— Ia plosca în spinare! Ia plosca în spinare!

Păianjenul s-a gândit: biata turturică are dreptate. Cu toate că nu este decât o turturică, pe care am golit-o de inteligență, are dreptate. Este mai inteligentă ca mine. Nu am nici o îndoială. Mi-e rușine de trufia mea, de părerea pe care o aveam despre mine și despre puterile mele.

Păianjenul a dat drumul ploștii, care a căzut și s-a desfăcut. Toată știința s-a răspândit în văzduh și s-a întors la celelalte ființe.

Iar turturica i-a spus păianjenului, cântând, din vârful copacului:

— Nu se află în această lume nimeni care să nu știe nimic și nimeni care să știe totul.

ȘIRUL FILELOR

Povestea următoare, care este de origine africană, și anume bambara, ar putea purta numele de „a doua lecție”.

Un om din neamul peul și un altul din neamul bambara, care se aflau în închisoare și împărțeau aceeași celulă, au aflat de la paznic că unul din ei avea să fie castrat, din porunca regelui, iar celuilalt i se va tăia capul.

Bărbatul din neamul peul, mai șiret decât cel din neamul

bambara, a început să se tânguiască, strigând că-l dureau testiculele, cumplit de tare, și că dorea să se liniștească. S-a ivit pe dată un paznic, cu o sabie ascuțită în mână, care l-a descotorosit de cele două pricini ale suferinței. Omul a suferit crâncen toată noaptea, dar în sinea lui se bucura pentru că-și păstrase capul.

Lângă el, bărbatul din neamul bambara dormea dus.

În zori, regele i-a chemat și le-a spus că sunt liberi să plece. Fuseseră iertați de pedeapsă.

Omul peul s-a pus pe răcnete și pe gemete: bambara este teafăr și nevătămat, iar eu am rămas fără testicule!

— Niciodată să nu citești fila a cincea înainte de fila a patra, i-a spus regele.

CEL MAI BUN DINTRE FII

O veche poveste etiopiană ne arată cum un bătrân, care trăgea să moară, și-a chemat la căpătâi cei trei fii și le-a zis:

— Nu pot împărți în trei ceea ce am. Ar însemna să vă dau fiecăruia dintre voi mult prea puțin. Am hotărât, prin urmare, să las tot ceea ce am, ca moștenire, aceluia dintre voi care se va dovedi cel mai îndemânatic și cel mai isteț. Adică celui mai bun dintre fiii mei. Am pus pe masă câte un ban pentru fiecare. Luați-i. Cel care va izbuti să cumpere cu acest ban ceva care să umple coliba va avea parte de toată moștenirea.

Cei trei fii au plecat. Primul a cumpărat fân, dar n-a putut umple coliba decât până la jumătate. Cel de-al doilea fiu a cumpărat pene, dar tot n-a putut umple coliba până sus.

Cel de-al treilea fiu – care a și avut parte de moștenire – n-a cumpărat decât un lucru mic de tot. O lumânare. A stat până s-a lăsat întunericul, a aprins lumânarea și coliba s-a umplut de lumină.

STRĂNUTUL FANTOMEI

Dacă dorim să mergem pe drumul cunoașterii până la capăt, trebuie să luăm seama la lucrurile cele mai mărunte, precum ne arată povestea coreeană de mai jos:

Un student a plecat din satul lui pentru a se prezenta la un examen de literatură în capitală. Avea de făcut o călătorie lungă și grea. Trecând printr-o pădure, a auzit deodată un strănut, care venea de undeva din tufele din apropiere. S-a oprit, s-a

uitat prin tufe, dar n-a văzut nimic. Dar a auzit îndată un al doilea strănut.

Studentul i-a poruncit atunci servitorului care-l însoțea să sape în jurul tufelor. Au găsit o tigvă de om plină de pământ. Din nări îi ieșeau cârcei de iederă, iar studentul s-a gândit că n-ar fi fost de mirare ca tigva să fi strănutat tocmai din această pricină. A curățat deci tigva, a spălat-o cu apă curată, a învelit-o într-o hârtie și a pus-o la loc, nu înainte de a-i fi adus o mică jertfa și de a fi rostit o mică rugăciune pe pământul bătătorit.

În noaptea următoare, fantoma i s-a arătat în vis, i-a dezvăluit subiectul de la examen și i-a recitat chiar un minunat poem care se potrivea cu subiectul. Studentul a luat nota cea mai mare și a fost foarte lăudat.

Morala poveștii, pe care ne-o oferă povestitorul, este că trebuie să plecăm întotdeauna urechea când auzim un strănut, chiar dacă nu știm de unde vine.

CĂLĂREȚUL ȘI SUFISTUL

Iată încă o poveste ciudată, de origine sufi, care poate fi înțeleasă, cum este și firesc, în nenumărate feluri.

Un călăreț a zărit un șarpe veninos care se strecura în gura unui om adormit. Ce să facă? Dacă nu-l trezea, șarpele avea să-l muște și să-l ucidă.

I-a dat deci omului o lovitură de bici, cu toată puterea. L-a trezit și l-a dus într-un hambar unde se afla o grămadă de mere putrede. Amenințându-l cu sabia pe omul care se împotrivea, l-a silit să mănânce din merele putrede. Apoi i-a dat să bea apă sărată, fără să se sinchisească de strigătele acestuia.

— Dar ce ți-am făcut, dușman al omenirii, ca să te porți astfel cu mine?

După mai multe ceasuri de chin, vorbe grele și lacrimi, omul s-a prăbușit la pământ. A dat afară merele, apa și șarpele. La vederea animalului, a înțeles ce voia călărețul, i-a cerut iertare pentru că-l jignise și i-a mulțumit.

— De ce m-ai scăpat? a întrebat el în cele din urmă.

— Cunoașterea este mama răspunderii.

— Ce vrei să spui?

Călărețul a tăcut. L-a ajutat să se ridice și să-și curețe veșmintele. Omul a mai spus:

— Dacă mi-ai fi spus că mi s-a strecurat un șarpe în pântece,

m-aș fi supus fără să crâcnesc la tot ce mi-ai făcut.

— Nu cred, a spus călărețul.

— De ce?

— Dacă ți-aș fi spus, nu m-ai fi crezut. Sau ai fi înțepenit de spaimă. Sau ai fi luat-o la goană. Sau te-ai fi culcat la loc, încercând să uiți.

Necunoscutul a încălecat și s-a îndepărtat apoi în graba mare.

OCHIUL ELEFANTULUI

Elefantul trece un râu, spune o poveste din Camerun. Deodată, un ochi îi iese din orbită și cade la fundul apei.

Înnebunit, elefantul începe să-l caute în toate părțile, dar degeaba. Ochiul pare pierdut pentru totdeauna.

În vreme ce elefantul se agită în mijlocul râului, viețuitoarele de apă, peștii, broaștele dar și păsările, precum și gazelele rămase pe uscat strigă:

— Liniștește-te! Potolește-te, elefantule! Liniștește-te!

Dar elefantul nu-i aude și caută întruna ochiul.

— Haide, liniștește-te! îi strigă ceilalți. Potolește-te!

În cele din urmă, îi aude, rămâne nemișcat și se uită la ei. Atunci apa râului împinge încet mâlul și nămolul de pe fund. Elefantul vede deodată ochiul în apa limpede, îl ridică și și-l pune la loc.

LIMBA FIARELOR

Un mare număr de povești, ce-i drept mai puține decât altele, arată ce primejdii cuprinde cunoașterea și chiar slăvesc ignoranța. Când Nastratin Hogea era întrebat ce trebuie să faci ca să te ferești de boală, acesta răspundea:

— Nimic mai ușor. Trebuie să ai grijă să-ți fie cald la picioare și răcoare la cap, să te îmbraci cum trebuie și mai ales să nu gândești prea mult.

O poveste persană ne spune că nu trebuie să pătrundem prea multe taine.

Se știa că profetul Solomon înțelegea limba fiarelor. Împins de curiozitate, un muritor a dorit să învețe această limbă. Solomon i-a spus:

— Lasă-te păgubaș. Altfel ai să ai parte doar de necaz și durere.

Omul a stăruit, a venit în fiecare zi, și până la urmă a spus:

— Învață-mă măcar limba cocoșului și a câinelui din ograda mea.

Solomon a primit și omul s-a întors acasă mulțumit.

A doua zi, a văzut cum cocoșul a apucat o bucățică de pâine și a fugit, urmărit de câine, care îi spunea:

— Capeți grăunțe câte vrei și-mi iei pâinea de la gură!

— Taci și nu te mai plânge, i-a răspuns cocoșul, pentru că mâine catârul stăpânului nostru Khoja are să moară, iar tu ai să ai parte de carne câtă vrei.

Khoja s-a dus îndată cu catârul la târg și l-a vândut. După două-trei zile, a aflat că murise. Așa că a încercat să asculte cât mai des ceea ce spuneau cele două animale.

În altă zi, câinele l-a făcut pe cocoș mincinos. Cocoșul i-a spus atunci câinelui:

— Nu sunt mincinos. Catârul a murit, vezi bine. Ce-i drept, nu în ograda stăpânului. Dar nu te îngrijora, calul are să-i moară chiar în seara asta, cu toate că este mai zdravăn decât catârul. Vei avea carne după pofta inimii.

Khoja s-a grăbit să-și vândă calul, care a murit într-adevăr chiar în seara aceea.

Mâniat, câinele a început să-și bată joc de cocoș, care i-a răspuns:

— Ceea ce am prezis s-a adeverit. Catârul a murit și a murit și calul. Un lucru însă nu înțeleg, și anume de ce stăpânul nostru Khoja i-a vândut pe amândoi. Dar nu te amărî, pentru că sclavul lui cel mai drag are să moară chiar mâine, iar în timpul înmormântării o să avem parte de lucruri minunate de mâncat, și încă din belșug.

Khoja, care îi auzise, s-a grăbit să-și vândă sclavul, care a murit într-adevăr. Au trecut două-trei zile. Khoja stătea în ogradă și auzea cum câinele i se plângea cocoșului.

— Te urăsc, minți întruna, piei din ochii mei, îmi aduci numai necazuri!

— Nu mint defel, a răspuns cocoșul fără să-și piardă cumpătul. Le anunț credincioșilor ceasul rugăciunii de dimineață, sunt muezinul Domnului, vestesc ivirea zorilor, răsăritul soarelui, și toți mă ascultă. Nu m-am înșelat niciodată. Ascultă-mă bine: Khoja are să moară, și de această dată nu se va putea vinde pe sine ca să scape de moarte. De fapt, catârul, calul și sclavul au fost prețul pe care a trebuit să-l plătească

sorții ca să rămână în viață. Atâta doar că acest om mărginit n-a priceput nimic: a crezut că poate câștiga ceva pe când era pe cale să piardă totul, chiar și viața lui. Bucură-te deci, câine, pentru că vom avea de mâncare din belșug vreme de patruzeci de zile.

Înnebunit, Khoja a alergat la Solomon și i-a cerut ajutor.

— Este o hotărâre dumnezeiască, i-a răspuns profetul, și nimic nu se mai poate schimba.

În ziua următoare, cocoșul a cântat din nou, soarele a răsărit pe cerul senin, iar Khoja a murit.

Prietenilor, vecinilor, oaspeților li s-a dat de mâncare din belșug. Pe când se hrăneau cu firimituri, cocoșul îi spunea câinelui:

— Acum mă crezi?

Dar nu se mai afla prin preajmă nimeni care să priceapă ce vorbeau.

POVARA CĂMILEI

O poveste de aceeași origine – istorisită de Rumi – aduce alături, pentru scurt timp, istețimea și prostia.

Un beduin, care călătorea călare pe o cămilă încărcată cu două desăgi, a întâlnit un om care i s-a alăturat și l-a întrebat:

— Ce duce cămila ta?

— O desagă cu grâu, a răspuns beduinul, și una cu nisip.

— Dar de ce anume?

— Ca să nu se aplece într-o parte.

— Mai bine ai fi împărțit grâul în două desăgi, a spus omul. Cămila ta ar fi avut de dus astfel o povară mai ușoară.

Beduinul a fost izbit de înțelepciunea acestui sfat.

— Ai dreptate, a strigat el. De o mie de ori dreptate! Ai o minte ascuțită și pătrunzătoare! Haide, urcă pe cămila mea!

După ce omul a urcat în spinarea cămilei, beduinul a zis:

— Cine ești? Un om deștept ca tine trebuie să fie sultan ori măcar vizir!

— Nu, nu sunt nimic.

— Ești cel puțin bogat?

— Nu. Uită-te la veșmintele mele.

— Ce fel de negoț faci? Unde locuiești, unde ți-e prăvălia?

— N-am nici prăvălie, nici casă.

— Dar cămilele? Dar vitele?

— N-am nici una, nici alta.

— Dar ce ai, în afară de minte?

— Nimic, ți-am spus doar, n-am nici măcar un codru de pâine să-mi potolesc foamea. Iar hainele mele sunt numai zdrențe.

— Dă-te jos de pe cămilă! a strigat beduinul. Piei din ochii mei! Du-te cu tot cu mintea ta primejdioasă, pentru că prostia mea este sfântă!

Cei doi s-au despărțit pentru totdeauna, iar beduinul și-a văzut de drum călare pe cămila care ducea o desagă cu grâu și alta cu nisip.

FLUTURII ȘI LUMÂNAREA

Persanul Fariduddin Attār, autorul lucrării *Mantie Uttair (Limba* sau *Adunarea păsărilor),* încheie acest capitol printr-o minunată parabolă:

Fluturii s-au adunat într-o seară și și-au arătat dorința de a se însoți cu lumânarea. Primul fluture a zburat spre castelul îndepărtat și a zărit înăuntru lumina unei lumânări. S-a întors și a povestit ce văzuse. Fluturele cel înțelept din fruntea adunării a spus însă că asta nu-i ajuta cu nimic.

Al doilea fluture a zburat la castel și s-a apropiat de lumânare. S-a învârtit în jurul ei, a atins flacăra cu aripile, și lumânarea a fost mai tare. S-a întors, cu aripile arse, și și-a istorisit călătoria.

Fluturele cel înțelept i-a zis și lui:

— Povestea ta nu e destul de limpede.

Atunci s-a ridicat un al treilea fluture, amețit de iubire. A pătruns în castel, s-a așezat pe marginea sfeșnicului, apoi și-a făcut vânt înainte cu piciorușele din spate, s-a aruncat în văpaie și a devenit stacojiu ca focul. S-a făcut una cu flacăra.

Fluturele cel înțelept – care privise de departe – le-a spus atunci celorlalți:

— A aflat ce dorea să știe. Atâta doar că e singurul care a înțeles.

NEGUSTORUL DE CUVINTE

Putea fi întâlnit, în secolul XX, un om care călătorea din oraș în oraș și din sat în sat, prin țările balcanice, cu frontiere atât de schimbătoare. Călătorea de asemeni în țările din Asia Centrală, până în nordul Indiei. Nu se știe dacă ajungea și în Africa, sau în cele două Americi, dar nu era exclus.

Omul ăsta era negustor de cuvinte, cum fusese și tatăl său. Culegea cuvinte de ici, de colo, în călătoriile lui, le cumpăra când nu putea să le obțină altfel, apoi le oferea celor care aveau nevoie de ele.

În primul rând, și mai ales, erau cuvinte care numeau animale sau obiecte necunoscute. Pe locuitorii de la munte, bunăoară, îi învăța cuvintele *maree* și *val,* explicându-le aceste fenomene. Altora, care trăiau departe de civilizația mașinii, le aducea cuvântul *automobil,* cuvântul *avion,* sau cuvântul *submarin,* caz în care folosea pentru explicații o băltoacă de apă sau un bazin.

La tropice, vorbea despre *zăpadă* și despre *ghețari,* însă acolo, ca peste tot, nu-i era ușor să vândă cuvinte ce denumeau lucruri necunoscute. De aceea, îndeobște, se mărginea la cuvinte utilitare, în vrac, marfa de duzină, de serie. O făcea fără prea mare zel, dar trebuia să-și câștige cumva existența.

Era munca lui de rutină, care e munca oricărui negustor de cuvinte.

Dacă omul acesta a devenit aproape celebru din timpul vieții, cel puțin printre amatorii de vocabular și de limbaj, e pentru că-și făcea meseria cu o rigoare și chiar cu o pasiune rar întâlnite. Astfel, la denumirile comune, adăuga, din proprie inițiativă, cuvinte desemnând emoții, sentimente, uimiri ale minții, stări de spirit subtile și unice. Iar aceste cuvinte veneau din toate țările pământului, astfel încât popoarele care luau cuvinte de la el se exprimau, uneori, într-o limbă ce strălucea ca un mozaic universal.

Dintr-o călătorie în Portugalia, a adus faimosul *saudade,* care e cunoscut și în Brazilia, o tristețe ce îmbracă forma lipsei, a absenței, legată de un lucru sau de o ființă care ne-au aparținut, dar care nu mai sunt ale noastre.

Din centrul Europei, mai precis din Austria, și cu mult înainte ca acest termen să cunoască voga de acum, negustorul adusese cuvântul *kitsch,* acest substantiv-adjectiv fără echivalent, care exprimă atât de bine fenomenul pe care îl numește și pe care nici un alt cuvânt nu-l poate exprima.

În Spania, descoperise și înregistrase cuvântul *cursi,* care nu poate fi tradus în altă limbă decât prin mai multe fraze, acest cuvânt însemnând în același timp „puțin demodat” (dar numai puțin), puțin *chicos* (un cuvânt argotic francez adus și el de negustorul nostru), sugerând în două silabe o eleganță

stângace, cam bătătoare la ochi, într-un cuvânt cam nătângă, privită însă cu un strop de simpatie, cu bunăvoință, cu amabilitate, o eleganță puțin *kitsch,* o dorință de a nu greși, de a se purta corect, de a respecta convențiile sociale, buna creștere, bunele maniere. *Et cetera.* Nu am mai termina, dându-i zadarnic târcoale, să definim tot ceea ce cuvântul *cursi* spune într-o singură clipă.

Când ajungea într-un loc sau în altul (locuri în care puțini călători se aventurau pe atunci), veneau locuitori care doreau să-l întâlnească, adesea cu discreție, la lăsarea nopții, și i se adresau, am putea spune, ca unui duhovnic. Îi vorbeau despre una sau despre alta, în amănunt, încercând să-i descrie sentimentul pe care-l încercau și pentru care nu găseau, în limba lor, cuvântul potrivit.

Negustorul de cuvinte îi asculta cu atenție, uneori punea câteva întrebări scurte, apoi le propunea un cuvânt-două – niciodată mai mult. Uneori cerea un răgaz, chiar și o noapte întreagă, ca să-și consulte notițele. Notițele umpleau o mulțime de caiete cu coperți cartonate, pe care le căra mai întâi într-o căruță, apoi, când afacerea a cunoscut succesul, într-o camionetă.

În caiete, cuvintele erau aranjate pe rubrici, într-o ordine variabilă. După mărturia unui client libanez, negustorul recunoștea că nu găsise niciodată o clasificare perfectă. Se îndoia chiar că o asemenea clasificare ar exista. E dovedit, oricum, că după câțiva ani de practică, negustorul a adoptat un limbaj codificat, chiar dublu codificat, pentru cuvintele la care ținea cel mai mult. Într-adevăr, la începuturi, fusese în mai multe rânduri victima unor hoți de cuvinte, care după ce l-au jefuit cu nerușinare, au revândut comorile lui la prețuri de nimic.

De atunci, negustorul era vigilent și folosea coduri; în plus, își punea noile achiziții sub lacăt, fără a înceta să le îmbogățească. Iar în spatele eforturilor zilnice, deși nu era formulată, se dezvolta o teorie gravă și secretă, potrivit căreia toate popoarele de pe Pământ gândesc și simt în același fel, dar că absența cuvintelor, la unii sau la alții, poate împiedica un sentiment sau altul să apară.

Astfel, ne credem feriți de ceea ce nu reușim să numim.

Când o femeie venea să se plângă de un tratament oribil și josnic – asta s-a întâmplat prin 1935, în fosta Serbie –,

negustorul îi oferea cuvântul francez *dégueulasse*, spunându-i că nu cunoaște, în nici o altă limbă, un termen mai sugestiv. Tot din franceză, chiar de la începutul activității sale, luase cuvintele *débrouille* și *débrouillard.* După teoria lui, realitatea există peste tot, chiar dacă, în mod inexplicabil, cuvântul corespunzător lipsește. Negustorul afirma (fără nici o dovadă) că prin cunoașterea cuvântului se poate accede mai ușor la realitate. O făcea pentru a-și vinde marfa – acest cuvânt, bunăoară –, dar mai ales pentru că era convins că are dreptate. Cumpărați de la mine cuvântul *débrouillard,* spunea el, și foarte curând veți deveni *débrouillard.* Era un fel de a-și face reclamă.

Firește, nu dădea cuvântul înainte de a încheia afacerea. Își asigura clientul că posedă cuvântul căutat de acesta, și atunci primea un avans, pe care se angaja să-l returneze în caz că acela ar fi fost nemulțumit. Dar negustorul avea un asemenea fler, iar stocul lui de cuvinte era atât de bogat, încât nemulțumiții se numărau pe degete.

Câteodată, afacerea se termina cu un schimb. Negustorul făcea și troc – dădea cuvinte pe legume, pe ouă, pe ovăz (pentru catârul lui), sau chiar pe alte cuvinte. În acest caz, când schimba un cuvânt pe un alt cuvânt sau mai multe, negocierile puteau dura toată noaptea, pentru că nimeni nu voia să-și spună primul cuvântul, știind că, de îndată, celălalt va încerca să-l subevalueze.

În stocul lui de cuvinte, își punea deoparte favoritele, care nu formau neapărat grosul vânzărilor. Judecând și comparând, observa că un cuvânt ca *elegant* era același în peste zece limbi. Iată, își spunea el, un cuvânt foarte izbutit, care trebuie să-și conțină ideea chiar în forma lui. Nu-i de mirare că, în trecut, s-a vândut foarte bine, la mai multe popoare.

Cuvântul *melancolie* îi inspira aceleași gânduri. Cine îl născocise? Cine-i dăduse acest sunet de clopote triste? Cine-l vânduse peste tot în Europa?

De ce anumite cuvinte sunt mai reușite decât altele, fiind, de aceea, mai răspândite? Nu avea nici o idee. Aceste întrebări îi depășeau cu mult competența. Nu poseda instrucția de bază necesară ca să le judece. Totuși, ca autodidact, savura ca nimeni altul frumusețea cuvintelor, pentru că le cunoștea prețul.

Trebuie remarcat de asemeni că acest bărbat care știa atât de bine să asculte, care avea o relație specială cu cuvintele nu

era, nici pe departe, un mare vorbitor. Nu avea nimic dintr-un palavragiu. Ba chiar era considerat un ins zgârcit la vorbă. Fapt este că-i plăceau mai mult cuvintele decât frazele, cuvintele singure, izolate, cu forța lor proprie. Socotea că aranjarea în fraze, întotdeauna artificială și chiar, adesea, destul de arbitrară, lipsea cuvintele de frumusețea lor elementară, individuală, și le îneca în siropul sintaxei.

Un cuvânt, unul singur, îi ajungea pentru a pune lumea în mișcare, pentru a-i desluși un nou secret, pentru a-i adăuga un nou înțeles. Trăia pentru cuvinte și împreună cu ele, strângând în ființa lui, zi și noapte, toată memoria lumii. Își citea și recitea listele, căuta în caiete, ștergea, corecta, adăuga. Se mira singur că un cuvânt precum *ciocolată* era aproape același în toate limbile, în timp ce *fluture* se schimba total de la o țară la alta, păstrând însă, de fiecare dată, o sonoritate sugestivă și fascinantă: *farfale, butterfly, mariposa*, *parvaneh.*

Îi plăceau mai ales cuvintele de patru-cinci silabe, atât de rare în această limbă grăbită care este engleza *(preposterous,* spunea el, constituie o excepție admirabilă), și savura expresia *dégringoler dans un précipice,* patru cuvinte pe care putea să le repete de treizeci-patruzeci de ori la rând, fără să-și piardă plăcerea nici măcar o clipă.

Dintre cuvintele cu patru silabe, nu se mai sătura de spaniolul *entrañable,* tradus cu stângăcie prin francezul „délectable”, căruia, ca și lui *saudade,* îi lipsește o nuanță de regret: am cunoscut fericirea în locul acela, în acel *lugar entrañable,* dar acum am pierdut-o.

La fel, cu o reală tristețe, explica și vindea cuvântul *despedida,* care venea tot din castiliană, și care este un adio pentru totdeauna. Spunea că e cu neputință să rostești acest cuvânt fără să simți o strângere de inimă și fără să-ți vină lacrimi în ochi. Îl simțea ca pe o adevărată imagine a vieților noastre.

Orice cuvânt reușit ca formă și sunet îl făcea să exulte de bucurie. Înainta astfel într-un peisaj fără capăt, care îl fermeca în permanență. Nu putea înțelege de ce, rostind blestemul turnului Babei, Dumnezeu crezuse că-i pedepsea pe oameni înmulțind limbile – pluralitate, proliferare, diluviu de cuvinte care lui, dimpotrivă, i se părea un dar somptuos, fără seamăn.

În timpul unei călătorii în Iran, a descoperit cuvântul *tarof,*

care se vindea foarte bine în mai multe țări din Asia centrală. Acest cuvânt se folosește pentru a refuza o propunere care ne-ar face totuși multă plăcere. De pildă, am cinat la niște prieteni, suntem fără mașină, e târziu, alți musafiri se oferă să ne ducă până acasă, iar noi ne izmenim: „Nu, mulțumesc, zău, nu vă deranjați.”

E ceea ce se cheamă *tarof,* atitudine umană comună, falsă politețe, poate mai răspândită în Iran decât în alte părți. Trebuie adăugat că, dacă musafirii ne iau în serios și ne spun: „Bine, fie cum doriți”, apoi se urcă în mașină și pleacă fără noi, îi vom detesta din tot sufletul.

Tot din Iran a adus superbul *kuft!,* interjecție ce exprimă sila și chiar disprețul, pe care-o oferea împreună cu europeanul *câh,* la fel de expresiv, dar care trebuie însoțit de o grimasă, riscând astfel să pară vulgar.

Cu vârsta, ambițiile lui au crescut. S-a gândit că modestul lui comerț ar putea să-i facă pe oameni mai buni, învățându-i, de pildă, cuvântul *justiție,* pe care l-a găsit în toată Europa, sau cuvântul *compasiune,* cumpărat pe un blid de orez de la un negustor ambulant care se întorcea pe jos din Tibet, numai piele și os.

A adus din India cuvântul *dharma,* dar, cum el vorbea puțin și concis (contrar indienilor), i-a venit foarte greu să introducă în alte țări acest cuvânt-concept. Oamenii nu-l înțelegeau și, spre iritarea lui, îl confundau adesea cu *karma.* Odată, s-a înfuriat de-a binelea când un neghiob din Istanbul l-a întrebat ce-i aia „karma-sutra”.

Trebuie spus că începuturile erei numite modernă, când deplasările noastre s-au înmulțit, cereau o îmbogățire mondială a limbajului, și totodată a cunoașterii, poate chiar a gândirii. În aceste condiții, omul acesta, care a fost neîndoielnic primul din branșa lui, deși Istoria nu i-a reținut numele, ne-a făcut servicii ce nu pot fi numărate, nici măsurate. Ele își au locul printre secretele, adesea uitate, a tot ce constituie limbajul nostru, și prin urmare umanitatea noastră.

Umblând în lung și în lat, negustorul de cuvinte se întreba dacă o astfel de activitate ar fi posibilă la veverițe, la maimuțele capucin, sau chiar la privighetori. În general, răspunsul lui era negativ, deși un ornitolog din Antibes l-a asigurat că pițigoii din sudul Franței au un accent particular.

*

Al Doilea Război Mondial i-a îngrădit mișcările și i-a încetinit activitatea, reluată însă destul de energic în 1944-1945 și dezvoltată în anii următori, când el era în floarea vârstei, pe planetă apăreau noi națiuni, iar odată cu ele noi schimburi. A câștigat bani frumoși cu noi cuvinte ca *radar* și *bombă atomică.* A izbutit chiar să vândă, în ținuturi de la marginea lumii, cuvinte ca *neutron* și *mirador.*

La începutul anilor 1960, puțin câte puțin, a început să simtă o scădere a interesului la popoarele pe care le vizita, parcă aveau mai puțină nevoie de cuvinte, sau cel puțin de cuvinte noi, de cuvinte venite din alte părți. Mai întâi a crezut că această lipsă de interes, care îi afecta și cifra de afaceri, va fi trecătoare. Se înșela.

În anii aceia, a observat că un cuvânt*, parking,* se răspândea cu iuțeală pe toată planeta și că majoritatea oamenilor păreau să-i înțeleagă sensul. La fel se întâmpla cu *shopping* și cu *weekend.*

Cum toate aceste cuvinte invadatoare erau în engleză, și-a spus că învingătorii își impuneau și vocabularul. Totuși, vedea că limba celorlalți învingători, rusa, își impunea cu greu propriile cuvinte, ca *soiuz* și *kolhoz.* Socialismul sovietic nu izbutea să-și vândă cuvintele în restul lumii – ceea ce avea să-i grăbească, fără doar și poate, căderea. Negustorul și-a spus că sub aceste fenomene se ascundeau rațiuni politice și economice care-i scăpau, poate chiar modele de viață, pentru că vorbim limba celor pe care ne-ar plăcea să-i imităm.

Erau chestiuni importante, dar nici de data asta nu-l atingeau decât superficial. Ieșeau din sfera competenței lui. În afară de cuvinte, nu se pricepea la mare lucru.

Observase de mult, ca atâția alții, că vocația colonizatoare a Angliei semăna de-a lungul planetei cuvinte ca *gangster, dandy* ori *snob,* deși pe acesta din urmă i-a fost greu să-l impună în mediul rural, mai ales în Belucistan.

Constata acum, cu groază, că cei mai mulți dintre locuitorii Pământului, în loc să spună în limbile lor „sunt de acord”, se mulțumeau cu un sumar *OK.* Aceiași se invitau la un *drink,* purtau *bluejeans, tee-shirt*-uri, mâncau la repezeală într-un *fast-food* și așa mai departe.

Totul devenea *top,* chiar și *modelele,* iar mii de localuri de

noapte, cam peste tot, purtau în vitrine inscripția: *strip-tease non-stop.* Ba chiar, sub ochii lui, au apărut și au prosperat *sex-shop*-urile*,* două cuvinte pe care nu le-ar fi imaginat vreodată alăturate.

Această invazie a continuat în tot deceniul 1970, în timp ce el însuși îmbătrânea, trecând de cincizeci de ani.

În anii 1980, au apărut și s-au răspândit cuvinte care nu mai erau de origine engleză, pe care le neglijase până atunci, și care dintr-odată i se păreau cumplit de amenințătoare, cuvinte ca *jihad* și *fatwa.* Iar cei care le cumpărau, o constata cu mâhnire, erau destul de numeroși.

Atunci a citit (în călătoriile sale, citea) o frază a lui Jorge Luis Borges care spunea că, pentru generația lui, un ins care nu vorbea franceza era aproape un analfabet, și că lumea trecuse de la franceză la engleză, iar de la engleză la ignoranță.

Simțea că atmosfera lumii se transforma în mod periculos, o simțea chiar în profesia lui. Trebuia să recunoască o realitate tristă: zilnic dispăreau cuvinte, probabil pentru totdeauna, sorbite în hăul negru al uitării, care este infernul limbajului și căruia lenea noastră îi deschide larg porțile. Într-adevăr, în lume erau din ce în ce mai puține cuvinte, în ciuda – sau poate tocmai din cauza – enormei creșteri a populației globale, ce nu părea să fie limitată de nimic.

Optimismul feeric din secolul al XIX-lea și din prima jumătate a celui următor era o amintire. Urechile oamenilor refuzau să audă cuvintele celorlalți. An de an, platitudini universale – limba de lemn, limba de plumb – învăluiau planeta într-un păienjeniș de facilitate, și prin urmare de mediocritate, de lipsă de sens. Căci „sensul“ este un lucru complex, spunea negustorul. Cuvintele rare și frumoase, rafinate, prețioase, elegante, baroce, seducătoare, misterioase, cuvintele exotice, cu parfumuri îndepărtate și culori vii, toate aceste cuvinte dispăreau, înghițite de botul căscat al mediocrității.

De acum înainte, orice discurs, orice discuție părea o făcătură gen *ready-made* sau, dacă preferați, *prêt-à-porter,* cuvinte gata mestecate, înghițite și regurgitate, lipsite de orice surpriză. Asta s-a numit mai întâi limbaj *funcțional,* apoi *formatat;* cuvinte la fel de urâte ca aceea ce desemnau.

Din acel moment, afacerea lui – ca să folosim un cuvânt care-i plăcea – a fost periclitată. Uneori trecea o săptămână întreagă

fără să vândă măcar un cuvânt. Trăind din rezervele lui subțiate, mânca puțin, ocolea până și hanurile modeste, dormind adesea sub cerul liber sau în căruță (după ce-și vânduse camioneta, revenise la primul său vehicul).

Fire voluntară, a încercat să reacționeze și să lupte. A vrut să se asocieze cu alți negustori de cuvinte, să formeze un grup curajos și să lupte, dar nu a fost urmat, nici măcar ascultat. Ceilalți ridicau din umeri. La ce bun? Erau deja învinși, așa că se adaptau de bine, de rău la noua situație.

„Chiar sunteți orbi?" le spunea el.

Ei răspundeau: „La ce să fim orbi?"

Mulți au renunțat pur și simplu la meserie, pe care o socoteau condamnată, au ieșit la pensie, și-au lichidat *stocurile,* cum se spunea mai de mult. Cei mai tineri au încercat, în anii '90, să se adapteze la *web,* la *site,* la *chat,* iar ceva mai târziu la *blog,* dar, în materie de vocabular, n-au ajuns prea departe. Comerțul mare o lua pe alte căi, nu mai avea nevoie de comis-voiajori.

Apropiindu-se sfârșitul secolului XX, negustorul de cuvinte a înțeles că lupta era pierdută, iar ceea ce fusese temeiul vieții lui urma să dispară. Oricât de incredibil i se părea, omenirea se mulțumea cu un vocabular sărăcit.

Blestemul turnului Babei se împlinea, dar pe dos.

Cu ce urmări asupra inteligenței? Asupra frumuseții? Asupra relațiilor dintre indivizi, dintre popoare?

Prefera să nu se mai gândească. Ceea ce se întâmpla îi evoca un arbore cu ramuri imense care, puțin câte puțin, își pierdea frunzele, chiar și crengile, devenind un trunchi uscat, sau un stâlp de beton. Câteodată, îndrăznea chiar să-și imagineze un univers în care, de la o noapte la alta, stelele s-ar stinge.

În fața indiferenței mondiale – dacă nu socotim o mână de specialiști prăfuiți care mai publicau ici și colo, pe cheltuiala lor, culegeri de cuvinte pe cale de dispariție –, și-a strâns caietele și a făcut pachete pe care le-a îngropat mai mult sau mai puțin la întâmplare, protejate de folii de plastic, cum se îngroapă comorile în caz de război sau exil. Mai multe dintre ascunzătorile sale au fost, se pare, sfârtecate de *buldozere,* iar caietele sfâșiate s-au risipit, fiind pierdute pentru toți și pentru totdeauna.

La începutul anilor 2000, ajuns la peste optzeci de ani, negustorul de cuvinte mergea din casă în casă, încet, cu mâna

întinsă. Vânduse tot ce avea, chiar și catârul. Nu mai avea nici o marfă de oferit oamenilor, care de altfel nu-i cereau nimic. La sfârșit, nu mai știa să spună decât un cuvânt: *please.*

A murit singur, undeva pe un drum de munte, între Macedonia și Bulgaria, și nu se știe care a fost ultimul lui cuvânt.

Un dascăl bun poate fi folositor sau nu

ADEVĂRATA ȘTIINȚĂ

Într-o poveste arabă clasică, dascălul este un fierar de rând.

Într-o cetate unde se învățau toate științele trăia un tânăr studios, însuflețit de o dorință arzătoare de a se desăvârși. Într-o zi a aflat, ascultând vorbele unui călător, ca trăia într-un ținut îndepărtat un om fără pereche, înzestrat cu toate virtuțile tuturor timpurilor. Deși era atât de învățat, omul muncea ca fierar, cum făcuseră și tatăl său, și tatăl tatălui său.

Îndată ce a auzit vorbindu-se despre această minune a științei, tânărul și-a luat sandalele și bocceaua și a pornit la drum. După luni și luni de mers și de oboseală, a ajuns în cetatea fierarului, i s-a înfățișat acestuia, i-a sărutat poala veșmântului și a așteptat cu umilință. Fierarul, un bărbat în vârstă, l-a întrebat:

— Ce dorești?

— Să învăț știința, a răspuns tânărul.

Fierarul i-a întins atunci frânghia de la foaie și i-a spus să tragă. Tânărul a tras așa de frânghie până la apusul soarelui. A doua zi a făcut la fel, și tot așa în zilele și în lunile următoare. A trudit așa vreme de un an, fără ca nimeni să-i spună o vorbă.

Au trecut astfel cinci ani. Într-o zi, tânărul i-a spus fierarului:

— Meștere...

Totul s-a oprit pe dată în fierărie. Ceilalți lucrători păreau neliniștiți. În tăcerea încremenită, fierarul l-a întrebat pe tânăr:

— Ce dorești?

— Știința, meștere...

Fierarul a răspuns:

— Trage de frânghie.

Au mai trecut cinci ani de trudă în tăcere. Nimeni nu scotea un cuvânt. Dacă un învățăcel dorea să-i pună dascălului o întrebare, o scria pe un petic de hârtie. Uneori, meșterul arunca hârtia în foc, semn că întrebarea nu făcea două parale. Alteori

răsucea hârtia și o băga în turban, iar a doua zi învățăcelul găsea răspunsul scris cu litere de aur pe peretele chiliei.

După zece ani, bătrânul fierar s-a apropiat de trăgătorul de frânghie și l-a atins pe umăr. Cel care venise să deprindă știința – și care deprinsese răbdarea – s-a oprit. Se simțea cuprins de o poftă de viață fără margini. Bătrânul l-a îmbrățișat și l-a lăsat să plece. Se spune chiar că n-a rostit nici un cuvânt.

Tânărul, care era acum un bărbat în toată puterea, s-a întors acasă, la prieteni. Și a trăit toată viața liniștit și pe deplin împăcat.

PIATRA DIN MÂNĂ

Se povestea pe vremuri în China – și în India – o întâmplare destul de asemănătoare.

Un tânăr, căruia îi plăceau de când era copil pietrele prețioase, a hotărât să se facă giuvaiergiu. A pornit, așadar, în căutarea unui meșter care să-l învețe meseria și a fost primit de cel mai vestit.

La prima lecție, meșterul i-a pus în palmă o piatră de jad, i-a închis-o în pumn și i-a spus:

— Ține pumnul strâns vreme de un an. Cu bine.

Și l-a trimis acasă.

Tânărul s-a întors în casa părinților săi, cu piatra strânsă în pumn și tare supărat. Cum se poate, se întreba el, ca meșterul să-mi fi cerut un lucru atât de prostesc și atât de greu de îndeplinit? Cum să stau cu pumnul strâns vreme de un an, fără să-l deschid o clipă? De ce această poruncă fără nici o noimă?

Cu toate acestea, în pofida întrebărilor iscate de valul de mânie care-l cuprinsese la început, tânărul, care se tot gândea la ce i se ceruse, a izbutit să țină pumnul strâns vreme de douăsprezece luni, chiar și noaptea, în somn.

La împlinirea sorocului, s-a dus înapoi la meșter, a desfăcut pumnul și i-a dat piatra.

— Ce trebuie să fac acum? a întrebat el.

Meșterul i-a răspuns:

— Am să-ți pun altă piatră în mână și ai să stai așa un an.

De această dată, tânărul și-a arătat mânia: încă un an?

De unde această poruncă fără rost, ivită în mintea unui prost bătrân? El, care dorea să se facă giuvaiergiu, de ce să nu învețe meseria cum se cuvine?

În vreme ce striga, meșterul i-a pus în mână altă piatră. Fără să-și dea seama, tânărul a strâns piatra în pumn și a spus deodată:

— Piatra asta nu e jad!

LAMPA

O poveste creștină ne vorbește și ea despre flăcări, dar altfel.

Trăia odată un bătrân cam uituc din fire. Dornic de învățătură, a venit la un om vestit pentru știința lui și l-a întrebat mai multe lucruri despre uitare. Mulțumit, s-a întors în chilia lui. Dar numai ce a închis ușa și și-a dat seama că uitase ce aflase.

S-a dus înapoi la sfânt și l-a mai întrebat o dată. Sfântul i-a spus același lucru. Bătrânul s-a întors în chilie. Îndată ce a închis ușa, a uitat iarăși totul.

După o vreme și după mai multe astfel de încercări, s-a întâlnit cu sfântul și i-a povestit ce i se întâmplă.

— Uit tot ce-mi spui și nu mai cutez să te întreb nimic.

— Du-te și aprinde o lampă, i-a zis sfântul.

Bătrânul s-a supus. A venit cu o lampă aprinsă.

— Mai adu niște lămpi, i-a spus sfântul. Aprinde-le toate de la prima.

Zis și făcut. Acum ardeau mai multe lămpi.

— Prima lampă a suferit oare vreo stricăciune pentru că ai aprins de la ea mai multe lămpi? l-a întrebat sfântul.

— Nu, a răspuns bătrânul.

— Atunci, nu mai șovăi. De fiecare dată când ai să dorești să mă întrebi ceva, am să-ți răspund.

RĂBDAREA

Sāadi, poetul persan, povestește despre o altă învățătură.

Un om cu mare faimă avea un servitor cu un chip hidos și cu o fire nesuferită. Nu putea primi nici o poruncă fără să se mânie, se purta grosolan la masă, nu-și făcea treaba cum se cuvine, se împiedica de oaspeți și-și lăsa stăpânul să rabde de sete. Nici că-i păsa de mustrări și dojeni, care nu făceau, oricum, decât să înrăutățească lucrurile. În timpul nopții, casa răsuna de pașii lui grei și de zgomotul vaselor sparte. I se întâmpla să arunce găinile în fântână și să pună mănunchiuri de vreascuri în mijlocul drumului pe unde urma să treacă stăpânul său. Nu te puteai bizui pe el cu nici un chip.

Niște prieteni ai stăpânului l-au sfătuit să se descotorosească de servitorul cel nesuferit și să caute altul.

— Dar de ce? a răspuns stăpânul, zâmbind. Îi datorez servitorului meu o adâncă recunoștință, pentru că m-a ajutat să mă îndrept. M-a învățat ce înseamnă răbdarea, și continuă să mă învețe asta în fiecare zi. Iar aceasta îmi îngăduie să trec mai ușor peste toate necazurile vieții.

PASĂREA INDIANĂ

Uneori, și o pasăre ne poate învăța ceva (dacă vrea să ne vorbească).

Un negustor persan avea într-o colivie o pasăre indiană. Trebuind să facă o călătorie în India, s-a dus la pasăre și a întrebat-o:

— Vrei să-ți aduc un dar?

— Nu, a spus pasărea. Singurul lucru pe care mi-l doresc este libertatea.

— Asta nu se poate.

— Atunci du-te, te rog, în pădurea unde m-am născut, acolo în India, și spune-le celorlalte păsări că trăiesc într-o colivie.

— Așa am să fac, a spus negustorul.

După cum făgăduise, s-a dus în jungla indiană, în locul arătat de pasăre și a strigat cu putere că pasărea se afla la el acasă, într-o colivie. În acea clipă, o altă pasăre a căzut fără viață la pământ, de pe cea mai înaltă cracă. O fi vreo rudă a păsării mele, și-a zis în sinea lui negustorul, și vestea pe care i-am dat-o i-a pricinuit moartea.

Când s-a întors acasă, pasărea a dorit să afle cum fusese călătoria.

— Vai, a spus negustorul, mă tem că-ți aduc o veste rea. Una dintre rudele tale a căzut la pământ fără suflare când am strigat că te afli închisă în colivie.

Nici nu rostise bine negustorul aceste vorbe că pasărea a căzut în fundul coliviei și n-a mai mișcat. Vestea cea rea a ucis-o și pe ea, și-a spus negustorul. Îndurerat, a deschis colivia, a luat pasărea și a pus-o pe pervazul ferestrei, mângâiat de o rază de soare.

Pasărea a înviat pe dată. A dat repede din aripi și a zburat până la un copac din apropiere.

Apoi i-a vorbit astfel negustorului:

— Află de la mine: ceea ce ai crezut că este o veste rea era de fapt una bună. Cu ajutorul tău, pasărea de departe, ruda mea, mi-a arătat cum să scap din colivie. Ceea ce am și făcut.

Și pasărea și-a luat zborul spre răsărit, cântând.

NOUA ÎNȚELEPCIUNE

Trăia odată în nordul Chinei un înțelept, care împlinise optzeci de ani. Era cel mai vestit tălmăcitor al învățăturii lui Confucius, iar faima lui o întrecea cu mult pe aceea a celorlalți înțelepți. La o vreme s-a auzit un zvon, care venea din sud, cum că trăia acolo un om și mai înțelept, cu mintea și mai ascuțită. Bătrânul înțelept din nord, găsind că era cu neputință, a hotărât să pornească la drum pentru a vedea cu ochii lui cum stau lucrurile.

Drumul a fost greu și plin de piedici. După luni și luni de mers, a ajuns în sfârșit la noul înțelept, s-a dus la el și i-a spus cine este, iar cei doi au hotărât să-și arate tot ceea ce știau, pentru a vedea care dintre ei este cel mai bun.

Bătrânul a început să vorbească. I-au trebuit mai multe ceasuri pentru a înfățișa, cu calm și inteligență, principalele puncte ale gândirii sale. La sfârșit, i-a cerut omului din sud, un budist din școala numită zen, să-și împărtășească și el ideile.

Înțeleptul zen a spus doar atât:

— Să cauți să nu faci rău și pe cât poți să faci numai bine.

Înțeleptul cel bătrân, auzind aceste vorbe, s-a înroșit de mânie.

— Ce! a strigat el. La vârsta mea, am înfruntat toate primejdiile unui drum atât de lung! Ți-am spus de ce am venit! Ți-am arătat în amănunt care este doctrina mea! Nu ți-am ascuns nimic! Iar tu îmi dai în schimb câteva vorbe neînsemnate pe care le știe pe dinafară până și un copil de trei ani! Nu cumva îți bați joc de mine?

Învățătorul zen i-a răspuns:

— Nu, nu-mi bat joc de tine. Dar dacă este adevărat că un copil de trei ani știe pe dinafară acest lucru, văd că un om de optzeci de ani nu este în stare să trăiască astfel.

DERVIȘUL ȘI CÂNTĂREȚUL

O poveste sufi stăruie asupra împrejurărilor în care se poate transmite o învățătură ori chiar numai o emoție.

Demult, în timpurile străvechi, un rege care era dornic să învețe și care se știa cu multe lipsuri a chemat la el un derviș vestit și i-a spus:

— Neamul din care mă trag s-a adăpat întotdeauna la izvoarele cele mai curate ale cunoașterii.

— Prea bine, a spus dervișul.

— Dorința mea este să urmez aceeași cale. Așa că îți spun: învață-mă.

— Este o poruncă ori o rugăminte?

— Ia-o cum vrei, a spus regele. Poruncă sau rugăminte, am să învăț oricum.

Apoi a tăcut și l-a lăsat pe derviș să vorbească. Însă dervișul n-a rostit nici un cuvânt. După o clipă, s-a înclinat în tăcere, s-a ridicat și a ieșit.

În zilele următoare, a venit mereu la rege. Se așeza, ședea câteva ceasuri fără să rostească nici o vorbă, apoi ieșea. Treburile împărăției se învârteau în jurul lui – cereri, conflicte, pedepse, trădări, onoruri. Iar roata cerului se învârtea la fel.

În fiecare zi, regele îl vedea sosind pe derviș, îmbrăcat în zdrențe. Îl vedea cum merge, cum se așază, cum mănâncă și bea, cum vorbește și râde cu alții. Știa că noaptea doarme. Dar nu primea nici o bucățică din învățătura râvnită. De ce? se întreba regele. Așteaptă oare un semn? Cum să pătrund taina tăcerii lui?

Într-o zi, la curte, se vorbea de un cântăreț pe nume Daud. Oamenii spuneau:

— Daud este cel mai mare cântăreț din lume.

Regele, dorind nespus să-l asculte pe cântărețul cel vestit, l-a chemat la palat. Dar cântărețul, care avea o casă arătoasă și se credea regele cântăreților, i-a răspuns trimisului regelui astfel:

— Regele nu cunoaște nimic din cele trebuincioase artei cântului. Dacă dorește doar să mă vadă la față, am să vin. Dar dacă dorește să mă audă cântând, are să fie nevoit să aștepte, ca toată lumea.

— Ce să aștepte? a întrebat trimisul regelui.

— Să aștepte clipa potrivită. Să am poftă de cântat. Am să-ți spun dar ce a făcut din mine un mare cântăreț și ce ar putea face și dintr-un măgar un mare cântăreț: trebuie să știi când anume poți cânta și când nu.

Vorbele cântărețului au ajuns la urechile regelui, în sufletul

căruia dorința de a-l asculta se lupta cu mânia.

— Ce-l poate face pe acest om să cânte? a întrebat el. Dacă trebuie să aibă poftă de cântat, nu trebuie oare să am și eu poftă să-l ascult?

Dervișul s-a ridicat, s-a apropiat de rege și a spus:

— Vino cu mine. Haide să mergem la cântăreț.

Printre murmurele uimite ale curtenilor, care se întrebau în șoaptă ce capcană cuprindeau vorbele dervișului – ce avea fără îndoială să fie răsplătit cu mărinimie dacă lucrurile mergeau bine –, regele a primit. A poruncit să i se aducă veșminte sărmane și, cu părul în neorânduială, a pornit în urma dervișului pe străzile cetății.

Cei doi au bătut la ușa cântărețului. Acesta le-a spus că nu se simte în stare să cânte și că dorește să fie lăsat în pace.

Atunci dervișul s-a așezat sub ferestrele casei și a început el să cânte. Cânta unul din cântecele favorite ale lui Daud, și cânta minunat. Cel puțin așa a gândit regele, care se așezase alături de el, îmbrăcat în zdrențe cum era, și care se simțea adânc mișcat de cântec. Totuși, cum nu se pricepea cine știe ce, nu putea băga de seamă că dervișul cânta uneori cam fals.

La sfârșit, în ochii regelui străluceau lacrimi.

— Cântă încă o dată cântecul, i-a spus el dervișului. N-am auzit niciodată o melodie mai frumoasă și mai duioasă.

Dervișul a primit. Se pregătea să cânte de la început, când deodată Daud, care nu putea să-l audă cântând fals și a doua oară – ceea ce dervișul făcuse înadins, se înțelege –, a început să cânte el, de la fereastră.

Dervișul și regele, nemișcați ca două pietre, și-au ținut respirația. Cântecul lui Daud, desăvârșit, îi învăluia într-o frumusețe nespusă, în care vedeau tot universul și ghiceau toate simțămintele omenești, până la cele mai tainice.

Cântecul s-a sfârșit și fereastra s-a închis.

Regele i-a trimis cântărețului un dar minunat. L-a lăudat apoi pe derviș pentru istețime și a vrut să-l facă sfetnicul său de încredere în toate treburile împărăției.

Dervișul însă a grăit astfel:

— A fost nevoie de trei lucruri ca să auzi ceea ce ai auzit: prezența cântărețului, prezența ta și prezența cuiva care să poată face legătura dintre cântăreț și tine.

— Ce înseamnă asta? a întrebat regele.

— Ceea ce este adevărat pentru cântăreț este adevărat pentru orice învățătură. Avem nevoie de clipa potrivită, de locul potrivit și de omul potrivit.

— Vrei să spui că trebuie să așteptăm, amândoi, pentru ca toate aceste împrejurări să se împlinească?

— Am spus ceea ce am spus, a răspuns dervișul.

Apoi s-a așezat lângă rege și s-a cufundat din nou în tăcere. Regele și-a văzut de treburile lui. Aștepta.

ÎNȚELEPCIUNEA DULGHERULUI

După povestea fierarului arab, o vom afla pe aceea a dulgherului chinez.

În timpul unei procesiuni, un om, cunoscut pentru sfințenia și stăpânirea de sine desăvârșită, s-a trezit cu o picătură de ipsos pe nas, cam cât o aripioară de muscă. L-a rugat, așadar, pe dulgherul care mergea alături de el să-i șteargă picătura de pe nas.

Dulgherul a apucat toporul, l-a învârtit prin aer – atât de tare încât s-a auzit un șuierat – și l-a scăpat de picătura de ipsos, fără să-i fi atins măcar nasul.

Procesiunea a mers mai departe.

La câtăva vreme după aceea, un prinț, care aflase întâmplarea, l-a chemat pe dulgher și i-a cerut să-și arate dibăcia.

Dulgherul nici n-a vrut să audă.

Prințul, supărat, l-a întrebat de ce se poartă astfel.

— Nimic mai ușor, a spus dulgherul. Omul care avea picătura de ipsos pe nas are o mare putere sufletească.

Nici măcar n-a tresărit când toporul s-a abătut asupra lui. Cine oare dintre cei care se află în jurul tău ar putea face la fel?

SPAIMA ÎNVĂȚĂTORULUI

Adevăratul învățător nu este lipsit de simțăminte; dimpotrivă. Numai că știe să și le stăpânească, la nevoie. Este ceea ce ne arată o poveste zen.

La sfârșitul Evului Mediu, trăia într-o mânăstire japoneză un călugăr bătrân care trezea în sufletele călugărilor tineri un soi de teamă amestecată cu respect, pentru că nimic nu părea să-l tulbure. Deși spunea de câte ori avea prilejul că emoțiile nu sunt un lucru rău, atâta vreme cât nu te lași în voia lor, era mereu

liniștit și senin. Nu se supăra, nu se speria, nu se îngrijora.

Într-o dimineață de iarnă, pe când mânăstirea era încă învăluită în umbrele nopții, tinerii călugări s-au adunat în întuneric, fără să scoată un sunet. Bătrânul călugăr urma să aducă ceașca de ceai rituală până la altar. Când a trecut pe lângă ei, călugării au țâșnit răcnind, ca niște stafii.

Călugărul și-a văzut de treabă, netulburat, fără să șovăie, fără să tresară. Ceva mai încolo se afla o măsuță, pe care o știa. A pus cu grijă ceașca de ceai pe măsuță și a acoperit-o cu o bucată de mătase, să nu cadă nici un fir de praf.

Apoi s-a sprijinit de perete și a scos un țipăt cumplit de spaimă.

RÂUL CEL LUNG

O poveste din secolul XX, pe care o putem auzi aproape peste tot, ne spune că un occidental, de pildă un american, l-a auzit vorbind pe un învățat vestit, care trăia undeva în munții Tibetului, departe de lume.

Americanul, minte ordonată, hotărăște să meargă la înțelept și să afle din gura lui adevăratele taine ale existenței. Vinde tot ce are, face tot ce trebuie, ajunge în Tibet, află unde este peștera în care s-a retras înțeleptul și pleacă în căutarea lui.

Face o călătorie anevoioasă, urcă la peste cinci mii de metri, în zăpadă și frig. În cele din urmă, americanul îl găsește pe bătrân, care trăiește în singurătate, aproape dezbrăcat.

Îl întreabă, fără să mai aștepte, ce este viața.

Pustnicul se gândește o vreme și îi răspunde:

— Viața, fiule, este ca un râu lung care izvorăște de undeva, apoi…

Americanul îi taie vorba, părând foarte supărat.

— Ce! Am cheltuit o mulțime de bani, am făcut această călătorie ca să mi se spună o asemenea prostie? auzi, viața este ca un râu lung! mai bine rămâneam acasă! Atâta timp irosit pentru un fleac, o prostie!

Pustnicul, care pare destul de îngrijorat, îl întreabă:

— Cum? Viața nu seamănă cu un râu lung?

OMUL CU MINTEA LIBERĂ

Tagore istorisește povestea unui om care, încă din copilărie, spunea că are mintea liberă. Nu ținea de nici o școală și nu

credea în nici un zeu.

Până într-o zi, când această minte n-a mai fost. Câțiva ani mai târziu, îl slujea cu credință pe un pustnic ce trăia departe de lume. Zâmbind, omul cu mintea slobodă îndeplinea ascultător toate poruncile pustnicului. Îi umplea pipa și-i freca picioarele.

Un prieten de demult a fost uimit văzând cât de tare se schimbase.

— Cum de ți-ai pierdut libertatea, la care țineai așa de mult?

— N-am pierdut-o. Ba chiar mi-am întărit-o.

— Nu pricep. Omul acesta îți poruncește să-i freci picioarele, iar tu o faci fără să crâcnești!

— Firește, a spus celălalt, numai că el n-are nevoie de așa ceva. Dacă ar face-o doar pentru el, ar fi într-adevăr rușinos să-mi ceară așa ceva. Ar fi rușinos și pentru mine s-o fac. Dar eu sunt acela care are nevoie de asta.

COPACUL ADORAT

Uneori, chiar și diavolul încearcă să ne lumineze, cum arată această poveste arabă.

A fost odată un copac la care se închinau o mulțime de bărbați și femei, care nu se supuneau cultului practicat de neamul lor. Un bărbat, scos din sărite de această idolatrie, a hotărât să taie copacul. Când s-a lăsat întunericul, a luat un topor și s-a îndreptat spre locul unde se afla copacul, dar diavolul, prefăcut în om, i-a tăiat calea și l-a întrebat:

— Ce vrei să faci cu toporul?

— Să tai copacul.

— De ce?

— Pentru că o mulțime de bărbați și de femei i se închină și-l uită pe Dumnezeu cel adevărat.

— De vreme ce tu nu i te închini, ce-ți pasă? i-a zis diavolul.

— Vreau neapărat să-l tai și am s-o fac! i-a răspuns omul, ridicând toporul.

— Stai! a strigat diavolul, apucându-l de braț. N-ai vrea mai bine să faci ceva folositor, în loc să tai copacul?

— Ce anume? l-a întrebat omul, cam tulburat.

— Nu glumesc deloc. Dacă te învoiești să nu tai copacul, ai să capeți doi galbeni.

— De la cine?

— Chiar de la mine.

— Când?

— În fiecare dimineață, când te trezești.

Omul a dat drumul toporului și s-a întors acasă. A doua zi, un cerșetor mascat i-a bătut la ușă, i-a dat cei doi galbeni și s-a făcut nevăzut.

În ziua următoare, s-a trezit dis-de-dimineață și l-a așteptat pe cerșetor. Dar a așteptat degeaba. N-a venit nimeni să-i dea galbenii făgăduiți.

Omul s-a mâniat, și-a luat toporul și s-a repezit să doboare copacul. S-a întâlnit iar cu diavolul, prefăcut în om, care i-a zis:

— Ce faci cu toporul acela?

— Tai copacul!

— N-ai să-l tai. Nu mai ești în stare.

Omul a ridicat toporul. Diavolul l-a apucat cu un deget și l-a azvârlit cât colo. Apoi l-a îmbrâncit pe om, care s-a lovit de un zid atât de tare că era să moară.

— Cine ești tu? a întrebat el. De unde ai această putere nemaivăzută?

— De la cei doi galbeni pe care i-ai primit. Când te gândeai să tai copacul ca nimeni să nu i se mai închine decât lui Dumnezeu, nu aveam nici o putere asupra ta. Dar când ai vrut să-l tai la mânie, pentru că n-ai căpătat cei doi galbeni azi-dimineață, ai căzut în puterea mea. Iată de ce te-am doborât.

SFÂNTUL CARE A SURZIT DINTR-ODATĂ

Purtarea adevăraților înțelepți pare uneori uimitoare, chiar ciudată, ca în povestea arabă de mai jos.

O bătrână umbla de ani de zile ca să se întâlnească, măcar pentru câteva clipe, cu un pustnic sfânt peste măsură de vestit, care trăia într-un deșert uriaș. De fapt, deșertul era cutreierat de tot soiul de pelerini care veneau în număr mare, din toate colțurile lumii, doar ca să audă cuvântul înțelept al sfântului, să atingă pământul pe care călca, să-l privească în ochi (se spunea că ochii aceștia îl zăriseră pe Dumnezeu) și să plece.

Pelerinii dormeau în corturi ori sub cerul liber. Negustori isteți vindeau, în deșert, toate cele socotite trebuincioase pentru viața de zi cu zi și chiar mărunțișuri fără nici un folos. Bărbați și femei alcătuiau o coadă lungă, șerpuită, până la intrarea în peștera unde locuia pustnicul și cel care îl slujea.

Bătrâna, care-și păstrase toate puterile pentru această

călătorie, s-a pus pe așteptat alături de ceilalți. A așteptat vreme de câteva săptămâni. Coada înainta grozav de încet, iar bătrâna își cheltuia ultimii bani ca să cumpere ceva de mâncare de la negustori, care alergau de colo colo și strigau, încercând să-și vândă marfa.

Când a văzut că-i vine rândul să dea ochii cu sfântul, bătrâna a simțit inima bătându-i cu putere. Era copleșită de emoție. Nu-i venea să creadă că întâlnirea îndelung așteptată se va împlini în sfârșit. Nici nu cuteza să-și ridice privirile spre chipul pustnicului, aflat la gura peșterii.

În clipa când cel care se afla în fața ei s-a dat la o parte, unul din ajutoarele pustnicului a venit lângă ea, a prins-o de braț și a sprijinit-o, ca să poată ajunge la înțelept.

Apoi s-a așezat. Dar când s-a așezat, trupul n-a mai ascultat-o și a scăpat un pârț. Și încă unul răsunător.

Rușinată peste poate, stătea în fața pustnicului, neștiind ce să zică ori ce să facă, gândindu-se chiar că ar fi mai cuminte să se ridice și să plece cât mai iute. Pustnicul însă s-a apropiat, s-a aplecat și a întrebat-o, cu mâna făcută căuș la ureche:

— Ce zici acolo?

Bătrâna și-a ridicat ochii și l-a privit. S-a uitat în ochii nevinovați și blânzi ai pustnicului aplecat deasupra ei. Iar pustnicul i-a zis:

— Auzul mi-a slăbit. Vorbește mai tare, rogu-te. Ce spuneai?

Trupul și sufletul femeii au fost năpădite de un val de fericire, precum o apă călduță și plăcut mirositoare. A zâmbit și i-a spus pustnicului tot ceea ce dorise să-i spună. Pustnicul, cu mâna făcută căuș la ureche, a ascultat-o până la capăt, dând din cap pentru a-i arăta că aude și înțelege vorbele ei. Apoi i-a răspuns cu răbdare și înțelepciune, și a fost rândul ei să asculte și să dea din cap. După care a sărutat pământul dinaintea lui și s-a îndepărtat, nespus de bucuroasă.

Când a venit rândul următorului, pustnicul și-a ținut mâna căuș la ureche. Dorea ca lumea să-l creadă surd, ca bătrâna să nu afle șiretlicul.

La fel s-a întâmplat și cu ceilalți călători, pe care pustnicul i-a rugat să vorbească mai tare. Iar ei au făcut întocmai.

Pustnicul s-a purtat la fel vreme de luni și ani de-a rândul, atât cu pelerinii, cât și cu ajutoarele sale. Când era să asculte ceva, își punea mâna la ureche. Și toată lumea era încredințată

că este surd.

Într-o zi, după șaptesprezece ani, a aflat că bătrâna murise. Atunci a lăsat mâna în jos, a zâmbit, i-a chemat pe toți cei din preajmă și le-a spus că Domnul făcuse o minune, îngăduindu-i să-și recapete auzul.

SFÂNTA

Iată o altă lecție, mult mai aspră, pe care o găsim în povestirile din străvechile timpuri creștine.

O femeie de neam grec, care locuia în Alexandria, în Egipt, a hotărât să-și părăsească familia și să se retragă în pustiu, ca să aștepte sfârșitul lumii. Scripturile vesteau că Apocalipsa era aproape, totul o arăta; trebuia să aibă un suflet curat pentru a întâmpina venirea lui Mesia, mort pe cruce în urmă cu aproape două sute de ani și care avea să se înalțe în plină slavă deasupra norilor pentru a-i despărți pe cei răi de cei buni.

Femeia și-a părăsit bărbatul și copiii noaptea, în mare taină. Și-a luat câteva veșminte și ceva bani. Înainte de ivirea zorilor, ieșise din oraș și se îndrepta spre pustiu. Cu câteva luni înainte, un predicator aflat în trecere pe acolo o botezase. Din ziua aceea, de câte ori putea, mergea la adunările creștinilor, care se țineau mai mult pe ascuns. Acum pleca spre a se regăsi în pacea deșertului, în fața lui Dumnezeu cel adevărat.

A mers toată ziua, a dormit printre bolovani și a pornit din nou la drum a doua zi, dis-de-dimineață. Se înțelege, nu era singura care părăsea cetatea în căutarea unei singurătăți destul de greu de găsit. Plecau și alți creștini, care se temeau de apropiatul sfârșit al lumii. Cronicarii spun că „mulțimea celor singuri umplea deșertul”.

Ca să ajungă la deșert, trebuia să treacă printr-o vale îngustă și pustie, pe unde cursese odinioară o apă. La intrarea în vale stătea un bărbat pe jumătate gol, cu ochi arzători, cu glas tăios, care îi oprea pe nou-veniți și le punea tot soiul de întrebări înainte de a le îngădui sau nu să trăiască departe de lume.

Femeia, care era de-acum destul de ostenită, s-a oprit și ea în fața omului, care a întrebat-o:

— Te-ai lepădat de tot?

— Da, a răspuns ea.

— Și de familie? Și de prieteni? De tot ceea ce este lumesc?

— M-am lepădat de tot. De aceea am și venit.

— Ce ai în traistă?

— Niște schimburi și ceva bani.

— Uite ce trebuie să faci, a rostit atunci paznicul. Ai să te întorci la Alexandria. Ai să dăruiești veșmintele săracilor. Apoi ai să te duci la un măcelar. Cu banii pe care îi ai, ai să cumperi carne proaspătă. Pe urmă ai să-ți pui carnea în spinare și ai s-o legi bine. Apoi ai să vii înapoi la mine. Ai înțeles?

Femeia a dat din cap și a făcut cale-ntoarsă.

S-a dus înapoi la Alexandria, ferindu-se să treacă prin locurile unde putea fi recunoscută. Și-a dăruit veșmintele, păstrând doar o cămașă. A cumpărat carne proaspătă și și-a legat-o în spinare. Apoi a pornit spre ținutul nisipurilor.

Nici nu ieșise bine din cetate pentru a doua oară că o haită de câini flămânzi a ajuns-o din urmă. Săreau până la umeri ca să apuce carnea și-i sfâșiau trupul. Păsările de pradă s-au năpustit și ele asupra ei, lovind-o cu ciocurile și cu ghearele și bătându-se cu câinii. Femeia încerca să se apere și înainta într-un nor de pene negre și de țipete îngrozitoare, înconjurată de haita nesătulă. Colții și ghearele câinilor, ciocurile și ghearele vulturilor o zgâriau și o răneau. O dâră de sânge rămânea în urma ei, pe nisip. În unele locuri, carnea ei nu se deosebea de cea pe care o cumpărase de la măcelar.

Când a ajuns la omul care păzea intrarea în vale, nu era decât o zdreanță sângerândă.

Omul i-a aruncat o privire scurtă și i-a spus:

— Acum poți să treci.

PARTIDA DE ȘAH

Iată o altă poveste zen.

Un tânăr, lovit de necaz, s-a dus la o mânăstire, departe, și i-a spus unui bătrân înțelept:

— Viața m-a dezamăgit. Aș dori să ajung la lumina dumnezeiască, pentru a mă vindeca de suferință, dar nu sunt în stare și o știu prea bine. N-am să pot petrece ani și ani în meditație, austeritate și învățătură. Este peste puterile mele. Nu se află oare o cale mai scurtă, pentru unul ca mine?

Învățătorul l-a întrebat:

— Te-ai concentrat vreodată în viața ta asupra unui lucru?

— M-am născut într-o familie bogată. N-a trebuit să muncesc niciodată. Ceea ce mi-a plăcut într-adevăr este jocul de șah. Îmi

petreceam aproape tot timpul cu jocul acesta.

Învățătorul a chemat un călugăr. A fost adusă o tablă de șah și o sabie cu tăișul ascuțit, care strălucea în lumina soarelui. Învățătorul a așezat piesele pe tablă și i-a spus călugărului, arătându-i sabia:

— Mi-ai jurat ascultare și credință. A venit vremea să mi-o dovedești. Ai să joci o partidă de șah cu acest tânăr, iar dacă pierzi am să-ți retez capul cu această sabie. Dacă însă câștigi, am să-i retez capul adversarului tău. Toată viața și-a închinat-o șahului și n-a făcut nimic altceva. Merită, așadar, să i se taie capul dacă pierde.

Cei doi jucători s-au uitat la învățător și au văzut că nu glumea. Au început să joace. Din prima clipă, tânărul a simțit un firicel de sudoare curgându-i pe spinare, pentru că își pusese viața în joc. Tabla de șah era lumea întreagă. Se făcuse una cu ea, era el însuși o tablă de șah. A făcut câteva mișcări mai proaste, apoi adversarul său, călugărul, a făcut o greșeală care a întors norocul de partea tânărului. Acesta a profitat și a atacat puternic. Pozițiile adversarului au slăbit și au început să fie chiar doborâte.

Tânărul și-a privit adversarul pe furiș, fără să ridice capul. A văzut un chip inteligent și sincer, destul de muncit. S-a gândit la propria-i viață, searbădă și neînsemnată. Și s-a simțit pe dată cuprins de milă.

A făcut înadins o mișcare stângace, apoi încă una. Își distrugea singur pozițiile. Avea să piardă.

Atunci înțeleptul a răsturnat tabla de șah, iar piesele s-au risipit în toate părțile. Cei doi jucători l-au privit cu uimire.

— Nimeni n-a pierdut, nimeni n-a câștigat, a spus el. Nu va cădea nici un cap.

S-a întors apoi către tânăr și a grăit astfel:

— Este nevoie de două lucruri. Concentrare și milă. Iar tu le-ai învățat azi pe amândouă.

CARUL RĂSTURNAT

Buddha spunea că dușmanul ne este uneori cel mai bun dascăl, pentru că ne dezvăluie ochilor noștri așa cum n-o poate face nici cel mai apropiat prieten.

Acest dascăl se poate ivi lângă noi în fiece clipă, cum ne spune o poveste evreiască în care este vorba despre

întâmplare.

Martin Buber a istorisit, în *Gog* și *Magog,* povestea unui om care s-a pomenit, pe când mergea undeva, în fața unui car răsturnat de-a curmezișul drumului. Țăranul care mâna carul l-a rugat să-l ajute să-l ridice.

Cum oare ar putea doi oameni să ridice o greutate atât de mare? s-a întrebat călătorul. A răspuns, așadar:

— N-are nici un rost. Nu pot.

Țăranul s-a mâniat și i-a zis:

— Poți, dar nu vrei! Ăsta-i adevărul: nu vrei!

Mișcat, călătorul s-a pus pe treabă. A găsit niște scânduri și l-a ajutat pe căruțaș să le vâre sub roți. Apoi cei doi bărbați au încropit o pârghie și au împins cu toate puterile. Carul s-a clătinat, s-a mișcat și, până la urmă, cei doi au izbutit să-l ridice. Țăranul și-a mângâiat pe spinare boii care gâfâiau și a încărcat carul la loc.

Carul cu boi a pornit îndată la drum.

Călătorul i-a spus țăranului:

— Îngăduie-mi să merg o bucată de drum alături de tine.

— Cu dragă inimă. Poftește și mă însoțește.

Au pornit, unul lângă altul. După o clipă de tăcere, călătorul l-a întrebat pe țăran:

— Cum de te-ai putut gândi că nu vreau să te ajut?

— M-am gândit, fiindcă mi-ai spus că nu poți. Nimeni nu știe că nu poate face ceva dacă nu încearcă.

— Dar cum de te-ai gândit că am să te pot ajuta?

— Uite-așa.

— Ce înseamnă uite-așa?

— Ce pisălog ești! Vrei să știi cu tot dinadinsul? Ei bine, mi-a trecut prin cap când am văzut că mi-ai fost trimis în întâmpinare.

— Prin urmare, crezi că ți s-a răsturnat carul tocmai pentru ca eu să te pot ajuta?

— Dar pentru ce altceva, frate? a răspuns țăranul.

DASCĂLUL ASCUNS

O poveste sufi ne arată în sfârșit unde se ascunde adesea adevăratul dascăl.

După mulți ani de învățătură, Malik Dinar a hotărât să plece în lume, în căutarea Dascălului Ascuns. Nici nu se depărtase bine

de casă că a întâlnit un derviș, care mergea anevoie pe drumul plin de praf. Cei doi au pășit o vreme alături, în tăcere. După un ceas ori două, dervișul a întrebat:

— Cine ești? încotro mergi?

— Numele meu este Malik Dinar. Am pornit în căutarea Dascălului Ascuns.

— Iar eu mă numesc El Malik El Fatik, a zis dervișul. Am să te însoțesc.

— Mă poți ajuta să-l găsesc pe Dascălul Ascuns?

— Dacă te pot ajuta? Dar tu mă poți ajuta? a spus dervișul, cu glasul acela neplăcut pe care dervișii par să-l aleagă înadins. Depinde de cum știi să-ți folosești experiența. Iar asta nu poate fi destăinuită decât în parte de cel ce te însoțește în călătorie.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Nu vreau să spun nimic. Numai zic.

Au ajuns lângă un copac, care se clătina și pârâia.

— Copacul vorbește, a spus dervișul, care se oprise. Ascultă.

— Copacul vorbește?

— Întocmai. Uite ce spune: Ceva îmi face rău. Ai milă și scoate-mi acel ceva din trunchi, ca să-mi pot găsi odihna.

— Sunt prea grăbit, a răspuns Malik Dinar. Și-apoi, cine a mai văzut copac vorbitor?

Și și-au văzut de drum.

S-au oprit ceva mai încolo, iar dervișul a zis:

— Când eram lângă copac, am simțit un miros de miere. Să fi fost cumva vreun roi de albine în scorbură?

— Dacă este așa, a spus Malik Dinar, hai să ne întoarcem degrabă și să luăm mierea. O s-o mâncăm și o să mai și vindem ca să avem bani de drum.

— Cum dorești, a răspuns dervișul.

Au făcut, așadar, cale-ntoarsă. Când au ajuns la copac, au văzut câțiva călători care tocmai isprăveau de strâns o mulțime de miere.

— Ce noroc! făcea unul dintre ei. Este aici destulă miere pentru o cetate întreagă! Eram niște bieți pelerini, acum suntem negustori. Nu mai avem nici o grijă pentru ziua de mâine.

Malik Dinar și dervișul s-au îndepărtat în tăcere.

Au ajuns la un munte, și au auzit în măruntaiele muntelui un fel de murmur, de bâzâit. Dervișul și-a lipit urechea de pământ

și a spus:

— Sub noi se mișcă milioane și milioane de furnici. Își clădesc un mușuroi. Iar bâzâitul care se aude este de fapt un strigăt de ajutor. În limba lor, furnicile ne spun: Ajutați-ne. Săpăm o groapă, dar nu putem îndepărta niște bolovani uriași. Spargeți deci bolovanii.

Iar dervișul l-a întrebat pe Malik Dinar:

— Ne oprim să le ajutăm ori mergem mai departe?

— Furnicile și bolovanii nu sunt treaba noastră, frate. Îl caut pe Dascălul Ascuns și nu-mi pasă de nimic altceva.

— Cum dorești, a răspuns dervișul. Aud însă furnicile șoptind că toate lucrurile se leagă între ele. Poate că asta ne privește întrucâtva.

Malik Dinar n-a luat în seamă vorbele dervișului și cei doi bărbați au pornit din nou la drum împreună.

S-au oprit undeva să înnopteze. Malik Dinar a băgat de seamă că-și pierduse cuțitul. S-a gândit că-l scăpase lângă furnicar.

S-a întors în zori, însoțit de derviș.

Când au ajuns la munte, au văzut câțiva oameni plini de noroi care se odihneau lângă o grămadă de aur. Era, spuneau ei, o comoară pe care tocmai o dezgropaseră. Au mai adăugat, la întrebările lui Malik Dinar:

— Mergeam pe drum când un derviș ne-a strigat și ne-a spus: săpați aici. Ceea ce este bolovan pentru unii poate fi aur pentru alții. Vedeți dar ce comoară ne-a putut dărui acest pământ!

Malik Dinar și-a blestemat soarta potrivnică.

— Dacă ne-am fi oprit, i-a spus el dervișului, am fi fost amândoi bogați în dimineața asta.

Unul din cei care se odihneau a grăit atunci către Malik Dinar:

— Îngăduie-mi să-ți spun că dervișul care te însoțește seamănă nespus cu cel care ne-a vorbit azi-noapte.

— Toți dervișii seamănă, a zis dervișul.

Malik Dinar și însoțitorul său au plecat din nou la drum. După câteva zile, au ajuns pe malul unui râu minunat. S-au oprit să aștepte podul plutitor. De mai multe ori, un pește a sărit din apă chiar sub ochii lor.

— Peștele, a zis dervișul, vrea să ne trimită o veste. Iată ce ne spune: Am înghițit o piatră. Prindeți-mă și dați-mi să mănânc cutare iarbă, care mă va ajuta să dau piatra afară. Altfel mă înăbuș. Călătorilor, fie-vă milă de mine!

Podul a sosit chiar în acea clipă, iar Malik Dinar, nerăbdător să meargă mai departe, a urcat împreună cu dervișul. Fiindcă se făcuse întuneric, au înnoptat pe celălalt mal.

Dimineața, podarul strălucea de bucurie. Le-a spus că noaptea ce trecuse îi adusese un noroc nemaipomenit. Le-a sărutat mâinile dervișului și lui Malik Dinar, cărora, spunea, le datora acel grozav noroc. I-a cerut apoi dervișului să-l binecuvânteze.

— Cu dragă inimă, i-a răspuns acesta, pentru că ești vrednic de asta.

— Dar ce s-a întâmplat? a întrebat Malik Dinar.

— Sunt bogat, iată ce s-a întâmplat. Aseară, tocmai mă pregăteam să mă întorc acasă, când v-am zărit pe malul celălalt. M-am hotărât să mai trec o dată, cu toate că mi-ați părut sărmani, fiindcă uneori ajutorul dat călătorilor nevoiași aduce noroc. Când isprăvisem treaba și-mi legam barca, am zărit un pește care sărise pe mal. Încerca din greu să înghită un smoc de iarbă. I-am pus iarba în gură. Îndată a scuipat o piatră și s-a aruncat din nou în apă. Piatra aceea este un diamant fără cusur, de o mărime fără pereche. Familia mea are să aibă din ce trăi șapte generații de-acum încolo.

Atunci Malik Dinar, cuprins de mânie, a izbucnit:

— Ești un diavol! i-a strigat el dervișului. Aveai cunoștință de aceste comori, prin cine știe ce simț tainic! Dar nu mi-ai spus nimic deslușit! Asta înseamnă pentru tine tovărășie de drum? Dacă nu erai tu, n-aveam noroc. Dar măcar nu aflam despre toate aceste comori ascunse! Nu cunoșteam toate aceste bogății îngropate într-o scorbură, într-un munte și în burta unui pește! Ascunse peste tot, cine știe!

Nici nu isprăvise de rostit aceste vorbe pline de supărare că a simțit cum un soi de vânt puternic îi lua sufletul. Chiar în acea clipă, a știut că adevărul era tocmai pe dos de ceea ce spusese.

Dervișul l-a apucat ușurel de umăr și i-a zâmbit.

— Acum vezi, i-a spus, cum te poți folosi de experiență. Știința Dascălului Ascuns n-o puteai deprinde decât în parte de la un tovarăș de drum.

— Dar unde este Dascălul Ascuns?

— Ai ghicit. Este chiar în tine.

Malik Dinar a rămas o clipă nemișcat și oarecum năucit. A așteptat ca liniștea să-i coboare în suflet, și așa s-a întâmplat. S-

a întors și l-a văzut pe derviș cum se îndepărta, împreună cu câțiva călători. Vorbeau tare despre primejdiile care-i așteptau, fără îndoială, în drum.

ÎNTREBĂRILE SUNT UTILE

Nastratin Hogea avea un fiu, care, curios din fire, l-a întrebat într-o zi:

— Cum se face că lemnul plutește pe apă în loc să cadă la fund ca o piatră?

Nastratin s-a gândit îndelung, apoi a răspuns, foarte sincer:

— Fiule, habar n-am.

— Și cum fac peștii ca să respire sub apă?

— Nu am nici o idee, a răspuns Nastratin după o altă pauză de gândire, la fel de lungă.

— Dar mareele? De ce se produc? Cum se face că marea înaintează și apoi se retrage?

— Nu știu, fiule.

— Cel puțin, tată, nu te deranjează că îți pun toate întrebările astea?

— Nici vorbă, cum să mă deranjeze? Dacă n-ai pune întrebări, n-ai mai învăța niciodată nimic!

ÎNVAȚĂ SĂ PESCUIEȘTI

Lao Zi a rostit fraza celebră: „în loc să-i dai un pește unui om înfometat, mai bine învață-l să pescuiască.

Cu această idee în minte, un tânăr călugăr se întorcea într-o zi de la pescuit, cu vreo șapte-opt pești în traistă, când a întâlnit un bătrân care părea aproape mort de foame și care cerșea pe marginea drumului.

Călugărul a început atunci să-i explice în amănunt cum să aleagă un bambus, cum să-l taie la lungimea potrivită pentru un băț de undiță, cum să aleagă un fir, un cârlig, o momeală, care sunt locurile bune pentru pescuit, și așa mai departe.

Tocmai îl lămurea care sunt viermișorii preferați de anumiți pești, când mâna întinsă a bătrânului înfometat a căzut, capul i-a lunecat în piept și omul a murit.

NU MAI EXISTĂ DIBBUK

În tradiția iudaică, un *dibbuk* este un strigoi, un răposat ce pune stăpânire pe un om viu și îl hărțuiește.

Constatând că acest fenomen devenea tot mai rar, un evreu l-a întrebat pe Mendel din Kotzk (iar acest scurt dialog provoacă numeroase ecouri):

— De ce nu mai vorbește nimeni despre *dibbuk*?

— Pentru că, în zilele noastre, nimeni nu mai știe să-l alunge.

CAMERA ÎNTUNECATĂ

Trei tipuri umane se pot defini pornind de la o cameră cufundată în beznă.

Într-o cameră cufundată în beznă, un ins caută ceva. Este un om de știință.

Într-o cameră cufundată în beznă, un ins caută ceva ce nu există. Este un filozof.

În aceeași cameră cufundată în beznă, un credincios caută ceva ce nu există și strigă:

— Am găsit!

MAESTRUL ORB

O veche legendă japoneză[3] spune că un tânăr pictor, care dorea să se perfecționeze în arta culorii, s-a dus la un maestru renumit, socotit expert în tonalități și nuanțe.

Când a ajuns în preajma lui, tânărul a aflat că maestrul preda numai două ceasuri pe zi, la răsăritul și la asfințitul soarelui, plimbându-se printre flori.

Maestrul l-a primit pe tânărul pictor, care venise de departe pentru a-l întâlni, și l-a acceptat ca elev. În timp ce se plimbau alături prin grădină, tânărul și-a dat seama, cu uimire, că maestrul era orb. Cum putea un orb să predea arta culorilor? După ce, mai întâi, a fost tentat să plece, tânărul pictor a rămas, vrând să dezlege misterul.

Maestrul orb i-a cerut mai întâi să închidă ochii și să-și imagineze cutare sau cutare culoare.

— Cu ochii închiși, a spus elevul, nu văd decât negru.

— Eu, a spus maestrul, pot vedea albastrul broscuțelor și galbenul cerului. Am toate culorile astea în mine. Cum ar putea susține cineva că sunt orb?

Tânărul nu pricepea ce voia să spună bătrânul, care, trăind

---

[3] Adaptată cu eleganță de Maxence Fermine în *Neige,* Éditions Arléa, 1999.

de-atâta timp în întuneric, nu mai era pesemne în toate minţile. Totuşi, ca să nu-l contrazică, a închis ochii şi i-a spus, ceva mai târziu:

— A, da, încep să văd şi eu.

— Şi ce vezi?

— Văd roşul copacilor.

Bătrânul maestru s-a oprit şi a spus, pe un ton surprins:

— Cu neputinţă! Nu e nici un copac aici!

Dascălul ne spune de la început că trebuie să ne înfrânăm poftele: să fie oare aşa?

MINCIUNA LUI NASTRATIN

Împingând lucrurile şi mai departe, Nastratin se plimbă într-o zi pe câmp, călare pe măgar, când este întâmpinat de doi cerşetori care îi cer ceva de pomană, zicând că n-au mai pus nimic în gură de două zile.

— N-aţi mâncat chiar nimic? a întrebat Nastratin.

— Doar nişte frunze pe care le-am rupt din copacii aceia.

Cum Nastratin este nemaipomenit de zgârcit şi nu-i trece prin cap să le dea nici măcar o nucă, le spune, ca să scape de ei:

— Nu ştiţi voi oare că tocmai azi îşi măritã Amar cel bogat singura fiică şi că dă un ospăţ mare, la care sunt poftiţi chiar şi cei ce sunt în trecere prin partea locului? Da, chiar acolo, în gospodăria aceea mare, peste deal!

Cei doi se îndreaptă în graba mare spre locul arătat.

Nastratin se uită după ei o vreme, îi vede plini de însufleţire, cugetă şi-şi mână măgarul în urma lor, murmurând:

— Dar dacă este adevărat?

*

* *

Amadou Hampâté-Bâ ne-a lăsat o versiune africană a povestirii[4]:

O hienă ajunge într-un sat, găseşte un căprior mort şi-l duce în vizuina ei. Când se pregăteşte să-l sfârtece, vede apropiindu-se o haită întreagă de hiene. Ascunde repede căpriorul, se întinde la marginea drumului şi începe să râgâie tare şi să caşte, ca după un ospăţ îmbelşugat.

— De ce râgâi? Şi de ce căşti? o întreabă celelalte hiene.

---

[4] În *Oui, mon commandant!,* Actes Sud, 1994.

— Cum, n-ați aflat? le răspunde hiena noastră. Acolo, în sat, țăranii au tăiat toate vitele și au aruncat oasele! Am mâncat după pofta inimii! Și a mai rămas o mulțime! Grămezi!

Hienele fac pe dată cale-ntoarsă și se reped spre sat. Văzând cum se grăbesc și cum se ridică praful în urma lor, hiena se gândește:

— Nu se poate să alergi așa degeaba! Trebuie să fie ceva adevărat în minciuna mea!

Și pornește degrabă după ele.

OGLINDA ȘI BANII

Un copil evreu l-a întrebat pe tatăl său:

— Ce înseamnă banii?

— Privește, i-a răspuns tatăl.

A luat un ciob de sticlă obișnuită și l-a pus lângă fereastră. Copilul vedea astfel în ciob, ca într-o oglindă, strada, trecătorii, trăsurile.

— Acum, a spus tatăl, uită-te bine: am să pun bani pe toată oglinda asta. Am s-o acopăr cu bani. Acum nu mai vezi nimic din ceea ce se petrece în stradă. Nu te mai vezi decât pe tine.

FEMEIA DE PE MALUL RÂULUI

Povestirile despre capcanele poftelor trupești sunt nenumărate. Cea care urmează vine din tradiția zen.

Doi călugări tineri au făcut împreună jurământul de a nu se atinge niciodată de vreo femeie. Era un jurământ neclintit, pe care l-au ținut vreme îndelungată.

Într-o zi, pe când se aflau în călătorie și se pregăteau să treacă peste un râu care ieșise din matcă, au văzut o femeie de o frumusețe rară, care i-a rugat s-o ajute să treacă și ea peste apele învolburate. Trebuia neapărat să treacă dincolo, i-a lămurit ea, pentru a veni în ajutorul tatălui său, care era bolnav. Fiind singură și neajutorată, nu îndrăznea să încerce.

Primul călugăr, fără măcar să asculte vorbele tinerei femei, a intrat în apă și a trecut dincolo. Cel de-al doilea a luat femeia în brațe și, ținându-se de o frânghie, a trecut-o până la urmă pe malul celălalt.

Femeia i-a mulțumit și s-a îndepărtat în grabă.

Cei doi călugări și-au văzut de drum. Au mers în tăcere vreme de mai bine de un ceas. Deodată, primul călugăr, care nu-și mai

putea stăpâni mânia, a pornit să-și mustre tovarășul:

— Cum de ți-ai putut călca jurământul? Jurământul sfânt pe care l-am făcut împreună? Nu te simți oare copleșit de rușine? Cum ai putut s-o iei în brațe pe femeia aceea?

— Ia te uită, i-a spus celălalt, te mai gândești încă la ea? În unele versiuni, l-a întrebat chiar dacă nu cumva o mai duce în brațe.

BĂCANUL ÎNDRĂGOSTIT

Rumi istorisește că un băcan era grozav de îndrăgostit de o femeie și-i trimitea vorbe dulci prin mijlocirea unei slujnice.

I-a spus, așadar, slujnicei: „Mă cheamă cutare și cutare, arăt așa și pe dincolo, mi-am pierdut capul, inima mi-a fost furată de o stea fără pereche, noaptea nu mai am somn, ziua nu mai mănânc, sufăr peste poate din pricina acestor lovituri nemiloase, aseară mă gândeam la cutare lucru, alaltăieriseară la cutare lucru.”

Și tot așa.

Slujnica l-a ascultat, apoi s-a dus la stăpână-sa și i-a zis:

— Băcanul îți dă binețe. Vrea să se culce cu tine.

— A spus-o așa, de-a dreptul? a întrebat femeia.

— Nu, a înșirat o grămadă de lucruri. Dar până la urmă, despre asta e vorba.

DORINȚE NECUGETATE

O străveche poveste anamită a făcut de mai multe ori înconjurul lumii.

Un bogătaș, ale cărui pofte trupești nemăsurate erau îndeobște cunoscute, și-a dăruit toată averea unui zeu, pe care l-a rugat – cum se obișnuiește – să-i îndeplinească în schimb trei dorințe.

Zeul s-a învoit și i-a dat omului trei bucățele de tămâie, zicându-i să aprindă câte una pentru fiecare dorință.

În drum spre casă, omul a întâlnit un alai de nuntă. Mireasa era înconjurată de o mulțime de fete tinere și fermecătoare care dansau, în număr de cel puțin patruzeci. Vrăjit, omul le-a privit pe îndelete pe fiecare, orbit de dorință, fără să poată alege pe vreuna dintre ele.

Atunci a aprins prima bucățică de tămâie, cu dorința de a le avea pe toate deodată.

Nici nu și-a dus bine gândul până la capăt că a simțit crescându-i peste tot numai mădulare. Patruzeci de mădulare făloase, unul și unul, îi țâșneau prin piele, până și pe obraz!

Tinerele au scos țipete de groază la vederea arătării și au luat-o la fugă peste câmp.

Omul, înspăimântat și el de mulțimea bubelor nerușinate care-i înmuguriseră pe tot trupul, s-a grăbit să aprindă altă bucățică de tămâie, strigând:

— Vreau să scap de toate mădularele!

Și toate mădularele s-au topit pe dată, întocmai cum dorise, omul trezindu-se fără nimic între picioare, unde locul era neted și gol.

Nu-i mai rămânea decât să aprindă cea de-a treia bucățică de tămâie, ca să fie la loc cum fusese. După care s-a întors amărât în sat, plângând după averea pierdută și după tămâia risipită prostește.

MARELE SEDUCĂTOR

O veche poveste japoneză ne înfățișează crunta batjocură de care a avut parte un seducător.

Un locotenent, cu mare trecere la femei, și-a pus în gând să câștige favorurile unei doamne de onoare de la palat, cunoscută pentru faptul că nu se dădea în lături de la plăcerile dragostei. La prima vedere, părea că lucrurile vor merge strună. I-a trimis mai întâi scrisori și a primit răspunsuri încurajatoare, dar atât. Cu toate că a ales clipele cele mai potrivite ale zilei pentru a-i trimite scrisorile, doamna era ciudat de nehotărâtă și se ferea cu dibăcie să-și dezvăluie gândurile.

Nemulțumit, locotenentul și-a arătat nerăbdarea, a vestit-o pe doamnă că va veni la ea și a ales o noapte în care ploua cu găleata, sperând că se va înduioșa văzându-l că a înfruntat o asemenea vreme. Pe drum, șfichiuit de ploaie, își spunea că doamna nu se va îndura să-l îndepărteze prin cine știe ce șiretlic, așa cum făcea de obicei.

A fost întâmpinat de o slujnică și rugat să aștepte. A văzut în spatele unei perdele o lumină slabă și o rochie de casă care răspândea un miros îmbătător. Semne bune, așadar.

— Doamna va coborî într-o clipă, i-a spus slujnica.

Într-adevăr, doamna a apărut și l-a mustrat pentru că ieșise pe o ploaie atât de cumplită, i-a zâmbit și i-a îngăduit chiar s-o

mângâie pe păr. Totul mergea cum nu se poate mai bine, când deodată doamna s-a ridicat, zicând că trebuie neapărat, dar neapărat să închidă o ușă.

— Dacă o găsește cineva deschisă mâine-dimineață, va spune că a ieșit de la mine cineva în timpul nopții și a uitat s-o închidă. Ce grozăvie!

A ieșit spunând că se va întoarce degrabă, iar locotenentul îndrăgostit, cu gândul la plăcerile ce aveau să urmeze, a lăsat-o să plece. Apoi s-a pus pe așteptat. Doamna se încuiase într-o încăpere din fundul casei. Nu mai avea nici un rost să aștepte.

La ivirea zorilor, locotenentul a pornit spre casă, adânc jignit. I-a scris o scrisoare în care se plângea de felul în care fusese tratat. Doamna i-a răspuns așa cum fac femeile cochete: m-am simțit dintr-odată rău, vă cer iertare, rămâne negreșit pentru altă dată, trebuie să înțelegeți femeile...

Au trecut luni și luni de încercări zadarnice. Locotenentul, care a sfârșit prin a înțelege șiretenia doamnei, a hotărât să folosească un mijloc radical ca să și-o scoată din minte. S-a gândit: am să fac rost de excrementele ei. Am să mă uit la ele, am să simt mirosul acela cumplit și am să mă vindec. Altfel nu se poate.

A poruncit unui paznic să ia oala de noapte a doamnei din mâinile servitoarei care mergea s-o golească și să i-o aducă. Paznicul a pândit servitoarea vreme de câteva zile, până când a izbutit să-i smulgă oala și i-a adus-o locotenentului.

Acesta a dus oala în odaie și a desfăcut învelișul de hârtie. Spre marea lui mirare, a simțit răspândindu-se în încăpere un miros îmbătător. S-a uitat înăuntru și a văzut un soi de cârnăciori moi plutind într-o fiertură de aloe și cuișoare.

Era peste măsură de încurcat. Nu i-a trecut prin cap nici o clipă că ar fi vorba de vreo minune. A încercat să-l tragă de limbă pe paznic, care a jurat că nu scosese o vorbă. I-a bănuit pe toți cei din jur. Până la urmă, s-a dat bătut în fața șireteniei nemaipomenite a doamnei, care își bătuse joc de el până la oala de noapte, și a iubit-o încă și mai tare.

Dragostea lui n-a ajuns însă nicăieri. Doamna îi dăduse a înțelege cât se poate de limpede că nu-l dorește. Locotenentul s-a liniștit și n-a mai căutat-o.

Se spune că, într-un târziu, zicea întruna:

— Nimeni nu s-a purtat cu mine așa de îngrozitor și de crud

ca femeia asta.

Iar ea nu-i trimisese altceva decât parfum.

TÂNĂRUL CĂLUGĂR NESIMȚITOR

Deși rezistența la dorința sexuală este socotită îndeobște un semn al tăriei sufletești, acest lucru nu se adeverește întotdeauna.

Iată ce ne spune o poveste zen.

O bătrână primise în gazdă un tânăr călugăr cu chip frumos. Îi făcuse în fundul grădinii un soi de chiliuță, unde călugărul își petrecea timpul rugându-se și meditând. După mai mulți ani de viață fără griji, o fată frumoasă a trecut pe la bătrână. Aceasta i-a cerut să meargă la pustnic, să-i dea binețe și să-l sărute.

Văzându-l pe tânăr, fata a fost cuprinsă de dorință, pentru că era nespus de frumos. I-a spus ce simțea. I-a cerut apoi să lase rugăciunea și să se iubească cu ea.

— Sunt asemenea unui copac uscat, i-a răspuns pustnicul, asemenea unei stânci înghețate. Chiar dacă mă iei în brațe și mă săruți, n-am să simt nimic pentru tine.

Fata s-a întors la bătrână și i-a spus care fusese răspunsul tânărului pustnic.

— Ce prost! a strigat bătrâna. Cum de mi-am pierdut vremea având grijă de o bucată de lemn uscat?

A apucat o torță și a alergat la chilie să-i dea foc. Tânărul a luat-o la sănătoasa urlând de groază.

ADEVĂRATA PROSTITUATĂ

O poveste indiană ne întoarce la legăturile dintre sfințenie și desfrâu.

Un pustnic trăia în pădure, ca orice pustnic, hrănindu-se cu ierburi și cu fructe, încercând cu fiecare zi să mai facă un pas pe calea spinoasă a sfințeniei.

În orășelul vecin locuia o prostituată care trăia, din tinerețe, vânzându-și trupul bărbaților. Sfântul mergea la ea destul de des și o dojenea pentru viața ei desfrânată. Ea însă îi spunea că nu cunoscuse alt fel de viață și că, deși nu-i plăcea, nu putea schimba nimic.

Pustnicul și prostituata au murit în aceeași zi. Spre marea mirare a sfântului, diavolii au venit să-i ia sufletul, în vreme ce solii cerești duceau în rai sufletul femeii.

— Dar de ce trebuie să merg eu în iad, a strigat pustnicul, în vreme ce femeia aceea desfrânată va ajunge la cer și-i va vedea pe zei?

A auzit un glas grăind astfel:

— Pentru că ei nu i-a plăcut viața pe care fusese silită s-o ducă, dar ție ți-a plăcut cum ai trăit. Sufletul ei a rămas curat, în vreme ce al tău s-a lăsat cuprins de dorință și trufie. Uitându-te la greșelile altora și gândindu-te la viața ta, pe care o socoteai sfântă, te-ai murdărit cu noroi. Adevărata prostituată ești tu.

LEGĂTURA

O altă poveste indiană ne arată cam același lucru.

Un bătrân brahman, pe care viața îl învățase să fie întotdeauna cumpătat, nu știa cum s-o scoată la capăt cu fiul său, care era peste măsură de evlavios. Tânărul nu purta decât o bucată de pânză în jurul șoldurilor, se hrănea cu te miri ce și era tot timpul cufundat în rugăciune și meditație. Se ferea cu un soi de înverșunare de podoabele acestei lumi, de *artha,* de bogăția plăcută a pământului și de frumusețea femeilor. Nu voia să știe de nimic în afară de credința lui.

Pentru a-i arăta minunățiile unui palat, tatăl l-a trimis la un maharajah pe care-l cunoștea. Acesta, un om liniștit, vesel, destul de rotofei, l-a primit pe tânăr cu drag și l-a poftit să împartă cu el bucatele, care erau în fiecare zi cât se poate de alese. Tânărul s-a mulțumit însă cu un pumn de orez fiert în apă. A refuzat toate bucatele ademenitoare pe care servitorii îmbrăcați în haine de mătase i le plimbau pe dinainte. A dat la o parte fructele, dulciurile, băuturile îmbătătoare.

Maharajahul a vrut să-l ducă în harem, unde trăiau multe femei frumoase, pe care prințul nu ajungea să le mulțumească și le oferea uneori oaspeților săi. Dar tânărul, în pofida farmecelor desfășurate sub ochii lui, în ciuda parfumurilor care-l înconjurau și a glasurilor dulci care-i vorbeau, nici n-a ridicat privirile. A trecut prin harem fără ca uimitoarea sa stăpânire de sine să fi fost câtuși de puțin tulburată.

A trecut tot așa prin sala cu sipete și bijuterii. Vederea tuturor comorilor Golcondei nu l-a mișcat defel.

Maharajahul, care zâmbea tot timpul, l-a poftit să facă o baie. Tânărul a primit, pentru că baia nu făcea parte din lucrurile de care se lepădase. Înainte de a pătrunde în bazinul de marmură,

și-a desfăcut bucata de pânză din jurul șoldurilor și a lăsat-o pe trepte. Nu avea alt veșmânt.

Cei doi bărbați s-au cufundat în apa răcoroasă. Maharajahul se lăsase pe spate, trăgând dintr-un trabuc. Tânărul, care nu fuma, înota în tăcere în jurul lui.

Deodată a izbucnit un incendiu în palat. Se auzeau țipete de spaimă, flăcările țâșneau din toate părțile, servitorii și femeile alergau de colo colo. Maharajahul nu s-a clintit. Apărat de apa din bazin, trăgând din trabuc, se uita la foc, dădea porunci și le spunea tuturor ce să facă să stângă focul.

În curând, panica s-a risipit, focul a fost stins. Maharajahul, tot în apă, își termina trabucul.

Tânărul și-a dat deodată seama ce făcuse. Ieșise din apă când zărise focul și apucase bucata de pânză veche lăsată pe treptele de marmură. O ținea strâns în mână, să n-o piardă.

DORINȚA STINSĂ

Deși puternică, dorința este în același timp fragilă și uneori trecătoare. O scurtă povestire chineză ne înfățișează această fragilitate de-a dreptul stranie.

Un oarecare Wang Huizhi, trezindu-se într-o noapte, a văzut câmpul acoperit cu un strat gros de zăpadă. A băut un pahar de vin în cinstea acestei frumuseți, a rostit un poem și și-a adus aminte deodată de un prieten care locuia destul de departe. L-a cuprins dorința de a-l vedea. S-a urcat, așadar, în barcă și a plecat înainte de ivirea zorilor.

A călătorit multă vreme.

Când a ajuns la poarta casei prietenului său, s-a oprit și a făcut cale-ntoarsă spre casă.

Cineva l-a întrebat de ce anume se răzgândise.

— M-am dus la prietenul meu, a răspuns Wang Huizhi, pentru că mă cuprinsese o dorință puternică de a-l vedea. Când am ajuns la poarta casei lui, dorința se risipise. Atunci de ce să-l mai văd?

NUMELE CEL MAI MARE

Dorința îmbracă uneori forme ciudate, care nu par să aibă nici o legătură cu sexul ori cu banii.

Un pustnic egiptean, Dhoul-Noun, era atât de vestit pentru știința lui încât se spunea că stăpânește toate tainele lumilor și

cunoaște până și numele cel mai mare al lui Dumnezeu.

Un om, care dorea să afle acest nume de care se leagă puteri nemăsurate, s-a pus în slujba pustnicului vreme de mai bine de un an, fără plată, în tăcere, în cea mai desăvârșită ascultare.

După ce a trecut un an, pustnicul Dhoul-Noun l-a întrebat ce vrea drept răsplată.

— Spune-mi care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu, a spus omul.

— Fie, am să ți-l spun. Dar mai înainte am să-ți mai cer ceva. Întoarce-te la apusul soarelui.

Omul s-a întors la ceasul hotărât. Pustnicul i-a întins o tavă de lemn, pe care se afla un capac învelit într-o bucată de pânză, și l-a întrebat:

— Îl știi pe Iusuf?

— Da, îl știu.

— Du-i asta din partea mea. Este un dar fără pereche.

Omul a luat tava pe care se afla capacul și a plecat, prin deșert, spre casa lui Iusuf. În drum, se tot gândea la darul fără pereche. Era chinuit de dorința de a afla cum anume arăta acel dar.

N-a putut să-și înfrângă dorința. A pus tava jos, a desfăcut pânza și a ridicat capacul. Un șoricel cenușiu s-a ivit de sub capac și a luat-o la fugă. În zadar a încercat omul să-l prindă. Șoricelul se făcuse nevăzut printre pietre.

Omul s-a mâniat. Îl învinuia pe Dhoul-Noun că-și bătuse joc de el după un an întreg cât îl slujise cu credință, punându-i să ducă un șoricel prin deșert.

S-a întors la pustnic și i-a arătat pricina supărării, care nu era greu de ghicit, pentru că era roșu la față și îi tremurau mâinile.

— Te-am întrebat care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu! a strigat el. Iar tu ți-ai bătut joc de mine!

Atunci Dhoul-Noun l-a privit liniștit și i-a răspuns:

— Cum să încredințezi cel mai mare nume al lui Dumnezeu cuiva care nu este vrednic să i se încredințeze nici măcar un șoricel?

DORINȚA DE SĂRĂCIE

Martin Buber ne arată, în ale sale *Povestiri hasidice,* că rabinul Mihal, un personaj foarte venerat, trăia într-o sărăcie vecină cu mizeria. Cu toate acestea, părea întotdeauna nespus

de vesel. Unul dintre prietenii săi l-a întrebat:

— Cum faci să-i mulțumești în fiecare zi Domnului și să-i spui: fii binecuvântat, tu care îi ajuți pe toți cei ce sunt în nevoie! Tu n-ai nimic, abia o duci de pe o zi pe alta!

— Un lucru este limpede, a răspuns rabinul Mihal. Lucrul de care am cea mai mare nevoie este sărăcia. Iar Dumnezeu mi-o dăruiește, binecuvântat fie numele Lui!

BRAHMANUL ȘI VASUL CU FĂINĂ

Mai des se întâmplă însă ca dorința să vină din lipsă, din nevoie și să fie hrănită cu vise. Povestea indiană care urmează pare să fi dat naștere la o mulțime de fabule, ca de pildă *Lăptăreasa și oala cu lapte* de La Fontaine.

Un brahman a umplut un vas cu făina pe care o primise de pomană. A atârnat vasul deasupra patului și, privindu-l țintă, a început să viseze:

— Dacă vine o foamete, ceea ce se poate întâmpla oricând, am să vând făina. Cu banii câștigați, am să cumpăr două capre. Caprele fată o dată la șase luni. Voi avea curând o turmă de capre. Am să vând caprele și am să cumpăr vaci. Vacile or să facă viței, iar vițeii am să-i vând. După aceea voi avea o turmă de iepe, care o să fete o mulțime de mânji. Am să vând caii și am să-mi fac o casă mare. Va veni la mine un alt brahman, însoțit de frumoasa lui fiică.

Mă voi căsători cu fiica lui, care îmi va aduce o zestre pe cinste, și vom avea un fiu, căruia îi vom da numele de Somasarman. Când va avea câțiva anișori, va dori să se așeze pe genunchii mei. Ca să vină spre mine, se va desprinde din brațele mamei sale și va trece pe lângă copitele cailor. Îngrijorat, voi striga către maică-sa: Fii cu băgare de seamă! Ai grijă de copil! Ia-l de acolo! Prinsă cu treburile gospodăriei, nu mă va auzi. Atunci am să mă ridic și am să-i trag un picior!

Pierdut în vise, brahmanul a ridicat piciorul ca și cum ar fi lovit pe cineva. A nimerit vasul, care s-a spart, și toată faina a căzut peste el.

BĂTRÂNEȚEA

Dialogul de mai jos, dintre un medic și un bătrân venit la consultație, este povestit de Rumi:

— Nu mai sunt întreg la minte, spune bătrânul. Mă lasă

memoria, încep să uit.

— Asta e din pricina vârstei, spune doctorul.

— Mi-a slăbit și vederea.

— Pentru că ești bătrân.

— Simt dureri ascuțite în spinare. Am încă dorințe, dar nu le mai pot satisface.

— Așa e bătrânețea.

— Pe deasupra, tot ce mănânc îmi cade greu. Mi s-a nenorocit stomacul.

— Ai peste șaptezeci de ani. Ăsta-i motivul.

— Când respir, simt o apăsare pe piept.

— E firesc, pentru că ești bătrân.

Deodată, bătrânul se supără:

— Idiotule! Ce-mi tot spui acolo? Ești mai prost decât un măgar! Dumnezeu a făcut leacuri pentru toate bolile, dar tu habar n-ai! Nu-mi spui nimic altceva decât că sunt bătrân!

— Da, spune medicul. Ești bătrân. De asta ești și așa de supărăcios.

CELE DOUĂ SINAGOGI

Dorința îmbracă uneori forme atât de stranii încât nu le putem desluși.

Se spune, de pildă (în secolul nostru), că Robinson Crusoe a fost evreu, ceea ce nu știe foarte multă lume.

Într-o zi, după toți acei ani de singurătate, Robinson a zărit o corabie nu departe de insulă și i-a făcut semn. Cei de pe corabie l-au văzut. Căpitanul a cerut o barcă și, însoțit de câțiva marinari, a venit pe insulă. Robinson i-a povestit ce i se întâmplase și l-a rugat să-l ducă în Anglia. Căpitanul, care era englez, s-a învoit.

— Suie în barcă, i-a spus.

— Înainte de a pleca, aș vrea să vă arăt, dacă-mi îngăduiți, tot ce-am făcut, a spus la rândul său Robinson. Am petrecut atâția ani pe insulă. Câteva clipe numai.

— Cu plăcere, i-a răspuns căpitanul, care era un om politicos.

Robinson l-a dus ceva mai încolo, pe insulă.

— Aici este locuința mea principală. Cu primul gard pe care l-am făcut. Alături, țarcul caprelor, iar dincolo, sinagoga. După aceea, grajdul, via, cea de-a doua sinagogă…

— Iartă-mă, a spus căpitanul, cam mirat, dar ești chiar singur

pe insulă?

— Singur-singurel.

— De ce-ai ridicat atunci două sinagogi?

— E la mintea cocoșului, i-a răspuns Robinson. Asta e sinagoga la care mă duc, iar cealaltă e cea la care nu mă duc.

Din care se vede cât de multe sunt piedicile din calea gândirii

TREBUIE SĂ NE SCULĂM DEVREME?

Îndată ce înțelepciunea populară aduce în fața noastră un șir de întâmplări uimitoare, ne întâlnim neapărat și cu Nastratin Hogea, care este nelipsit în asemenea împrejurări. Viața este pentru el o ciudățenie plină de miez, căreia trebuie neapărat să i te supui.

Astfel, într-o zi, pe când era copil, tatăl său i-a spus:

— Ar trebui să te scoli devreme, băiete.

— De ce, tată?

— Pentru că este un obicei sănătos. Odată, când m-am sculat devreme, am găsit pe drum o pungă cu galbeni.

— Dar poate că o pierduse cineva în ajun!

— Nu, nici vorbă, a zis tatăl. În ajun nu era acolo. Aș fi văzut-o când veneam spre casă.

— Atunci, a spus Nastratin, cel care și-a pierdut banii s-a sculat mai devreme decât tine. După cum vezi, obiceiul nu e bun pentru toată lumea.

GHICITOAREA

Povestea care urmează și care are nenumărate variante ne arată că Nastratin trecea pe lângă niște oameni care se întreceau în a spune ghicitori.

Nastratin i-a întrebat:

— Ce este verde, stă pe cracă și vorbește?

A primit răspunsul pe dată:

— Papagalul.

— Nu! Nu e papagalul.

— Dar ce e?

— Peștele.

— Un pește verde? Nu există pește verde!

— Ba da. Dacă l-a vopsit cineva, există.

— Dar peștele nu are ce căuta în copac!

— Ba da. Dacă l-a pus cineva acolo, se poate.

— Dar peștele nu vorbește! Nici un pește nu poate vorbi! Recunoaște că în ghicitoarea ta era vorba de un papagal!

*

* *

Aceeași poveste, pusă pe seama lui Srulek, o întâlnim în Polonia:

Srulek îl întreabă pe unul dintre prietenii săi:

— Ce este verde, stă în copac și fluieră?

— Papagalul, răspunde acesta.

— Nici vorbă, zice Srulek. Nu papagalul, ci scrumbia.

— Scrumbia? Cum așa, scrumbia?

— Turmă de măgari ce sunteți! Dacă era vorba de un papagal, nu putea fi o ghicitoare!

— Foarte bine. Este verde pentru că am înfășurat-o într-o bucată mare de hârtie verde, și se află în copac pentru că am pus hârtia, cu scrumbie cu tot, în copac.

— Dar spuneai că fluieră?

— Da, am spus că fluieră: și ce dacă?

OMUL CARE TREMURĂ

Undeva în China, într-o seară de iarnă geroasă, un mandarin bogat călătorea însoțit de oamenii lui, îmbrăcat într-o blană călduroasă.

A văzut deodată un cerșetor care tremura, la un colț de stradă, și l-a întrebat pe unul dintre servitori:

— De ce tremură omul acela?

— Fiindcă-i este frig.

— Da? Și dacă tremură îi este mai cald?

CELE DOUĂ LIMBI-DE-MAC

Povestea de mai jos, în care logica este pusă în slujba egoismului, pare aproape universală. Iată cum este ea istorisită în Europa.

Un om își poftește un prieten la cină la restaurant. Cer pește și li se aduc două limbi-de-mac, una mare și una mică. Omul îi întinde prietenului peștele cel mic și-l păstrează pe cel mare pentru el. Prietenul se miră și spune:

— Cum! Sunt oaspetele tău și-mi dai peștele cel mic?

— Dacă m-ai fi poftit tu, pe care mi l-ai fi dat?

— Pe cel mare, firește! Iar eu l-aș fi luat pe cel mic!
— Ei bine, poți fi mulțumit, pentru că este precum ai vrut.

SFÂRȘITUL DE LA ÎNCEPUT

Găsim în *Masnavi,* cartea lui Rumi, acest dialog legat de tradiția sufi:

Un om s-a dus la un giuvaiergiu și i-a spus:
— Aș vrea să cântăresc niște aur. Împrumută-mi cântarul tău.
— Nu, a spus giuvaiergiul, îmi pare rău, n-am fărașș!
— Nu ți-am cerut nici un fărașș, ți-am cerut cântarul!
— Nu, a zis iar giuvaiergiul, n-am nici o mătură.
— Ești cumva surd? Ți-am cerut un cântar!
— Nu sunt surd, a răspuns giuvaiergiul. Dar văd că nu te pricepi deloc. Dacă vrei să cântărești aur, are să-ți cadă negreșit ceva pe jos. Atunci ai să vii să mă întrebi: n-ai cumva o mătură, să pot strânge aurul? Iar când ai să faci o grămăjoară, ai să vii iar să mă întrebi: n-ai cumva un fărașș? Eu ghicesc sfârșitul încă de la început! Pleacă! Du-te la altul!

TATĂL LUI SAMUEL

La școala evreiască, un învățător îi spune lui Samuel:
— Vom măsura acum câteva capacități prin metode aritmetice. Îmi închipui că ești tatăl tău. Împrumut de la tine zece ruble, cu dobândă de șase la sută. Cât trebuie să-ți dau înapoi după o lună?
— Douăzeci de ruble, răspunde repede Samuel.
— Cum așa, douăzeci de ruble? Ești nebun? Gândește-te bine: zece ruble cu șase la sută dobândă. Cât trebuie să-ți dau înapoi?
— Douăzeci de ruble, spune din nou Samuel.
— Habar n-ai de aritmetică!
— Ba da, dar dumneavoastră habar n-aveți cum e tata!

ÎNTREBAREA POTRIVITĂ

Ne vom opri acum asupra unei povestiri din zilele noastre, care vine din Franța, și anume din lumea muncitorilor imigranți.

Un tânăr african îl întreabă pe Dumnezeu:
— De ce, Doamne, mi-ai dat buze așa de groase și o gură atât de mare?
— Pentru că în Africa e foarte cald, răspunde Dumnezeu. Trebuie să-ți potolești setea.

— Și de ce mi-ai făcut pielea neagră? întreabă iar africanul.

— Tot de aceea, răspunde Dumnezeu. Ca să nu te ardă razele soarelui, care este nespus de fierbinte în țara ta.

— Atunci, spune africanul, pot să te mai întreb ceva? Jur că este ultima întrebare.

— Te ascult, grăiește Dumnezeu.

— De ce ai făcut să mă nasc la Aubervilliers?

IEPURELE ȘI CROCODILUL

Un iepure, dintr-o poveste khmeră, a zărit în apele unui râu un crocodil care se lăsa în voia curentului. Plin de neîncredere, s-a gândit:

— Să fie oare un crocodil ori un trunchi de copac?

A mai stat o clipă pe gânduri și a strigat:

— Dacă ești crocodil, lasă-te în voia apelor! Dar dacă ești trunchi de copac, înoată împotriva curentului!

Crocodilul l-a auzit pe iepure și s-a gândit:

— Mă prefăceam că sunt un trunchi de copac. Iepurele mi-a spus însă că dacă sunt trunchi de copac, trebuie să înot în susul râului. Așa că trebuie s-o iau îndărăt.

A pornit, așadar, să înoate pe râu în sus. Iepurele a văzut atunci limpede că era un crocodil, pentru că trunchiurile de copac nu plutesc în susul apei.

VITRINA

Un om care se plimbă într-un oraș prin cartierul evreiesc vede o vitrină plină de ceasuri deșteptătoare, ceasuri de perete și ceasuri de mână. Având nevoie să-și repare ceasul, intră și se trezește în fața negustorului, căruia îi spune ce dorește.

— Îmi pare rău, îi spune negustorul, dar nu pot face nimic pentru dumneata.

— Și de ce, mă rog?

— Pentru că nu sunt ceasornicar.

— Nu ești ceasornicar?

— Nu. Sunt rabin și mă ocup cu circumciziile. Asta e meseria mea.

— Bine, dar dacă nu ești ceasornicar, de ce ai pus în vitrină atâtea ceasuri și pendule?

— Dar ce-ai fi vrut să pun?

PURICELE

Printre poveștile pe care oamenii de știință le spun cu plăcere, când vorbesc despre metodele lor, cea a puricelui este foarte cunoscută.

Iată ce spune, pe scurt, povestea.

Un om de știință se uită la un purice aflat pe masă, în fața lui. Îi spune: „Sari!” și puricele sare. Omul de știință scrie pe o foaie de hârtie: „Când îi spui unui purice să sară, sare.”

Apoi ia puricele și îi rupe delicat piciorușele. Îl pune în fața lui și-i spune: „Sari!”

Puricele nu mișcă. Atunci omul de știință ia foaia de hârtie și scrie: „Dacă-i rupem piciorușele, puricele nu mai aude.”

ARCAȘUL CEL ISCUSIT

Împăratul Japoniei își vizitează provinciile. Într-un oraș, încă de la sosire, vede o țintă, iar în mijlocul țintei înfiptă o săgeată.

Ceva mai departe, în timpul aceleiași călătorii, vede o altă țintă și o săgeată înfiptă în ea, tot așa, drept în mijloc.

Și așa mai departe. La cea de-a patra țintă nimerită tot în mijloc, împăratul cere să-l cunoască pe arcașul cel iscusit.

— Nu se poate, îi răspunde un dregător al orașului, nu merită osteneala, este un prost.

— Un prost? Dar cum poate ținti un prost cu o asemenea dibăcie?

— Nimic mai ușor. Înfige mai întâi săgeata, apoi desenează ținta în jurul ei.

ÎNTOARCEREA REGELUI

Povestea ce urmează este uneori evreiască, alteori arabă, cele două tradiții fiind adesea asemănătoare.

Se spune că un rege s-a hotărât să meargă într-unul din ținuturile regatului său. A lipsit o săptămână, iar când s-a întors la palat a istorisit călătoria mai multor apropiați, printre care se număra și vestitul Ch’hā (sau Djeha sau Goha).

— Am făcut o călătorie minunată, a spus regele, dar din nefericire a izbucnit luni un incendiu în orașul în care mă aflam și mulți locuitori au murit.

— Dar marți?

— Marți, un câine turbat a mușcat doi bătrâni, ceea ce a înspăimântat pe toată lumea.

— Și miercuri?

— Miercuri, în urma unei ploi strașnice, râul s-a umflat deodată și un cartier întreg a fost luat de ape. Joi, un taur scăpat din grajd a împuns mai mulți trecători, fără a mai vorbi de pagubele pe care le-a pricinuit prin prăvălii.

— Dar vineri? a întrebat Ch'hā.

— Vineri, unul dintre mai-marii orașului, care a înnebunit dintr-odată, și-a ucis nevasta, copiii și toate vitele. A trebuit omorât pe loc. Sâmbătă s-a prăbușit o casă și peste cincizeci de oameni care locuiau în ea au fost îngropați sub dărâmături. Duminică, o femeie s-a spânzurat de creanga unui copac și a lăsat trei copii orfani.

— Bine că n-ai stat decât o săptămână, a spus atunci Ch'hā.

INELUL DĂRUIT SĂRACULUI

O poveste evreiască de origine hasidică ne dă o pildă de logică sentimentală și personală.

Un sărac a bătut la ușa lui rabi Schmelke. Neavând nici un ban în casă, rabinul i-a dăruit un inel. Când a aflat, nevasta a pornit să-l certe amarnic. Cum de-i dăduse unui cerșetor un inel cu piatră prețioasă?

Rabi Schmelke a trimis îndată pe cineva după cerșetor. Acesta a venit la rabin, care i-a grăit astfel:

— Tocmai am aflat un lucru pe care nu-l știam, și anume că inelul pe care ți l-am dat este foarte scump. Ai grijă să nu-l dai doar pe o bucată de pâine.

ÎNȚELEGEREA

Doi evrei de condiție modestă stăteau de vorbă într-o cârciumă din Varșovia.

— Este ceva ce nu înțeleg în predica de săptămâna asta, a spus unul.

— Ce anume?

— Se spune că părintele nostru Avraam și Abimeleh, regele filistinilor, au încheiat, amândoi, o înțelegere.

— Și ce-i cu asta?

— De ce se spune „amândoi"? Nu era nevoie.

— Ai dreptate.

— Tu ce crezi?

— Ce cred eu este cât se poate de simplu. Au încheiat o

înțelegere, dar n-au devenit unul, ci au rămas doi.

LEACUL INUTIL

O altă poveste europeană ne spune că un bărbat de o anumită vârstă avea o soție mult mai tânără decât el. S-a dus într-o zi la medic și s-a plâns. Îl lăsau puterile. Nu mai reușea s-o satisfacă pe tânăra lui soție și avea nevoie de ceva reconfortant. După multe rugăminți, medicul s-a lăsat înduplecat și i-a făcut o injecție.

Bărbatul s-a întors acasă în erecție. Din nefericire, soția lui nu era acasă. Bona i-a spus că ieșise în oraș fără să lase vorbă când se întoarce.

Foarte încurcat din pricina stării sale și neștiind cum să se potolească, l-a sunat pe medic.

— Injecția a fost grozavă, i-a spus. Dar soția mea nu este acasă! Nu e decât bona!

— Ei bine, i-a spus medicul, culcă-te cu bona!

— Dar pentru bonă, i-a răspuns bărbatul supărat, n-am nevoie de nici un medicament!

FĂGĂDUIALA ȚINUTĂ

Băiatul lui Nastratin a luat într-o zi note foarte bune la școală. Tatăl a fost foarte mulțumit și i-a spus:

— Cere-mi ce vrei și am să-ți dau.

Copilul, emoționat, știind cât de sărac este tatăl său, i-a zis:

— Îți mulțumesc din toată inima. Poți să-mi dai un răgaz până mâine? Aș vrea să mă gândesc.

— Prea bine, a răspuns Nastratin. Pe mâine.

A doua zi, copilul s-a dus la tatăl lui și i-a cerut un măgăruș.

— Nu se poate, a răspuns repede Nastratin. N-o să capeți nici un măgăruș.

— Dar mi-ai făgăduit că ai să-mi dai ce-ți cer!

— Și nu mi-am ținut făgăduiala? Mi-ai cerut un răgaz și ți l-am dat!

PARADOXUL PRIZONIERILOR

În 1951, un matematician englez pe nume Merrill M. Flood a prezentat acest paradox, care a fost apoi preluat de Albert W. Tucker, profesor la Princeton.

Un polițist arestează doi indivizi bănuiți de tâlhărie. Nu are

destule dovezi și trebuie să obțină mărturia vinovatului. Îi aduce pe cei doi în biroul său și le spune, pe rând:

— Dacă mărturisești, ești liber, iar complicele tău va face zece ani de pușcărie.

— Dar dacă mărturisește și el?

— Atunci o să faceți câte cinci ani fiecare.

— Și dacă nimeni nu spune nimic?

— Singurul lucru de care puteți fi acuzați este deținerea de arme fără permis. Un an de închisoare.

Suspecții au timp de gândire, dar nu pot comunica între ei. Ce să facă?

La prima vedere, cea mai bună soluție ar fi să nu mărturisească nimic și să facă un an de pușcărie.

Cu toate acestea, din punctul de vedere al fiecăruia, cea mai bună soluție ar fi să mărturisească, orice ar face celălalt. Într-adevăr, dacă suspectul A mărturisește, iar B se încăpățânează să nege, A este liber, ceea ce este pentru el cea mai bună soluție. Dacă B recunoaște și el, situația lui A va fi oricum mai bună, pentru că nu va face decât cinci ani de pușcărie (în loc de zece, cum ar fi făcut dacă n-ar fi mărturisit).

Același raționament se aplică celuilalt suspect.

Astfel, dacă cei doi suspecți se comportă inteligent și rațional, vor mărturisi amândoi și vor avea parte de o pedeapsă mai aspră decât în cazul în care și unul și celălalt ar fi negat.

ÎMPĂRȚIREA CĂMILELOR

Găsim cam peste tot, chiar și în aritmetică, o mulțime de enigme nedezlegate. Povestea arabă care urmează ne-o arată cu prisosință.

Un om dorea să se asigure că, după ce va muri, cei trei fii ai săi vor găsi un bun sfătuitor.

Le-a lăsat, așadar, moștenire șaptesprezece cămile, cu instrucțiuni clare:

— Cel mai mare dintre voi va avea parte de jumătate din cămile, cel de-al doilea de o treime, iar mezinul de a noua parte.

Citind testamentul, cei trei au fost de-a dreptul năuciți. Au cerut sfatul prietenilor. Câțiva le-au spus să vândă cămilele și să împartă banii în felul arătat de tatăl lor. Un altul socotea că testamentul nu putea fi aplicat și că nu avea, prin urmare, nici o valoare.

În sfârșit, au găsit un om cu judecată, care le-a spus:

— Este cât se poate de ușor. Am să vă împrumut eu o cămilă, pe care o veți adăuga celorlalte șaptesprezece. Cel mai mare va căpăta jumătate din cămile, adică nouă. Cel de-al doilea va primi o treime, adică șase. Mezinul va primi două, adică a noua parte. Asta înseamnă, cu totul, șaptesprezece cămile. Atunci o să-mi iau și eu cămila înapoi.

Cei trei fii găsiseră cel mai bun sfătuitor. Se spune – dar nimeni nu poate ști dacă lucrurile au stat într-adevăr așa – că a rămas multă vreme în preajma lor.

Se spun minciuni și despre Dumnezeu

GÂLCEAVA ÎNGERILOR

Când Dumnezeu și-a anunțat intenția de a-l crea pe om, o parte din îngeri au protestat vehement și i-au spus (după aceeași tradiție iudaică):

— Nu! Să nu faci asta! Omul înseamnă doar rivalități și certuri! Nu care cumva să-l creezi!

Dumnezeu i-a ascultat și a oprit Creația. Pe urmă i-a văzut pe îngeri, care, într-un colț al cerului, se sfădeau pe un ton destul de aprins. Unii le reproșau altora: cum puteți vorbi despre defectele omului, o ființă care încă n-a fost creată, care nici nu există?

Ceilalți răspundeau că auziseră ei ceva despre planul lui Dumnezeu și că știau la ce să se aștepte în privința creaturii promise, care nu va aduce decât ciorovăieli, orgolii, trădări și încăierări.

Îngerii au ajuns să se certe atât de rău între ei, încât Dumnezeu, care îi observa fără să fie văzut, s-a pus din nou pe treabă.

Cunoaștem rezultatul.

UN LOC PENTRU MAȘINĂ

Un om de afaceri aflat la volanul mașinii se învârte în jurul unei clădiri de birouri, căutând zadarnic un loc de parcare. Are o întâlnire foarte importantă, hotărâtoare pentru el, și se teme că va întârzia.

Disperat, se roagă la Dumnezeu:

— Te implor, fă să găsesc un loc! Promit să fiu drăguț cu

nevastă-mea, să mă ocup de copii, jur să dau pomană la săraci, să trec s-o văd pe mama o dată pe săptămână și să-i duc cozonac! Numai fă să găsesc un loc! Repede! Îndură-te!

În clipa aceea, în fața lui, o mașină semnalizează și pleacă, eliberând un loc.

Omul se adresează din nou lui Dumnezeu:

— Auzi, s-a făcut! Am rezolvat! Las-o baltă cu locul ăla de parcare!

CE TREABĂ ARE DUMNEZEU CU ASTA?

O anecdotă evreiască tradițională (istoria se poate petrece în mai multe țări europene[5] și îl pune la punct pe Dumnezeu) prezintă doi rabini care, într-o seară, tam-nisam, încep o discuție despre existența lui Dumnezeu.

Rabinii trec în revistă toate argumentele cunoscute în legătură cu acest subiect, iar într-un târziu, pe la vreo patru-cinci dimineața, trag concluzia rațională – și sunt amândoi perfect de acord – că Dumnezeu nu există.

A doua zi dimineața, unul din cei doi rabini – care era în trecere prin oraș și acceptase ospitalitatea celuilalt – își caută colegul și îl găsește într-un colț al grădinii, făcându-și rugăciunile rituale.

Se miră și întreabă:

— Dar ce faci acolo?

— Păi, nu vezi? îmi fac rugăciunile de dimineață.

— Tocmai, adu-ți aminte că am discutat toată noaptea și am căzut de acord că nu există Dumnezeu. Și atunci? Poți să-mi spui pentru ce îți mai faci rugăciunile?

La care celălalt rabin îi răspunde cu toată candoarea:

— Dar ce treabă are Dumnezeu cu asta?

DUMNEZEU ȘI TREIMEA

În mediile psihanaliștilor (Freud însuși își amuza prietenii cu glume evreiești), se povestește istoria următoare: capul unei familii destul de bogate din New York, un burghez destupat la minte, ateu convins și declarat, decide totuși să-și trimită fiul la o școală creștină cu reputație excelentă, la care se poate înscrie

---

[5] André Comte-Sponville o reia în *L'Esprit de l'athéisme,* Éditions Albin Michel, 2006.

oricine.

După două luni de studiu, fiul se întoarce acasă și își întreabă tatăl:

— Tată, pot să-ți pun o întrebare?

— Firește, fiule.

— E una foarte simplă: ce-i aia „Sfânta Treime”?

— Ah, nu mă pisa cu chestii dintr-astea, răspunde tatăl.

— Dar de ce se vorbește mereu de Tată, de Fiu și de Sfântul Duh?

Furios, tatăl își apucă fiul de umeri și îl scuturǎ, zicându-i:

— Ascultă-mă cu atenție! Și să-ți între bine în cap, o dată pentru totdeauna: nu există decât un singur Dumnezeu! Iar noi nu credem în el!

INFERNUL ȘI PARADISUL

În textele fondatoare ale Islamului, care au fost reunite sub titlul *Al-Sîra*[6]*,* e spus în mai multe feluri că Dumnezeu a creat mai întâi Paradisul și l-a trimis pe îngerul Gavriil să-l viziteze.

Îngerul a revenit încântat și i-a spus lui Dumnezeu că toți oamenii vor dori să între în locul acela incomparabil.

Drept urmare, Dumnezeu a făcut accesul în Paradis extrem de dificil, hotărând condiții și cerințe foarte greu de îndeplinit.

Trimis să vadă acest nou Paradis, îngerul Gavriil s-a întors spunând că nimeni nu va mai dori – sau nu va mai putea – să pătrundă în el.

După aceea, Dumnezeu a creat Infernul. Gavriil s-a dus să-l viziteze și s-a întors îngrozit, spunând că nimeni nu-și va dori să ajungă acolo.

Atunci Dumnezeu a făcut contrariul a ceea ce făcuse pentru Paradis, agrementând Infernul cu atracții și ispite de tot soiul, astfel că îngerul Gavriil în persoană, vizitându-l a doua oară, nu s-a putut abține să-l considere atrăgător. Drumurile care duceau spre el i se păreau delicioase.

Povestea nu spune dacă îngerul Gavriil a cedat el însuși ispitelor. Din câte știm, a rezistat. În rândul oamenilor însă, lista celor care-au cedat e foarte lungă. Se spune chiar că ea crește neîncetat, pe măsură ce apar ispite noi.

---

[6] Publicate în franceză de Mahmoud Hussein, în 2005, la Editura Bernard Grasset.

Istoria ne amintește de cardinalul de Bernis, care spunea că-i place „Paradisul pentru climat, iar Infernul pentru societatea aleasă”. O frază atribuită uneori, eronat, lui Mark Twain.

DOVADA DOVEZILOR

Ultimul cuvânt în domeniul divinului, ca și în celelalte, îi revine bineînțeles lui Nastratin Hogea.

Unii l-au bănuit de impietate și chiar de necredință. Un străin l-a întrebat odată:

— Crezi în Dumnezeu?

— Da, a răspuns el fără șovăială.

— Și de ce crezi? Poți să-mi aduci o dovadă a existenței lui?

— E foarte simplu: mă rog la el în fiecare zi.

— Afirmi că nu există decât un Dumnezeu. Ai vreo dovadă?

— Da. Nu mă rog decât la el.

— Dar o dovadă a atotputerniciei lui poți să-mi dai?

— Și încă cum! Nu-mi îndeplinește nici o rugăminte!

Există și alte piedici în calea gândirii

FAIMOSUL MCGUFFIN

Alfred Hitchcock păstra cu strășnicie secretul care învăluia unele din filmele sale. Ce conținea servieta – din *Notorious* – pentru care diverși agenți secreți se ucid între ei? Pentru regizor era total lipsit de importanță. Ceea ce conta era acțiunea, nu motivul acțiunii.

Acest gen de secret era numit de el un „McGuffin”.

Zadarnic era întrebat ce este un mcguffin. Nu răspundea.

Odată, a spus totuși o anecdotă ce dezvăluia secretul secretului, valabil, poate, și pentru alte situații dramatice.

Doi necunoscuți, povestește Hitchcock, călătoresc cu trenul. Cei doi sunt așezați față în față.

Unul din ei întreabă, arătând cu degetul spre plasa de bagaje, unde se află valiza celuilalt călător:

— Ce aveți în ea?

— Un mcguffin, răspunde vecinul de compartiment.

— O! Și ce e, mai exact, un mcguffin?

— Un aparat care se folosește la capturarea leilor din ținutul Adirondacks.

Adirondacks este un masiv muntos destul de modest, situat în

statul New York.

Călătorul curios se miră:

— Bine, spune el, dar în Adirondacks nu sunt lei!

— Atunci, spune celălalt, poate că nu e un mcguffin.

OSTILITĂȚI

Michel Tournier a povestit[7] o istorie imaginară, din al Doilea Război Mondial, care ilustrează foarte bine spiritul logic – și umorul – elvețienilor.

Avioanele engleze survolau uneori teritoriul Elveției, în drum spre Italia, unde aveau misiuni de bombardament.

Comandantul unei baterii antiaeriene elvețiene a contactat prin radio pilotul unui avion englez și i-a spus:

— Vă avertizez că ați pătruns pe teritoriul elvețian.

— Știu, a răspuns pilotul englez.

— Dacă nu vă întoarceți imediat, deschid focul, a spus elvețianul.

— Da, știu, a repetat englezul, continuându-și zborul pe aceeași rută.

Bateria a deschis focul și preț de două-trei minute a tras fără întrerupere.

— Vă semnalez că trageți cu o sută cincizeci de metri mai jos de țintă, a spus prin radio pilotul englez.

— Da, știu, a răspuns elvețianul.

INSTINCTUL RĂULUI

Un învățat evreu, pe nume Naftali din Ropshitz, își certa într-o zi fiul, în vârstă de zece ani:

— Nu e bine! Ai făcut un lucru foarte rău!

— Nu m-am putut împotrivi, a răspuns copilul. M-a împins instinctul răului! A fost mai tare decât mine!

— Da, tocmai, a spus tatăl. Ia pildă de la acest instinct al răului: el măcar și-a făcut bine treaba!

— Așa e, a spus atunci copilul, dar el nu ascultă de un instinct al răului care să-l silească să facă binele!

UN MOTIV EXCELENT

Școala din Șamai, una dintre cele mai rigide în interpretarea

---

[7] În *Le Bonheur en Allemagne?,* Éditions Maren Sell, 2004.

Talmudului, susține că un bărbat are dreptul să divorțeze de soție „chiar și numai pentru că femeia a ars mâncarea”.

Un tânăr îl întreba odată pe un rabin faimos:

— Chiar putem admite așa ceva? Ca un bărbat să aibă dreptul să divorțeze pentru un motiv atât de meschin, de neînsemnat?

— Nu pricepi nimic, a spus rabinul. De fapt, această frază a fost scrisă cu gândul la soție! în favoarea ei!

— Cum adică?

— Dacă un bărbat e dispus să-și lase soția pentru un motiv atât de stupid, femeia ar trebui să fie fericită că scapă de el!

LOGICĂ DE FUMĂTOR

Un om se întâlnește cu un prieten de-al lui care fumează două țigări deodată. Omul se miră. Celălalt îi explică:

— Fumez o țigară pentru mine și una pentru cumnatul meu, care e la spital și nu poate fuma.

O săptămână mai târziu, cei doi prieteni se întâlnesc din nou, dar omul nostru nu mai fumează decât o țigară.

— A ieșit cumnatul din spital? întreabă celălalt.

— Nu, spune el, e tot în spital, și țigara e tot pentru el. Eu însă m-am lăsat de fumat.

Justiția este invenția noastră șovăielnică

JUDECĂTORUL ȘI CEI DOI PRICINAȘI

Când vine vorba de justiție, ne gândim la o pildă care se întâlnește aproape pretutindeni, atât în vechile povești anamite, cât și în tradiția islamică.

După cea din urmă, doi pricinași înfuriați, Ahmed și Lakhdar, s-au înfățișat cadiului, cerând să li se facă dreptate.

Lakhdar a început să vorbească, arătând cu degetul spre Ahmed:

— Prietenul meu Ahmed m-a trădat. S-a purtat josnic. A venit la mine acasă în lipsa mea, mi-a furat banii, mi-a furat măgarul, mi-a siluit nevasta și l-a bătut pe fiul meu până la sânge. Cinstite cadiu, îți cer să-mi faci dreptate!

Cadiul i-a spus:

— Ai dreptate.

Ahmed a făcut atunci un pas înainte și a grăit cu glas tare:

— Nici vorbă! N-a fost așa! M-am dus la Lakhdar, într-adevăr,

dar măgarul era al meu, îl împrumutase de la mine și nu mai voia să mi-l dea înapoi! Banii erau tot ai mei, îi voiam înapoi! Nu i-am siluit nevasta, ea s-a repezit la mine, pentru că are tot timpul chef de dragoste! Iar pe când încercam să scap de ea, fiul lui Ahmed s-a năpustit asupra mea și a început să mă lovească! M-am apărat cum am putut și am plecat cu mâna goală! Mie trebuie să-mi faci dreptate, cinstite cadiu!

Cadiul, care era numai urechi, i-a spus:

— Ai dreptate.

Atunci primul ajutor al cadiului, care stătea în spatele lui, în picioare, s-a aplecat și a șoptit:

— Cinstite cadiu, acești doi oameni ți-au istorisit niște lucruri care se bat cap în cap, iar tu i-ai spus fiecăruia că are dreptate! Asta nu se poate!

Iar cadiul i-a spus ajutorului său:

— Ai dreptate.

*

* *

În tradiția japoneză, și anume zen, povestea ne înfățișează un maestru venerat, într-o mânăstire, care trece de la un oaspete la altul, întrebându-i:

— Ai mai fost pe-aici?

— Nu.

— Poftim o ceașcă de ceai.

Și mai departe:

— Ai mai fost pe-aici?

— Da.

— Poftim o ceașcă de ceai.

Un discipol, care mergea în spatele lui, l-a întrebat:

— Dar cum se face, înțeleptule, că le dai la toți câte o ceașcă de ceai, orice ți-ar fi răspuns?

Învățătorul s-a întors spre el și i-a spus:

— Poftim o ceașcă de ceai.

JUDECATA LUI MAHOSADHA

Vestita pildă a judecății lui Solomon, care a găsit-o pe adevărata mamă dintre cele două femei care se certau pentru același copil, a fost povestită în India, cu unele deosebiri. Falsa mamă este un soi de vampir, care fură un copil. Adevărata mamă vrea să-l ia înapoi, iar cele două femei merg la coliba

preaînțeleptului Mahosadha.

Acesta, care știe despre ceartă, trage o linie în țărână și pune copilul pe linie. Apoi le spune celor două femei:

— Trageți de copil cât puteți de tare. Va rămâne cu aceea dintre voi care-l va putea aduce în partea ei.

Cele două femei au început să tragă de copil, care urla de durere. Atunci adevărata mamă i-a dat drumul și s-a prăbușit la pământ, plângând. Gândul că poate sfârteca și omorî pruncul era de neîndurat.

Iar Mahosadha, ca și Solomon, îi dă ei copilul.

CEL MAI VREDNIC BĂRBAT

Tot în India putem auzi povestea unei alegeri deosebit de grele între trei bărbați. Iată întâmplarea, așa cum a fost ea istorisită.

O fată din Madanpur, pe cât de frumoasă, pe atât de isteață, se plimbă în grădină, unde întâlnește un tânăr care se îndrăgostește de ea pe loc, o apucă de mână și-i spune ceea ce se obișnuiește în asemenea împrejurări:

— Dacă nu vrei să mă iubești, am să mă omor, fiindcă nu mai am de ce trăi.

Tânăra, care are o inimă curată, îi dă crezare. Nu-l iubește (pentru că trebuie să se mărite peste cinci zile), dar nu dorește să-l vadă mort, pentru că moartea, crede ea, este tot ce poate fi mai rău. Se ceartă astfel o vreme, tânărul o ține una și bună, astfel încât fata, care se numește Madanesa, face un jurământ:

— Mă mărit peste cinci zile. Îndată după nuntă, am să vin la tine și am să fac tot ce dorești. Apoi mă voi întoarce la soțul meu.

După nuntă, tânăra mireasă i-a spus bărbatului ei despre întâmplare și despre jurământ. După o ceartă aprinsă, bărbatul s-a lăsat înduplecat. Tânărul nu trebuie să moară cu nici un preț. O lasă, așadar, pe tânăra sa nevastă să meargă la el.

Tânăra se îmbracă frumos, se parfumează, își pune podoabe scumpe și pleacă, în toiul nopții. Pe drum întâlnește un hoț, care se oprește la vederea bijuteriilor sclipitoare.

— Încotro? o întreabă el pe tânăra femeie speriată.

— Mă duc să-mi văd iubitul.

— Ai de mers drum lung; cine te însoțește?

— Kāma, zeul iubirii, este lângă mine. Nu-mi lua podoabele.

Am să ți le dau la întoarcere, îți făgăduiesc.

Hoțul o lasă să plece. Femeia ajunge la tânărul îndrăgostit, pe care-l găsește dormind și-l trezește. Bărbatul, năucit, nu pare s-o recunoască. Se vede, așadar, nevoită să-i aducă aminte despre întâlnirea lor, dragostea lui fulgerătoare și făgăduiala pe care i-o făcuse.

— M-am măritat chiar azi, îi zice femeia. Poți face cu mine ce dorești.

— Și i-ai povestit totul bărbatului tău? întreabă tânărul, care nu contenește să se minuneze (fiindcă nu se aștepta, firește, ca Madanesa să-și țină făgăduiala).

— I-am povestit totul și mi-a îngăduit să vin la tine.

Tânărul a stat pe gânduri o clipă, apoi a grăit astfel:

— Povestea asta aduce cu o podoabă fără veșminte, cu o mâncare fără unt, cu un cântec fără melodie. Tot așa cum veșmintele murdare mânjesc frumusețea și cum mâncărurile proaste slăbesc puterile, o soție necredincioasă își poate lăsa bărbatul fără viață, iar un fiu neascultător își poate nenoroci părinții. O femeie nu-și dezvăluie niciodată gândurile pe de-a-ntregul. Nu destăinuie nimănui ceea ce-i stă pe limbă. Nu spune tot ce face. Va fi mereu pentru bărbați un lucru de mirare, dar vrednic de cinste.

— Nu înțeleg prea bine ce spui, zice Madanesa. Vrei cumva să-mi arăți că nu mă mai dorești?

— Nu de tine e vorba, spune tânărul. Nu doresc femeia altuia.

Madanesa pornește spre casă. Se întâlnește din nou cu hoțul, care se minunează văzând-o că se întoarce atât de repede. Ea îi povestește cum tânărul a alungat-o. Hoțul încuviințează pe deplin purtarea acestuia și o lasă să plece, cu podoabe cu tot.

Femeia ajunge acasă. Îi povestește totul bărbatului. Acesta nu-i arată nici un strop de iubire, nici de recunoștință, ci spune numai atât:

— Frumusețea unei păsări stă în cântec. Frumusețea unei femei stă în credința față de bărbatul ei. Frumusețea unui bărbat urât stă în mulțimea lucrurilor pe care le știe.

Frumusețea unui înțelept stă în suferința pe care o îndură, împăcat cu soarta.

Povestea ajunge la urechile regelui Birbal, care o ascultă cu mare atenție. La sfârșit, povestitorul îl întreabă:

— Care din cei trei bărbați este cel mai vrednic de laudă?

Iată ce a răspuns regele:

— Văzând că nevasta lui și-a dăruit inima altui bărbat, soțul, în loc s-o oprească, a lăsat-o să plece. Prin urmare, dragostea lui a slăbit. Tânărul, care o și uitase pe aceea pentru care se aprinsese cu cinci zile mai devreme, a alungat-o, zicând că nu este cinstit ce face, dar de fapt se temea de bărbatul ei și de judecata mea.

Și a încheiat:

— Cât despre hoț, nu văd de ce ar fi lăsat-o să plece fără să-i ia podoabele. Chiar nu văd de ce. Hoțul este, așadar, mai vrednic de laudă decât ceilalți doi.

JUDECĂTORUL ȘI CARTOFII

Povestea ce urmează circula în Germania, și anume în mediile de magistrați, prin anii ’6o. Originea ei este însă fără îndoială mult mai veche.

Un judecător s-a dus să-și petreacă o parte din concediu la un văr de-al lui, care era țăran. După trei zile, judecătorul, începând să se plictisească și văzând că vărul lui are treabă până peste cap, s-a oferit să-i dea o mână de ajutor.

— Ce știi să faci? l-a întrebat țăranul.

Judecătorul a stat puțin pe gânduri, dar n-a putut da nici un răspuns mulțumitor. Țăranul s-a gândit și el și i-a găsit o treabă mai ușoară. L-a dus pe judecător într-un șopron plin cu cartofi pe care tocmai îi strânsese.

— Uite ce ai de făcut, i-a zis el. Ai să faci trei grămezi de cartofi: mari, mijlocii și mici. Pe deseară.

Țăranul a plecat la câmp, unde a lucrat toată ziua. Când s-a întors, era aproape întuneric. A deschis ușa șopronului și a văzut cartofii așa cum îi lăsase dimineață.

Judecătorul stătea în mijlocul șopronului, amărât, cu sudoarea curgându-i pe față și cu părul vâlvoi. Ținea în mână un cartof.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat țăranul.

Judecătorul i-a întins cartoful și l-a întrebat, cu un firicel de glas:

— Ăsta cum e? Mare, mic ori mijlociu?

ȘOIMUL ȘI PORUMBELUL

Una din povestirile cele mai crude și cele mai nepătrunse,

care pune în discuție chiar principiul justiției, vine din India și, ca atâtea altele, este cuprinsă în *Mahābhārata.*

A fost odată un rege foarte drept. Se spunea chiar că era omul cel mai drept de pe fața pământului. Într-o zi, un porumbel a venit în zbor și s-a așezat pe genunchiul lui, cerându-i să-l ocrotească. Regele s-a învoit.

După o clipă, un șoim s-a așezat pe creanga unui copac din apropiere și i-a spus regelui:

— Porumbelul este al meu. L-am urmărit până aici. Dă-mi-l.

— Nu ți-l dau, a răspuns regele. Nu se cuvine să dai o făptură înspăimântată dușmanului ei.

— Care dușman? Nu cunoști rânduiala lucrurilor? Toți drepții de pe acest pământ spun că numai tu ești vrednic să fii socotit drept. De ce nu te supui dreptății?

— Care dreptate? a întrebat regele, mângâind porumbelul ce tremura de frică pe genunchiul lui.

— Porumbelul, a grăit iar șoimul, cu hotărâre, trebuie să-mi astâmpere foamea. Trebuie să mi-l dai.

— Mi-a încredințat viața. Uită-te cum tremură. Nu-l pot părăsi.

— Toate câte se află pe pământ trăiesc fiindcă se hrănesc. Nu se poate viață fără hrană. Iar fără viață nu este nimic. Îți spun, așadar: De la începutul lumii, prin rânduiala neclintită a lucrurilor, acest porumbel a fost sortit să-mi fie hrană astăzi. De la începutul lumii, trăiesc datorită acestui porumbel. Dă-mi-l.

Regele, care asculta tot ceea ce spunea pasărea de pradă, i-a zis răspicat:

— Nu. Cuvântul meu este acum mai tare decât soarta. Mai tare decât rânduiala lumii, decât *dharma.*

Șoimul și-a îndulcit atunci glasul. S-a arătat mai blând, mai simțitor. A spus:

— Dacă mă lipsesc de hrană, o să-mi dau sufletul. Odată cu mine vor pieri soția și copiii mei, care nu mă au decât pe mine, în vreme ce porumbelul, să știi, este singur. O mulțime de vieți împotriva uneia singure! Dreptatea care nimicește dreptatea este strâmbă, crudă.

— Pasăre, ceea ce spui tu acolo este plin de miez. Dar cum poți oare socoti dreaptă părăsirea unei ființe vii, care are nevoie de ajutor? Găsește altceva de mâncare! Un taur, un mistreț, o gazelă!

— Șoimii nu mănâncă mistreți. Șoimii mănâncă porumbei.

Asta este legea dintotdeauna.

— Îți dau tot ce vrei! a strigat regele. Poruncesc să ți se aducă o oaie! Un bou întreg! îți dau tot regatul meu, dar porumbelul nu.

Șoimul a tăcut o clipă, după care a rostit, oarecum mai liniștit:

— Nu primesc decât un singur lucru.

— Spune.

— Dacă ții atât de mult la porumbel, taie o bucată de carne din coapsa ta dreaptă, care să cântărească întocmai cât porumbelul, și dă-mi-o.

— Să se aducă un cântar și un cuțit! a poruncit pe dată împăratul.

Au fost aduse un cântar bun și un cuțit ascuțit. Porumbelul speriat a fost pus pe unul din talgere. Regele a luat cuțitul și și-a tăiat o fâșie zdravănă de carne, punând-o pe celălalt talger. Cântarul s-a aplecat în partea păsării. Porumbelul era mai greu decât carnea regelui. Regele și-a tăiat încă o bucată de carne și a pus-o peste cealaltă, pe cântar, apoi încă una, și încă una, dar cântarul nu se mișca. Greutatea porumbelului era mai mare decât cea a cărnii din coapsa regelui. Regele s-a încăpățânat. Și-a tăiat toată carnea. La urmă, când nu mai era decât o grămadă de oase sângerânde, s-a așezat pe cântar, care tot nu s-a mișcat. Trupul porumbelului era mai greu decât cel al regelui.

Atunci șoimul i-a spus regelui:

— Am venit până aici ca să te cunoaștem, porumbelul și cu mine, auzind că ești omul cel mai drept din lume.

După care cele două păsări și-au luat zborul împreună.

UN JUDECĂTOR ISTEȚ

Numeroase sunt, în istoria tuturor popoarelor, pildele de judecători șireți și ageri, care știu să-și folosească mintea pentru a-l găsi pe adevăratul vinovat.

Unul din acești judecători era chinez.

Un negustor bogat, care se pregătea să plece în călătorie și să-și încarce marfa pe o corabie, a fost ucis într-o zi de căpitanul corabiei, care și-a însușit toate bunurile negustorului și le-a dus acasă la el, iar trupul i l-a aruncat în apă.

Nu fusese nici un martor la crimă. Pentru a-și întări alibiul, căpitanul s-a dus acasă la negustor și a întrebat-o pe soția lui de

ce bărbatul ei nu urcase încă pe corabie, pentru că se pregătea să ridice ancora.

Femeia a trimis slugile să-l caute peste tot, dar nimeni n-a dat de urma bărbatului dispărut.

A fost chemat judecătorul, care a ascultat pricina și i-a cerut femeii să-și amintească întocmai vorbele căpitanului care venise în căutarea bărbatului ei, negustorul.

— Bărbatul meu plecase de ceva vreme, a răspuns ea, când omul acesta a venit și m-a întrebat: „Femeie, de ce n-a sosit încă bărbatul tău?”

— Așa, a spus judecătorul. El este vinovatul.

L-a chemat pe căpitan și l-a învinuit pe loc:

— De ce te-ai dus la nevasta negustorului și nu l-ai căutat chiar pe el? înseamnă că știai că nu e acasă!

DANSATOAREA ȘI OGLINDA

O frumoasă dansatoare arăboaică, cunoscută ca mare căutătoare de plăceri, s-a dus într-o dimineață de aprilie la un negustor bogat și i-a spus:

— Am visat astă-noapte că mă țineai în brațe. Și că te bucurai nespus de trupul meu. Îmi datorezi doi dinari de aur.

Negustorul nici n-a vrut să audă. Dansatoarea l-a dus în fața cadiului, care a ascultat povestea și i-a spus negustorului:

— Du-te și adu doi dinari de aur și o oglindă.

Când negustorul s-a întors, judecătorul a pus cei doi dinari de aur în fața oglinzii și i-a spus femeii:

— Uită-te la cei doi bani de aur în oglindă. Socotește-te plătită.

PREȚUL UNUI MIROS

Același lucru îl găsim într-o povestire persană, ori într-una turcească.

Un om peste măsură de sărman, care nu avea altă mâncare în afară de o bucată de pâine, pe care o ținea în mână, s-a apropiat de fereastra unei bucătării și a stat așa cu bucata de pâine în mirosul îmbătător care ieșea din oale. Apoi a mâncat-o.

Bucătarul, care-l zărise, a pus doi vlăjgani să-l prindă și i-a cerut să-i plătească mirosul. Cum amărâtul nu avea nici un ban, iar cei doi se pregăteau să-i tragă o mamă de bătaie, a întrebat:

— Are cineva un ban? îl rog să mi-l împrumute pentru o clipă.

Cineva a scos un ban și i l-a dat. Omul l-a rostogolit pe podea și i-a spus bucătarului:

— Ascultă cum sună banul. Ți-am plătit.

HOAȚA ȘI BUDDHA

O altă femeie desfrânată ne este înfățișată de o poveste indiană.

Nu departe de Benares, treizeci de tineri prinți au pus la cale o petrecere. Unul dintre ei, care nu era însurat, a adus o târfă. Pe când toată lumea petrecea, femeia a furat niște lucruri de preț și s-a făcut nevăzută.

Prinții au pornit în căutarea ei. S-au întâlnit cu Buddha, care ședea sub un copac, și l-au întrebat:

— N-ai văzut trecând o femeie?

— De ce-o căutați? a întrebat Buddha.

I-au povestit despre furt. Buddha i-a întrebat atunci:

— Ce e mai bine, după părerea voastră: să căutați o femeie ori să vă căutați pe voi?

S-au așezat cu toții în jurul lui și i-au ascultat vorbele înțelepte până la asfințit, uitând de târfă.

PROFETUL ȘI FUGARUL

O poveste asemănătoare ni-l înfățișează pe profetul Mahomed.

Un om care fugea, urmărit de alți oameni mânioși, a trecut pe lângă profet și i-a cerut ajutorul:

— Oamenii aceia vor să-mi ia viața. Ocrotește-mă.

Profetul, fără să-și piardă cumpătul, i-a spus:

— Fugi înainte. Lasă-i pe urmăritorii tăi în seama mea. Îndată ce omul s-a îndepărtat, profetul s-a ridicat și s-a așezat în altă parte, cu fața spre alt punct cardinal. Oamenii cei mânioși au sosit în goană și – știind că nu putea rosti decât adevărul – i-au vorbit despre omul pe care îl căutau și l-au întrebat dacă nu-l văzuse.

Profetul a tăcut o clipă, apoi a răspuns:

— Vorbesc în numele celui care ține în mână sufletul meu de carne: de când șed aici, n-am văzut pe nimeni.

Urmăritorii au pornit pe alt drum, iar fugarul a scăpat cu viață.

PĂMÂNTUL HOȚ

Altă pildă minunată, care ne vine din Africa:

Un om avea de făcut o călătorie. Înainte de a pleca, a îngropat câțiva galbeni la rădăcina unui copac. Cumnatul său, fratele primei lui neveste, care-l pândise, a dezgropat banii în lipsa lui.

La întoarcere, omul a căutat în zadar galbenii; a început să se jeluiască.

— Pământul ți-a furat banii, i-a spus cumnatul. Ar trebui să faci o plângere împotriva lui!

Omul, cunoscut pentru nevinovăția lui, i-a chemat pe cei care făceau judecata în sat, iar aceștia s-au strâns în jurul copacului. Judecătorul, un om bătrân și cu mintea ageră, le-a cerut omului și cumnatului său să povestească totul de la început. Pe urmă a zis:

— Prea bine. Să întrebăm pământul.

A grăit apoi către pământ:

— Ai furat aurul acestui om?

Toți sătenii, strânși roată în jurul copacului, au ciulit urechile, dar pământul tăcea. Bătrânul judecător a rostit încă o dată întrebarea:

— Îți cer să-mi răspunzi: ai furat aurul acestui om?

Pământul a rămas mut.

Bătrânul judecător a spus:

— Nimeni nu știa unde a fost îngropat aurul. Cumnatul are dreptate. Numai pământul poate fi vinovat. Să fie adus un bici și să-l facem să vorbească.

A fost adus un bici și, la porunca judecătorului, cel mai voinic om din sat a pornit să biciuiască pământul. Degeaba.

— Bateți-i niscaiva cuie în trup! a spus judecătorul. Înțepați-l! Dați-i foc! Până la urmă are să mărturisească!

Au fost aduse cuie și au fost bătute în pământ, au fost aprinse focuri în jurul copacului, dar pământul se încăpățâna să tacă.

— Nu înțeleg, a spus atunci judecătorul, cum de poate răbda tot ce i-am făcut. Poate că totuși nu este vinovat.

— Ba da, știu că este vinovat! a strigat cumnatul. Cine altcineva ar fi putut lua aurul?

Bătrânul judecător, care îl bănuia pe cumnat încă de la început, i-a spus:

— Dacă este vinovat, trebuie să avem o dovadă. Văd că porți

un inel de aur pe deget. Bagă-ți mâna în pământ, chiar acolo unde a fost îngropat aurul. Vom vedea dacă pământul are să-ți ia inelul.

Cumnatul n-a avut încotro. I-a lăsat, așadar, pe săteni să sape o groapă mică, în care și-a băgat mâna cu inelul. S-a așezat pe pământ. Sătenii i-au acoperit mâna cu țărână și l-au lăsat singur toată noaptea. A auzit urletul hienelor în pădure și bâzâitul mușchilor. Până la urmă a adormit.

Când s-a trezit, a văzut tot satul venind spre el, cu judecătorul în frunte. Acesta a îngenuncheat lângă mâna îngropată, s-a uitat îndelung la țărână și la iarbă, apoi s-a ridicat și i-a spus cumnatului:

— Ai avut dreptate. Îmi pare că pământul ți-a furat într-adevăr inelul.

— Cum poți să-ți dai seama? a întrebat cel bănuit.

— Păi văd că nu mai ai mână, a spus bătrânul judecător. Neputând să-ți smulgă inelul de pe deget, pământul ți-a luat mâna cu totul.

— Mi-a luat mâna?

— Întocmai, a spus bătrânul. Am să-ți dau dovada. Să mi se aducă o sabie ascuțită!

I s-a adus o sabie ascuțită, care sclipea în soarele dimineții. Bătrânul judecător a apucat-o și i-a spus cumnatului, care stătea în picioare lângă el:

— În tinerețe, mânuiam bine sabia. Toți cei de față știu acest lucru. Mai am ceva îndemânare, cu toate neajunsurile bătrâneții. Iată ce am să fac. Am să dau o lovitură de sabie, chiar la firul ierbii. Cum încheietura ți-a fost retezată, iar mâna furată de pământ pe când dormeai, sabia n-are să taie decât aerul, iar tu n-ai să simți nimic. Ești gata?

— Stai! a strigat cumnatul, văzându-l pe bătrân că ridică sabia.

Și și-a smuls mâna din pământ, punându-și-o pavăză în față, ca pentru a se apăra. Toți cei de față au văzut limpede că inelul era la locul lui și au izbucnit în râs.

În clipa următoare, tremurând încă de frică, și-a mărturisit fapta și i-a înapoiat aurul bărbatului surorii lui.

Bătrânul le-a spus sătenilor, înainte ca aceștia să meargă la lucru la câmp:

— Într-o zi vom fi cu toții îngropați în pământ, așa cum omul

acela și-a îngropat aurul. Numai că noi n-o să mai ieșim afară. Vom spune oare că ne-a furat pământul? Pământul nu poate fura nimic, pentru că totul vine de la el. Oamenii se vor fura între ei până în ziua în care pământul, în care se întoarce totul, are să-i primească la el și pe hoț, și pe păgubaș, și lucrurile furate.

LĂMURIREA

Cât despre natura dreptății, iată cum este înfățișat acest subiect delicat într-o poveste evreiască.

Un om care dorea să cunoască sensul cuvântului „iudaism” a mers să se lămurească la rabin.

— Mi-ar trebui pentru asta patruzeci de ani, a spus rabinul.

Omul s-a arătat dezamăgit. Atunci rabinul i-a zis:

— Cunosc un alt rabin care te-ar putea lămuri în cinci minute.

Omul a luat adresa celui de-al doilea rabin, s-a dus la el și i-a pus aceeași întrebare. Rabinul a stat o vreme pe gânduri, apoi i-a spus:

— Iudaismul înseamnă dreptate pentru toți.

— Și ce înseamnă dreptate pentru toți?

— Mi-ar trebui patruzeci de ani ca să te lămuresc, a răspuns rabinul.

O JUMĂTATE DE PĂTURĂ

Adevărata dreptate nu este întotdeauna rostită de gura unui judecător. Iată ce ne arată o veche poveste irlandeză.

Într-un bordei sărman trăia un om împreună cu nevasta, tatăl și fiul său, care era încă în leagăn. Bătrânul nu mai era bun de nimic. Era prea slab ca să mai muncească. Toată ziua mânca și fuma, șezând în fața ușii. Atunci omul a hotărât să-l alunge, să-l lase pe drumuri, cum se făcea demult, în vremurile vitrege, cu cei ce nu aduceau nici un folos.

Nevasta a încercat să-l împiedice, dar degeaba.

— Dă-i barem o pătură, l-a rugat ea.

— Nu. Am să-i dau doar o jumătate de pătură. Îi ajunge.

Nevasta l-a rugat și până la urmă l-a înduplecat să-i dea toată pătura. În clipa în care bătrânul se pregătea să iasă din casă, plângând, s-a auzit glasul pruncului din leagăn. Pruncul a grăit astfel către tatăl său:

— Nu! Nu-i da toată pătura! Dă-i doar jumătate.

— De ce? a întrebat tatăl, uimit, apropiindu-se de leagăn.

— Fiindcă, a răspuns copilul, are să-mi trebuiască jumătatea cealaltă pentru tine, când am să te dau afară din casă.

NASTRATIN ȘI TRIBUNALUL

O perioadă din viața lui, la drept vorbind destul de scurtă, Nastratin Hogea a fost angajat ca portar la Tribunalul Central din Shiraz, în Iran.

Treaba lui era să trieze publicul, verificând identitatea fiecăruia.

Un ins a venit într-o zi și a cerut să-l vadă pe judecătorul principal.

— A, nu se poate, a spus Nastratin.

— Și de ce, mă rog?

— Pentru că, în momentul ăsta, e în ședință, la tribunal.

— Și mai durează mult? Când o să iasă?

— Depinde, a răspuns Nastratin, dacă e declarat vinovat sau nu.

PRIZONIERUL VINOVAT

O legendă care a circulat în tot Orientul (personajul principal ar fi fost Solomon însuși – cine are va mai primi) spune că un rege vizitează o închisoare, poruncește să fie aduși în fața lui toți deținuții, unul câte unul, și le pune, chiar el, aceeași întrebare:

— Spune-mi: de ce ai fost întemnițat? Ce nelegiuiri ai făcut?

Iar toți răspundeau:

— Dar n-am făcut nimic! N-am comis nici o crimă, măria ta! Sunt nevinovat! Sunt aici din greșeală! Sunt victima unei mari nedreptăți!

Firește, regele nu crede o vorbă din ce spun ei. Ghicește ușor cât de lipsite de sinceritate sunt toate aceste proteste.

Totuși, unul dintre deținuți îi spune:

— Maria ta, e adevărat, am comis o fărădelege și merit să fiu aici. Am furat și am fost violent. Le-am făcut rău semenilor mei, recunosc. Noaptea, nu pot să dorm și mă rod remușcările.

Regele cheamă paznicii și strigă:

— Eliberați-l pe acest criminal! Imediat! Nu care cumva să-i corupă pe toți sărmanii nevinovați care se află aici!

ADEVĂRATA PUNGĂ

O povestire evreiască de mare înțelepciune spune că un sărac a găsit odată o pungă cu 500 de ruble, sumă care, la vremea respectivă, era o mică avere. Aflând că omul cel mai bogat din sat își pierduse punga, și că îi oferea aducătorului 50 de ruble recompensă, omul nostru i-a dus punga.

Bogătanul a numărat banii din pungă, s-a încruntat și i-a spus săracului:

— Mda, văd că te-ai servit deja: în punga mea erau 550 de ruble, iar acum nu mai sunt decât 500. Așa că nu-ți mai datorez nici o recompensă.

Săracul, furios, l-a înșfăcat pe bogat și l-a adus în fața rabinului, unde fiecare și-a povestit versiunea lui. Rabinul i-a vorbit mai întâi celui bogat:

— Sunt convins că spuneți adevărul, i-a spus el. Un om ca dumneavoastră n-ar putea să mintă.

Bogatul începea să se bucure, și săracul să se indigneze, când rabinul s-a întors spre acesta din urmă și i-a întins punga, spunându-i:

— Tu, pe de altă parte, ești un om cinstit. Dacă erai necinstit, ai fi păstrat toată punga pentru tine.

Apoi, întorcându-se iarăși spre bogătan, a încheiat:

— Prin urmare, punga pe care a găsit-o el nu e a ta. Așa că poate s-o păstreze, până când i-o va cere adevăratul proprietar.

Puterea este fragilă, prin urmare neliniștită, așadar șovăielnică, deci nesigură, deci contestată, deci fragilă

OMUL CARE VENEA LA VREMEA NEPOTRIVITĂ

Născută din arbitrar, puterea este de multe ori nevoită să păcălească destinul. O poveste sufi ne spune următoarele.

Un negustor bogat din Bagdad locuia într-o casă minunată. Stăpânea avuții nenumărate, de tot felul, și avea o familie puternică. Corăbiile sale încărcate cu mărfuri făceau negustorie în Indii. O parte din bogăție o moștenise, altă parte se datora strădaniilor sale, iar alta mărinimiei califului de Cordoba, zis regele Apusului, care-l cunoștea bine pe negustor.

Dintr-odată, roata norocului s-a întors. Casa și moșiile i-au fost luate de un uzurpator. Corăbiile s-au scufundat. Familia s-a risipit. Până și prietenii l-au părăsit.

Negustorul a hotărât atunci să meargă în Spania, la vechiul său binefăcător. A trecut printr-un pustiu înspăimântător, unde a avut parte de toate necazurile cu putință. Măgarul i-a murit. A fost prins de doi ticăloși care l-au vândut ca sclav. A scăpat cu greu și a fost rănit. Obrazul, pârlit de soare, aducea cu o bucată de piele veche. Uneori, trecători care vorbeau o limbă necunoscută îi întindeau ceva de mâncare ori o fâșie de pânză ruptă; ca să-și potolească setea, bea apa murdară din bălți.

La trei ani după ce plecase din Bagdad, a ajuns la Cordoba. Dar n-a fost lăsat să pătrundă în palatele califului. Soldații l-au îmbrâncit cu dispreț. A fost nevoit să trudească o vreme și să facă muncile cele mai grele și umilitoare, ca să-și poată cumpăra un veșmânt mai acătării. După care, înainte de a-l socoti vrednic de a se înfățișa califului, maestrul de ceremonii l-a trimis să învețe cum să se poarte, pentru că negustorul uitase până și bunele obiceiuri.

A ajuns în cele din urmă în sala de primire a prințului. Califul l-a recunoscut pe dată, l-a îmbrățișat și l-a poftit să se așeze lângă el. Negustorul i-a istorisit pe scurt toate nenorocirile care se abătuseră asupra sa.

Califul l-a ascultat cu atenție, apoi l-a chemat pe primul intendent și i-a grăit astfel:

— Să i se dea acestui om o sută de oi, să fie numit ciobanul regelui și să fie trimis sus, în munți.

Negustorul i-a mulțumit califului, nu fără mirare, pentru că se așteptase la mai mult. Oi? De ce tocmai oi? A ieșit, destul de tulburat.

După câteva zile, a părăsit Cordoba cu turma de oi. A fost îndreptat spre o pășune de pe care iarba fusese păscută până la rădăcină. Curând după aceea, o molimă a izbucnit printre oi, care au murit până la ultima. Negustorul-cioban s-a întors la sultan și i-a povestit ce nenoroc îl lovise.

— Să i se dea cincizeci de oi, a spus califul, și să fie trimis înapoi în munți.

Rușinat și cuprins de deznădejde, omul a părăsit orașul, cu cele cincizeci de oi. După câteva zile, când începuseră să pască, s-au năpustit asupra turmei niște câini sălbatici.

Oile s-au speriat, au fugit și au căzut cu toatele de pe o stâncă, pierind până la ultima.

Umilit, cu inima grea, negustorul-cioban s-a întors la calif și i-a

povestit necazul.

— Să i se dea douăzeci și cinci de oi, a poruncit califul, și să facă ce i-am spus.

Deznădăjduit și încredințat că este cel mai nepriceput dintre ciobani, omul a pornit spre munți cu cele douăzeci și cinci de oi. După câteva săptămâni a fătat o oaie, și a fătat chiar doi miei. Cea de-a doua la fel, apoi și cea de-a treia. În câteva luni, turma a ajuns de două ori mai numeroasă. Mieii erau grași și sănătoși. Pășunea a înverzit și iarba a crescut mulțumită ploilor, care au sosit la vreme și din belșug. Turma a crescut iar. Omul a vândut mieii pe bani frumoși, a cumpărat alte oi și a luat în arendă alte pășuni. După trei ani, bine îmbrăcat și arătându-și bunăstarea, s-a întors la Cordoba.

Califul l-a primit îndată și i-a spus:

— Ai învățat acum să fii cioban?

— Da, și mi se pare de neînțeles. Norocul mi-a surâs din nou, toate merg de minune, deși nu simt, îți mărturisesc, nici o aplecare deosebită pentru această meserie.

— Prea bine, a zis califul. La apus se află cetatea Sevillei, care mi-e supusă. Îți dăruiesc această cetate. Du-te tot acum să-ți iei puterea.

Negustorul-cioban-rege s-a ridicat în picioare, uluit, și i-a spus califului:

— Dar de ce nu m-ai făcut rege de când am sosit? De ce toți acești ani de încercări și de trudă cu care nu eram obișnuit? Doreai să-mi arăți oare ceva anume?

— Nu, a răspuns regele zâmbind, nu doream să-ți arăt nimic. Dar dacă ți-aș fi încredințat cetatea Sevillei în ziua în care ți-ai pierdut cele o sută de oi, ce nenorocire s-ar fi abătut oare asupra ei?

Omul a tăcut. Califul l-a îmbrățișat și a adăugat, înainte de a se despărți de proaspătul rege:

— Mă întrebi de ce nu ți-am dat tronul când ai sosit? Nimic mai ușor. Pentru că nu sosise vremea potrivită.

Apoi cei doi s-au despărțit.

STĂVILARUL

O altă poveste sufi ne arată cum puterea știe să se folosească de harța păguboasă dintre supuși.

O văduvă și cei cinci fii ai săi trăiau dintr-o bucățică amărâtă

de pământ. Un tiran ridicase un stăvilar, care oprea toată apa. În mai multe rânduri, fratele mai mare a încercat să dărâme stăvilarul, ca să ude pământul, dar n-a izbutit. Nu avea destulă putere, iar frații lui erau prea mici.

Fratele cel mai mare s-a dus într-o cetate îndepărtată, unde a lucrat timp de câțiva ani la un negustor. De câte ori putea, trimitea ceva bani acasă, prin mijlocirea unor negustori. Pentru ca nici mama, nici frații săi să nu se simtă în vreun fel datori, îi sfătuia pe negustori să le ceară băieților în schimb unele treburi mărunte.

Când s-a întors acasă, doar unul dintre frații săi l-a recunoscut ori a părut că-l recunoaște, nu fără o oarecare șovăire, pentru că anii lăsaseră urme. Mezinul a spus:

— Aveai părul negru.

— Da, dar am îmbătrânit.

— Noi nu suntem negustori, a spus un altul. De ce am avea un frate negustor?

— M-am îngrijit de voi cât ați fost mici, a spus fratele cel mare. Îmi aduc aminte cum visați să dărâmați stăvilarul ca să vină apa.

— Eu nu mai țin minte, a spus unul dintre frați.

— Nici eu, a spus altul. Despre ce apă vorbești?

— V-am trimis bani și așa v-ați putut descurca, a zis atunci fratele cel mare.

— Bani? Niciodată. Am câștigat câte ceva slujindu-i pe călători, asta-i tot.

— Spune-ne cum arată mama, i-a cerut un frate.

Numai că mama lor murise de mult, iar amintirile erau învăluite în ceață. N-au crezut ce le spunea fratele mai mare. I-au zis, așadar, plini de arțag:

— Dacă ești într-adevăr fratele nostru, de ce ai venit?

— Am venit să vă spun că tiranul a murit. Că oștenii lui au plecat în căutarea altor stăpâni. Că a venit vremea să facem ca ogorul nostru să înverzească și să rodească.

— Care tiran? a întrebat unul dintre frați.

— Nu-mi aduc aminte de nici un tiran, a spus altul.

— Ogorul a fost întotdeauna sterp.

— De ce-am face așa cum spui?

— Aș vrea să te ajut, a zis atunci mezinul, dar nu știu despre ce vorbești.

— Pe deasupra, a spus un altul, nici n-am nevoie de apă. Strâng surcele și vreascuri. Aprind un foc lângă care vin călătorii să se încălzească. Mă plătesc. Îmi ajunge să-mi duc zilele.

— Dacă am putea aduce apa până aici, a spus un alt frate, s-ar revărsa peste iazul în care îmi țin peștii colorați. Negustorii se opresc uneori să se uite la ei și-mi dau ceva mărunțiș.

— Ești încredințat, a spus ultimul dintre frați, că apa ar fi bună pentru acest pământ?

Fratele cel mare a tot încercat să-i îmboldească, să-i îndemne la muncă. Numai că ei au spus că mai bine stau să-i aștepte pe negustori. Cel mare s-a tot străduit să le spună că negustorii nu vor mai trece pe acolo, deoarece chiar el îi rugase până atunci să facă acest ocol. Nu l-au crezut. Au vorbit și au tot vorbit, fără nici un folos.

S-a ivit un alt tiran, mai rău decât cel dintâi. A văzut stăvilarul, care se afla într-o stare jalnică, și s-a gândit să-l dreagă. Tiranul s-a dovedit mult mai lacom și a pus stăpânire și pe ogor, și pe frați, care au ajuns sclavi, pentru că arătau încă în putere – chiar și fratele cel mare.

Puși în lanțuri și biciuiți, târâți spre cetatea stăpânului, nu conteneau să se certe.

OFTATUL SE FACE ȘI EL CU BĂGARE DE SEAMĂ

Toate acestea pot duce la o oarecare resemnare, care nu ne scutește însă să fim tot timpul cu băgare de seamă, așa cum ne arată o pildă evreiască.

Undeva, într-un orășel din Europa răsăriteană, un bătrân se așază pe o bancă, pe malul unui râu. Alt bătrân vine să se așeze alături de el. Nu se cunosc, nici măcar din vedere.

Primul, după câteva clipe de tăcere, oftează din rărunchi:

— Oooof…

Cel de-al doilea zice și el, după o vreme:

— Oooof…

Primul spune:

— Ssst… Vă rog, nu trebuie să vorbim de politică!

— Prin urmare, zice cel de-al doilea, și dumneata ești evreu?

CHIPUL REGELUI ASCUNS

Puterea este arbitrară, îndepărtată și chiar ascunsă. O altă poveste evreiască ne spune următoarele.

Un rege a chemat la el un înțelept și i-a spus:

— Am auzit vorbindu-se despre un rege puternic, cinstit și modest. Puternic pare să fie, pentru că regatul său este înconjurat de ocean și păzit de o flotă nespus de numeroasă, înzestrată cu tunuri. Între ocean și țărm se întinde o mlaștină uriașă, străbătută de o cărare îngustă, pe care nu poate trece decât un singur om. Cărarea este apărată de alte tunuri. Nu se poate pătrunde în acel regat. Ceea ce nu pricep însă este de ce anume regele ar fi cinstit și modest.

— Și ce vrei de la mine? a întrebat înțeleptul.

— Vreau să-mi aduci un portret al regelui. Un portret care să-i semene. Se pare că nu e treabă ușoară. Regele stă toată vremea ascuns după o perdea și nici unul din supușii săi nu l-a văzut vreodată.

Înțeleptul a pornit la drum. Înainte de a ajunge la regele ascuns, a hotărât să-i cunoască regatul și poporul. A dat peste un popor batjocoritor și mincinos. A înțeles repede că toți bărbații și toate femeile din regat erau niște mincinoși. Pretutindeni numai înșelăciune, ticăloșie și batjocură fără milă.

Ca să se încredințeze că lucrurile stăteau într-adevăr așa, înțeleptul s-a băgat chiar el într-o negustorie. A fost păcălit și și-a pierdut toți banii. A hotărât să meargă la judecată, dar a văzut repede că judecătorii erau corupți până la sânge. Și de această dată a fost înșelat și a pierdut.

S-a gândit atunci să meargă chiar la rege. A ajuns în sala de primire și s-a așezat lângă perdeaua în spatele căreia se afla regele.

— Peste ce popor domnești oare? a strigat înțeleptul. Este alcătuit doar din hoți și mincinoși. De la un capăt la celălalt, n-am găsit în regatul tău nici un strop de adevăr.

Și înțeleptul a pornit să istorisească tot ceea ce văzuse în regat.

Dincolo de perdea, regele s-a aplecat ca să audă mai bine. Era nespus de mirat. Iar mai-marii ocârmuirii, care se aflau în încăpere, se arătau supărați foarte.

Înțeleptul și-a încheiat povestea, zicând:

— Se spune că regele este asemenea poporului său și că trăiește în minciună. Numai că nu este adevărat, știu prea bine.

Toți cei de față și-au ținut respirația. Apoi au auzit aceste vorbe ieșind din gura înțeleptului:

— Știu de ce te ascunzi după perdea. Nu ca să nu fii văzut. Ci pentru că ești cinstit și-ți place adevărul. Și pentru că n-ai putea suferi să dai cu ochii de acest popor care se află în jurul tău.

S-a lăsat tăcerea. Regele mirat a tras perdeaua și s-a arătat.

Înțeleptul s-a grăbit să-i facă portretul, apoi s-a întors la stăpânul său.

MAIMUȚELE ȘI GHINDELE

Puterea este și disprețuitoare, iar acest dispreț e însoțit de șiretenie. Zhuang Zi ne povestește o întâmplare stranie:

Un îmblânzitor de maimuțe le-a spus maimuțelor, în clipa în care le dădea să mănânce:

— O să vă dau trei ghinde dimineața și patru seara. Ce ziceți?

Toate maimuțele, supărate foc, au început să țipe.

— Prea bine, a spus îmblânzitorul. Atunci am să vă dau patru ghinde dimineața și trei seara. Ce ziceți?

Toate maimuțele au fost mulțumite.

SOLOMON ȘI RÂNDUNICA

Când puterea este îndeplinită cu bunăvoință și inteligență – ceea ce se întâmplă rar –, duce la armonia lumii, pătrunzându-i tainele.

În palatul regelui Solomon, un rândunel tot înghesuia o rândunică, care încerca să scape.

Rândunelul a strigat:

— Cum de mi te împotrivești? Nu știi care că, dac-aș vrea, aș putea dărâma cupola templului? Chiar peste Solomon?

Solomon, care știa limba păsărilor, l-a chemat pe rândunel și l-a întrebat cu destulă asprime:

— Cum ai putut spune o asemenea prostie? De ce? Ce te-a împins să rostești asemenea vorbe?

— Nu trebuie să te iei după vorbele îndrăgostiților, a răspuns pasărea.

— Ai dreptate, a spus Solomon zâmbind.

Și i-a dat drumul să zboare.

APA RAIULUI

O altă poveste arabă, asemănătoare, spune că un beduin slab și sărman, pe nume Harith, trăia în pustiu de când se știa. Umbla de colo colo, însoțit de nevasta lui Nafisa. Iarbă uscată

pentru cămilă, insecte, din când în când un pumn de curmale, câte o gură de lapte: o viață grea și plină de primejdii. Harith vâna șobolani de deșert pentru blană și împletea frânghii din fibre de palmier, pe care le vindea caravanelor.

Nu bea decât apă sălcie din fântâni mâloase.

Într-o zi, din nisip a țâșnit un pârâiaș nou. Harith a gustat din apa necunoscută, care era amară și sărată, și nițel cam tulbure. I s-a părut însă că simțea curgându-i pe gâtlej chiar apa raiului.

— Trebuie să duc apa asta, s-a gândit el, cuiva care va ști s-o prețuiască.

A umplut două burdufuri din piele de capră – unul pentru el, altul pentru califul Harun al-Rașid – și a pornit spre Bagdad. La sosire, după o călătorie obositoare, și-a istorisit povestea paznicilor și a fost lăsat să între la calif, așa cum se obișnuia.

Harith s-a prăbușit la picioarele Stăpânului drept-credincioșilor și a grăit astfel:

— Nu sunt decât un sărman beduin, legat de deșert, unde soarta a vrut să mă nasc. Nu cunosc nimic în afară de deșert, dar deșertul îl cunosc bine. Cunosc toate apele care se află acolo. Când am găsit apa raiului, m-am gândit să ți-o aduc, ca s-o guști.

Harun al-Rașid a cerut o ulcică și a gustat din apa pârâului amar. Întreaga curte se uita la el. A băut o înghițitură zdravănă, dar pe chipul lui nu s-a zugrăvit nimic. A rămas o clipă pe gânduri, apoi a spus cu glas tare:

— Luați-l pe acest om și întemnițați-l. Să nu vadă pe nimeni.

Beduinul, uluit, năucit, a fost luat și aruncat într-o hrubă întunecată. Iar califul le-a spus celor de față, care-l întrebau de ce luase o asemenea hotărâre:

— Ceea ce nu înseamnă pentru noi nimic înseamnă pentru el totul. Ceea ce crede el că este apa raiului este pentru noi o băutură neplăcută. Dar trebuie să ne gândim la fericirea acelui om.

L-a chemat la el pe beduin la căderea nopții. Le-a poruncit paznicilor săi să-l însoțească tot atunci la ieșirea din cetate, până la marginea deșertului, fără să-i îngăduie să vadă apele Tigrului și nici fântânile orașului și fără să-i dea să bea altceva în afară de apa pe care o adusese.

În vreme ce beduinul părăsea palatul în toiul nopții, l-a văzut încă o dată pe calif. Acesta i-a dăruit o mie de galbeni și i-a zis:

— Îți mulțumesc. Te numesc paznicul apei raiului. Ai să ai grijă de apa aceea în numele meu. Păzește-o și ocrotește-o. Toți călătorii să știe că te-am numit în această slujbă.

Beduinul a sărutat mâna califului și s-a întors grabnic în deșert.

PUTEREA PROSTITUATEI

Puterea se poate uneori pleca în fața celor umili. O poveste indiană, de origine budistă, cuprinde o asemenea pildă.

Se spune că marele rege Asoka a fost nespus de mirat văzând că o femeie a izbutit, cu o singură mișcare, să întoarcă apele Gangelui înapoi la izvoare. Iar mirarea lui a fost fără margini când a aflat că femeia, destul de vârstnică, era o târfă bine cunoscută din orașul Pataliputra.

A chemat-o, așadar, la el și i-a vorbit îndelung, în zgomotul glasurilor tuturor înțelepților de la curte, care comentau nemaipomenita întâmplare. Unii rosteau texte sfinte, alții căutau alte exemple, unii puneau la îndoială minunea și spuneau că fusese doar o vedenie.

Bătrâna târfă din Pataliputra a recunoscut că lucrurile se întâmplaseră întocmai. Da, a spus ea, sunt în stare de o faptă adevărată, dacă doresc. Am putere asupra lucrurilor. Pot smulge copacii și-i pot învârti în aer, pot răsturna munții și întoarce lumea cu fundul în sus.

Apoi s-a întors spre rege, cu mâna întinsă, rostind:

— Pot chiar să-ți iau tronul, să te arunc în văzduh, să-ți dau drumul în prăpastie.

Regele, tremurând de spaimă – pentru că văzuse cu ochii lui cum apele Gangelui se întorceau spre izvoare –, i-a zis prostituatei:

— Dar de unde ai această putere? Cine-ți îngăduie să faci astfel de lucruri?

— Am cunoscut o mulțime de bărbați, a răspuns târfa din Pataliputra, soldați, țărani, cerșetori, hoți și chiar prinți. Dar n-am făcut între ei nici o deosebire. N-am pus pe nici unul mai presus de celălalt și nici nu l-am disprețuit pe nici unul dintre ei. Tuturor le-am dăruit plăcerea, chiar dacă am făcut-o în împrejurări deosebite. Nu m-am arătat nici umilă, nici trufașă. Iată care este taina puterii mele.

A lăsat apoi în jos mâna pe care o ținea întinsă spre Asoka și a

ieșit. Înțelepții tăceau, ghemuiți la pământ, iar regele Asoka, care trecea drept cel mai bun dintre regi, se gândea la calea lungă care-l aștepta.

TĂCEREA PRIVIGHETORII

Când suveranul poate tălmăci toate limbile pământului, trebuie să-și pună această știință neprețuită în slujba supușilor săi. O poveste persană, de origine sufi, cuprinde o asemenea pildă.

În vremea regelui Solomon, cel mai bun dintre regi, un om a cumpărat o privighetoare cu un glas fără pereche. A pus-o într-o colivie, unde pasărea nu ducea lipsă de nimic și cânta, ceasuri întregi, spre încântarea celor din jur.

Într-o zi, când colivia a fost dusă pe un balcon, s-a apropiat o altă pasăre, i-a șoptit ceva privighetorii și a zburat. Din acea clipă, minunata privighetoare a rămas mută.

Cuprins de deznădejde, omul a luat pasărea și s-a dus la Solomon prorocul, care știa limba necuvântătoarelor, și l-a rugat s-o întrebe de ce nu mai vrea să cânte.

Pasărea a grăit astfel către Solomon:

— Pe vremuri, nu știam nici de vânător, nici de colivie. Apoi mi s-a întins o capcană dibace și am căzut în ea, din lăcomie. Păsărarul m-a prins și m-a vândut la târg, înstrăinându-mă de ai mei. M-am trezit în colivia acestui om pe care îl vezi în fața ta. M-am jeluit zi și noapte, dar omul a crezut că tânguirile mele sunt cântece de recunoștință și bucurie. Până în ziua când o altă pasăre a venit la mine și mi-a spus: „Nu mai plânge, pentru că de asta te țin în colivie.” Atunci m-am hotărât să tac.

Solomon i-a tălmăcit omului vorbele păsării. Acesta s-a gândit: „La ce bun să mai păstrez o privighetoare care nu cântă?” Și i-a dat drumul din colivie.

REGELE PRESCHIMBAT ÎN FEMEIE

În împrejurări anume, un suveran poate fi în stare să dezlege o taină veche, pentru binele cunoașterii ori al științei.

Este ceea ce ne arată o legendă indiană despre metamorfoză.

Un rege, lovit de un blestem necunoscut, a fost pedepsit cu asprime. Zeii supărați l-au preschimbat în femeie și l-au silit să se ascundă în pădure, ceea ce s-a și întâmplat.

În pădure, după ce a rătăcit vreme de câteva săptămâni și a

trăit din pomeni, regele-femeie a întâlnit un tăietor de lemne, tânăr și vânjos, care locuia singur. Tăietorul de lemne și femeia s-au simțit pe dată cuprinși de iubire unul pentru altul. S-au însoțit, au trăit împreună și au avut chiar copii.

Când blestemul a trecut, regele s-a prefăcut la loc în bărbat. Tăietorul de lemne a fost uluit când a văzut că nevasta era de fapt regele lui. Acesta a plecat din casa tăietorului de lemne, și-a părăsit copiii și s-a întors la palat. A fost întâmpinat cu mare bucurie, fiindcă – în pofida greșelii pentru care fusese blestemat, dar care nu era cunoscută de toată lumea – era cunoscut ca fiind peste măsură de bun și de drept.

Îndată ce au aflat, toți înțelepții din India s-au repezit la palat. Era singurul care putea răspunde la o întrebare care se punea de la începutul lumii și care nu primise până atunci decât răspunsuri pe jumătate. Întrebarea era următoarea: în timpul dragostei, cine cunoaște plăcerea cea mai mare, bărbatul ori femeia?

Regele, știind ce greutate vor avea vorbele lui (deoarece cunoașterea, în India, este de cea mai mare însemnătate), a chemat toți înțelepții în curtea palatului și a poruncit să li se întindă masa. S-au adus jertfe, s-a făcut o rugăciune, s-a cântat, apoi toți cei de față au cugetat. Apoi cel mai bătrân dintre înțelepți a rostit marea întrebare.

Regele a răspuns zâmbind:

— În iubire, fără nici o îndoială, plăcerea cea mai mare este a femeii. Este plăcerea cea mai puternică de care o făptură omenească poate avea parte pe acest pământ. O plăcere atât de mare, încât până și zeii ne pizmuiesc.

Înțelepții i-au mulțumit regelui și au plecat mulțumiți.

Înainte de a pleca, cel mai vârstnic dintre ei, cel care pusese întrebarea, l-a tras pe rege deoparte și i-a șoptit ceva la ureche. Nu se știe ce i-a spus. Atâta doar că, a doua zi, regele era de negăsit. Nu l-a mai văzut nimeni niciodată în palat.

Niște vânători spun că un tăietor de lemne pe care îl cunoșteau își recăpătase pofta de viață.

CĂMAȘA DE MARMURĂ

Totuși, lucru arătat de toate tradițiile, arma cea mai potrivită și mai de temut de care omul se poate folosi împotriva puterii este șiretenia.

Povestea marocană care urmează este bine cunoscută, iar structura ei este adesea folosită.

Un sultan i-a poruncit unui biet croitor din Fez să-i coasă o cămașă de marmură, amenințându-l că, dacă nu va izbuti, îi va tăia capul.

Bietul om s-a pus pe plâns, neștiind cum să se descurce. Dar fiica lui, care era nespus de isteață, i-a venit în ajutor. Când sultanul a cerut cămașa de marmură, croitorul i-a răspuns:

— Cămașa e croită. Dar am nevoie de fire de nisip ca s-o cos. Mi le poți trimite?

GRINZILE DE APĂ

O poveste asemănătoare ne vine din Camerun.

Mai-marele duhurilor, pe numele lui Zameyo-Mebenga, a vestit că-și va da fiica de soție celui care îi va aduce grinzi de apă.

Toți au început să strige: Grinzi de apă! Cine a mai văzut așa ceva?

Numai țestoasa, animalul care găsea o sută de răspunsuri la o singură întrebare, a primit să-l înfrunte pe mai-marele duhurilor. S-a dus la malul râului și a început să bată apa cu labele, apoi a trimis pe cineva la Zameyo-Mebenga să-i spună:

— Grinzile de apă sunt gata. Să-mi trimită de îndată o sfoară de fum din pipa lui, să le leg. I le voi trimite fără întârziere.

Iar mai-marele duhurilor și-a dat fata după țestoasă.

PRINȚUL ȘI MORILE DE VÂNT

O altă pildă, cu aceeași structură, este cuprinsă într-o poveste rusească.

Un prinț cu firea aspră avea o moșie undeva în Rusia, în partea de miazănoapte. Călărind într-o zi pe acea moșie, a văzut o moară de vânt cu aripile nemișcate. Mânios, l-a chemat pe morar și l-a întrebat:

— De ce nu merge moara?

— Pentru că nu bate vântul, i-a răspuns morarul.

— Orice moară, de vânt ori altfel, trebuie să meargă! Poruncesc să meargă moara! Descurcă-te! Am să mă întorc mâine, și vai va fi de tine dacă nu-mi asculți porunca!

Prințul s-a întors a doua zi. Moara tot nu mergea. A răcnit către morar:

— N-ai priceput ce ți-am zis ieri?
— Ba da, Înălțimea ta, am priceput.
— Și?
— I-am poruncit morii să meargă.
— Și?
— Atunci moara m-a ascultat și mi-a răspuns. Mi-a grăit așa: „Sunt gata să mă supun. Dar du-te și spune-i prințului, care are mai multă putere decât tine, să poruncească vântului să bată.” Tocmai mă pregăteam să vin să vă cer acest lucru.

FRÂUL DE NISIP

O poveste asemănătoare – dar ceva mai lungă – ne vine din Mali.

Un rege atotputernic, cu o purtare uneori ciudată, i-a chemat într-o zi pe toți tinerii din oraș și le-a spus:

— Vă dau o poruncă: înainte de sfârșitul săptămânii, îi veți goni de-acasă pe tații voștri. Să se ducă unde vor vedea cu ochii. Apoi am să vă spun un lucru foarte însemnat.

Destul de încurcați, tinerii s-au supus poruncii regelui. Bătrânii au plecat de-acasă. După o săptămână, regele i-a chemat din nou și le-a dat această poruncă uimitoare:

— Fiecare dintre voi îmi va face un frâu de nisip. Vai și amar de cei ce nu vor izbuti!

Tinerii s-au întors la casele lor, năuciți de noua poruncă a ciudatului rege. Cum să facă un frâu din nisip?

Unul din tineri, care-și iubea și-și prețuia tatăl, nu se îndurase să-l alunge. Îl ținea ascuns într-un hambar și-l hrănea în taină. Când tatăl a aflat care era porunca regelui, i-a spus fiului său:

— Du-te la rege și spune-i așa: Binevoiește și-mi arată ce fel de frâu dorești, ca să-l pot face întocmai.

Fiul a ascultat sfatul părintelui său. Când regele l-a auzit pe tânăr cerându-i un model, a zâmbit și i-a spus:

— L-ai ascuns cumva pe tatăl tău? Spune-mi adevărul.

— Da, a răspuns fiul. L-am ascuns în hambar.

— Prea bine, a grăit regele. Poruncile mele nu-și mai au rostul. Du-te și spune-le tovarășilor tăi că-și pot chema tații înapoi acasă. Nu mai am nimic să vă spun astăzi.

RĂMĂȘAGUL CALIFULUI

O poveste arăbească arată că un calif, crud și zgârcit, avea o

adevărată patimă a rămășagurilor. Dar era atât de crud și de zgârcit încât le socotea în cele mai mici amănunte, ca nu cumva să piardă. Se spunea chiar că nu punea rămășag decât dacă era pe deplin încredințat că va câștiga. Curtenii găseau tot soiul de pretexte să nu pună nici un rămășag cu dânsul.

Califul se vedea, așadar, nevoit să pună rămășaguri cu negustori, cu femei, cu paznici și chiar cu slugi. Într-o dimineață, pe când străbătea curtea cea mare, a văzut o grămadă mare de cărămizi făcută de zidari. A strigat îndată:

— Cine vrea să pună un rămășag cu mine?

Nimeni din cei ce se găseau în acea clipă în curte n-a răspuns. Califul a strigat din nou, în tăcerea din jur:

— Cine vrea să pună un rămășag cu mine?

Și a adăugat iute:

— Mă prind că nimeni nu este în stare să ducă grămada asta de cărămizi, doar cu mâinile, de la un capăt la celălalt al curții, înainte de asfințitul soarelui! Cine se prinde?

Toți cei care se găseau în curte stăteau cu capetele plecate, pentru că lucrul părea cu neputință. Deodată, un zidar tânăr a făcut câțiva pași înainte și a spus:

— Și care va fi răsplata pentru cel care câștigă?

— Zece chiupuri cu aur.

— Și pentru cel care pierde?

— Tăierea capului.

Zidarul s-a gândit o clipă și a zis:

— Sunt gata să mă prind, dar am o dorință.

— Te ascult.

— Ai să poți opri jocul când vrei, dar atunci ai să-mi dai doar un chiup cu aur.

Califul i-a cerut să spună încă o dată ce dorea și a rămas puțin pe gânduri, crezând că este vorba de o capcană. Putea opri totul când voia și nu mai trebuia să dea decât un chiup cu aur. Ce voia să însemne acest lucru? Ce ascundea el? Zidarul n-a vrut să spună mai mult și a dat să plece. Din patimă pentru joc, califul s-a învoit.

Tânărul s-a apucat să care cărămizile dintr-un capăt în celălalt al curții, cu mâinile goale, urmărit de calif și curteni. După un ceas, nu cărase decât o parte neînsemnată din grămada de cărămizi. Cu toate acestea, zâmbea.

— De ce zâmbești? l-a întrebat califul. Este limpede că ai

pierdut! N-ai să-ți isprăvești treaba!

— Te înșeli, a răspuns zidarul cel tânăr, străbătând curtea. Sunt încredințat că am să câștig.

— Cum așa?

— Pentru că ai uitat ceva. De asta zâmbesc.

— Ce anume am uitat?

— Oh, un lucru neînsemnat.

Tânărul căra la cărămizi, lăsându-l pe calif pradă unor gânduri negre. Ce uitase oare? Și-a amintit tot ce rostise, cuvânt cu cuvânt, și n-a găsit nici un cusur. După trei ceasuri de muncă, grămada de cărămizi părea aproape neatinsă. Nici măcar trei-patru zile n-ar fi ajuns ca să fie cărate în celălalt capăt al curții. Cu toate acestea, inima regelui era cuprinsă de o îngrijorare adâncă.

La începutul celui de-al patrulea ceas, văzând că micul zidar zâmbește întruna, l-a întrebat:

— Tot mai crezi că ai să câștigi?

— Tot.

— Ce-am putut oare uita? Spune-mi. Am socotit greșit mărimea grămezii de cărămizi? Să fi avut oare o vedenie?

— Nici vorbă, a răspuns flăcăul. E ceva mult mai ușor.

Și și-a văzut de treabă.

La începutul celui de-al cincilea ceas, califul, care dădea semne de nerăbdare, a întrebat:

— Tot mai crezi că ai să câștigi?

— Tot.

— Privește: grămada e încă mare și mai ai doar patru ceasuri până la asfințitul soarelui. Cum poți nădăjdui că vei câștiga rămășagul?

— Îți spun din nou, a spus zidarul, cărând câteva cărămizi, că ai uitat un amănunt.

Fruntea califului s-a brăzdat, iar ochii i s-au întunecat. Se gândea iar la toate elementele problemei, fără să dibuiască greșeala care l-ar fi putut face să piardă amar de bani. Cu glas șoptit, cu sudoarea curgându-i pe față, le-a cerut părerea sfetnicilor care-l înconjurau. Nici măcar cei mai ageri dintre ei nu i-au putut da un răspuns. După ei, califul avea să câștige din nou și încă un cap avea să cadă.

La începutul celui de-al șaselea ceas, califul, văzând că tânărul, cu toată oboseala, zâmbea mereu, l-a întrebat:

— De ce zâmbești?

— Zâmbesc fiindcă am să câștig o avere.

— Cu neputință! Soarele a trecut de amiază, iar grămada este încă mare! N-ai cum să câștigi.

— Ai uitat un amănunt neînsemnat, i-a spus iar zidarul.

— Ce? Ce-am uitat? a răcnit califul, ridicându-se în picioare, roșu de ciudă, cu mâinile tremurând. Ai să te folosești cumva de niscaiva farmece? Ești cumva vreun djinn? Au să te ajute cumva făpturi nepământene, ieșite din ziduri?

— Nu, a răspuns zidarul, e vorba de ceva mult mai ușor.

Califul i-a chemat pe matematicieni și pe astrologi, i-a pus să măsoare grămada de cărămizi, i-a pus să se uite la soare. La începutul celui de-al șaptelea ceas, văzând că zidarul zâmbește întruna, califul a strigat:

— Tot mai crezi că ai să câștigi?

— Tot.

— Mai ai doar un ceas de lumină și cărămizile pe care le-ai cărat alcătuiesc doar o grămăjoară amărâtă pe lângă cealaltă! Privește! Uită-te și măsoară-le pe amândouă! Cum poți spune că ai să câștigi rămășagul?

— Cum îți spuneam, a răspuns tânărul, ai uitat ceva.

— Ce anume?

— Vrei să oprești jocul?

— Da! îl opresc!

— Și-mi dai un chiup cu aur?

— Da! Îți dau! Dar spune-mi, rogu-te, ce este lucrul acela atât de neînsemnat pe care l-am uitat? Cum ai fi făcut ca să-mi iei banii? La ce anume nu m-am gândit?

Tânărul a pus jos cărămizile pe care le căra și, cum jocul se sfârșise bine pentru el, i-a zis califului:

— N-ai băgat bine de seamă la ceea ce ți-am cerut.

— Nu m-am gândit decât la asta! a spus califul.

— Poate, dar fără să pricepi că pentru mine, un chiup de aur, doar unul, este o comoară neprețuită. Știam încă de la început că nu pot câștiga cu nici un chip cele zece chiupuri. Dar nu voiam decât unul, atât. Tu te prinseseși pe zece chiupuri, iar eu doar pe unul.

— Dar cum ai făcut ca să câștigi? Ce este lucrul acela neînsemnat pe care l-am uitat?

— Ai uitat, a spus tânărul, lucrul cel mai la îndemână. Ai uitat

cât de ușor îți poți pierde încrederea în tine însuți.

Califul a tăcut.

Tânărul zidar a luat chiupul pe care îl aduseseră slugile. L-a pus pe umăr, a străbătut curtea printre cele două grămezi de cărămizi, una mare, alta mică, și a plecat în alt ținut.

VESTITUL RĂMĂȘAG AL LUI NASTRATIN

Uneori, această poveste, tot despre un rămășag, care a făcut înconjurul lumii, este pusă pe seama lui Nastratin.[8]

Deși se plângea necontenit de sărăcie, Nastratin a dat într-o seară un asemenea ospăț, încât vestea despre minunăția bucatelor a ajuns la urechile califului.

Acesta l-a chemat la dânsul și l-a întrebat de unde avusese bani pentru o astfel de petrecere.

— Pun rămășaguri, a răspuns Nastratin, și le câștig.

— Pe ce pui rămășag?

— Pe orice.

— Te încumeți să pui un rămășag cu mine?

— Chiar acum, dacă vrei, a răspuns Nastratin.

— Pe zece galbeni?

— Zece galbeni să fie.

— Și pe ce vrei să punem rămășag?

— Mă prind că mâine-dimineață, când ai să te trezești, o să ai o bubă mare pe buca dreaptă.

Zis și făcut. A doua zi, după o noapte chinuită, califul s-a sculat și a băgat de seamă că n-avea nimic pe buca dreaptă și nici pe cea stângă. L-a chemat pe Nastratin și i-a spus că pierduse rămășagul.

Nastratin a dorit să se încredințeze, iar califul s-a învoit. Și-a dat jos pantalonii și i-a arătat bucile lui Nastratin, care a recunoscut că pierduse și a ieșit, umil.

Chiar în acea seară, califul a aflat că Nastratin dădea un ospăț și mai strașnic decât primul. L-a chemat la el și l-a întrebat, destul de supărat, de unde avea bani pentru petrecere.

— Nimic mai ușor, a răspuns Nastratin. Am pus rămășag pe cincizeci de galbeni cu vizirul tău și-am câștigat.

— Și pe ce anume ai pus rămășag?

---

[8] Vezi Jean-Louis Maunoury, în *Hautes sottises de Nasreddin Hodja,* Phébus, 1994.

— M-am prins că de dimineață, dacă vine destul de devreme și se ascunde în spatele unei perdele, are să-l vadă pe calif arătându-mi dosul.

DREGĂTORUL ȘI PESCARUL

Cât despre „mâinile murdare” și „apele tulburi”, cuvinte care însoțesc adesea puterea, o veche poveste anamită ni le înfățișează într-un chip aproape tainic și nedeslușit.

Un dregător alungat de la curte, slab, într-o stare jalnică, mergea pe malul unui râu. Un pescar bătrân l-a văzut și l-a întrebat:

— De ce te-au alungat de la curte?

— Într-o lume tulbure, a răspuns dregătorul, doar eu am rămas curat. În mijlocul unei mulțimi amețite, doar eu mai am mintea limpede. Iată de ce m-au alungat.

— Un om înțelept nu trebuie să se încăpățânеze, ci să meargă după împrejurări. Dacă lumea este tulbure, va încerca s-o tulbure și mai tare, să scurme în mâl, să răscolească apele, ca să ajungă și el asemenea lumii. Dacă mulțimea este amețită, se va apuca de băut, chiar și oțet, ca să fie la fel cu ceilalți. La ce bun să te încăpățânezi și să ajungi în starea în care ești?

— Am auzit vorbele acestea, a răspuns dregătorul. Dacă te-ai spălat pe cap, nu-ți pune o pălărie murdară. Trupul meu este curat; cum oare aș putea suferi o atingere care să-l murdărească? Mai bine mă arunc în râu, ca să fiu hrană la pești, decât să mă știu mânjit de pulberea și murdăria lumii.

Bătrânul pescar zâmbea și-și cârpea năvoadele. Dintre buzele sale zbârcite ieșea un cântecel:

Râul curge înainte, iar în apa lui curată
Îmi spăl legătura curată de la pălărie
Iar dacă apa se murdărește cumva
Am să cobor să-mi spăl și picioarele murdare.

Apoi s-a ridicat și s-a îndepărtat în tăcere.

ÎN TRENUL ISTORIEI

Una din aceste anecdote, care datează din anii 1969-1970, conține toate figurile posibile ale unei puteri corupte și ineficiente. Lenin, Stalin, Hrușciov și Brejnev sunt în același tren.

Deodată, trenul se oprește. Lenin zice:

— Chemați inginerii specialiști. Și să repare trenul, la iuțeală.

Sunt chemați inginerii, care încearcă să repare trenul, dar în zadar. Trenul rămâne nemișcat.

Atunci Stalin strigă:

— Să fie împușcați inginerii, fochiștii și mecanicii.

Ordinul este executat. Trenul tot nu pornește. Puțin mai târziu, Hrușciov ia cuvântul și spune:

— E foarte simplu. Avem nevoie de alți fochiști, alți mecanici și alți ingineri.

Echipa este înlocuită. Dar trenul nu vrea cu nici un chip să pornească.

Atunci e rândul lui Brejnev să vorbească:

— Să tragem perdelele, tovarăși, și să continuăm ca și cum trenul ar merge normal.

VALOAREA UNUI REGE

Un rege din Orient primește în dar o mantie superbă cusută cu fir de aur și argint, bătută cu nestemate. E un semn de prietenie trimis de împăratul Chinei.

Regele îmbracă mantia, se admiră într-o oglindă mare, apoi îl întreabă pe Nastratin, care se întâmplă să fie de față:

— Cât crezi că valorez?

Nastratin cercetează îndelung personajul, veșmântul, scoate din buzunar un carnețel în care face câteva socoteli, iar la urmă spune:

— Valorezi cinci sute de galbeni.

— Cinci sute de galbeni! îți dai seama ce spui? Mantia de pe mine valorează doar ea cinci sute de galbeni!

— Știu, Maria ta. Asta am și socotit.

Există bogați și săraci. Dar ceilalți?

CELE DOUĂ CADOURI

O poveste care circulă în Spania, dar care vine probabil de foarte departe, spune că un bărbat, sărac și văduv, își creștea cu greu cei doi fii.

Unul din fii avea o fire veselă și foarte optimistă. Vedea întotdeauna partea luminoasă a vieții. Celălalt, dimpotrivă, era mereu posomorât, bântuit de gânduri negre, incapabil să se

bucure de ceva.

Cum se apropia Crăciunul, tatăl s-a întrebat ce daruri le putea oferi fiilor săi. Și-a scos puținele economii de la bancă, a mai împrumutat câțiva bănuți de la vecini și a cumpărat, de ocazie, un ceas pentru fiul său pesimist.

Nu-i rămânea nimic ca să-i cumpere un cadou celuilalt fiu, și atunci, mergând pe stradă, a văzut un măgar lăsând o balegă în urma lui.

A cules de jos balega, a împachetat-o cât mai frumos în staniol găsit într-un coș de gunoi, a legat pachetul cu o panglică roșie și l-a pus sub bradul de Crăciun, alături de ceas, care era și el împachetat.

În seara de Crăciun, fiul cel pesimist și-a deschis pachetul, a găsit ceasul și l-a pus la mână, fără să arate vreo bucurie.

— Ei, l-a întrebat a doua zi o vecină, ai văzut ceasul pe care ți l-a cumpărat tatăl tău? Te bucuri de cadoul tău?

Băiatul a clătinat din cap. Nu, nu se bucura.

— Dar de ce? a întrebat vecina.

— Pentru că, a spus el cu tristețe, de fiecare dată când mă uit la el, văd secundele care trec, minutele și orele. Văd cum timpul ce-mi rămâne de trăit se scurtează și cum mă apropii de moarte.

— Dar tu? l-a întrebat vecina pe celălalt băiat. Tu ce cadou ai primit?

— Un cal! a răspuns el voios.

Și a adăugat:

— Numai că, între timp, a plecat!

AVARUL ÎNECAT

Un om bogat și zgârcit – bogat, probabil, tocmai pentru că era zgârcit – a căzut odată într-un fluviu. Omul nu știa să înoate, iar curentul îl ducea la vale, sub ochii celor care alergau pe mal și strigau:

— Dă mâna! Dă mâna!

Zgârcitul însă nu întindea mâna și se lăsa înghițit de curent.

Se spune că, în ultima clipă, a fost salvat de Nastratin, care s-a apropiat de apă și a strigat:

— Ia-mi mâna! Ia-mi mâna!

O ÎNȚELEGERE CORECTĂ

Un fost *pied-noir* s-a întors la Marsilia, unde a devenit „regele merghezului”[9]. Averea lui era, se spune, apreciabilă. Într-o zi, primește vizita unui fost coleg de liceu din Oran. O vreme, pălăvrăgesc la un pahar de anason, depănând amintiri, vorbind despre foștii lor colegi și profesori.

Apoi, vizitatorul cere un împrumut, o sumă destul de importantă.

Bogatul se gândește un moment, apoi își duce musafirul la fereastră și îi arată, peste drum, firma unei sucursale a băncii Credit Lyonnais.

— Vezi banca aia? întreabă el.

— Da, spune celălalt.

— Ei bine, trebuie să-ți spun că am cu ei o înțelegere: ei nu vând merghez, iar eu nu împrumut bani.

INELUL FURAT

În tradiția evreiască există mai multe povestiri similare cu cele care-l au ca personaj pe Nastratin, iar printre ele, în mod special, aceasta: într-o după-amiază, un anume Haim și nevastă-sa trăgeau un pui de somn, când au auzit zgomot în casă. Intrase un hoț.

Cei doi au rămas nemișcați, paralizați de frică. Hoțul a scotocit peste tot și a găsit un inel superb, de damă, pe care l-a luat.

Haim, care-l văzuse prin ușa întredeschisă, a alergat după el. Când s-a întors acasă, cu sufletul la gură, nevasta l-a întrebat:

— Ei, ce-ai făcut? Mi-ai recuperat inelul?

— A, nu, i-a spus Haim.

— Atunci de ce-ai mai fugit după hoț?

— Voiam să-i spun că inelul m-a costat o grămadă de bani, ca nu cumva să se lase păcălit când îl vinde.

SIMȚUL ÎMPĂRȚELII

În țară bântuia o foamete cumplită, și o bună parte din

---

[9] *Pied-noirs,* nume dat coloniștilor francezi din Algeria, care au revenit masiv în Franța după ce Algeria și-a obținut independența. *Merghez,* un soi de cârnat din carne de oaie, foarte condimentat, o specialitate arabă. *(n. trad.)*

populație era amenințată să moară în mizerie.

Bogații însă, care-și umpluseră din timp hambarele și pivnițele, trăiau în același belșug ca întotdeauna.

Atunci nevasta lui Nastratin i-a spus acestuia:

— E o rușine! Jumătate din locuitori sunt bogați sau înlesniți, pe când ceilalți nu au nici măcar o coajă de pâine! Copiii lor se usucă pe picioare și mor! Până și șobolanii săracilor mor de foame! Nu poți să faci nimic?

— Ce vrei să fac?

— Nu ai putea să-i convingi pe bogați să împartă cu săracii? Toată lumea îți laudă înțelepciunea: încearcă să creezi o solidaritate, o întrajutorare!

— Ai dreptate, nevastă, a spus Nastratin. Uite, plec chiar acum să fac ceva.

Nastratin a ieșit din casă și s-a întors abia peste vreo cinci-șase zile. Părea sleit de puteri. Abia mai putea să vorbească.

— Ei, l-a întrebat nevasta, ai izbutit ceva?

— Am izbutit, a răspuns el.

— Ai izbutit să-i convingi să accepte o împărțeală dreaptă?

— Am izbutit. Am izbutit pe jumătate.

— Cum adică, pe jumătate?

— Da, i-am convins pe săraci.

SCRISOAREA IMAMULUI

În domeniul (nesfârșit) al afacerilor omenești, în care banii sunt mai puternici decât sentimentele și, uneori, chiar decât judecata, se povestește că într-o bună zi Nastratin Hogea și-a părăsit orășelul și a plecat într-o călătorie, la Damasc.

Aflând acest lucru, imamul din orășel i-a scris o scrisoare lungă, rugându-l să-i cumpere, de la Damasc, mai multe bucăți de brocart, două covoare frumoase, un serviciu de porțelan chinezesc, câteva cărți legate în piele (dădea și titlurile), mai multe miniaturi prețioase și alte obiecte de lux.

Imamul adăuga, la sfârșitul scrisorii: „Să nu-ți faci griji, ți le plătesc de îndată ce ajungi acasă.”

Când Nastratin s-a întors de la Damasc, imamul a alergat să-l vadă și să-și ia obiectele comandate.

Mai întâi, l-a întrebat:

— Ai călătorit bine?

— Da, a răspuns Nastratin, foarte bine. Damascul e un oraș

superb. O să-ți povestesc tot ce-am văzut, tot ce-am făcut. Dar mai întâi trebuie să-ți spun un lucru: scrisoarea pe care mi-ai trimis-o n-a ajuns la mine.

CEI DOI EVREI DIN TREN

În Polonia – dar și în alte țări europene se spune adesea anecdota cu cei doi evrei, unul tânăr și unul bătrân, care călătoreau împreună într-un tren cu destinația Varșovia.

Cei doi nu se cunoșteau. Deodată, tânărul îl întreabă pe cel mai bătrân:

— Vă rog, ați putea să-mi spuneți cât e ceasul?

Bătrânul îi aruncă o privire și îi răspunde aproape în aceeași clipă:

— Nu.

Apoi se face mic în colțul compartimentului, cât mai departe de tânăr, și nu se mai mișcă.

Tânărul e destul de surprins. Așteaptă câteva minute, apoi întreabă:

— De ce m-ați refuzat atât de brutal?

Bătrânul ezită un moment, apoi acceptă să răspundă și spune:

— Ascultă-mă. O să ajungem împreună la Varșovia, un oraș pe care nu-l cunoști, așa cum i-ai spus controlorului. Suntem în ziua de sabat, așa că o să mă întrebi care e drumul spre sinagogă. Evident, va trebui să ți-l arăt, și chiar să te conduc până acolo. Dacă mă uit la hainele tale, înțeleg că nu stai foarte strălucit cu banii, așa că, ieșind de la sinagogă, o să mă-ntrebi dacă nu știu cumva, în oraș, o pensiune mai ieftină. Cum nu cunosc nici una, o să-ți propun, firește, pentru că nu pot face altfel, să vii să stai la mine. Iar tu o să accepți, sunt sigur. Or, se întâmplă că am o fiică de optsprezece ani, destul de drăguță. Fata are să-ți placă, și de asta sunt sigur, pot chiar prezice că o să vă îndrăgostiți rapid unul de celălalt. Peste câteva săptămâni, o să-mi ceri

mâna ei. Și ai vrea să-mi dau fata după un pârlit care nici măcar ceas nu are?

ADEVĂRATA DIFERENȚĂ

Odinioară, la Bagdad, un grup de filozofi și savanți, printre

care câțiva greci și chiar indieni, au început o discuție lungă, încercând să răspundă la o veche întrebare: există două categorii de oameni?

Cei mai mulți erau de acord că există, dar se contraziceau, și uneori chiar violent, când trebuiau să precizeze cele două categorii.

Cum să împarți în două ființele umane?

— E destul de simplu, răspundeau musulmanii convinși, există credincioșii și necredincioșii. Și cu asta basta.

Creștinii refuzau, firește, să accepte acest criteriu, care-i plasa într-o categorie inferioară sau îi lăsa pe dinafară. Așa că preferau să vorbească despre cei care vor fi mântuiți și cei care vor arde în iad.

Grecii, pe de altă parte, citându-l pe Aristotel, afirmau că diferența dintre oameni nu ține de religie sau de ceea ce numim cultură, ci, înainte de orice, de naștere. După ei, unii veneau pe lume ca stăpâni, și rămâneau de-a pururi stăpâni, în timp ce alții se nășteau sclavi, condiție înscrisă în sângele lor pe vecie.

Pentru greci – deși se fereau s-o spună prea răspicat –, omenirea se împărțea în două categorii: grecii și barbarii.

Alții, mai rafinați, mai atenți la nuanță, spuneau că inteligența fiecărui individ putea juca un rol hotărâtor, permițându-i, de pildă, să capete cunoștințe prin studiu și frecventarea unor dascăli buni, și chiar să-și depășească, uneori, condiția pe care natura părea să i-o fi rezervat la naștere. Acești oameni spuneau că, într-adevăr, omenirea se putea împărți în două: cei care știu și cei care nu știu.

Altfel spus: învățații și ignoranții.

Alții întrebau: de ce ne-am complica atât de mult? Există în lume bogați și săraci. Iar asta e destul pentru a face diferența!

Mai erau unii care spuneau: există cei care poruncesc și cei care se supun, cei născuți ca să câștige și cei născuți ca să piardă.

Unul, care venea de la hotarele Indiei, a spus chiar: „Da, există două categorii de oameni, cei vii și cei morți.”

S-au auzit și unele voci – puține, ce-i drept – care au spus că oamenii se împărțeau pur și simplu în buni, pe de o parte, și răi, pe de alta. Ceea ce nu făcea, cum a remarcat cineva, decât să ocolească întrebarea. Într-adevăr, care erau acele criterii incontestabile ce ne-ar permite să-i deosebim pe cei buni de cei

răi?

Discuțiile și argumentările, susținute cu numeroase exemple și pilde, au durat mai mult de o lună, după care participanții la această întrunire memorabilă au trebuit să se despartă. În ciuda erudiției și bunei lor credințe, le era imposibil să ajungă la o concluzie fermă și acceptată de toți. Lucru pe care-au trebuit să-l recunoască.

S-au despărțit așadar, nu fără o amărăciune ascunsă în suflet.

Câțiva dintre ei, ieșind în stradă, l-au întâlnit atunci pe nelipsitul Nastratin, care trecea liniștit, călare pe măgar. Un savant care trăia la Bagdad și cunoștea personajul, l-a întrebat:

— Nastratin! Ia spune, există două categorii de oameni?

— Bineînțeles! a răspuns Nastratin, fără a se opri.

— Și care sunt acelea? a întrebat savantul.

Nastratin a răspuns, abia întorcând capul, în timp ce măgarul îl ducea mai departe:

— Cei care cred că există două categorii de oameni – și ceilalți!

Trebuie totuși să știm de ce lucrurile sunt așa cum sunt

LUNA ȘI MOARTEA

Povestirile despre începuturile lumii sunt nenumărate. Fiecare amănunt, dacă ne uităm bine, are povestea lui, fiecare poate fi lămurit printr-o întâmplare care s-a petrecut într-o anume zi și a rânduit lucrurile într-un anume fel.

Povestirile acestea, care se apropie de mit, se întâlnesc mai cu seamă în Africa. Printre ele se numără cea despre lună și moarte, care aparține tradiției neamului sande.

Un om mort zăcea jos, pe pământ. Lumina lunii cădea asupra lui. Un bătrân a adunat în jurul trupului fără viață un mare număr de animale și le-a spus:

— Trebuie să trecem moartea și luna pe malul celălalt al râului. Cine se încumetă?

O broască țestoasă a apucat luna între labe și a dus-o pe malul celălalt. Alta, care avea labele mai scurte, a apucat moartea. Dar n-a putut s-o ducă dincolo și s-a înecat.

Iată de ce luna răsare în fiecare seară, dar omul care moare nu mai învie niciodată.

DE CE PĂPĂLUDELE NU BEAU DECÂT ROUĂ

O poveste malgașă, din tradiția sakalava, sună astfel.

O păpăludă se plimba pe malul unui râu. A dat de niște caimani care se odihneau pe nisip. Caimanii au întrebat-o dacă știe cumva unde se putea găsi praful care te face nevăzut.

— Știu să-l fac chiar eu, a spus pasărea. Dacă vreți, vi-l aduc joi.

Caimanii, bucuroși, i-au mulțumit. Se gândeau: „Cu praful acela, vom putea intra în sat fără să ne vadă nimeni, vom putea mânca găini din belșug, rațe și chiar câini, poate și femei și niscaiva prunci cu carnea fragedă, fără să fim măcar zăriți.”

Joi, păpăluda le-a adus câteva frunze zdrobite pe care caimanii le-au mâncat. Le-a spus pe urmă că nu-i mai vede și că pot intra fără frică în sat, ca să se ospăteze după pofta inimii.

Au hotărât, așadar, să meargă în sat dis-de-dimineață.

Pasărea a ajuns acolo înaintea lor și le-a spus sătenilor:

— Vin caimanii, care se cred nevăzuți. Prefaceți-vă că nu-i vedeți și când vor fi toți aici, în piață, o să-i puteți omorî fără greutate.

A doua zi de dimineață, caimanii au pornit la drum, cu mare grijă. La marginea satului, au întâlnit un om care s-a purtat ca și cum nu i-ar fi văzut. Nici măcar n-a întors capul când a trecut pe lângă ei.

Ceva mai departe, în dreptul primelor case, au întâlnit doi oameni, care au făcut același lucru. Au trecut pe lângă ei pălăvrăgind liniștiți.

Prinzând curaj, caimanii au grăbit pasul și au ajuns în mijlocul satului. Locuitorii nu păreau să se sinchisească de ei. Dar când s-au strâns cu toții în piața cea mare, păpăluda a dat semnalul și o mulțime de bărbați înarmați s-au năpustit asupra caimanilor, măcelărindu-i.

Unul singur a scăpat cu viață, deși era rănit. Cu chiu, cu vai a ajuns la râu și le-a spus celor care rămăseseră acolo:

— Păpăluda ne-a trădat! Din pricina ei, toate rudele și toți prietenii noștri au fost uciși! Ura noastră față de cei asemenea ei va fi veșnică! Acela dintre noi care va întâlni o păpăludă și n-o va mânca să se prefacă în vânt, în șuvoi de apă!

Toți caimanii au făcut jurământul. Dar păpăluda, care auzise, le-a spus alor săi. Le-a spus să nu mai bea apă din fluvii și râuri. De atunci, păpăludele nu mai beau decât rouă.

ȘOARECELE ȘI PISICA

Dușmănia străveche dintre șoarece și pisică este istorisită de o legendă din Togo.

În vremurile de demult, șoarecele și pisica trăiau în mare prietenie. Li se întâmpla chiar să călătorească împreună. În timpul unei asemenea călătorii, au ajuns la malul unui fluviu uriaș, pe care trebuiau să-l treacă. Au căutat o barcă sau orice alt lucru care le-ar fi fost de folos. Șoarecele s-a gândit să dezgroape o rădăcină groasă de ignamă și s-o scobească. Pisica l-a ajutat să ducă ignama, dar au fost zăriți de un țăran, care s-a luat după ei amenințându-i cu sapa.

Pisica s-a urcat cu ușurință într-un copac, unde era la adăpost de primejdie, dar șoarecele a alergat în toate părțile ca să scape de unealta țăranului. Mai târziu, când șoarecele și pisica au scăpat, teferi și nevătămați, șoarecele a mustrat pisica pentru că-l părăsise. Pisica însă i-a răspuns că se purtase astfel din obișnuință, pentru că asta era firea ei, și că oricum n-ar fi putut face nimic pentru șoarece dacă ar fi rămas jos. Șoarecele a încuviințat.

Au dezgropat altă ignamă, mai mare decât prima, iar șoarecele a scobit-o în formă de barcă. Au pornit după aceea pe apă. Numai că râul părea fără sfârșit. Celălalt mal nici măcar nu se zărea, iar cele două animale înaintau anevoie cu așa-zisa barcă. Curând au isprăvit merindele și li s-a făcut foame. Șoarecele a zis să se culce, pentru că somnul ține loc de masă. Dar nu și-a putut înfrânge foamea, așa că s-a sculat și a rontăit o bucată din barcă.

Zgomotul a trezit-o din somn pe pisică, care a dorit să afle ce se întâmplase. Șoarecele a ticluit o minciună.

— Dormeam, ca și tine, a zis el. Zgomotul pe care l-ai auzit era fără îndoială sforăitul meu.

Au mers mai departe. Pisica suferea crâncen de foame, în vreme ce șoarecele, în fiecare noapte, se scula cu grijă și mai rontăia o bucățică din barcă.

Într-o zi, cu puțin înainte de ivirea zorilor, pe când barca subțiată se apropia de malul celălalt, fundul s-a spart și vasul a început să ia apă. Pisica a priceput trădarea șoarecelui. L-a copleșit cu vorbe grele, s-a repezit asupra lui și l-a mâncat.

Se crede că amândouă animalele au pierit, șoarecele mâncat, iar pisica înecată.

Se spune, de asemenea, că peștii din râu le-au istorisit povestea celorlalte pisici și celorlalți șoareci, înflorind-o de fiecare dată. De la acea nefericită călătorie, pisicile și șoarecii sunt în veșnic război.

DEGETUL MARE

O poveste a tribului adja, din Togo, ne spune următoarele.

La început, cele cinci degete de la mână erau lipite. Cel mijlociu a zărit într-o zi o bucată de carne friptă și le-a îndemnat pe celelalte patru s-o apuce.

— N-am să fiu părtaș la o asemenea hoție! a strigat degetul mare. Am să vă pârăsc lui Dumnezeu, pentru că bucata de carne este a lui!

Celelalte patru degete au luat carnea și au ajuns la Dumnezeu înaintea degetului mare. L-au pârât:

— Degetul mare a furat bucata ta de carne!

— Orice hoț trebuie dat la o parte! a hotărât Dumnezeu.

De atunci, degetul mare nu mai stă în rând cu celelalte.

Dar tocmai mulțumită acestei așezări, mâna poate apuca tot ce se ivește.

COPIII NEPĂSĂTORI

Tot în Togo, la tribul kabiyés, găsim următoarea poveste despre începuturile lumii.

La început, ariciul, broasca țestoasă, păianjenul și albina erau copiii aceleiași mame. Aceasta s-a îmbolnăvit. Trebuia dusă la vraci. A trimis-o pe găină să-l caute pe primul ei născut, ariciul, care i-a spus că se apropia vremea pentru vânătoare și că avea nespus de multă treabă cu pregătitul săgeților.

Mama a trimis-o pe găină la țestoasă, care a zis: „Nu, n-o pot însoți pe mama la vraci, pentru că vin ploile și trebuie să-mi ridic casa, să am un adăpost.”

Mama a trimis-o atunci pe găină la păianjen, care a spus: „Nu, nu pot veni, pentru că se apropie sărbătorile și trebuie să țes pânza pentru haine.”

Mama a trimis-o pe găină la albină, care a venit în grabă și a dus-o la vraci. După ce s-a vindecat, mama i-a blestemat pe primii trei copii astfel:

— Ariciul își va petrece restul zilelor pregătind săgeți și le va duce veșnic în spinare! Țestoasa își va căra în spinare casa!

Mereu, în vecii vecilor! Păianjenul își va țese tot timpul pânza, iar veșmintele lui de sărbătoare nu vor fi niciodată gata! Niciodată!

Cât despre albină, mama i-a făgăduit că întreaga natură o va ajuta întotdeauna să facă miere. De atunci, toate florile se deschid ca s-o primească, iar mierea le dăruiește dulceață tuturor.

DE CE FUGE CÂINELE DUPĂ REN

Legendele despre începuturile lumii ne spun adesea cum s-au născut sfada, nesăbuința și chiar ura. Așa este această scurtă povestire inuit.

Renul și câinele, care erau odinioară buni prieteni, mergeau odată la târg. Fiecare trăgea o sanie încărcată. Renul, care era bătrân și obosit, i-a spus câinelui:

— Te rog, ajută-mă! Ia-mi o parte din încărcătură!

Câinele s-a făcut însă că nu aude și a mers mai departe.

Bătrânul ren s-a prăbușit mort în zăpadă. Atunci stăpânul celor două sănii a pus pe sania trasă de câine toate mărfurile pe care le trăgea renul.

— Mai bine îl ajutam, se gândea câinele, gâfâind.

De atunci, îndată ce câinele zărește un ren, se ia după el. Numai că renul se ferește și aleargă mai departe.

ȘARPELE AMBIȚIOS

Iată acum legenda unui obicei din China.

Trăia demult în Guangdong un șarpe veninos nespus de lung, care spunea că se poate lua la întrecere în mărime cu toate făpturile omenești întâlnite. Se întindea cât era de lung pe drum, înaintea lor. Dacă trupul lui era mai lung decât umbra trecătorului, îl mușca și-l omora. Își dăduse însă cuvântul de șarpe că, dacă va întâlni un om mai mare decât el, își va lua viața.

Numeroși au fost călătorii care și-au găsit moartea pe drumul unde șarpele ședea întins în fața lor. Dar într-o zi, un om, care a zărit șarpele, a ridicat repede umbrela. Șarpele a luat umbrela drept o prelungire a umbrei omului. Și-a ținut făgăduiala, s-a mușcat și a murit.

De atunci, chiar pe vreme însorită, călătorii își iau întotdeauna umbrela dacă trec prin munții din Guangdong.

CUM S-A NĂSCUT LUMINA

Originea luminii ori a focului este, dintre toate, cea mai tainică. Multe legende, mai cu seamă ale populațiilor amerindiene, arată cum s-a născut lumina. Astfel, Bill Reid și Robert Bringhurst[10] au povestit că, pentru tribul haida (care locuiește pe una dintre insulele din largul coastei de nord-vest a Americii de Nord), totul era la început cufundat într-un întuneric de nepătruns. În casa lui, așezată pe malul râului, un bătrân păzea un sipet, în care se afla alt sipet, în care se afla alt sipet și așa mai departe, sipetele fiind din ce în ce mai mici, până la ultimul, care era atât de mic „încât în el nu putea încăpea nimic, afară doar de lumina lumii”.

A fost nevoie de toată șiretenia lui Corb, pungașul, om mincinos, desfrânat și necinstit, care s-a prefăcut într-un băiețel drăgălaș, născut din femeie, și l-a rugat pe bătrân să deschidă sipetul. Iar lumina s-a răspândit pretutindeni în lume.

În altă parte, la populația yanomamis din Venezuela, se spune că focul era păzit odinioară de un bătrân zgârcit și arțăgos, Ima-Riwe, care îl ascunsese sub limbă.[11] Nu voia să dea nimănui nici măcar o fărâmă. Un omuleț șiret, pe nume Yorekitirami, se străduia din răsputeri să-l facă să râdă.

Abia când tot tribul s-a îmbolnăvit, bătrânul s-a molipsit și el și a strănutat. Atunci focul i-a ieșit din gură, iar omulețul cel șiret l-a prins. A început să țopăie de bucurie și a sărit atât de sus încât a ajuns pe creanga unui copac, de unde cădeau scântei. De atunci, lemnul arde. Era un arbore de cacao. Tot de atunci, lemnul acestui copac se folosește la aprins focul.

În alte locuri, la alte populații amerindiene, focul (sau lumina) se află ascuns în botul unui caiman, care nu vrea să-i dea drumul. Trebuie ca pungașul local să organizeze un spectacol comic și caimanul să izbucnească în râs, pentru ca focul să iasă și să fie dăruit oamenilor.

RĂSPLATA DIVINĂ

Această poveste este spusă cu plăcere în multe locuri, cu variante geografice. Am auzit-o pentru prima oară în Mexic, și o

---

[10] În *Le Dit du corbeau,* atelier Alpha Bleue, 1989.

[11] Raymond Zochetti, *Légendes indiennes du Venezuela,* L’Harmattan, 1985.

voi istorisi întocmai.

Întâmplarea se petrece la câteva clipe după facerea lumii. Arhanghelul Gavril zboară în preajma lui Dumnezeu și-i spune, arătând de sus spre Mexicul proaspăt născut:

— Dar, Doamne, la ce te gândești? Ai făcut o țară de-a dreptul minunată! Ai dăruit-o cu două oceane, cu munți înalți, cu păduri dese și cu râuri adânci! Nu cumva ai pus prea multe într-o singură țară?

— Stai fără grijă, îi răspunde Dumnezeu. Am să pun și mexicani.

RÂSUL IEPURELUI

O poveste tibetană, spusă de Patrick Carré[12], arată de ce iepurele are buza de sus despicată.

Aflându-se într-o zi față-n față cu un tigru, iepurele l-a rugat să nu-l mănânce imediat. Cunoștea el un loc unde tigrul va găsi animale mai grase și mai ispititoare.

Tigrul s-a învoit să-l urmeze. Mergeau prin întuneric, când deodată tigrul a auzit dinspre iepure plescăituri și zgomote de salivă. L-a întrebat ce mănâncă.

— Îmi mănânc ochiul drept, i-a răspuns iepurele. L-am scos din orbită, dar are să crească repede la loc. E nemaipomenit de gustos.

Tigrul, rupt de foame, și-a scos și el ochiul drept și l-a mâncat. Cu toată durerea, l-a găsit nespus de bun. Ceva mai departe, s-a lăsat păcălit și și-a mâncat ochiul stâng. După care, orb, s-a lăsat dus la marginea unei prăpăstii.

Îi era frig. Iepurele a aprins un foc atât de aproape de el încât tigrul s-a ferit și a căzut în prăpastie. În timpul căderii, a izbutit să se prindă cu colții de o tufa și s-a ținut zdravăn.

— Ești teafăr? a întrebat iepurele, aplecându-se peste buza prăpastiei.

Tigrul n-a putut scoate decât un mormăit.

— Vorbește ca lumea! a strigat iepurele. Altfel nu te aud! Nu știu dacă mai ești viu și nu-ți pot veni în ajutor!

Tigrul a deschis botul, a dat drumul strânsorii și a căzut, găsindu-și moartea în fundul prăpastiei.

Iepurele a pornit la drum și a întâlnit un om care mâna o

---

[12] În *Cornes de lièvre et plumes de tortue,* Le Seuil, Paris, 1997.

turmă de cai.

— Vrei să-ți spun, a întrebat iepurele, unde poți găsi o blană de tigru proaspătă?

I-a arătat omului locul, iar acesta s-a îndepărtat în grabă, iar iepurele, văzând doi corbi pe craca unui copac, le-a spus:

— Vedeți acești cai fără stăpân? Sunt neîngrijiți și plini de răni. Am văzut colcăind în rănile lor de pe spinare mii de viermi!

Așa și era. Corbii s-au repezit să ciugulească viermii. Speriați, loviți cu ciocurile, caii au luat-o la goană.

Iepurele s-a uitat la corbi cum își luau zborul și a zărit un cioban care-și păzea oile. I-a spus că știa unde se află un cuib de corbi, care era fără îndoială plin de ouă.

Ciobanul și-a lăsat oile în grija iepurelui, care s-a dus repede la un lup pe care-l cunoștea și i-a spus că nu departe se află o turmă de oi nepăzită.

Lupul s-a și repezit într-acolo.

Iepurele a urcat în vârful unui deal și s-a uitat de jur-împrejur. A văzut omul care jupuia tigrul, caii care fugeau speriați în toate părțile, cu corbii după ei, ciobanul care se zgâriase încercând să urce în copac și să ia ouăle de corb, oile înnebunite de spaimă, sfârtecate de lup.

Văzând toate acestea, iepurele s-a pornit pe un râs atât de strașnic, încât buza de sus i s-a despicat și așa a rămas până în zilele noastre.

VÂNĂTORUL DE FEMEI

O poveste amerindiană (și anume de la tribul meckwakihag) ne spune cum s-a născut vântul.

Într-o zi de primăvară, un străin a sosit în sat și a spus că este în căutare de femei frumoase. Nici nu pomenea de altceva. Nu voia decât să le vadă pe femeile frumoase din sat.

Când s-a făcut seară, a intrat într-o colibă, ridicând pânza, a văzut o fată și s-a îndreptat spre ea, zicându-i să-l urmeze. Fără o vorbă, fata s-a ridicat și l-a urmat. A dus-o într-un cort pe care îl ridicase afară din sat și a lăsat-o acolo singură.

S-a întors apoi în sat, a intrat în altă colibă și a făcut același lucru cu o altă fată, care l-a urmat și ea. Tatăl fetei a încercat să se împotrivească, zicând că fusese făgăduită altuia. Dar străinul a pus mâna pe pieptul fetei, care îl privea cu drag. I-a spus tatălui ei că dorea să meargă cu străinul, iar tatăl a lăsat-o să

plece.

Astfel, toată noaptea, tânărul străin, care era plăcut la vedere și purta un disc strălucitor în jurul gâtului, a trecut din colibă în colibă. În zori, strânsese în cort toate fetele din sat, cărora le-a cerut să ridice o colibă lungă, care să poată adăposti douăzeci de cămine. Fetele s-au pus pe treabă, au ridicat coliba și au aprins focul ca să pregătească mâncarea.

Seara, tânărul străin s-a întors în sat, unde mai rămăseseră câteva fete. Și ele l-au urmat cu toatele, până și cele șase fiice ale șefului, care s-au îmbrăcat în grabă.

A ajuns în cele din urmă în fața unui cort înconjurat de toți feciorii satului, care cântau la fluier în nădejdea că o vor cuceri pe cea mai frumoasă dintre toate, care se afla închisă acolo. Străinul a intrat în cort, a dat cu ochii de neasemuita frumusețe a fetei întinse lângă foc. A atins-o ușurel pe umăr, spunându-i că venise după ea în toiul nopții și că trebuia să-i facă loc alături.

Fata l-a privit lung și a început să plângă. A ridicat pătura și i-a făcut loc străinului. Când s-a strecurat lângă ea, frumoasa fecioară a făcut o mișcare iute, ca și cum s-ar fi speriat și ar fi vrut să se ridice. Dar a rămas acolo, culcată, nemișcată, și i s-a dăruit în tăcere. Omul a cunoscut că era fecioară și i-a făgăduit că o va lua de nevastă, că o va pune în dreapta lui și că toate celelalte îi vor da ascultare. După care s-a gândit la cei ce cântau la fluier în zadar în jurul cortului și s-a cutremurat de râs.

A doua zi, a pornit la drum cu toate femeile, cerându-le să-i arate satele în care mai putea găsi și alte fete, fiindcă părea nepotolit. Iar femeile i-au arătat. Curând, avea un alai întreg de femei. Nici una nu se putea împotrivi. S-au întors cu toții la coliba cea lungă, care era însă prea mică și nu le putea adăposti pe toate.

Bărbații din sat și babele erau foc și pară pe străin, dar nu cutezau să facă nimic, pentru că era plin de un farmec fără pereche.

Spre sfârșitul verii a sosit un alt străin, cu umeri lați și șolduri înguste, care părea puternic și rece. Era însoțit de nevasta lui, o femeie tânără și plină de vino-ncoace. Oamenii din sat i-au povestit ce se întâmplase și i-au spus că străinul celălalt, primul venit, avea să-i ia femeia, pentru că le lua pe toate.

Într-adevăr, seara, primul străin a venit la cel de-al doilea și i-a spus că are să-i ia femeia. Al doilea străin, liniștit, i-a răspuns

că n-are decât. Tânărul a pășit spre femeie, dar a fost izbit drept în față de un vânt puternic, care l-a țintuit pe loc. Cei doi bărbați s-au înfruntat și au hotărât să-și măsoare puterile a doua zi, afară.

Tânărul străin s-a întors acasă cuprins de fiori, în toiul nopții. Un vânt rece sufla în jurul lui. S-a culcat lângă femeia lui cea mai frumoasă și i-a cerut să-l încălzească, dar aceasta n-a izbutit. Și-a chemat toate femeile și le-a ținut în brațe pe rând. Nu se putea însă opri din tremurat, iar vântul sufla din ce în ce mai tare în jurul colibei. Femeile au venit toate lângă el și l-au acoperit cu trupurile lor. Se lipeau de el și-l mângâiau, încălzite de dragoste. Dar lui îi era tot mai frig, striga să se facă focul, un foc mare. Femeile au aprins în grabă focul, care s-a făcut uriaș. Au aruncat în foc tot ce au avut. Cum căldura era cumplită, au fost nevoite să iasă din coliba cea lungă, care a luat foc. Iar tânărul străin, care tot ațâța focul, a murit în flăcări.

În acea noapte s-a ivit, pentru prima oară, frigul. S-a aflat că tânărul străin se numea Nagawicka, ceea ce înseamnă vântul de miazăzi.

Se mai spune că, de câte ori cineva istorisește povestea, începe să bată vântul.

De obicei, întrebările vin înaintea răspunsurilor

TAPETUL

Povestea următoare, legată și ea de felul în care sunt puse întrebările – dar care merge, firește, mult mai departe –, este din zilele noastre și vine fără îndoială din Franța.

Un bărbat care trăia singur s-a mutat într-un apartament nou. Era un apartament cu două camere, aflat într-unul din acele blocuri înalte construite, în secolul XX, cam peste tot.

Bărbatul, bine-crescut, s-a gândit să se prezinte noilor săi vecini, care l-au primit cu amabilitate. La sfârșit, a bătut la ușa apartamentului de deasupra. I-a deschis un bărbat care l-a poftit înăuntru, s-a arătat încântat de gestul lui și i-a oferit un pahar de porto destul de bun. Și el trăia singur, și tot într-un apartament cu două camere, împărțit, date fiind normele de construcție, exact la fel cu cel al noului locatar.

În timpul conversației, acesta a observat tapetul cu care erau acoperiți pereții vecinului de deasupra.

— Vă place? a întrebat vecinul.

— Foarte mult. Este tapetul cel mai plăcut și mai atrăgător din câte mi-a fost dat să văd.

— Dacă vreți, vă pot spune de unde l-am cumpărat.

— Bineînțeles că vreau.

Vecinul de deasupra i-a dat adresa magazinului. Pe urmă, noul locatar, constatând că tot apartamentul avea același tapet, a întrebat:

— Și câte suluri ați cumpărat?

— Douăzeci și opt de suluri, a răspuns vecinul de deasupra.

Noul locatar a mulțumit și s-a retras. A doua zi, s-a dus la magazin, a găsit tapetul și și-a comandat douăzeci și opt de suluri.

S-a pus imediat pe treabă și a tapetat tot apartamentul, până în colțurile cele mai ascunse. Nu mică i-a fost însă mirarea când a văzut, după ce terminase, că îi rămăseseră zece suluri de tapet care nu-i mai făceau nici o trebuință.

A urcat repede la etajul de sus, a sunat, vecinul a venit să-i deschidă, l-a poftit înăuntru zâmbind, l-a invitat să ia loc și i-a oferit un pahar de porto.

— Iertați-mă că vă deranjez, a spus noul locatar, dar sunt oarecum intrigat. Am făcut ce mi-ați spus, am cumpărat douăzeci și opt de suluri de tapet, am tapetat tot apartamentul, care este la fel cu al dumneavoastră, și mi-au rămas zece suluri de tapet!

— Da, a spus vecinul de deasupra. Și mie la fel.

ÎNTREBĂRILE LUI PAFNUTIE

Un pustnic creștin, care se numea Pafnutie și trăia în deșert, nu departe de Herapolis, se lovea, se biciuia și răbda de foame de ani de zile. S-a gândit să-l întrebe pe Dumnezeu la ce treaptă a desăvârșirii ajunsese.

Dumnezeu i-a răspuns:

— Pe aceeași treaptă ca și cântărețul din fluier din sat.

Pafnutie, mirat foarte, s-a dus în sat și i-a pus cântărețului din fluier o mulțime de întrebări. A aflat că înainte de a fi muzicant, fusese tâlhar. În timpul unei tâlhării o scăpase însă de la moarte pe o fecioară hărăzită lui Dumnezeu.

Pafnutie s-a întors în deșert și a luat-o de la capăt cu suferințele, în tovărășia muzicantului-tâlhar, care-i devenise

învățăcel. Pafnutie ducea o viață din ce în ce mai aspră. După ani lungi de suferință, i-a pus lui Dumnezeu aceeași întrebare:

— Pe ce treaptă am ajuns?

Dumnezeu i-a răspuns că pe aceeași treaptă cu primarul cutărui sat, om de treabă și cinstit, care nu făcea rău nimănui.

Un al treilea rând de încercări l-a dus pe pustnicul Pafnutie, al cărui trup nu mai era decât un schelet, pe treapta unde ajunsese un negustor bogat din Alexandria, care le dăruia celor singuri, din când în când, câte un pumn de fructe uscate.

Pafnutie a cugetat îndelung la cele trei răspunsuri divine. N-a mai pus niciodată întrebarea. Dar le spunea povestea lui tuturor celor care veneau să-l vadă.

ÎNTREBAREA FĂRĂ RĂSPUNS

O poveste populară grecească ne înfățișează un sfinx-păstor.

Toți prinții din lume doreau aceeași prințesă, mândră la trup și ageră la minte. Însă dracul a intrat în capul prințesei, care a hotărât să-l ia de bărbat pe acela care îi va pune o întrebare la care nu va ști să răspundă.

S-a prăbușit plângând la picioarele tatălui său și i-a grăit astfel:

— Nu mă voi mărita decât cu bărbatul care îmi va pune o întrebare la care n-am să pot răspunde. Celorlalți, cinstite tată, să li se taie capul.

Regele, deși cu inima strânsă, s-a învoit și a trimis soli în cele patru colțuri ale regatului. Câțiva prinți nebuni de dragoste au cutezat să-și încerce puterile. Dar prințesa era atât de învățată, de deșteaptă și de șireată încât toate capetele prinților au ajuns în fântâna palatului.

Prințesa rămânea singură și fecioară.

Un păstor, care trăia departe, în munți, a auzit despre măcel. A dorit să afle povestea prințesei, în amănunt, și s-a gândit:

— Duc un trai sărman și fără bucurie. Pentru ce să mă agăț de el? Dacă am norocul s-o cuceresc pe prințesă, de ce nu mi-aș pune viața la bătaie?

Chiar în acea seară, s-a dus să-și vadă mama și i-a spus ce avea de gând. Înspăimântată, mama l-a sfătuit să rămână la oile lui, în munți. Dar n-a izbutit să-l facă să se răzgândească. Atunci, înainte de plecare, i-a copt o plăcintă în care a pus niște otravă, cât să omoare o cămilă.

Și i-a zis așa:

— Înainte de a gusta din plăcintă, îi vei da o bucată cățelei. Dacă vezi că pățește ceva, nu mai sta, vino înapoi, pentru că va fi semn rău.

Păstorul a pornit la drum, cu bâta și mantaua, cu plăcinta în traistă și cu cățeaua care îl urma pretutindeni. Spre amiază, a ajuns la marginea unei păduri uriașe și s-a așezat la umbra unui copac să mănânce. Amintindu-și de sfatul mamei, i-a aruncat o bucată de plăcintă cățelei, care a murit în chinuri cumplite.

Înfricoșat, păstorul a aruncat plăcinta. Căutând niscaiva poame prin pădure, a găsit o vacă moartă, care părea gata să fete. A spintecat vaca și a scos vițelul, pregătindu-se să-l mănânce.

Dar cum să frigă carnea? Rătăcind prin pădure, a zărit o biserică singuratică. A intrat, a găsit luminile aprinse, a luat cărțile de rugăciuni, le-a pus grămadă, le-a aprins și a fript vițelul. Apoi l-a mâncat, nelăsând decât oasele.

I s-a făcut sete. Dar unde să găsească apă? Nu văzuse nici un izvor în pădure. A ridicat ochii și a văzut că una din lămpi era plină de apă, cu un strat de untdelemn deasupra. A scurs untdelemnul și a băut apa.

S-a întors lângă cățeaua moartă și a văzut trei corbi care se certau și se pregăteau s-o mănânce. Dar abia au apucat să ciugulească din carne și au căzut tustrei la pământ, morți.

Păstorul a stat și a chibzuit. Apoi, în loc să se întoarcă în munți, a hotărât să-și încerce norocul cu prințesa.

A pătruns cu greu în palat, fiindcă soldații voiau să-l gonească. Dar prințesa, care aflase de sosirea lui, a poruncit să fie lăsat să între.

Când a ajuns în fața ei, s-a plecat și i-a spus că-i dăruiește inima sau capul. Apoi i-a pus întrebarea astfel:

— Plăcințica a ucis-o pe drăguță. Drăguța, biata, după ce a murit, a ucis trei negri. Am mâncat carne care era și nu era născută. Am fript-o cu foc de litere și am băut apă care nu era nici din cer, nici din pământ.

Prințesa, cu toată învățătura ei, n-a putut răspunde. A cerut un răgaz de trei zile, să se gândească, iar păstorul s-a învoit. Dar n-a putut desluși ghicitoarea. S-a dat bătută și a primit să se mărite cu păstorul, cu care a dus, de altfel, o viață liniștită și fericită.

CELE TREI ÎNTREBĂRI

Găsim povestea următoare atât în Irlanda, cât și în Turcia.

Un om trebuia să răspundă la trei întrebări înainte de răsăritul soarelui, altminteri urma să i se taie capul. Dar unul dintre prietenii săi, un cioban, a venit la cei care-l păzeau și le-a spus că e gata să răspundă în locul osânditului. I s-a răspuns că, dacă nu va găsi răspunsurile potrivite, i se va tăia și lui capul. Ciobanul s-a învoit.

Mai-marele paznicilor i-a zis:

— Iată prima întrebare. Câte încărcături de nisip se pot face pe coastele Irlandei?

— Una singură, a spus omul, doar să ai o căruță destul de încăpătoare.

— Iată a doua întrebare, a spus mai-marele paznicilor. La cât mă prețuiești?

— Douăzeci și nouă de arginți, a răspuns omul.

— Cum ai socotit?

— Domnul nostru Isus Cristos a fost vândut pe treizeci de arginți. Iar tu nu faci chiar atât.

Și acest răspuns, ca și primul, a fost socotit bun. Atunci mai-marele paznicilor a întrebat:

— Iată și cea de-a treia întrebare. Fii cu băgare de seamă. Câte stele sunt pe cer?

— Nouă mii nouă sute nouăzeci și nouă, a răspuns pe dată omul.

— De unde știi?

— Ei bine, dacă nu mă crezi, urcă acolo sus deseară și numără-le.

MIRIAPODUL ȘI BROASCA RÂIOASĂ

O poveste chinezească ne înfățișează o întrebare într-adevăr încuietoare.

Un miriapod trăia liniștit, văzându-și de treburile lui, până în ziua în care o broască râioasă, care se uita mereu la el, l-a întrebat:

— Spune-mi, te rog, în ce ordine îți miști picioarele?

Miriapodul s-a băgat în gaura lui, adânc tulburat de întrebarea broaștei. A încercat să găsească un răspuns, dar degeaba.

A rămas în adăpost, nemaifiind în stare să-și miște picioarele, și a murit de foame.

ROSTIREA CUVENITĂ

Ca întotdeauna, înțelepciunea este contradictorie, iar poveștile cu miez se pot întoarce precum mănușile.

Iată ce ne spune o poveste sufist despre rostirea cuvenită a vorbelor sfinte.

Un derviș cu faimă aleasă mergea gânditor de-a lungul unui râu, când a auzit un glas omenesc care cânta un imn sfânt. Numai că în loc să rostească silabele *Ya Hu* cum se cuvine, glasul spunea *U Ya Hu.*

Dervișul a socotit de datoria lui să îndrepte acest lucru. A închiriat o barcă și a vâslit până la o insuliță din mijlocul apei, de unde venea glasul cântărețului. A aflat acolo, într-o colibă de trestie, un om în straie sărmane care-și rostea rugăciunile în chip nepotrivit.

Dervișul l-a îndreptat cu blândețe. Omul i-a mulțumit cu umilință.

S-au despărțit. Dervișul s-a suit în barcă și a vâslit până la mal. Avea sufletul împăcat, știind că făcuse o faptă bună. Fiindcă se zice că un om care rostește cum trebuie rugăciunile poate merge pe apă. Dervișul își dorise toată viața să facă acest lucru. Dar nu izbutise.

Când se afla în mijlocul apei, glasul cântărețului, care tăcuse pentru câteva clipe, s-a înălțat din nou de pe insuliță. Omul nu-și îndreptase rostirea și cânta tot *U Ya Hu.*

Dervișul a dat drumul vâslelor, cuprins de deznădejde, și a început să cugete la perversitatea firii omenești. A auzit atunci un glas care-l chema. L-a văzut pe cântărețul singuratic și l-a auzit strigând:

— Stai! Așteaptă-mă! Vreau să te rog ceva!

Omul a părăsit insula și s-a avântat în apele râului. Mergea pe apă. A ajuns la marginea bărcii și i-a spus dervișului:

— Iartă-mă, frate. Mi-a slăbit ținerea de minte. Am uitat care este rostirea corectă. Binevoiește dar și mi-o mai arată o dată.

TÂNGUIREA DIAVOLULUI

Câteodată, unele fărpturi sunt îndeajuns de agere pentru a rosti deodată întrebările și răspunsurile.

Așa s-a întâmplat cu un demon japonez care plângea. Un om sfânt l-a zărit și l-a întrebat:

— Ce fel de demon ești? De când plâng demonii? Și de ce?

— Sunt un personaj de demult, i-a răspuns demonul. Am trăit acum patru-cinci sute de ani, iar inima mi-era plină de ură pentru dușmanul meu.

— Te-a învins cumva dușmanul?

— Nicidecum. Eu l-am ucis. I-am ucis apoi fiii, nepoții și strănepoții! Până la unul!

— Nu-ți mai rămâne, așadar, nici unul de ucis?

— Nici unul.

— Te întreb atunci încă o dată: de ce plângi?

— Plâng pentru că mi-aș dori să învie, ca să-i pot ucide din nou. Dar nu știu în ce loc anume ar putea învia. Ura mea este încă vie, dar stirpea dușmanului meu s-a stins. Nu mai am pe cine să ucid și mă sfârtec singur.

— Ți-ai păstrat deci ura, care se îndreaptă acum împotriva ta?

— Da, și am să sufăr din pricina asta vreme de o sută de milioane de ani. Ți se pare că n-am de ce să plâng?

Demonul s-a îndepărtat, zguduit de suspine. Omul cel sfânt vedea flăcările dansându-i în jurul capului.

PAZNICUL CUGETĂTOR

O poveste evreiască ne arată că trebuie să fim cu băgare de seamă la primejdiile ascunse în întrebările tulburi.

Un prinț avea un cal de curse la care ținea mai mult ca la oricare dintre avuțiile sale. Calul stătea într-un grajd a cărui poartă, încuiată cu grijă, era păzită zi și noapte de un om de încredere.

Într-o noapte, stăpânul, care nu putea adormi de grijă, a coborât și l-a găsit pe paznic cugetând, ros de niște întrebări care nu-i dădeau pace.

— La ce te gândești atât de adânc? l-a întrebat.

— Cuget, a răspuns omul. Când bați un cui în perete, unde ajunge tencuiala din gaură?

— Cugetarea este un lucru foarte bun, i-a zis stăpânul. Foarte bun.

Și a urcat înapoi în cameră.

După un ceas, cum tot nu adormise, a coborât din nou și l-a găsit pe paznic cufundat în gânduri.

— Acum la ce te mai gândești?

— Cuget, a răspuns paznicul. Când faci biscuiți cu gaură, ce se întâmplă cu aluatul din gaură?

— Cugetarea este un lucru foarte bun, a spus stăpânul. Foarte bun.

Și a urcat înapoi în cameră.

După încă un ceas, neputând să adoarmă, a coborât iar și l-a găsit pe paznic tot pe gânduri.

— Acum ce te mai frământă? l-a întrebat el.

— Cuget, a zis paznicul.

— La ce?

— Ușa asta este încuiată și are și lacăt. Eu stau în fața ușii, o păzesc, iar calul nu mai este. Cum de s-a putut întâmpla așa ceva?

RĂSPUNSUL VARIABIL

Un călugăr zen l-a întrebat pe maestrul Busshin:

— Există cerul și iadul?

— Nu, a răspuns învățatul fără să șovăie.

Un samurai, care auzise răspunsul prin ușa deschisă, a venit la învățat, foarte mirat, și i-a pus aceeași întrebare.

Tot fără să șovăie, înțeleptul i-a răspuns:

— Da.

— Dar călugărului i-ai spus altceva! Te-am auzit, pentru că treceam pe aici!

— Firește, a zis atunci maestrul, dar dacă ți-aș spune ție că nu există nici cer, nici iad, cine mi-ar mai da de pomană?

LEGEA NESCRISĂ

O poveste evreiască ne înfățișează într-o altă lumină feluritele răspunsuri de care se leagă rânduiala legii.

Trăia demult un om sfânt pe nume Hillel, cunoscut ca blând și modest.

Un idolatru, care dorea să treacă la iudaism, s-a dus la un alt om sfânt, pe nume Schammai, și l-a întrebat:

— Câte feluri de legi aveți?

— Două, a răspuns Schammai. Legea scrisă și legea nescrisă.

— Legea scrisă o primesc, a zis atunci omul, dar nu mă pot supune legii nescrise. Mă împotrivesc.

— Atunci piei din ochii mei! a strigat Schammai, supărat.

Astfel alungat, idolatrul s-a dus la Hillel și i-a spus același lucru: primea învățătura legii scrise, dar nu și legea nescrisă.

— Prea bine, i-a răspuns Hillel.

Și a purces să-l învețe. În prima zi, i-a arătat idolatrului primele porunci din legea scrisă.

A doua zi, a luat-o de la capăt, dar în altă ordine. Neofitul s-a arătat mirat:

— Dar ieri ai spus altfel!

— Și m-ai crezut?

— Firește.

— Asta nu înseamnă oare că ai crezut în legea nescrisă?

PARTEA BUNĂ A TARTINEI

O întrebare de-a dreptul încuietoare i-a fost pusă într-o zi unui rabin, așa cum ne arată una din cele mai savuroase povestiri evreiești.

Este, de fapt, povestea unei minuni. Într-o zi, un om a scăpat din mână o felie de pâine unsă cu unt care, printr-o minune, n-a căzut pe partea unsă. Împotriva tuturor obiceiurilor și credințelor, împotriva a tot ceea ce arată Scripturile, pâinea a căzut cu partea neunsă în jos.

Era de-a dreptul o minune.

Știrea s-a răspândit cu iuțeala fulgerului în orășel, oamenii s-au adunat și s-au pornit pe dezbateri profunde. De ce oare tartina nu căzuse, în ziua aceea, cu untul în jos?

Oamenii au alergat la sinagogă, i-au povestit totul rabinului, care a socotit întâmplarea foarte ciudată și a cerut un răgaz de gândire și de rugăciune de o zi și o noapte.

Era un om cunoscut ca foarte înțelept. A postit toată ziua și toată noaptea, a cugetat, s-a rugat și s-a uitat în cărțile sfinte. A doua zi, cu fața obosită, dar luminată de adevăr, s-a dus la casa unde se întâmplase minunea. Tot orașul era după el. A mers la om și i-a spus:

— Răspunsul este ușor și am să ți-l dau. Nu tartina a căzut aiurea. Tu ai pus untul cum nu trebuia.

ÎNTREBAREA CORECTĂ

Califul din Bagdad se miră că Nastratin Hogea, faimos pentru înțelepciunea lui, nu catadicsește niciodată să vină la întrunirile savanților și filozofilor organizate la palat.

Califul îi comunică ziua în care se țin aceste întâlniri și chiar îi poruncește să participe la una din ele. În ziua hotărâtă, Nastratin se duce la palat călare pe măgar, dar întors cu fața

spre coada animalului. Tot orașul îl arată cu degetul și râde de el.

Nastratin nu-i ia în seamă și, în postura amintită, ajunge la sala unde se ține adunarea savanților și filozofilor, altfel spus a înțelepților, care încep și ei să râdă. Iar unii îl întreabă:

— Hei, Nastratin! Ai încălecat pe măgar de-a-ndoaselea! Nu ți-ai dat seama? De ce-ai încălecat pe dos?

Nastratin nu răspunde nimic și se uită la ei. Atunci Califul ia cuvântul și îi spune:

— Explică-mi de ce nu vii la întâlnirile noastre, tu care ești lăudat peste tot pentru înțelepciunea ta!

— Pentru că nu vreau să mă amestec cu niște idioți ca ăștia, răspunde Nastratin.

— Vrei să spui că înțelepții mei sunt idioți?

— N-am nici o îndoială.

— Și cum îți dai seama de asta? întreabă Califul.

— Dacă ar fi înțelepți, ar ști să pună întrebarea corectă.

— Și ei ce întrebare pun?

— Mă întreabă prostește de ce am încălecat de-a-ndoaselea pe măgar!

— Și nu e întrebarea corectă?

— Firește că nu!

— Atunci spune-mi tu: ce întrebare ar trebui să pună?

— Ar trebui să întrebe, foarte precis: cine e așezat de-a-ndoaselea? Nastratin? Sau, dimpotrivă, măgarul?

Și pleacă acasă așa cum a venit.

ADEVĂRATA MOARTE

În 1754, la câțiva ani după moartea unui mare poet, mai mulți învățați chinezi s-au adunat pentru a încerca să răspundă la o întrebare care-i punea în mare încurcătură: când se poate spune despre un poet că a murit?

— Când își pierde viața, spuneau unii.

— Când nu mai publică nimic, spuneau alții.

Câțiva susțineau că un poet moare atunci când nu mai poate să scrie.

Însă aproape toți au fost de acord cu cel care a spus:

— Atunci când nimeni nu-l mai citește. Abia atunci e mort cu adevărat.

ÎNCĂ UN RĂSPUNS ÎNȚELEPT

În general, înțelepții sunt faimoși pentru răspunsurile lor, care adesea surprind și derutează, astfel încât s-a putut spune că înțelepciunea este, în primul rând, „surprinzătoare”.

Un înțelept, așadar, pe nume Agartha trăia undeva în fundul pădurii indiene. În ciuda singurătății pentru care optase și care era pe gustul lui, avea reputația de bun cunoscător al celor trei lumi, și pe aceea de mare „înțelept”.

Într-o zi, a fost vizitat de un prinț, venit de departe, care l-a rugat mai întâi să-i vorbească despre nemurirea sufletului.

— Nu pot să-ți spun nimic, i-a răspuns înțeleptul. Nu știu nimic despre asta.

— Atunci vorbește-mi despre celelalte lumi, pe care nu le putem vedea.

— Nu pot, a răspuns din nou înțeleptul. Nu știu nimic despre ele.

— Vorbește-mi despre natura zeilor.

— Cu neputință, a spus înțeleptul. Nu știu nimic despre zei.

După mai multe întrebări de felul ăsta, prințul, care făcuse o călătorie de câteva luni, s-a înfuriat și a strigat:

— Ești un ignorant! De ce ești renumit? Renumele tău e lipsit de orice temei!

— Depinde, a răspuns înțeleptul. Sunt renumit pentru ceea ce știu, nu pentru ceea ce nu știu.

TARTINA ȘI PISICA

Se știe că o tartină cade întotdeauna pe partea unsă cu unt. Iar pisicile cad întotdeauna pe picioare.

Astrofizicianul Michel Cassé, aflând, ca noi toți, aceste două adevăruri confirmate de practică, a pus într-o zi o altă întrebare, rămasă deocamdată fără răspuns:

— Dar cum cade o pisică unsă cu unt?

Râsul poate fi un scop în sine

SUGHIȚUL LUI NASTRATIN

Este adevărat că, din când în când, iar uneori destul de des (unii ar spune chiar că în orice clipă), când lumea, deși ne e greu s-o recunoaștem, devine de nepătruns, când ne este greu s-o stăpânim și s-o luăm așa cum este, râsul este o armă supremă,

fiindcă ne oferă atât refugiul deriziunii, cât și acea limpezime, acea împlinire care nu este dată decât ființelor sănătoase.

Iar cum medicii spun și ei că râsul e sănătos, să trecem fără întârziere la câteva povestiri care i-au făcut pe oameni să râdă, în cutare ori cutare loc din lume, ajutându-i poate să supraviețuiască.

Să începem dar cu Nastratin Hogea, care este fără îndoială vrednic de această cinste.

Nastratin intră în prăvălia unui farmacist și cere ceva împotriva sughițului.

Farmacistul scoate un răcnet și se năpustește asupra lui Nastratin, cu pumnii și picioarele. Nastratin cade, spărgând o mulțime de sticluțe și borcănașe și se lovește destul de rău.

Se ridică, rănit și plin de vânătăi, și-l întreabă pe farmacist:

— Ce te-a apucat, dobitocule? De ce-ai răcnit? Și de ce te-ai repezit la mine să mă bați?

— Fiindcă, răspunde farmacistul, se știe că nimic nu este mai bun împotriva sughițului ca o sperietură zdravănă!

Atunci Nastratin îi spune, ținându-se cu mâinile de cap:

— Dar nu sughit eu, ci fiul meu!

CALUL NĂRĂVAȘ

Același Nastratin Hogea le istorisește unor prieteni:

— Într-o zi, când mă aflam la curte, cineva a venit să-i arate regelui un cal minunat. Nimeni nu-l putea călări, așa era de nărăvaș. Necheza și alerga în toate părțile. Atunci m-am apropiat și am zis: „Cum! Nimeni nu poate călări calul! Nimeni nu se poate ține în șa! Dați-vă deoparte și lăsați-mă pe mine!” Și m-am repezit.

— Și? a întrebat unul dintre cei de față.

— Și nici eu nu l-am putut călări.

MÂNCAREA DE VINETE

Nastratin și unul dintre prietenii lui intră într-o cârciumă. Nu au prea mulți bani (ceea ce li se întâmplă destul de des) și hotărăsc să ia o mâncare de vinete și s-o împartă.

Dar ce fel de mâncare? Aici nu se înțeleg și încep să se certe. Prietenul lui Nastratin este un om grozav de încăpățânat și vrea vinete împănate. Nastratin, care dorea vinete prăjite cu roșii, este prea flămând, așa că se lasă păgubaș. Cer, așadar, vinete

împănate.

Așteaptă să li se aducă mâncarea, când deodată prietenul lui Nastratin cade de pe scaun. Pare bolnav, respiră cu greutate și-și ține mâna la piept, în dreptul inimii.

Nastratin se ridică în grabă. Un om care ședea la masa vecină îl întreabă:

— Te duci să chemi un doctor?

— Da’ de unde! Mă duc să văd dacă pot schimba comanda!

DOUĂ FEMEI ÎNTR-O BARCĂ

Cele două femei ale lui Nastratin – spune o poveste tot din Turcia – l-au întrebat într-o zi pe care dintre ele o iubește mai tare.

Nevrând să dea un răspuns limpede, Nastratin a spus, cu mare grijă, că le iubește la fel de mult pe amândouă.

Femeile au ținut-o una și bună, Nastratin așijderea. Atunci cea mai tânără dintre ele l-a întrebat:

— Dacă am fi amândouă într-o barcă și barca s-ar scufunda, pe care dintre noi ai vrea s-o scapi mai întâi?

Nastratin s-a întors spre cea mai vârstnică și a întrebat-o:

— Tu știi să înoți puțin, nu-i așa?

MĂGARUL FURAT

Într-o zi, lui Nastratin i s-a furat măgarul, tovarășul lui de-o viață. A plătit un pristav și a făgăduit o răsplată celui care îi va aduce măgarul. Degeaba. Nu s-a arătat nimeni.

Nastratin s-a pornit atunci pe amenințări. A dat de veste că, dacă nu i se va aduce înapoi măgarul, va face „ce-a făcut și tatăl său”, fără să spună ce. Ce-o fi o fi.

A doua zi, hoțul s-a înfățișat la Nastratin și i-a înapoiat măgarul. I-a mărturisit că fusese speriat de amenințare: „Am să fac ce-a făcut și tatăl meu.”

L-a întrebat, așadar, pe Nastratin.

— Ai fi făcut într-adevăr așa?

— Fără îndoială.

— Dar ce-a făcut tatăl tău?

— A cumpărat alt măgar.

MĂGARUL LUI GOHA

O altă poveste cu un măgar este pusă când pe seama lui Goha, când a lui Nastratin al nostru.

Un prieten de-al lui Goha i-a bătut într-o zi la ușă și i-a zis:

— Tu, care-mi ești prieten, binevoiește de-mi împrumută măgarul tău, am o treabă ce nu suferă amânare.

Goha, care nu prea avea încredere în prietenul lui, și căruia nu-i plăcea să dea cu împrumut, i-a răspuns:

— Nu mai am măgar, l-am vândut. Ți l-aș fi împrumutat cu dragă inimă, dar nu-l mai am.

În clipa aceea, măgarul a pornit să zbiere în grajd, în spatele casei, iar prietenul i-a spus:

— Ia te uită! Măgarul tău!

— Dacă-ți spun că l-am vândut! Ai priceput ori nu?

Măgarul a început din nou să zbiere, și mai tare.

— Auzi-l cum zbiară! a strigat prietenul. Măgarul tău e aici, în grajd! Îți spun că e aici!

— Pe Allah! a strigat atunci Goha, scos din sărite. Pe cine crezi, pe măgar ori pe mine?

ALT MĂGAR FURAT

Doi hoți iscusiți au zărit un grădinar, pe nume Farid, care se întorcea de la târg ducând un măgar de căpăstru. Unul din hoți a dezlegat cu dibăcie animalul, și-a pus căpăstrul după gât și a mers în urma grădinarului. Când acesta s-a întors, după câtăva vreme, a văzut că ducea de căpăstru un om și l-a întrebat, uluit:

— Cine ești tu?

— Am marea cinste de a fi măgarul tău, a răspuns cu umilință hoțul. Ascultă ce-am pățit. Într-o zi, preabuna mea mamă, Dumnezeu s-o ajute, s-a supărat văzându-mă beat. M-a copleșit cu vorbe grele. M-am supărat și eu și i-am tras câteva bâte pe spinare, iar ea s-a rugat lui Dumnezeu să-și abată mânia asupra mea, pedepsindu-mă cât mai aspru. Așa că m-am prefăcut în măgar. Chiar azi, după mulți ani de chin, mama s-a rugat Atotputernicului să-mi îngăduie să mă întorc la înfățișarea dinainte. De aceea vezi în fața ta un om.

— Binevoiește și iartă-mă, i-a spus grădinarul, pentru muncile umilitoare la care te-am supus și pentru loviturile cu care te-am dăruit.

— Te iert și te las cu bine.

Hoțul s-a îndepărtat. Farid i-a istorisit întâmplarea nevestei, care i-a împărtășit părerile de rău. „Am silit un om să trudească din greu, ca o vită. Să ne rugăm lui Dumnezeu de iertare.”

S-au rugat împreună.

După câteva zile, Farid s-a dus la târg să cumpere un măgar. Nu mică i-a fost mirarea când l-a recunoscut pe al său. Nu era nici o îndoială. Era măgarul lui. S-a apropiat de animal și i-a spus cu asprime la ureche:

— Nu ți-e rușine? Iar ți-ai bătut mama? N-am de gând să te răscumpăr, îți jur!

Și s-a îndepărtat, negru de supărare.

PRICINA DE CEARTĂ

Doi bărbați se ceartă în toiul nopții, chiar sub ferestrele casei lui Nastratin. Acesta se scoală, își pune pătura pe umeri (e iarnă) și coboară să le spună să tacă.

Îndată ce iese în stradă și încearcă să-i potolească pe cei doi bețivi, unul din ei se repede la el, îi smulge pătura și o ia la sănătoasa.

Celălalt bețiv o ia și el la fugă.

Nastratin se întoarce în casă, iar nevasta îl întreabă:

— De ce se certau oamenii aceia?

— Cred că din pricina păturii mele, i-a spus Nastratin, băgându-se la loc în pat. Cum au pus mâna pe ea, s-au liniștit.

GĂINA ȘI APA GĂINII

Un felah (țăran egiptean) i-a dăruit o găină lui Goha, ori poate lui Nastratin, ori lui Ch’hā. Goha a pus-o la fiert și s-au ospătat amândoi, mulțumiți. După câtăva vreme, un alt felah a bătut la ușa lui Goha și i-a zis:

— Sunt vecinul celui care ți-a dăruit găina.

Râsul poate fi un scop în sine joi

Goha l-a găzduit și l-a omenit. Omul n-a dus lipsă de nimic și a plecat mulțumit.

După câteva zile, i-a bătut la ușă un al treilea felah, care i-a spus:

— Sunt vecinul vecinului celui care ți-a dăruit găina.

— Prea bine, i-a răspuns Goha, ca de obicei.

L-a chemat înăuntru și l-a poftit să ia loc la masă, unde tacâmul era pus. Numai că i-a adus de mâncare o oală cu apă

caldă, în care se zăreau câteva steluțe de grăsime.

— Ce-i asta? a întrebat felahul.

— Asta, i-a răspuns Goha, este sora surorii apei în care a fiert găina.

RUGĂCIUNEA POTRIVITĂ

Un om sărman a intrat într-o moschee, s-a alăturat celor ce se rugau și a făcut și el o rugăciune deosebită, personală, care se numește *dua.* Îl ruga pe Allah să-i dăruiască ceva de mâncare, să aducă în casa lui săracă fructe, legume, carne și mălai, și mai cu seamă să nu uite să-l miluiască și cu o carafa de rachiu, plăcându-i mult această băutură.

Un om care se afla în fața lui a auzit rugăciunea, s-a întors și i-a zis:

— În loc să-i ceri lui Allah rachiu, n-ar trebui să-l rogi să te întărească în credință, ca să te poți mântui în ziua Judecății de Apoi?

— Nicidecum, a răspuns omul cel sărman. I-am cerut lui Allah ceea ce-mi lipsește în viața de toate zilele. Iar mie nu-mi lipsește credința, ci rachiul.

ULTIMA PLĂCINTĂ

Povestea acestei perechi de mâncăcioși este de origine coreeană.

Trăia odată, într-un sat, o pereche de mâncăcioși. Singura lor plăcere era mâncarea. Un vecin le-a dăruit niște plăcințele de orez, pe care cei doi le-au înghițit pe nerăsuflate. La sfârșit, când nu mai rămăsese decât o singură plăcințică, la care pofteau amândoi, bărbatul i-a spus femeii:

— Hai să punem un rămășag.

— Ce fel de rămășag?

— Primul care vorbește îi lasă plăcinta celuilalt.

S-au așezat față-n față, cu plăcinta între ei, și au început să tacă.

După ce stătuseră așa, fără să vorbească, vreo douăzeci de minute, în casă a pătruns un hoț. A dat peste cei doi muți, le-a pus tot soiul de întrebări, dar nu a căpătat nici un răspuns. A luat câteva lucruri pe care le-a îndesat într-o traistă. Nici un cuvânt.

Hoțul a luat atunci tot ce i-a picat în mână. Înainte de a pleca,

s-a gândit să ia și femeia. Bărbatul nu scotea un cuvânt și stătea cu ochii țintă la gura nevestei, care se zbătea în brațele hoțului.

Hoțul era destul de voinic. În clipa în care se pregătea să iasă pe ușă, silind-o pe tânăra femeie să-l însoțească, aceasta, neputând să mai rabde, a strigat:

— Mă lași să plec cu hoțul fără să rostești o vorbă? N-ai de gând să zici nimic?

Atunci bărbatul a și pus mâna pe ultima plăcințică și a băgat-o în gură, strigând:

— A mea e plăcințica!

LIMBA STRĂINĂ

Un evreu s-a dus la Londra. A intrat într-un restaurant evreiesc, care îi fusese recomandat, și a fost destul de mirat văzând că tânărul care servea la masă era chinez. A fost și mai mirat când l-a auzit pe tânăr vorbind idiș, și încă destul de bine.

Cât a stat acolo și a mâncat, ospătarul chinez nu i-a vorbit decât în idiș.

La sfârșit, când se pregătea să iasă, omul s-a apropiat de patron și l-a întrebat:

— Cum se face că ospătarul tău chinez știe idiș?

— Ssst!... a făcut patronul. A venit la Londra să învețe englezește.

PRIMA GREUTATE

Povestea următoare este europeană.

Un copil nu putea vorbi. A fost dus la nenumărați doctori, care spuneau cu toții același lucru: copilul este sănătos, coardele vocale sunt în bună stare, dar cauza muțeniei rămâne necunoscută.

Copilul a crescut. Părea bine făcut și voinic, dar tot nu vorbea. A învățat cum a putut, s-a descurcat destul de bine la scris, dar, se înțelege, nu și la oral. I s-a găsit totuși o slujbă bună, unde nu era nevoie să vorbească. Când a venit vremea să-și facă armata, a fost reformat, pentru că nimeni din comisie n-a putut scoate de la el nici un sunet. S-a întors, așadar, la muncă.

Într-o zi, când avea douăzeci și șase de ani și lua ceaiul la o prietenă a mamei sale, a rostit deodată:

— Pot să mai iau o bucățică de zahăr?

Cei de față au fost de-a dreptul uluiți. Mama a strigat:

— Vorbești?

Tânărul s-a mulțumit să dea din cap.

— Dar de ce n-ai vorbit până acum? l-a întrebat mama. De ce ai păstrat tăcerea în toți acești ani? De ce n-ai rostit nici măcar un cuvânt?

Tânărul i-a răspuns:

— Pentru că, până acum, n-am avut nevoie.

UITAREA

Toți psihiatrii din lume cunosc și istorisesc povestea pacientului care vine la doctor și-i spune:

— Doctore, am început să uit.

— O clipă, zice doctorul.

Îi cere ceva repede secretarei ori răspunde la telefon, apoi se întoarce la pacient și-l întreabă:

— Și de când?

— De când ce, doctore?

ROTHSCHILD ȘI SILBERMAN

Nu e ușor să alegi o poveste hazlie din comoara lăsată de tradiția evreiască. Iată una destul de lungă, care se petrece la începutul acestui secol.

Un om sărman care trăia într-un sat amărât din fundul Poloniei, și care se numea Silberman, a strâns toți banii pe care îi avea ca să meargă la Paris, visul lui dintotdeauna.

Cum a ajuns la Paris, s-a întâlnit cu un alt evreu. Cei doi s-au recunoscut. Era Rothschild. Prieteni din copilărie, Silberman și Rothschild s-au îmbrățișat, s-au felicitat, au binecuvântat soarta care îi adusese din nou împreună. Rothschild l-a mutat îndată pe Silberman de la hotelul modest unde trăsese și l-a poftit la el, unde i-a dat o cameră minunată, cu baie și valet. L-a dus a doua zi la Moulin-Rouge și la cazino. Apoi i-a arătat Turnul Eiffel, Luvrul, Folies-Bergère și celelalte monumente din Paris. L-a dus la cabaret și la Maxim’s. L-a luat cu el într-o călătorie la Biarritz și la Monte-Carlo. Pe scurt, i-a arătat tot ce era mai frumos și mai însemnat în Franța.

După o lună de încântare, Silberman i-a mulțumit prietenului regăsit și s-a întors în Polonia.

Au trecut doi ani. Soarta a vrut ca o afacere financiară să-l aducă pe Rothschild în Polonia, foarte aproape de satul unde

locuia prietenul său. Deși avea o locuință foarte modestă, Silberman a stăruit să-și găzduiască prietenul și s-a ocupat de el cât a putut de bine.

În dimineața celei de-a opta zile, Silberman l-a condus pe Rothschild la gară, pentru că omul de afaceri trebuia să plece. Au ajuns la gară mai devreme. Deodată, Silberman i-a spus lui Rothschild:

— Îmi datorezi șaptezeci de dolari.

— Pentru ce?

— Pentru că ai stat la mine șapte zile. Șapte zile a zece dolari pe zi înseamnă șaptezeci de dolari.

Rothschild a fost la început mirat, apoi s-a arătat de-a dreptul jignit. Credea că Silberman îi este prieten și iată că-i cerea șaptezeci de dolari pentru că-l găzduise! Rothschild n-a vrut să-i dea banii. N-a vrut și gata. Dar Silberman nu s-a lăsat. Voia cei șaptezeci de dolari.

Cum discuția se încinsese, Silberman i-a spus deodată prietenului său din copilărie:

— Lucrurile astea trebuie lămurite la rabin. Așa se obișnuiește. Eu sunt gata să mă supun hotărârii rabinului. Dar tu?

— Și eu la fel, a zis Rothschild.

Deoarece mai rămăsese destulă vreme până la sosirea trenului, s-au dus la rabin, un om vârstnic și așezat, care i-a primit și i-a ascultat. Rabinul își mângâia ușurel barba, ținând ochii aproape închiși. La sfârșit, a spus fără șovăire că Silberman are dreptate și că Rothschild trebuia să-i dea banii.

În tăcere, roșu de mânie, Rothschild a numărat șaptezeci de dolari și i-a dat lui Silberman. Pe urmă, strângând din dinți, a pornit singur spre gară.

Trenul tocmai oprise. Rothschild, plin de amărăciune, s-a așezat într-un compartiment de clasa întâi, unde avea loc rezervat. Deodată a auzit glasul lui Silberman, care-l striga. S-a uitat pe fereastră și l-a văzut pe vechiul lui prieten alergând spre el și fluturând banii.

— Ține! i-a spus Silberman lui Rothschild. Ia-i! N-am nevoie de ei! Ți-i dau înapoi!

Rothschild se tot codea să ia banii. Nu pricepea această schimbare în purtarea lui Silberman. Până la urmă, l-a întrebat ce se întâmplase, fiindcă Silberman era din ce în ce mai

stăruitor.

— Ce rost avea toată povestea asta? a spus el. De ce mi-ai cerut șaptezeci de dolari, ca să alergi pe urmă după mine și să mi-i înapoiezi?

Iar Silberman a răspuns iute, în vreme ce șeful de tren închidea ușile:

— Uite, la Paris și în Franța, mi-ai arătat Turnul Eiffel, Moulin-Rouge și Lido. M-ai dus la Folies-Bergère și la cazino la Monte-Carlo. Iar eu m-am gândit: ce-am să-i pot arăta?

S-a dat semnalul de plecare. Trenul s-a pus în mișcare. Silberman a încheiat, alergând pe lângă tren:

— Așa că m-am gândit: singurul lucru pe care pot să i-l arăt este ce rabin tâmpit avem.

CUM SĂ SCAPI DE GURA LUMII

O poveste din Caucaz, din tradiția nartă, cuprinde un sfat interesant pentru cei ce vor să scape de gura lumii.

O femeie, care se numea Satana, dorea să se mărite cu fratele ei Uryzmag cel cu barba de zăpadă, dar acesta se împotrivea, zicând:

— Nu s-a mai pomenit așa ceva la narți! N-am să mă mai pot arăta nicăieri! Toată lumea are să râdă de mine!

— Am să-ți spun cum anume să te ferești de batjocura oamenilor, i-a spus atunci sora lui, Satana. Ia un măgar, pune-i șaua și zăbala de argint, așază-te călare cu spatele, apucă-i coada cu amândouă mâinile și plimbă-te vreme de trei zile printre narți.

Uryzmag cel cu barba de zăpadă a urmat sfatul surorii lui. În prima zi, toți au izbucnit în râs și l-au arătat cu degetul.

A doua zi n-au râs decât cei care nu-l văzuseră în ajun. A treia zi n-a mai râs nimeni.

În cea de-a patra zi, Uryzmag s-a însurat cu sora lui.

PAPA ÎN PARADIS

Înainte de papa Ioan Paul II, Biserica catolică a avut un suveran pontif care și-a luat numele de Ioan Paul I. Părea un om slab și înțelegător, dar n-a avut parte de scaunul Sfântului Petru decât o lună. Domnul l-a chemat la el. Firește, Ioan Paul I a fost primit în paradis și dus la Cristos, care l-a primit cu bunăvoință și i-a grăit astfel:

— Da, știu, pontificatul tău a fost cam scurt. Dar am avut motivele mele. Am să te lămuresc.

— Facă-se voia Ta, a răspuns Ioan Paul I, cu încântare în glas. Cum aș putea oare eu, o făptură umilă, să mă îndoiesc de hotărârile tale luminate? Ai dorit să mă iei lângă tine, și așa este scris: „Nu vei cunoaște nici ziua, nici ceasul.” îți mulțumesc, Doamne, sunt copleșit de mila Ta, sunt…

Papa s-a întrerupt, pentru că tocmai zărise departe, printre nori, ceva care-l tulbura. Cristos a băgat de seamă această tulburare și l-a întrebat care era pricina.

— Nu cumva, a spus papa, cel pe care l-am zărit acolo, între cei doi nori, este arhiepiscopul de Canterbury?

— Se prea poate, a răspuns Cristos.

— Arhiepiscopul de Canterbury este aici?

— De ce n-ar fi?

Și pentru a risipi mirarea încă omenească a suveranului pontif, Cristos i-a spus, zâmbind:

— Să nu crezi, Ioan Paul, că toți arhiepiscopii de Canterbury se află aici. Pentru că au fost printre ei și mari ticăloși. Trebuie însă să înțelegi un lucru: aici, în paradisul meu, sunt primite toate făpturile omenești care s-au dovedit bune și drepte, așa ca tine.

— Fără deosebire de religie?

— Religiile, a răspuns Cristos cu blândețe și înțelepciune, sunt despărțite pe pământ. Certurile nebunești pe care le iscă, încordarea pe care o hrănesc în mințile oamenilor sunt poate de folos pentru păstrarea și supraviețuirea acestui pământ la care țin atât de mult. Vezi tu, aici se pune o întrebare străveche și arzătoare. Ce e mai bun, fanatismul ori tăcerea? Întunericul din suflete ori lumina patimii? vorbim adesea despre toate acestea, Buddha și cu mine, și nu ne putem înțelege asupra unor lucruri de cea mai mare însemnătate.

— Cum, și Buddha este aici? a întrebat papa, pe chipul căruia se zugrăvea o uimire fără margini.

— Cum oare să nu fie? A fost unul din cei mai buni de pe pământ, din toate timpurile. Are o inteligență adâncă, aproape nemărginită. Te sfătuiesc să treci pe la el din când în când. Te va ajuta poate să te obișnuiești cu eternitatea.

— Dar… Luther? a întrebat Ioan Paul I, cu o voce ușor tremurată. Și el este aici?

— Am stat puțin pe gânduri, a răspuns Cristos, pentru că are o fire nesuferită, dar până la urmă, după ce a stat o vreme în purgatoriu, l-am primit. De fapt, este un om drept și de treabă, și asta este mai presus de orice. Să nu crezi că vei întâlni prin raiul meu prea mulți papi. Eternitatea este plină de surprize. Nu-ți spun mai mult.

— Atunci, a întrebat papa, e aici și Confucius?

— Se înțelege de la sine.

— Și Zoroastru?

— Firește.

— Dar Ramakrsna?

— Fără îndoială.

Atunci papa a coborât glasul și a rostit numele care-i stătea pe buze:

— Dar Mahomed? E cumva și Mahomed aici?

— Bineînțeles că Mahomed este aici! Unde-ar putea fi?

Cristos s-a întors și a spus cu glas tare, peste umăr:

— Mahomed! Două cafele!

STAFIA BĂTRÂNULUI JUCĂTOR

Această poveste americană, care se petrece în ținuturile din Vest, spune că atunci când bătrânul Bill Maloney și-a dat duhul, în 1871, pierduse totul la joc. Lovit de un soi de blestem, pe care jucătorii la ruletă îl numesc „mâna neagră”, lăsase o familie în mizeria cea mai cruntă. Toți ai lui s-au risipit care încotro și s-au descurcat, de bine de rău. Dar un nepot al bătrânului Bill, care se numea Teddy Maloney și care, la moartea bunicului său, nu avea decât zece ani, a făcut dovada unor însușiri uimitoare, încă din tinerețe. Muncitor, încăpățânat, econom, a izbutit să-și rostuiască o turmă, a cumpărat pământuri bune, a ridicat ferma cea mai arătoasă din ținut. Nu bea, nu fuma și întorcea ușurel capul când trecea pe lângă ușa cu două canaturi a cârciumii, de unde ieșeau valuri de fum de tutun și se auzeau muzică și râsete de femei.

La douăzeci și nouă de ani, Teddy, care nu era încă însurat, era socotit drept omul cel mai de viitor din orășelul Silverton, iar oamenii cinstiți aveau deplină încredere în el.

Într-o după-amiază, pe când ieșea de la bancă, de unde luase salariile pentru oameni, pregătindu-se să se întoarcă la fermă, a

auzit un glas care l-a îndemnat:

— Ascultă-mă, Teddy.

Teddy a pus atunci mâna pe pistol și a întors iute capul. N-a văzut pe nimeni. Același glas i-a spus:

— Ascultă-mă bine, Teddy. Nu-ți fie frică. Sunt eu, Billy.

— Cine?

— Billy Maloney, bunicul tău.

Teddy a făcut câțiva pași pe caldarâm, cu băgare de seamă, s-a uitat în toate părțile și s-a gândit că glasul era într-adevăr al bunicului său.

— Unde te afli? a întrebat el printre dinți.

— Știi prea bine unde mă aflu.

— Și ce vrei?

— Vreau să-ți dau un sfat, Teddy. De aici, de unde sunt, văd limpede tot ce se petrece. Ai să faci întocmai ce-ți spun.

— Te ascult, bunicule, a spus flăcăul.

— Întoarce-te la bancă și scoate toți banii. Tot ce ai.

Teddy a ascultat de glasul bunicului său și, chiar înainte de închiderea băncii, și-a scos toți banii. Când se pregătea să iasă, glasul i-a spus:

— Vinde toate acțiunile. Toate pepitele, până la ultima.

— Ești sigur?

— De aici, de unde sunt, văd totul, a răspuns glasul ușor de recunoscut al bătrânului Billy. Vinde și ai încredere în mine.

După o clipă, Teddy a ieșit de la bancă, încărcat. Glasul i-a spus:

— Du-te la negustorul de vite. Vinde toate vacile.

— Toate vacile?

— Fă cum îți spun.

După ce vacile au fost vândute, glasul a spus:

— Vinde pământurile și ferma! Vinde tot!

Teddy, încredințat că bunicul, de acolo de unde se afla, simțea o mare nevoie de a vinde, a făcut întocmai. Oameni de afaceri mirați au cumpărat, în zori, toate pământurile și ferma la un preț pe care l-au găsit foarte bun.

Teddy a ieșit din birou la căderea nopții. Purta pe umăr un sac greu și două genți pe după gât. Glasul bunicului i-a spus:

— Acum du-te la cârciumă.

— La cârciumă?

— Fă cum îți spun.

Călăuzit de glasul nevăzut, Teddy Maloney a intrat, pentru prima oară, în încăperea blestemată, urmărit de priviri în care se citeau curiozitatea și uimirea. Glasul i-a spus la ce masă de ruletă să se așeze, apoi:

— Joacă pe paisprezece.

— Pe paisprezece?

— Da. Ai auzit bine.

— Și cât anume să pun?

— Pui tot.

— Tot?

— Pui totul pe paisprezece.

După cum se poate bănui, s-au ivit într-o clipită toți patronii jocurilor care, ca toți cei de teapa lor, n-aveau un nume chiar nepătat. Au dat câteva telefoane, după care au acceptat miza.

Teddy Maloney a pus totul pe paisprezece.

A ieșit șaptesprezece.

Atunci glasul bătrânului Bill i-a spus nepotului său la ureche, nu fără amărăciune:

— Vezi, Teddy, am pierdut.

PÂRȚUL FONDATOR

Un beduin bogat, pe numele său Abul-Hussein, a hotărât într-o zi, la sfaturile prietenilor, să se însoare. A pus ochii pe o fecioară frumoasă ca luna plină și, în ziua nunții, a deschis larg ușile casei și a dat un ospăț strașnic. Toți nuntașii au mâncat și au băut pe săturate. Mireasa a fost plimbată prin toate încăperile, pe rând, îmbrăcată în rochii pe care le schimba la fiecare trecere. La sfârșit, femeile au dus-o în camera de nuntă și au pregătit-o pentru venirea soțului.

Abul-Hussein a sosit în fruntea unui alai. S-a așezat o clipă pe divan, cu demnitate. Apoi s-a ridicat pentru a le mulțumi femeilor și pentru a le spune să plece, când deodată – nenorocire a nenorocirilor – a scăpat un pârț pe care cele *O mie și una de nopți* îl arată ca „înfricoșător”.

Toate femeile s-au prefăcut că vorbesc între ele ca și cum nu auziseră nimic, iar soția, râzând, și-a scuturat brățările. Dar Abul-Hussein, copleșit de rușine, a ieșit în curte, și-a înșeuat iapa și s-a pierdut în întunericul nopții.

A ajuns la țărmul mării, a zărit o corabie care pleca spre India și a urcat pe punte.

Hotărâse să stea departe de țară până ce va fi dat uitării. Lăsa în urmă o viață.

În India, fiind un om vrednic, și-a făcut repede un rost, a ajuns omul de încredere al unui rege și a îmbătrânit bogat și respectat.

După mai bine de zece ani, l-a apucat dorul de țară. Ofta necontenit, gândindu-se la cetatea și la casa lui. Într-o zi a fugit, s-a îmbrăcat în haine de derviș și a ajuns într-un târziu pe dealul de lângă cetatea unde locuise. Cu lacrimi în ochi, a recunoscut foișorul bătrânei sale case și casele învecinate.

A coborât de pe deal și a luat-o pe o mulțime de străzi ocolitoare ca să ajungă acasă. Mergând pe o stradă, cu inima bătându-i să-i spargă pieptul, a văzut o bătrână care o căuta de păduchi pe o fetiță de vreo zece ani. Fără să vrea, a auzit-o pe fetiță întrebând:

— În ce an m-am născut?

— Te-ai născut, a răspuns bătrâna, la doi ani de la pârțul lui Abul-Hussein.

Abul-Hussein a încremenit. Pârțul său devenise o dată însemnată în analele orașului. Intrase în istorie. Nefericitul și-a zis în sinea lui: „Pârțul meu va străbate veacurile atâta vreme cât palmierii vor înflori!”

A făcut cale-ntoarsă și a luat-o la goană, cu gândul de a nu se mai întoarce niciodată în acele locuri. S-a întors în India, unde a îmbătrânit și a murit, după ani lungi de tristețe.

NEVASTA CĂPITANULUI DE POLIȚIE

Drept exemplu al nenumăratelor șiretlicuri pe care bărbații le pun pe seama femeilor (dar pe care le închipuie cel mai adesea chiar ei), o poveste egipteană ne înfățișează o întâmplare vestită, pe care am putea-o numi chiar caraghioasă.

Trăia la Cairo un kurd cu un chip atât de fioros, de negru și de bărbos, că a fost numit căpitan de poliție și a ajuns spaima întregului cartier.

Pentru a-și alunga singurătatea, a chemat o pețitoare și aceasta i-a găsit o fată care a primit să se mărite cu el și a făgăduit să nu iasă niciodată din casa kurdului, care nu avea decât o singură încăpere.

S-a făcut nunta, iar căpitanul de poliție își făcea în fiecare zi meseria lui cea aspră de polițai, în vreme ce tânăra nevastă

aștepta închisă în casă. Nimic nu părea să tulbure liniștea din mintea kurdului.

S-a întâmplat ceea ce se întâmplă adesea. Peste drum de casa lui lucra un tânăr măcelar, care cânta cât e ziulica de lungă. Glasul lui vesel a fermecat-o pe tânăra femeie, care a dorit să-l cunoască. A comandat carne, el a adus-o și n-a ieșit chiar imediat.

În ziua aceea, căpitanul de poliție s-a întors acasă mult mai devreme decât de obicei, în timp ce soția lui se afla, cum se zice, „în plină acțiune”. Femeia a sărit din pat și s-a grăbit să-și ascundă iubitul într-un colț al singurei încăperi, în spatele unei frânghii pe care atârnau tot soiul de veșminte. Apoi s-a înfășurat într-un văl gros și a coborât pe scară, spre a-și întâmpina soțul.

Acesta a mirosit ceva.

— De ce ți-ai pus vălul? a întrebat el.

— Am să-ți spun, a răspuns ea cu glas tare. Trăia odată la Cairo un bărbat gelos, căpitan de poliție ca și tine, care-și ținea nevasta din scurt. O închisese în casă, iar casa nu avea decât o singură încăpere. Într-o zi, pe când aceasta era cu iubitul ei, soțul s-a întors mai devreme ca de obicei, iar ea l-a tras pe un divan, cum fac și eu acum cu tine. Apoi i-a pus un văl pe cap, uite-așa!

Femeia și-a scos vălul, a înfășurat bine capul kurdului și a grăit mai departe, cu glas tare:

— Iar când acesta a avut capul bine înfășurat în văl, femeia i-a strigat iubitului: „Hai! Repede! Fugi!” Iubitul a ieșit din ascunzătoare și s-a repezit afară. Iată povestea acestui văl.

Văzând că iubitul se făcuse nevăzut, a desfăcut vălul. Kurdul nu știa ce să mai creadă. Ce voia să însemne povestea asta fără cap și fără coadă? De ce femeia aceea, despre care vorbise nevasta lui, îi strigase iubitului: „Fugi, repede!” Bărbatul nu auzise? Ori era surd? Kurdul nu pricepea. Nu știa dacă să râdă ori să se supere. Așa că a hotărât să nu facă nimic, de frică să nu greșească. Nici barba și nici părul nu i-au căzut.

A trăit ani mulți. Măcelarul venea destul de des la nevasta lui. Iar căpitanul de poliție a murit liniștit, mulțumit, prosper, înconjurat de mulți copii, care, slavă Domnului, nu-i moșteniseră chipul fioros.

CÂINELE FLOCOS

Povestea „câinelui flocos“ (*shaggy-dog story),* din secolul XX, este una clasică, de origine anglo-saxonă. Ea a slujit drept model pentru o mulțime de absurdități hazlii.

Iată, așadar, originalul.[13]

Cu ajutorul anunțurilor de mică publicitate și promițând o recompensă substanțială, un englez încearcă să-și recupereze câinele iubit, pe care îl descrie ca „foarte flocos”.

Un american, impresionat de poveste și dorind, pe de altă parte, să încaseze recompensa, face rost de un câine foarte flocos, asemănător cu cel dispărut, și sună la ușa englezului. Este primit de un majordom, care se uită la câine și zice:

— Flocos, domnule, dar nici chiar așa!

*

* *

Într-o variantă a poveștii, două doamne, englezoaice și ele, își beau păhărelul de whisky în barul de pe *Titanic.* Se aude deodată un zgomot cumplit, totul se răstoarnă, colțul unui aisberg uriaș pătrunde în bar, iar una din doamne spune:

— Am cerut gheață, dar asta sună chiar a glumă proastă.

*

* *

Se știe și povestea câinelui care joacă poker cu stăpânul său, într-un bar. Un nou-venit se minunează de inteligența câinelui.

— Nici măcar nu e grozav, spune un obișnuit al barului. Cum trage o carte bună, cum începe să dea din coadă.

CUVÂNTUL DOMNULUI

Srulek, Nastratinul polonezilor, sau Goha, sau un frate de-al lui Ch’hā, a intrat la rabin dând ușa de perete și i-a spus:

— Rabi, rabi, Dumnezeu a vorbit!

— Cum? Ce tot îndrugi?

— Da, i-a vorbit lui Pinkus! Pinkus mi-a zis că a stat de vorbă cu Dumnezeu!

— Cred că Pinkus este un mare mincinos, a zis rabinul.

— Și de ce ar sta Dumnezeu de vorbă cu un mincinos? a întrebat atunci Srulek.

---

[13] Inclusă de Robert Benayoun în *Les Dingues du non-sense,* Éditions Pauvert et Balland.

ALT CUVÂNT AL DOMNULUI

Un om îi cerea lui Dumnezeu mereu același lucru (ne spune o poveste evreiască):

— Tu, care ești puterea însăși, dăruiește-mi, te rog, o sută de mii de dolari! Pentru tine e un fleac! Poți face tot ce vrei! Pentru tine, timpul nu înseamnă nimic, iar o sută de ani sunt precum o clipă! O sută de mii de dolari, pentru tine, nu fac mai mult de un ban! Te rog din suflet, dă-mi un ban!

Iar Dumnezeu a răspuns:

— Așteaptă o clipă…

REGIMUL POTRIVIT

O altă poveste evreiască spune că un om care împlinise o oarecare vârstă și care se simțea foarte obosit a mers la un doctor vestit.

Doctorul i-a luat tensiunea, s-a uitat la ochi, l-a controlat la plămâni și în gât. I-a făcut o encefalogramă, o electrocardiogramă, mai multe teste și analize. Când rezultatele analizelor au fost gata, doctorul l-a chemat pe pacient, a verificat unele amănunte, a scris timp de un sfert de oră ceva pe o foaie albă și în cele din urmă i-a spus:

— Am scris totul aici. Începând de azi, nu mai fumezi și nu mai pui în gură nici o picătură de alcool, cu nici un chip. Nu mai mănânci zahăr și nici grăsimi, nici măcar ulei de floarea-soarelui. Nu te mai atingi de cartofi, de fasole și în general de nimic care conține amidon. Nu mai faci dragoste. Iată ce poți mânca: salată și praz fiert, fără nici un fel de adaos, gulii fierte în abur, mere la cuptor – firește, fără zahăr – și, de două ori pe săptămână, câte o sută de grame de carne slabă la grătar. O dată pe săptămână ai voie să mănânci un iaurt natural și o bucățică de pește fiert, fără ulei și fără unt. Dacă nu-mi urmezi sfaturile, n-ai s-o duci mai mult de trei luni.

— Și dacă le urmez, a întrebat omul, pot spera să trăiesc mai mult?

— Nici vorbă, a spus doctorul. Doar că timpul va trece mai greu.

MESAJUL PISICII

Această poveste este cuprinsă într-o culegere de vechi legende irlandeze.

Într-o noapte de noiembrie, un țăran necăjit s-a sculat să meargă la oraș, care era destul de departe, să-și vândă vițelul. În noaptea neagră și rece, și-a înhămat calul, care, ca și el, nu avea nici un chef de plecare. Au pornit la dram, cu vițelul. Au zărit felinarele altor țărani, care se îndreptau, în bătaia ploii, spre același târg.

Vițelul nu și-a găsit cumpărător decât după-amiază târziu, și încă la un preț destul de mic. Țăranul, ostenit, a mâncat o bucată de șuncă și a băut un pahar-două, apoi a pornit la drum spre casă, împovărat de sărăcie, lăsând calul să meargă la pas. Capul îi tot cădea pe piept. Ațipea, se trezea la hurducăturile drumului, apoi iar ațipea.

Pe când trecea prin dreptul cimitirului de la Inchigeela, o pisică și-a băgat capul printre ostrețele gardului și a rostit:

— Spune-i lui Balgeary că a murit Balgury.

Cu mintea aiurea, țăranul n-a luat în seamă vorbele pisicii. A ajuns acasă, și-a grijit calul și când s-a lăsat noaptea a ajuns și la nevastă.

— Cum a fost la târg? l-a întrebat ea.

— Oh, a mormăit el, sorbind din ceai la gura focului, ca la toate târgurile.

— Ai luat un preț bun pe vițel?

— Nu.

— Era lume multă?

— Ca de obicei, cred. N-am numărat.

— Și ce mai noutăți? Ce se mai aude?

— Pe legea mea, nu cred că se mai aude nimic.

— Nu se aude nimic la târg? a strigat femeia.

— Nu. Nimic deosebit.

— Înseamnă că ai făcut tot drumul ăsta și n-ai auzit nimic? N-ai aflat nici o noutate? Mai bine stăteai acasă!

Țăranul, care dorea să fie lăsat în pace, și-a adus aminte deodată de pisică.

— A, da, i-a spus el femeii. Un singur lucru: când treceam prin dreptul cimitirului de la Inchigeela, la întoarcere, am văzut o pisică prin gardul cimitirului.

— Asta da, noutate! a zis femeia.

— Iar pisica mi-a zis așa: spune-i lui Balgeary că a murit Balgury.

În clipa aceea, pisica lor, care moțăia lângă foc, a sărit în sus

și i-a spus țăranului, foarte supărată:

— Nu puteai să-mi spui mai devreme! Am să întârzii la înmormântare!

A țâșnit pe ușă afară și s-a făcut nevăzută.

INUNDAȚIA

O poveste africană, care, ca și altele, se oprește asupra cadrului hazliu, îi dă lui Dumnezeu un rol într-o dramă omenească.

Un ținut este răvășit de inundații. Un bărbat s-a refugiat la etajul casei înconjurate de ape. Alți oameni, într-o pirogă, se apropie și-i spun să vină cu dânșii.

Omul nu vrea și strigă:

— Nu! Am încredere în Dumnezeu! N-are să îngăduie apelor să-mi ia casa! Plecați!

Salvatorii pleacă. Apele cresc, iar omul trebuie să urce pe acoperișul casei. Se apropie un elicopter, i se aruncă un cablu, oamenii îi fac semn să apuce cablul și să se țină bine.

Omul nu vrea.

— Nu, zice el. Niciodată! Am încredere în Dumnezeu! Nu va îngădui ca rugăciunile mele să fie zadarnice!

Apa tot crește, acoperă casa, omul este smuls de pe acoperiș și moare înecat.

Ajuns în fața lui Dumnezeu, îi spune cu jale:

— Cum ai putut îngădui să-mi fie distrusă casa și să-mi pierd viața? Eu care mă rugam ție mereu! Cum se poate să nu-mi fi venit în ajutor?

— Ce tot vorbești? i-a spus atunci Dumnezeu. Nu ți-am trimis oare două bărci și un elicopter?

LIPSA DE PEȘTE

La începutul anilor ’8o, când viața devenise în Polonia cumplit de grea din pricina lipsurilor de tot felul, oamenii spuneau, ca un fel de apărare, tot soiul de istorioare hazlii, așa cum e și cea care urmează.

Un bărbat destul de vârstnic intră într-o prăvălie și zice:

— Aș dori un calcan, vă rog.

— Ah, dar nu avem calcan.

— Dați-mi atunci o cambulă frumoasă.

— N-avem nici cambulă.

— Atunci o să iau un merlan.
— Nici merlan n-avem.
— Atunci un lufar.
— N-avem lufar, domnule.
— Bine. Ce-aș putea să iau atunci? Știu: am să iau câteva sardele.
— N-avem sardele.
— Nu-i nimic. Dați-mi un țipar frumos.
— N-avem țipar.
— Nici păstrăv?
— Nici.

Pierzându-și răbdarea, vânzătorul îi taie vorba clientului, care tocmai se pregătea să ceară altceva, spunându-i:

— Domnule, aici este măcelăria. Aici n-avem carne. Prăvălia unde n-au pește este peste drum.

ÎMPĂRȚEALA CINSTITĂ

Tot în anii aceia se spunea, la Varșovia, că un rus și un polonez, care se plimbau împreună pe stradă, au găsit o pungă doldora de dolari.

Au rămas muți de uimire.

— Hai să-i împărțim frățește, a spus rusul.
— Mai bine jumătate-jumătate, a spus polonezul.

DURERI PESTE TOT

Cineastul iranian Abbas Kiarostami pune în gura unui personaj din filmul său *Gustul cireșei* următoarea poveste. Un om se duce la doctor și-i spune:

— Doctore, mă doare totul. Când îmi pun degetul pe cap, mă doare. Când mi-l pun pe burtă, la fel. Când îmi pipăi genunchiul, la fel; dacă-mi pipăi glezna, mă doare. Ce să fac? Cum să scap de durere?

Doctorul îl consultă și-i spune:

— Ești sănătos tun. Doar că ți-ai rupt degetul.

VIOLONIȘTII BASCI

Umorul basc are accente foarte particulare și un ritm al lui, destul de lent. Scena următoare trebuie imaginată în acest ritm, cu pauze lungi între replici.

Doi bărbați călătoresc într-un compartiment de tren. O vreme

rămân tăcuți, așezați față în față, privind din când în când pe fereastră. În fine, unul întreabă:

— De unde ești?

— Din Bilbao. Dar tu?

— Din San Sebastian.

— Și cu ce te ocupi?

— Sunt muzicant.

— Și eu sunt muzicant, spune bărbatul din Bilbao. Și la ce instrument cânți?

— La vioară, spune bărbatul din San Sebastian.

— Și eu tot la vioară, spune celălalt.

— Așa vasăzică…

— Da…

Bărbatul din Bilbao tace o vreme, apoi continuă:

— Când încep eu să cânt la vioară, în catedrală, poți vedea cum lăcrimează ochii statuii Fecioarei Maria.

Bărbatul din San Sebastian așteaptă un moment, apoi spune:

— Și eu am cântat la biserică, alaltăieri, iar la sfârșit Isus a coborât de pe cruce, a venit la mine cu brațele întinse și mi-a zis: „Ah, vreau să te îmbrățișez! Cânți de o mie de ori mai bine decât nătărăul care o face să plângă pe maică-mea, la Bilbao!”

RÂSUL DORINȚEI

La începutul timpurilor, spune o tradiție mitologică indiană, zeul iubirii fizice și al dorinței atotputernice, Kama, s-a pus pe treabă. După ce a creat lumea și i-a dat formă, zeul nu înceta să-și îmbunătățească opera.

O delegație formată dintr-o mulțime de înțelepți a venit să-i aducă ofrande și să-i înalțe imnuri de slavă. Kama însă, în toiul ceremoniei, a izbucnit în râs.

Foarte surprinși, și probabil frustrați în sinea lor, înțelepții l-au întrebat care erau motivele acelui râs misterios.

— Dacă un om încearcă să mă încânte cu ritualuri sacre, a răspuns Kama, nu pot decât să râd de el.

— Dar despre ceilalți oameni, ce ne spui?

— Dacă un om inteligent și informat îmi spune că vrea să înțeleagă lumea cu ajutorul științei și cunoașterii, nu pot decât să râd, și de acela.

— Dar despre iubire?

— Ei bine, a glăsuit cu voioșie Kama, dacă un om, fie el

înțelept ori smintit, cinstit ori ticălos, îmi spune că își caută fericirea în iubire, și acela mă face să râd, la fel ca toți ceilalți.

— Dar de ce? au întrebat înțelepții, uluiți. De ce ne răspunzi în felul acesta?

Kama a izbucnit într-un hohot de râs zgomotos.

INSOMNII

Una din cele mai celebre anecdote evreiești, cunoscută în toată lumea, spune că într-o noapte David se perpelește în pat fără să poată adormi. Nevastă-sa îl întreabă, de mai multe ori, care este motivul, iar David sfârșește prin a-i mărturisi: a doua zi trebuie să-i înapoieze vecinului Iacob o datorie, o sumă însemnată, iar el nu are nici un sfanț.

Nevasta se ridică imediat din pat, deschide fereastra și, în mijlocul nopții, strigă:

— Iacob! Iacob!

La o fereastră de peste drum se aprinde lumina, fereastra se deschide și în cadrul ei apare Iacob, care întreabă cu o voce somnoroasă:

— Ce-i? Ce vrei?

— Vreau să te anunț, îi strigă femeia, că mâine David n-o să-ți poată da banii!

Apoi închide fereastra, se culcă în pat lângă David și îi spune:

— Ei, acum poți să adormi. E rândul lui Iacob să rămână treaz.

„DOMNUL DA”

Trăia odată un om care era de acord cu toată lumea. Aproba tot ce spuneau ceilalți. Era poreclit „Domnul Da”.

Socotind că atitudinea lui era o slăbiciune, un prieten i-a spus într-o zi:

— Ascultă, ai nevoie de o schimbare! Ar trebui să nu mai spui „da“ oricui și întotdeauna.

— Dar nu spun „da“ întotdeauna, a răspuns el.

— Sigur?

— Sigur. Când nevastă-mea spune „nu”, spun și eu „nu”.

ÎNTR-O PIAȚĂ DIN CAIRO

Într-o piață din Cairo, cu puțină vreme în urmă, erau trei prăvălii alăturate care vindeau cam aceleași mărfuri. Cea din stânga aparținea unui egiptean, cea din mijloc unui evreu, iar

cea din dreapta unui libanez.

Într-o dimineață, egipteanul, care a sosit primul, a hotărât să-și atârne în vitrină, în stânga, un afiș pe care a scris: REDUCERI DE PREȚURI.

Libanezul a sosit puțin mai târziu. A văzut afișul egipteanului și a scris la intrarea în propria lui prăvălie, cu litere ceva mai groase: MARI REDUCERI DE PREȚURI.

Evreul a ajuns ceva mai târziu. A văzut cele două afișe, s-a gândit un moment, apoi a scris pe ușa prăvăliei lui, care era la mijloc: INTRAREA PRINCIPALĂ.

Niște mame evreice și un câine flocos

NOUTĂȚI DESPRE UN FIU

Se întâlnesc două mame evreice. Nu s-au văzut de mult și se îmbrățișează călduros.

— Ei, Sara, ce mai e nou?

— Ah, Rașela, dac-ai ști, am atâtea să-ți spun, săraca de mine! Dar, mai întâi, am să-ți dau două vești, una bună și alta proastă.

— Care e vestea proastă? întreabă, foarte curioasă, Rașela.

— Ți-l amintești pe Samuel, băiatul meu?

— Cum să nu? câți ani are acum?

— Treizeci și doi, și, închipuie-ți: e homosexual!

— Oi, ce năpastă! exclamă Rașela. Oi, oi, ce năpastă!... Te înțeleg așa de bine! Dar spune-mi, Sara: care-i vestea cea bună?

— Drăguțul lui este evreu.

CELE DOUĂ CRAVATE

Dintre anecdotele cu mame evreice, fără de care înțelepciunea și nebunia lumii n-ar mai fi ceea ce sunt, următoarea dezvăluie, poate, unele dintre secretele noastre comune.

O mamă îi oferă fiului ei, de șaptesprezece ani, două cravate, una roșie și alta galbenă. Fiul se repede la cravata roșie, îi face nodul, o probează, se admiră în oglindă. Atunci maică-sa îl întreabă:

— Dar aia galbenă de ce nu-ți place?

MÂNDRIA MAMELOR

O anecdotă evreiască știută de toți (dar nu e un motiv ca să n-o spunem) adună la un loc trei mame evreice care discută despre fiii lor.

— Al meu e un băiat excepțional, spune prima, mă vizitează în fiecare săptămână, îmi face cadouri, nu uită niciodată ziua mea de naștere, ce mai, un înger!

— Al meu, spune a doua mamă evreică, mă vizitează de două ori pe săptămână, anul trecut de ziua mea mi-a făcut cadou un vizon, îmi trimite zilnic flori, bilețele, e un adevărat înger!

— Fleacuri, spune a treia mamă evreică. Fiul meu, de trei ori pe săptămână, se duce la un bărbat pe care-l plătește o grămadă de bani – și asta doar ca să-i vorbească despre mine!

FEMEIA ÎN NEGRU

O evreică tânără, măritată de un an, făcea eforturi disperate ca să câștige atenția soțului. Acesta, crescut lângă fustele maică-sii, se gândea doar la maică-sa, vorbea doar despre ea. Mama era unica lui referință, iar tânăra soție, deși își dădea toată silința să-i gătească, să-l înveselească, să se îmbrace elegant pentru el, se simțea ca o străină.

Soțul ei trăia doar prin maică-sa, și pentru maică-sa.

Tânăra soție și-a deschis atunci sufletul în fața unei prietene, care i-a spus:

— De ce nu încerci să-l seduci? Seducția este arma irezistibilă a unei femei! Ascultă, diseară pune-ți ciorapi negri, un corset negru, un combinezon negru, și așteaptă-l întinsă pe pat când se întoarce de la muncă.

Soția urmează sfatul prietenei, se pregătește, așteaptă întinsă pe pat.

Când soțul vine acasă și deschide ușa camerei, se oprește în prag, înmărmurit, și exclamă:

— Aoleu! Ce-i cu atâta negru? S-a întâmplat ceva cu mama?

ÎNCĂ UN CÂINE FLOCOS

Un ins se duce la cinema și vede, pe fotoliile de lângă el, un câine și pe stăpânul lui.

Câinele urmărește filmul – ecranizarea unui roman – cu mult interes, râde când e de râs, plânge la scenele emoționante, iar la sfârșit aplaudă cu două labe.

Omul se apleacă atunci spre stăpânul câinelui și îi spune:

— Aveți un câine formidabil, domnule! Ați văzut cum a urmărit filmul? Și ce mult i-a plăcut!

— Da, a răspuns stăpânul, și sunt cu atât mai mirat cu cât cartea nu i-a plăcut deloc.

Să ascultăm și vorbele nebunilor (și ale beților)

CHEIA PIERDUTĂ

Una din cele mai cunoscute întâmplări „cu nebuni“ se numără și printre cele mai vechi. Nu se știe exact de unde vine. A fost auzită în India și în Persia. În zilele noastre, după lungi peregrinări, a devenit în Occident un soi de „uvertură” pentru spectacolele comice.

Întâmplarea se petrece noaptea, pe stradă, lângă un lampadar (la circ, lampadarul este înlocuit cu un cerc de lumină proiectat pe podea). Un bărbat stă pe vine, cu fața aproape de pământ, ca și cum ar căuta ceva.

Un altul trece pe lângă el și-l întreabă:

— Ce cauți?

— Îmi caut cheia.

— Ți-ai pierdut cheia?

— Da.

— Aici ți-ai pierdut-o?

— Nu.

— Bine, dar dacă ai pierdut-o în altă parte, de ce-o cauți aici?

— Pentru că aici este lumină.

BOBUL DE GRÂU VINDECAT

O povestire din zilele noastre, dar a cărei structură este foarte veche și care circulă în toate mediile psihiatrice, ne înfățișează un om internat pentru că se crede bob de grâu.

Într-o zi este declarat vindecat și externat.

După câteva clipe, psihiatrul se trezește cu el la ușă, grăbit și destul de speriat.

— Ce s-a întâmplat? întreabă doctorul.

— Ceva groaznic, răspunde omul. Când ieșeam, am dat nas în nas cu o găină.

— Și ce dacă? i-a spus doctorul. Știi prea bine că nu ai de ce să te temi! Doar nu mai ești bob de grâu!

— Da, doctore, eu știu. Dar găina știe?

SCAMATORUL ȘI PAPAGALUL

Saint-Exupéry – care se pricepea destul de bine la scamatorii – povestea cu mare plăcere întâmplarea ce urmează, socotind-o cea mai hazlie din lume.

Pachebotul *Normandie* încearcă să doboare recordul mondial la traversarea Oceanului Atlantic. La bord, un scamator dă un spectacol în care apare și un papagal.

Numai că papagalul lui a murit. Aflând că și căpitanul are unul, se gândește să-l ceară cu împrumut, pentru un singur număr, și acela foarte scurt.

— Eu nu mă amestec, pentru că nu mă pricep la astfel de lucruri, spune căpitanul. Întreabă-l pe papagal.

Scamatorul se duce să stea de vorbă cu papagalul. Pasărea, cam bătrână și cam sucită, întreabă ce anume are de făcut.

— Mai nimic, îl liniștește scamatorul. La un moment dat, ai să dispari, asta-i tot.

— Nici nu mă gândesc, zice papagalul. Nu vreau să dispar.

Scamatorul încearcă să-l lămurească, îi arată cum se vor petrece lucrurile și izbutește, în cele din urmă, să-l convingă. Este doar un joc, îi spune el.

Începe spectacolul. Cazanele vaporului, care încearcă să câștige întrecerea, funcționează la capacitatea maximă. Scamatorul face mișcările obișnuite, arată papagalul, apoi îl ascunde după un văl negru.

În acea clipă, cazanele pachebotului explodează, iar vaporul se scufundă.

Papagalul este găsit mai târziu în larg, mergând în lung și-n lat pe o scândură și bombănind:

— Ce joc idiot! Ce mai tâmpenie!

CUMINȚENIA NEBUNULUI

O întâmplare pusă adesea pe seama lui Nastratin Hogea (ale cărui isprăvi sunt și-așa destul de numeroase) arată cum califul Bagdadului a vestit într-o zi, cu tobe și surle, că-și va da fiica de soție, împreună cu patruzeci de sipete pline cu aur și o grămadă de pământuri roditoare, aceluia care va fi gata să plece tot atunci cu o solie grabnică la fratele său, care ducea o luptă înverșunată împotriva unor răzvrătiți, undeva în ținuturile de la

miazănoapte.

Bineînțeles, călătoria nu era ușoară. Drumul trecea prin ținuturi primejdioase, mlaștini, munți în care se ascundeau o mulțime de tâlhari și chiar prin păduri bântuite de monștri și strigoi.

Cel în stare să treacă peste toate aceste piedici avea să ducă după aceea o viață fericită și fără griji.

Auzind vestea, un bărbat socotit cam nebun s-a repezit spre palat. A alergat cât a putut de iute, îmbrâncind trecătorii și dărâmând tejghelele. A împins paznicii, a urcat în goană scările, a pătruns în palat, a trecut pe lângă alți paznici și a ajuns în cele din urmă în sala tronului.

A despicat mulțimea curtenilor, cu răsuflarea tăiată, cu părul vâlvoi. Când a ajuns în sfârșit în fața califului, a început să strige:

— Califule! Califule!... Nu eu!

GÂNDIREA POZITIVĂ

Un tânăr englez beat turtă l-a căutat într-o zi pe Norman Vincent Peale, autorul unei cărți celebre, *The Power of Positive Thinking.* Tânărul l-a întrebat care era după părerea lui deosebirea între gândirea pozitivă și gândirea negativă.

Observând imediat starea tânărului vizitator, Peale i-a spus:

— Veniți altă dată, când veți fi treaz, și voi fi încântat să vă răspund.

— Vă mulțumesc, a răspuns tânărul, dar când sunt treaz, puțin îmi pasă.

OGLINDA LUI GOHA

Pe când punea stăpânire pe Egipt, temutul han tătar Timur Lenk, care era șchiop, chior și cumplit de urât și mai avea pe deasupra și un picior de fier, l-a chemat la el pe Goha, despre care auzise vorbindu-se. Pe când pălăvrăgeau, a intrat bărbierul hanului, l-a ras în cap și i-a pus în față o oglindă, ca să se vadă.

Când s-a uitat în oglindă, Timur a izbucnit în lacrimi. Goha s-a pornit și el pe plâns, a gemut și a lovit pământul cu pumnii, vreme de două-trei ceasuri. Timur încetase de mult să mai plângă, dar Goha nici gând să se oprească.

Hanul l-a întrebat:

— Ce ai? Eu plâng pentru că m-am uitat în oglinda acestui

blestemat de bărbier și am văzut că sunt urât, ba chiar hidos. Dar tu? De ce verși atâtea lacrimi?

La care Goha a răspuns:

— De ce te miri? Tu nu te-ai uitat în oglindă decât o clipă și ai plâns un ceas. Atunci eu, care sunt nevoit să mă uit la tine toată ziua, cât ar trebui să plâng?

ÎN VREME DE FURTUNĂ

Ca și atâția alți nebuni, ori netoți, Nastratin Hogea se poartă uneori ca și cum ar fi lipsit de minte ori de judecată.

Îl găsim așadar, într-o zi, așezat într-o luntre care încearcă să străbată un liman de mare. În fața lui, doi bărbați vâslesc din greu. Nastratin nu face nimic.

Deodată izbucnește o furtună puternică. Valuri uriașe clatină luntrea. Cei doi vâslași își dau toată osteneala încercând să țină piept furtunii, care amenință să înghită luntrea ca pe o coajă de nucă.

Cei doi se întorc să vadă ce face Nastratin care, în chip cât se poate de ciudat, ia apă din mare și o toarnă în luntre. Vâslașii, uluiți, încep să strige:

— Ce faci? Ești nebun? Trebuie să scoți apa din luntre, nu s-o torni!

— Mama mea, răspunde Nastratin, m-a învățat să mă pun întotdeauna de partea celui mai tare!

SITA LUI MAHMUD

Eroul celei mai cunoscute povești de dragoste din întreaga tradiție islamică, Mahmud, o pierde pe Leila, femeia iubită, și își pierde și mințile.

Într-o zi ia o sită și începe să cearnă țărână, cu un soi de frenezie. Țărâna trece prin sită. Mahmud aruncă pumni de țărână în sită și o ia de la capăt.

Trece un om care se uită la el și se miră.

— Ce cauți? îl întreabă el pe Mahmud.

— O caut pe iubita mea.

— Și crezi c-ai s-o găsești acolo?

— O caut peste tot, dacă vreau s-o găsesc undeva.

CAFTANUL LUI NASTRATIN

Nastratin Hogea, cu burta goală ca de obicei, rătăcea odată

pe ulițele unei cetăți, când deodată a auzit, într-o casă mare și arătoasă, zgomotele plăcute ale unei petreceri. A bătut la ușă și a cerut să fie primit și el la petrecere, însă era atât de prost îmbrăcat încât paznicii nu l-au lăsat să între.

S-a dus atunci la un prieten să ia cu împrumut un caftan cusut cu fir de aur. Astfel înveșmântat, a bătut din nou la ușa casei și a fost primit, de data aceasta, cu toată cinstea.

Nastratin s-a așezat în preajma bucatelor abia aduse, mulțumind frumos. Cu mare grijă, a ridicat o mână și și-a muiat mâneca în sos.

Ca și cum ar fi vorbit cu mâneca, spunea:

— Ia și mănâncă.

Stăpânul casei s-a minunat, apoi s-a supărat și a strigat:

— Ce faci acolo? Ești cumva nebun?

— Nicidecum, a răspuns Nastratin. Nu pe mine m-ați poftit, ci caftanul. E firesc, prin urmare, să mănânce el.

PIATRA CU BARBĂ

Povestea aceasta vine din Senegal.

O hienă care plecase la vânătoare a dat de o piatră cu barbă și a strigat:

— E prima dată că văd o piatră cu barbă!

După care s-a prăbușit la pământ, fără suflare.

După o clipă, piatra a înviat-o și i-a spus:

— Așa se întâmplă întotdeauna cu pietrele cu barbă. Cine rostește „E prima dată că văd o piatră cu barbă“ moare pe loc. Asta este rânduiala.

Hiena și-a cerut iertare pentru neștiință, s-a întors acasă și s-a gândit să-l dovedească pe vechiul său dușman, iepurele.

I-a spus, așadar, mințind fără să clipească:

— Am văzut ceva nemaipomenit. O piatră cu barbă. Treaba este că piatra asta ucide pe oricine care nu spune pe dată: „E prima dată că văd o piatră cu barbă.” Dacă nu spui vorbele astea, mori pe loc. Ai priceput?

— Am priceput, a zis iepurele. Hai să vedem despre ce este vorba.

Au ajuns la piatra cu barbă, iar hiena i-a zis iepurelui:

— Hai, rostește vorbele acelea, că dacă nu e vai de tine!

— Le-am uitat, a spus iepurele. Ce trebuie să spun?

— Haide, adu-ți aminte: „E prima dată…”

— E prima dată, a repetat iepurele.
— „Că văd.”
— Că văd.
— „O piatră…”
— O piatră.
— „O piatră cu…”
— O piatră cu.
— Hai, mai departe!
— Hai, mai departe!
— Nu, spune până la capăt!
— Nu, spune până la capăt! a repetat iepurele.
— Câtă prostie! a urlat hiena.
— Câtă prostie! a strigat și iepurele.
— Idiotule! Tâmpitule! Nu poți ține minte câteva vorbe: „E prima oară că văd…”
— „E prima oară că văd…”
— O piatră cu barbă! a urlat hiena, în culmea turbării. Apoi s-a prăbușit fără simțire.

Piatra cu barbă i-a spus iepurelui:
— Am iertat-o prima oară, dar a doua oară nu mai pot.
— Ai dreptate, a zis iepurele.

După care s-a întors liniștit acasă.

SCHIMBAREA APELOR

Iată ce istorisește o veche legendă arabă.

Demult, demult de tot, Khidr, care era dascălul lui Moise, a trimis omenirii un semn cumplit. Într-o zi anume, toată apa de pe pământ avea să sece, dacă nu era gospodărită cu grijă. Avea să fie apoi înlocuită de o apă nouă, care avea darul de a-i face pe oameni nebuni.

Un singur om a ascultat sfatul. A adunat multă apă și a pus-o undeva la păstrare. Când a sosit ziua vestită de Khidr, apele curgătoare s-au oprit, fântânile au secat și pământul s-a uscat. Omul cel prevăzător s-a descurcat, folosind apa pe care o pusese la păstrare.

Ceva mai târziu, apa cea nouă a căzut din cer, umplând râurile și fântânile. Omul și-a părăsit adăpostul și s-a întors printre semenii săi. A găsit că vorbeau și se mișcau cu totul altfel decât înainte și că erau ciudați. Uitaseră întâmplarea și chiar primejdia. Omul a încercat să-i lămurească, dar a fost luat

drept nebun. Unii s-au purtat dușmănos, alții i-au arătat milă. Nu-l înțelegeau.

N-a vrut să bea din apa cea nouă și s-a întors acasă, unde a folosit apa pusă la păstrare. Curând, a început să fie apăsat de singurătate și de faptul că nu era ca toți ceilalți. S-a întors printre ei și a băut și el din apa cea nouă. A uitat pe dată până și locul unde o păstra pe cea veche, iar ceilalți se uitau la el ca la un nebun care, printr-o minune, își venise în fire.

UITUCUL

Două povești coreene ne vorbesc despre un uituc. Într-o zi, după o călătorie lungă și grea, un uituc a văzut un pârâu. Și-a scos hainele ca să se arunce în apa limpede și le-a agățat de creanga unui copac.

Când a ieșit din apă, gol pușcă, s-a uitat la haine și s-a gândit:

— Ia te uită! Cineva și-a uitat hainele și pălăria! Am să le iau eu!

S-a îmbrăcat, și-a pus pălăria pe cap, s-a încălțat și și-a văzut de drum, mulțumit.

*

* *

Același uituc și-a urmat drumul în tovărășia unui bonz pe care îl întreba fără încetare cum îl cheamă și unde merge. Bonzul, scos din sărite, s-a gândit să-și bată joc de slăbiciunea uitucului.

Au petrecut noaptea în aceeași încăpere a unui han. Dimineața, văzând că tovarășul său de drum doarme dus, bonzul l-a ras în cap și l-a îmbrăcat cu una din sutanele lui. Apoi a ieșit cu hainele uitucului.

Când s-a trezit și s-a uitat în oglindă, acesta a scos un strigăt:

— Uite-l pe bonzul care era cu mine aseară. Dar eu unde-oi fi? M-am rătăcit cumva? Trebuie neapărat să mă găsesc.

Și a plecat să se caute.

DE LA OSPICIU LA PUȘCĂRIE

În Iran, în primii ani ai revoluției islamice, s-au luat măsuri foarte aspre – care după aceea au fost întrucâtva îmblânzite. Ca să evite aceste măsuri – majoritatea interdicții arbitrare mai mulți iranieni au izbutit să se interneze, pentru câteva luni, în case de nebuni, unde cel puțin puteau să urle, în voie: „Jos islamul! Moarte Profetului!” și alte blasfemii.

Când voiau să iasă, era suficient să nu mai urle și să-și recunoască păcatele, cerând iertare.

Printre activitățile interzise se număra, în perioada aceea, muzica, până și cea tradițională.

Rămași dintr-odată fără mijloace de trai, muzicienii profesioniști (Teheranul avea, pe vremea șahului, o mare orchestră clasică) trebuiau să exerseze în ascuns, pe riscul lor, ca să nu-și iasă din mână. Au fost chiar orchestre care au cântat, în plină noapte, undeva în pustiu.

Un mare pianist, închis pentru delict de opinie, continua să exerseze în fiecare zi, în celulă, mutește, pe un colț de masă, ca să-și păstreze flexibilitatea degetelor.

Într-o zi a fost chemat la directorul închisorii, care l-a întrebat:

— Ce faci cu mâinile, în fiecare zi, în celulă, pe masă?

Pianistul i-a răspuns că nu făcea nimic special, că se plictisea și, ca să-și omoare timpul, bătea ușor cu degetele pe masă.

Directorul l-a întrerupt:

— Nu-mi spune mie povești! Erai un pianist cunoscut, și continui să exersezi, încălcând interdicția! Hai, spune-mi adevărul!

Pianistul a încercat să nege, dar până la urmă a trebuit să recunoască: ei da, câteodată, fără voia lui, degetele își aminteau un concert sau altul, îi regăseau linia melodică pe tăblia mesei...

— Da, bine, i-a spus directorul care, în ziua respectivă, se întâmpla să fie mai îngăduitor, te înțeleg. Poți să pleci în celulă.

În timp ce pianistul ieșea din birou, între doi gardieni, l-a strigat din nou și i-a zis:

— Dar, atenție! N-ai voie să cânți decât bucăți autorizate!

EVREUL LA OSPICIU

Printre anecdotele evreiești pe care Freud le spunea cu plăcere e una cu un bolnav mintal care era evreu și care, fiind internat într-un ospiciu, cerea cu insistență mâncare cușer, refuzând orice alt aliment.

Atâta a țipat, a protestat, a scris petiții, încât, printr-o favoare specială, i s-a adus mâncarea cerută.

Or, în sâmbăta următoare, psihiatrul care-l avea în grijă l-a văzut în parcul ospiciului, stând liniștit la soare, pe o bancă, și

fumând un trabuc.

— Ce faci, fumezi? l-a întrebat psihiatrul, uimit.

— Cum vedeți.

— Ai făcut atâta scandal, ai deranjat atâta lume ca să primești mâncare cușer, iar acum fumezi în sfânta zi de sabat? Ce părere ai despre asta?

— Păi altfel, a zis evreul, ce gheșeft mai e să fii nebun?

CÂINII LUI CERVANTES

În prologul la partea a doua a lui *Don Quijote,* Cervantes povestește două întâmplări cu nebuni, memorabile în sine, prin care îi răspunde (aproape amabil) imitatorului anonim care publicase o continuare la primele aventuri ale eroului său.

Iată cele două povestiri[14]:

„La Sevilla, trăia odinioară un nebun lovit de cea mai hazlie sminteală și de cea mai năzdrăvană încăpățânare care s-au văzut vreodată la vreun scrântit. Și-a făcut anume o țeavă din trestie ascuțită la capăt, și de câte ori, pe uliță sau în oricare altă parte, îi cădea în mână vreun câine, îi prindea un picior sub piciorul lui, pe celălalt i-l ridica în sus cu mâna, îi potrivea țeava într-o anumită parte a trupului, cum se pricepea mai bine, apoi îi sufla acolo până mi ți-l rotunjea ca pe-o minge de puf și, ținându-l astfel, îl lovea cu palma pe burtă și-i da drumul, spunându-le celor din jur, care totdeauna erau ciorchine: «Ce credeți domniile voastre, că-i o nimica toată să umfli un câine?» “

Cealaltă povestire cu câini e tot de origine andaluză:

„La Cordoba trăia un alt nebun, care avea obiceiul să ducă pe cap o bucată de marmură sau vreo altă piatră grea, și numai ce dădea de vreun câine care nu se păzea, că se și apropia de bietul dobitoc și, harșt, prăvălea piatra peste el. Câinele sărea ca ars, și tot scheunând și chelălăind, nu se mai oprea nici peste trei ulițe. S-a nimerit însă ca printre câinii asupra cărora se ușura el de povara lui să fie și câinele unui căciular, la care stăpânu-său ținea foarte. Își aplecă, dară, piatra, îi dete drumul pe capul bietului dobitoc, câinele lovit începu să urle, iar stăpânu-său îl văzu și-l auzi; puse atunci mâna pe cotul cu care

---

[14] Traducere de Edgar Papu și Ion Frunzetti, Editura pentru literatură, București, 1969. *(n .trad.)*

lua măsurile, sări la nebun, nu-i lăsă nici un oscior neatins și, la fiecare lovitură, îi spunea: «Hoț de câine ce ești, să faci tu una ca asta prepelicarului meu? N-ai văzut, blestematule, că e prepelicar câinele meu?» Și, tot zbierându-i în urechi cuvântul «prepelicar», îi dete nebunului drumul, după ce-l făcu chisăliță. Nebunul, mai dat pe brazdă după întâmplarea asta, se furișă pân-acasă și nu mai scoase ochii-n lume mai bine de-o lună, după care răstimp se întoarse iarăși cu drăcovenia lui, ducând cu el o-ncărcătură și mai mare. Se duse de-a dreptul unde era câinele cu pricina și, uitându-se la el cu luare-aminte, nu mai îndrăzni să prăvălească piatra asupră-i și spuse: «Asta-i prepelicar, ia seama!» Ce mai vorbă lungă? Toți câinii ce-i ieșeau în cale, chiar de-ar fi fost ei cotei sau zăvozi, pentru el tot prepelicari erau, așa că nu-și mai slobozi niciodată piatra asupră-le.”

NUMĂRAREA MĂGARILOR

Prostia măgarului – pe care omul o invocă de mult, dar fără nici o dovadă – a dat naștere multor povestiri mai mult sau mai puțin amuzante, care circulă ici și colo în Europa și în Asia: povestiri numite „populare”.

Una dintre acestea, povestită cam peste tot în diferite versiuni – o dăm aici pe cea kabilă, culeasă la începutul secolului XX de Leo Frobenius –, pare să fie o revanșă a măgarilor.

Într-adevăr, ea ne prezintă un țăran destul de avut care se duce la târg să vândă șapte dintre măgarii săi. Țăranul încalecă pe cel mai zdravăn dintre ei, îi leagă pe ceilalți cu o funie, ajunge la târg și, fără să descalece, își numără măgarii. Uitând de cel de sub el, țăranul nu găsește, bineînțeles, decât șase.

Mai numără o dată. Același rezultat.

Negru de supărare, convins că un măgar i-a fost furat ori s-a pierdut pe drum, se întoarce în mare grabă acasă, o cheamă pe nevastă-sa și îi spune:

— Nu știu ce s-a întâmplat! Am plecat dimineață cu șapte măgari și când am ajuns la târg nu mai aveam decât șase! Ajută-mă, te rog! Numără-i și spune-mi câți sunt!

Femeia a numărat măgarii pe îndelete, fără să-l uite pe cel încălecat de bărbat, apoi a arătat cu degetul spre soțul ei și i-a spus:

— Foarte ciudat. Mie îmi ies opt.

Timpul este stăpânul nostru: putem să ne jucăm cu el?

NOROCUL SULTANULUI MAHMUD

Se povestește, în cele *O mie și una de nopți,* că sultanul Mahmud, unul dintre cei mai înțelepți care au domnit vreodată în Egipt, cădea adesea pradă unei triste fără pricină. Lumea și viața îi păreau întunecate și se plângea de soarta sa, pizmuind până și pe cel mai sărman dintre țărani.

Într-una din zile, pe când ședea așa trist și abătut, nevrând să mănânce și nici să vadă de cârmuirea țării, dorind numai să vină moartea dintr-odată, cineva i-a adus vestea sosirii unui personaj deosebit, despre care se spunea că este vrăjitor și vraci, și care nu avea pereche pe pământ. A poruncit fără nici un chef să fie lăsat să între și a văzut o ființă slabă și descărnată, care venea de departe, din Maghreb, și care nu avea drept veșmânt decât o barbă nemaipomenită și o cingătoare în jurul mijlocului. Trupul lui aducea cu cele pe care plugarii din Egipt le scoteau uneori din mormintele de granit – un trup uscat, dar cu ochii vii și strălucitori.

A pășit spre sultan, l-a apucat de mână și l-a dus spre una din cele patru ferestre ale sălii tronului. Cele patru ferestre erau îndreptate spre cele patru zări.

Bătrânul a deschis prima fereastră și a rostit către sultan:

— Privește!

Sultanul s-a aplecat și a văzut o armată numeroasă de călăreți, cu săbiile scoase din teacă, gonind spre cetate. Unii se dăduseră jos de pe cal și începeau să se cațere pe ziduri, scoțând strigăte de luptă și de moarte.

Sultanul s-a făcut alb de spaimă. Atunci bătrânul a închis fereastra, apoi a deschis-o din nou. Călărețiii se făcuseră nevăzuți. Totul era ca mai înainte.

Bătrânul l-a dus pe sultan la cea de-a doua fereastră, a deschis-o și i-a spus:

— Privește!

Sultanul s-a uitat pe fereastră și a văzut cetatea cuprinsă de flăcări, amenințată de nori negri care închideau ochiul soarelui. Un vânt sălbatic împingea focul spre palat. Sultanul a strigat, iar ochii i s-au umplut de lacrimi. Atunci bătrânul a închis fereastra,

apoi a deschis-o din nou, iar sultanul a văzut cetatea dinaintea ochilor săi, pașnică și frumoasă ca înainte.

Când bătrânul l-a dus la cea de-a treia fereastră, sultanul a văzut ape ieșite din matcă, revărsându-se peste cetate și smulgând piatra de pe piatră. La cea de-a patra fereastră, în loc de pajiștile înverzite pe care le știa, sultanul a văzut un deșert încins. Apoi apele și deșertul n-au mai fost, iar lucrurile s-au rânduit ca mai înainte.

Pe urmă, bătrânul l-a luat de mână pe sultan, l-a dus lângă o fântână și i-a poruncit să se aplece și să se uite în fundul apei. Cu o mișcare iute, omul venit din Maghreb a cufundat capul sultanului în apă. Pe dată, sultanul s-a trezit la poalele unui munte, lângă niște țărani care râdeau și-l arătau cu degetul. Le-a spus că este sultanul Mahmud, a stăruit, a strigat bătând din picior, dar felahii râdeau întruna, în hohote. Mai-marele lor s-a apropiat de el, i-a sfâșiat veșmintele și i-a smuls podoabele scumpe, dându-i în schimb veșminte simple de țăran și o tichie. Apoi i-a grăit astfel:

— Dacă nu vrei să mori de foame, muncește!

— Dar nu știu să muncesc! a răspuns Mahmud.

— Atunci ai să ne slujești drept vită de povară!

I-au pus toate uneltele lor în spinare și Mahmud, zdrobit, i-a urmat într-un sat unde o droaie de copii și-au bătut joc de el. A dormit într-un grajd părăsit, unde i s-a azvârlit o coajă de pâine uscată și o ceapă veche.

A doua zi, când s-a trezit, se prefăcuse în măgar, un măgar adevărat, cu copite, coadă și urechi mari. A fost legat cu o funie de gât, iar sultanul Mahmud, prefăcut în măgar, a tras plugul toată ziua. Apoi a tras roata morii, cu ochii legați, sub lovituri de bici. Așa au trecut cinci ani de ocări, nevoi și batjocură.

Apoi, dintr-odată, și-a redobândit chipul de om, mergând pe ulițele unei cetăți necunoscute. Un negustor bătrân l-a oprit și i-a dat o slujbă ciudată.

— Du-te și așază-te la ușa băii. Pe fiecare femeie care iese o vei întreba dacă e măritată. Dacă nu e măritată, o vei lua de soție fără întârziere. Am să te răsplătesc. Dar dacă nu vrei să te însori cu femeia care nu este măritată, nu vei căpăta nimic și vei fi alungat din cetate.

S-a întâmplat ca femeia care a spus că nu este măritată să fie bătrână și grozav de urâtă. Sultanul Mahmud a încercat să

scape, a strigat chiar că este măgar, a vrut să-și arate urechile, coada și nu numai atât, spunând că este măgar și că nici o femeie nu poate lua un măgar de bărbat.

A încercat din răsputeri să scape de femeie, care-l cuprindea cu dragoste, iar tot zbătându-se, a scos capul din fântână.

S-a trezit în sala tronului, alături de vizir și de bătrânul vrăjitor. O femeie preafrumoasă îi adusese o tavă cu șerbeturi. Toată pățania lui nefericită, atât de îndelungată și de aspră, ținuse doar cât avusese capul cufundat în apă. Era tot sultan. Cu adevărat.

Se uita în jur frecându-se la ochi.

Atunci bătrânul i-a spus:

— Am venit doar să-ți arăt cât ești de norocos.

Apoi a ieșit fără o vorbă.

Sultanul Mahmud s-a așezat pe tron, a tras aer în piept și s-a apucat cu hotărâre de treburile cetății.

ÎNTOARCEREA BĂTRÂNULUI

Un bătrân se întorcea dintr-o călătorie cu trenul, iar de la gară până în satul lui trebuia să meargă pe jos, trecând printr-o pădure.

Bătrânul se credea singur, când a văzut un alt bărbat, cam de aceeași vârstă, care mergea tăcut alături de el.

Cu toate că nu se cunoșteau, cei doi s-au salutat și au schimbat câteva cuvinte, cum fac doi oameni care au același drum.

După o oră de mers, bătrânul, care obosise, a văzut că celălalt, însoțitorul său, părea mai tânăr decât la început, că mergea mai repede și i-o lua înainte, uneori cu zece-cincisprezece metri, după care îl aștepta să-l ajungă din urmă.

Bătrânul nu s-a neliniștit. „M-am înșelat, și-a zis el, nu m-am uitat la el cu atenție.” Au mers amândoi mai departe, schimbând din când în când câte o vorbă. Totuși, după un timp, bătrânul a văzut că tovarășul său nu avea, de fapt, mai mult de patruzeci-patruzeci și cinci de ani și că mergea mult mai ușor decât el.

Cum se putuse înșela atât de mult? Nu-și dădea seama.

A mai trecut o jumătate de oră, după care bătrânul a înțeles că, în ziua aceea, trăia o întâmplare stranie. Într-adevăr, celălalt se oprise ceva mai departe și acum întorcea capul. Iar bătrânul

a văzut clar că nu avea mai mult de douăzeci-douăzeci și cinci de ani.

Nu era o iluzie. Nici vorbă de iluzie.

— Cine ești? a întrebat bătrânul. Ce se întâmplă cu noi doi?

Celălalt i-a răspuns cu un zâmbet și a continuat să meargă. Pădurea, în locul acela, era mai deasă, iar tânărul dispărea uneori printre arbori, apărând puțin mai încolo. Să fie oare mai mulți? s-a întrebat bătrânul. Poate că trec unul în locul altuia ca să mă zăpăcească. Dar pentru ce ar face-o? Ce le-am făcut?

A încercat să-i pună alte întrebări, dar celălalt nu-i răspundea. Înainta din ce în ce mai repede și nu părea să aibă mai mult de cincisprezece-șaisprezece ani. Un băiețandru.

— Mergi, te rog, mai încet! i-a strigat bătrânul. Vezi bine că sunt istovit! Așteaptă-mă.

Celălalt aștepta cu răbdare, mergea o vreme în pas cu el, apoi îl lăsa iarăși în urmă, se oprea, așezându-se chiar, uneori, ca să-l aștepte, pe câte un trunchi de copac culcat la pământ.

— Ce vrei de la mine? îl întreba bătrânul gâfâind. Ce joc e ăsta? Ți-ai adus prietenii ca să mă zăpăcești și să mă scoți din minți?

Însoțitorul îi răspundea cu un surâs. Devenind un copil de zece, apoi de cinci-șase ani, mergea, firește, mai încet. Bătrânul izbutea acum să țină pasul cu el, chiar și picioarele îl dureau mai puțin. Și putea din nou să respire.

Când copilul s-a făcut de trei-patru ani, mersul i s-a făcut și mai încet. Acum ocolea cu greu obstacolele din pădure, iar bătrânul îl conducea și-l ajuta din când în când, luându-l chiar în brațe ca să-l treacă peste un șanț sau o groapă. I se părea firesc. El însuși regăsise, fără să știe cum, o parte din puterile de altădată.

Apoi, deodată, copilul a dispărut. Bătrânul l-a strigat, l-a căutat peste tot, s-a întors înapoi după el. În zadar. Copilul – pe care nu știa nici măcar cum îl cheamă – se volatilizase.

Întristat și pierdut, bătrânul și-a reluat mersul încet și singuratic prin pădure. Peste câteva clipe, a auzit alt zgomot de pași, nu departe de locul acela. A întors capul și a văzut o femeie gravidă care mergea tăcută alături de el. Cu o mână își susținea pântecul îngroșat, cu cealaltă se sprijinea într-un băț.

— Cine ești? a întrebat-o bătrânul. Cum te cheamă? De unde vii?

Deși îi punea noi și noi întrebări, femeia nu-i răspundea. Uneori îl privea, îi surâdea cu duioșie, apoi continua să meargă, în tăcere.

Pe măsură ce înainta, pântecul femeii părea să se micșoreze, mersul i se făcea ușor și mai rapid. Oare ce se petrece cu mine? se întreba bărbatul.

După un timp pe care nu-l putea estima – poate un ceas mijlocul femeii se subțiase de tot, iar bărbatul, căruia puterile îi reveneau în mod miraculos și care pășea acum fără efort în spatele ei, o găsea nespus de atrăgătoare. Era un sentiment pe care nu-l mai încercase de ani de zile și pe care îl credea pierdut pentru totdeauna.

— Oprește-te! i-a spus el femeii. Aș vrea să stăm de vorbă puțin.

— Aproape am ajuns, i-a răspuns ea, întorcându-se brusc.

Vorbise pentru prima oară.

Bărbatul a urmat-o mai departe, printre arbori și liane, fără s-o vadă decât pe ea, îmbrăcată în rochia ei ocru cu auriu.

Puțin mai departe, pădurea se termina. Un fluviu liniștit curgea în vale. Se vedeau maimuțe care săreau pe crengile arborilor, se auzea ciripit de păsări.

Fata s-a oprit pe malul apei, a lăsat bățul jos, apoi și-a scos rochia, care a lunecat în iarbă.

S-a întors spre el arătându-i trupul de bronz patinat, punctat de un smoc negricios. Bărbatul și-a spus că nu mai văzuse de mult ceva atât de frumos. Simțea un sânge tânăr curgându-i prin vine, iar trupul lui se scuturase de povara anilor. Toată oboseala se risipise fără ca el să știe cum și de ce.

A vrut să-i pună o întrebare fetei goale care stătea pe malul fluviului, luminată de o rază de soare, dar fata i-a luat-o înainte și i-a spus:

— Aici trebuia să ne întâlnim, nu-i așa?

În clipa aceea, a recunoscut-o și a pornit spre ea, cu brațele deschise.

CĂLĂTORIA LUI SALVATORE

Într-una din cărțile sale[15], Umberto Eco a povestit următoarea

[15] *Il Secondo Diario Minimo,* Bompiani, 1992, apărut în traducere românească sub titlul *Minunea Sfântului Baudolino,* Humanitas,

istorie, care, spune el, s-ar fi petrecut în orășelul lui natal, din nordul Italiei.

La douăzeci de ani, Salvatore părăsește acest orășel în care nu se întâmplă niciodată nimic și pleacă în Australia, unde trăiește patruzeci de ani. La șaizeci de ani, după o viață de om, se întoarce, cu trenul, la locul său de baștină. În timp ce se apropie de gară, Salvatore se întreabă, nu fără emoții, dacă-și va regăsi prietenii de altădată, dacă va fi recunoscut, dacă va fi rugat să-și povestească aventurile. Dar fata aceea care...? Dar băcanul din colțul străzii?... Și așa mai departe.

Trenul se oprește în gara cea mică, Salvatore coboară și, la oarece distanță, vede un omuleț gârbovit, un lucrător de la calea ferată. În ciuda siluetei gârbovite și a obrazului brăzdat de riduri, Salvatore îl recunoaște: e fostul lui coleg de clasă – Giovanni! Salvatore îi face semn cu mâna, se apropie tulburat, își arată chipul cu o mână tremurândă, vrând parcă să-i spună: „Uite, eu sunt!” Giovanni își ridică ochii, îl privește o clipă, deloc surprins, apoi îl salută înclinând ușor capul și îi spune:

— Bună, Salvatore! Ce faci, pleci din oraș?

TIMPUL REGĂSIT

Către 1970, un ins care trăia într-o țară din Orientul Mijlociu a anunțat că descoperise secretul nemuririi și că nu va muri niciodată. O spunea cu o convingere tulburătoare, asigurând că acest secret nu avea nimic magic și că era urmarea unei sănătăți perfecte, a unei vieți sănătoase și a câtorva practici medicale.

În scurt timp, s-a făcut cunoscut sub porecla „nemuritorul”, iar faima lui a trecut frontierele. De-a lungul anilor ’90, a apărut la televiziune, a fost invitat la diferite congrese, a ținut conferințe pe aceeași temă: „Cum să devii nemuritor”.

Cum sănătatea lui rămânea excelentă, omul a început să aibă discipoli, care îl imitau, îi culegeau cuvintele și le răspândeau mai departe. Acești discipoli au scris și chiar au publicat o broșurică, *Drumul spre nemurire*, vândută în peste zece mii de exemplare.

Credea într-adevăr în ceea ce afirma? Cei care l-au cunoscut îndeaproape asigură că da. Convingerea lui era absolută. În

---

2000, 2011.

1998, a deschis un site pe Internet, cunoscând un succes remarcabil. Fondase o asociație numită „Amicii nemuririi”. Câțiva dintre „discipolii” lui au murit, dar asta nu i-a împiedicat pe ceilalți să creadă mai departe în el. A început chiar să se răspândească ideea că era *singurul nemuritor.* Își făcea planuri de viață pe termen foarte lung și aștepta să ajungă la două-trei sute de ani, le spunea el ziariștilor, ca să-și întemeieze o familie.

Omul nostru a murit în iunie 2007, în somn. Dimineața a fost găsit fără viață. Doi apropiați ai „nemuritorului” au stat la căpătâiul lui și l-au privit îndelung. Avea o expresie calmă, senină, aproape voioasă.

Unul dintre bărbați – care, de fapt, se îndoise întotdeauna de imortalitatea răposatului – i-a spus celuilalt:

— Ei bine, precum vezi, se înșela. E mort de-a binelea.

— Nu, nu se înșela, a spus celălalt.

— Cum adică?

— Ca să admită că s-a înșelat, ar trebui să i-o dovedim. Dar cum am putea să-i facem cunoscut că s-a înșelat? Ai vreo idee?

— Nu.

— S-a culcat ieri, convins de imortalitatea lui, și a murit în somn. Nu a fost conștient de nimic, nici în timp ce murea, nici după, evident. Așa că…

Cei doi bărbați au mai discutat în felul ăsta o vreme, după care au trebuit să admită că insul era nemuritor.

Inteligența este o armă prețioasă pentru că se oprește în fața misterului

O STRATAGEMĂ FAIMOASĂ

În condiții care ne rămân neclare, sau, mai curând, variază în funcție de țara în care circulă această poveste, un tânăr pe nume Hasan a ajuns în situația de a cere mâna singurei fiice a unui sultan.

Ca s-o obțină, Hasan a acceptat o înțelegere, prin care destinul trebuia să-și spună cuvântul. Tânărul trebuia să aleagă între două foi de hârtie împăturite: pe una era scris cuvântul „viață” – caz în care se oficia căsătoria –, pe cealaltă cuvântul „moarte” –, iar atunci pretendentul era descăpățânat pe dată.

În ciuda acestui angajament, pe care Hasan l-a semnat fără să șovăie, sultanul nu era deloc liniștit. „Există o șansă din două

să rămân fără fată și fără jumătate din avere, care ar putea să ajungă la un sărăntoc necunoscut. O șansă din două. Riscul e mare", își spunea sultanul. De asemeni, în alte momente, se gândea: „Iar pe de altă parte, ce-mi folosește moartea acestui tânăr?"

Vorbindu-i marelui vizir, un ins lipsit de orice scrupule, despre temerea sa, a primit sfatul – vizirului i se părea ceva firesc și chiar destul de banal – să scrie cuvântul „moarte" pe amândouă hârtiile. În felul ăsta, nu mai risca nimic.

Sultanul s-a lăsat convins cu ușurință.

Hasan, din fericire, era un tânăr foarte isteț. Analizase propunerea sultanului și, într-un fel, prevăzuse capcana ce i se întindea.

În ziua alegerii, Hasan a intrat surâzând în sala unde îl așteptau sultanul, vizirul, toți ceilalți curteni și un călău înarmat cu un paloș lat, pus la vedere pe un butuc.

Hasan a înaintat. Un servitor i-a așezat în față cele două hârtii împăturite. Hasan a luat una și, fără să șovăie vreo clipă, a răsucit-o între degete, a vârât-o în gură și a înghițit-o.

— Ce-ai făcut? a strigat sultanul. De ce ai înghițit hârtia?

— Am ales, a răspuns Hasan, și am înghițit-o. Ca să afli ce am ales, citește hârtia rămasă.

Pe a doua hârtie, firește, era înscris cuvântul „moarte". S-a dedus că Hasan a ales și a înghițit hârtia cu „viață". Sultanului nu-i rămânea decât să i-o acorde, împreună cu mâna fiicei sale.

Stratagema lui Hasan e una dintre multele găsite de oameni pentru a păcăli destinul și a așeza, cu orice preț, inteligența mai presus de întâmplare.

OMUL CARE VORBEA PUȚIN

Un înțelept indian – încă unul – avea reputația că prefera tăcerea oricărui gen de învățătură. Locuitorii unui orășel l-au invitat, hotărâți să-i dezlege limba. Iar înțeleptul a acceptat să-i întâlnească.

În prima zi, pus în fața a peste o sută de ascultători, înțeleptul i-a întrebat:

— Știți despre ce o să vorbesc?

— Nu, au răspuns ei.

— În cazul ăsta, n-o să vă spun nimic. Sunteți prea tolomaci. Nu văd despre ce aș putea vorbi cu voi.

Și a plecat.

Ascultătorii, dezamăgiți, au revenit a doua zi. Înțeleptul i-a întrebat din nou:

— Știți despre ce o să vorbesc?

— Da, au răspuns ei.

— Atunci nu am nimic să vă învăț. La revedere.

Și iar a plecat.

Fără să se recunoască învinși, ascultătorii au vorbit între ei și a treia zi s-au întors, hotărâți să-l prindă în capcană pe adeptul tăcerii.

Acesta i-a întrebat:

— Știți despre ce o să vorbesc?

— Unii știu, alții nu, au răspuns ei.

— În cazul ăsta, cei care știu să le spună și celor care nu știu.

Și înțeleptul a plecat, pentru totdeauna.

SECRETUL SECRETULUI

Dintotdeauna, oamenii au crezut că există, undeva, un secret al lumii cunoscut de câțiva inițiați, la care se ajunge prin încercări, prin ritualuri secrete, prin descifrarea anumitor „mistere”, cu ajutorul unui maestru. Această mistificare străveche se numește în general „ezoterism”.

Un calif care, ca toată lumea, auzise vorbindu-se despre aceste secrete, l-a însărcinat pe Nastratin să le descopere pentru el.

— Vrei să descopăr secretele ezoterismului?

— Da, a spus califul, să le descoperi și să mi le dezvălui.

— Doar ție?

— Doar mie, bineînțeles.

— Totuși, presupunând că descopăr acele secrete, n-o să-mi tai capul după ce ți le dezvălui?

— De ce să-ți tai capul?

— Ca să fii sigur că le știi numai tu.

Califul i-a dat toate asigurările dorite, iar Nastratin a plecat acasă, făgăduind să cerceteze cât mai grabnic marile taine ale ezoterismului. La drept vorbind, nu și-a schimbat deloc felul de a trăi. Încăleca pe măgar și mergea să culeagă curmale sau smochine, își vedea de prăvălia lui, tăifasuia la un ceai cu vecinii, se certa cu nevasta, își dojenea copiii, își ocăra măgarul. Într-un cuvânt, rutină.

Când sorocul fixat pentru cercetări s-a împlinit, califul l-a chemat la o întâlnire între patru ochi și l-a întrebat:

— Ei? Ai aflat ce este ezoterismul?

— Am aflat, a răspuns Nastratin.

— Și ce mai aștepți? Spune-mi! Ce este?

Nastratin s-a apropiat de calif aruncând în jur priviri temătoare, vrând parcă să fie sigur că nu-i aude nimeni, apoi s-a aplecat la urechea acelui suveran de temut și i-a spus:

— Am aflat ce este ezoterismul. Este un morcov.

— Un morcov?

— Da. Un morcov.

— Cum adică, un morcov? De ce un morcov?

— Pentru că, s-ar părea, o mulțime de măgari se dau în vânt după el.

Dacă totul este una înseamnă că viața de apoi este în noi?

CHIPUL LUI DUMNEZEU

Locuitorii unui sat din Turcia, Karatepo, vestiți pentru prostia lor, nu văzuseră în viața lor o cămilă. Unul dintre ei, care semănase pepeni, a zărit într-o zi un animal neasemuit, mare, auriu, care a pătruns în grădina lui și i-a mâncat pepenii, ridicându-i în sus, între cer și pământ.

— Ce animal este acesta? a întrebat omul. Nu văd ce-ar putea fi, decât numai Dumnezeu însuși!

S-a prăbușit în țărână printre pepenii striviți și a strigat în urma cămilei care se îndepărta, sătulă:

— O, Doamne cu blană aurie și cu gâtul lung și mlădios, mi-ai dăruit pepenii aceștia și tot tu mi i-ai luat. Ce pot să fac? Fie numele Tău binecuvântat!

IADUL ȘI RAIUL

Înainte de a-și da sufletul, un chinez bătrân s-a rugat să i se îndeplinească o dorință. Voia să vadă iadul și raiul. Și cum trăise cinstit, dorința i-a fost îndeplinită.

Mai întâi a fost dus în iad, unde a văzut mese întinse și încărcate de bucate ademenitoare, doar că mesenii păreau flămânzi și mânioși. Erau așezați la doi metri de masă și se foloseau de niște bețe lungi de tot, astfel încât nu izbuteau să ducă nimic la gură, aceasta fiind pricina suferinței și a supărării

lor.

Omul a fost dus apoi în rai, unde a avut parte de aceeași priveliște.

— Iată, a spus el, la întoarcere. Mesele sunt la fel, mâncarea așijderea, bețele tot așa. Numai că toți mesenii păreau mulțumiți și sătui.

— Cum așa? l-a întrebat cineva.

— Pentru că se hrăneau unii pe alții.

CĂRȚILE ȘI RAIUL

Iată cum ne este înfățișat raiul într-o poveste evreiască.

Un tânăr a băgat de seamă că un bătrân își petrecea toată vremea citind. Citea fără oprire, zi și noapte, iar când era întrebat de ce anume face acest lucru, răspundea:

— Vreau să ajung în rai, de aceea citesc.

Câțiva ani mai târziu, după ce bătrânul murise, tânărul, care era de-acum un bărbat în toată firea, a pornit într-o lungă călătorie, în căutarea adevărului. Cum se întâmplă în asemenea călătorii, a trecut printr-o mulțime de încercări grele, a străbătut pustiuri și ținuturi sterpe și pline de mărăcini, a întâlnit tâlhari de toate soiurile (chiar și din cei ce fură inimi), monștri, prăpăstii, ispite și taine.

Dorința lui de a afla adevărul era atât de mare, încât a trecut cu bine peste toate piedicile și a ajuns în vârful unui munte, unde se afla o peșteră, iar în acea peșteră era ascuns adevărul.

A intrat în peșteră și nu mică i-a fost mirarea când l-a găsit acolo pe bătrân, cunoscut de-acum în lume ca sfânt.

Și de această dată, bătrânul citea. Celălalt s-a apropiat de el cu respect și l-a întrebat:

— Aici este raiul?

— Da.

— Și tot citești?

— Tot.

— Ți-ai petrecut, prin urmare, toată viața pe pământ citind ca să ajungi în rai, dorința ți s-a îndeplinit, iar tu tot citești?

— După cum vezi.

— Citeai deci doar așa, ca să citești?

— Da, a răspuns bătrânul. Numai că aici am ajuns să și înțeleg ce citesc.

NUMELE CEL MAI MARE

Într-o zi, un om (ne spune o poveste islamică) l-a rugat pe Isus să-i spună care este cel mai mare nume al lui Dumnezeu.

— Nu ești vrednic să afli, i-a răspuns Isus. De ce dorești ce nu poți dobândi?

Omul a stăruit atât de tare, încât Isus s-a lăsat înduplecat și i-a spus numele cel mai mare al lui Dumnezeu. Omul a plecat, cu chipul strălucind de bucurie. A pornit prin deșert cu pași repezi și a zărit deodată o groapă plină cu oase uscate.

A stat o clipă pe gânduri la marginea gropii și a hotărât să rostească numele cel mai mare, pentru a-și încerca puterile.

A rostit, așadar, cel mai mare nume al lui Dumnezeu și l-a rugat să învie oasele acelea.

Oasele s-au lipit, s-au acoperit cu carne și cu piele și au înviat. Atâta doar că fuseseră oasele unui leu flămând, care s-a năpustit asupra omului, l-a ucis și l-a mâncat.

Apoi a lăsat oasele omului în groapa unde zăcuseră până atunci oasele lui.

TOT LA POARTA RAIULUI

A fost odată, ne spune o poveste sufi, un om de seamă, care încercase toată viața să dobândească însușirile cerute pentru a ajunge în rai. Dădea de pomană săracilor, își iubea semenii, suferea senin loviturile sorții și ajunsese să fie cunoscut ca un om peste măsură de înțelept.

Nu avea decât un cusur: era cam aiurit. Față de celelalte însușiri, cusurul acesta părea de-a dreptul neînsemnat. Uneori, nu băga de seamă un cerșetor care stătea cu mâna întinsă în drumul lui. Alteori, uita de nevoile altora, pentru că avea și el grijile lui.

Dar mai presus de orice, îi plăcea să doarmă. Slăbiciunea lui era somnul. Când dormea, simțea că poate ști mai mult, că poate ajunge la adevărata umilință, că-și poate desăvârși pornirea spre virtute, dar toate treceau pe lângă el și nu se mai întorceau niciodată.

Când a murit, mergând pe drumul spre rai, s-a oprit o clipă și s-a uitat îndărăt, la toată viața lui. S-a socotit vrednic să între în rai. Ce făcuse i se părea de ajuns.

La sosire, a găsit ușa închisă. A auzit un glas:

— Fii cu băgare de seamă. Porțile nu se deschid decât o dată

la o sută de ani.

S-a așezat și a așteptat, cu mintea tulburată. Dar cum era singur și nu mai avea cum să-și dovedească milostenia și să-i ajute pe semenii săi, n-a putut fi chiar cu băgare de seamă. După o vreme care i s-a părut o veșnicie, capul i-a căzut în piept, iar după o clipă, pleoapele i s-au îngreunat. Tocmai în acea clipă, porțile s-au dat în lături. Dar nici n-a apucat să deschidă ochii că se și închiseseră, cu un zgomot în stare să scoale și morții din morminte.

PREZENȚA LUI VISHNU

În poveștile vechi, de dinaintea schismei, lucrurile apar adesea ca alcătuind un tot. Această noțiune, cunoscută îndeobște sub numele de interdependență, se află la temelia budismului. Lucrul pe care îl privim nu poate fi, așadar, despărțit de cel care îl privește. Numeroase scrieri, anecdotice ori poetice, au stăruit îndelung asupra unității și desăvârșirii acestei lumi, conceptul fiind în zilele noastre întâlnit în științele cele mai avansate și mai riguroase.

O poveste indiană ne arată că un om, discipol al unui înțelept vestit, aduna vreascuri în pădure. Deodată a auzit un zgomot strașnic și a văzut alergând spre el un elefant furios, pe care o călăuză încerca din răsputeri să-l stăpânească.

— Fugi! i-a strigat călăuza. Îndepărtează-te! Elefantul a înnebunit!

Discipolul, care învățase că divinitatea, adică Vishnu, se află în toate lucrurile, a așteptat ca elefantul să vină peste el și nu s-a mișcat.

— Fugi! striga călăuza. Pleacă! Nu pot stăpâni elefantul!

În loc să plece, omul a căzut în genunchi în fața elefantului, care l-a apucat cu trompa și l-a izbit cu putere de un copac.

Omul a căzut jos, zdrobit și însângerat. A fost dus la spital. Gurul său a venit să-l vadă și i-a zis:

— Dar de ce n-ai plecat?

— Învățătorule, mi-am adus aminte de vorbele tale, care spuneau că Vishnu este pretutindeni. M-am plecat spre a-l întâmpina pe zeu, care era întrupat în elefant…

— Nefericitule! i-a strigat guru. De ce n-ai ascultat de călăuză? Vishnu era în glasul său!

SĂRBĂTOAREA ÎNFRÂNGERII

Este uneori greu să desparți două lucruri care se bat cap în cap. Se spune în *Mahābhārata* că izbânda este un fel de înfrângere, iar un eveniment istoric pare să confirme acest lucru.

În 1389 se pregătea la Kosovo o bătălie între sârbi, care-și apărau pământul, și cotropitorii turci, al căror număr era cu mult mai mare. Cu două zile înainte de bătălie, despre care toți știau că va fi hotărâtoare, cneazul Lazăr, conducătorul trupelor sârbe, a primit un semn de la Fecioara Maria, adus de o pasăre de la Ierusalim.

Iată ce spunea mesajul:

— Ai de ales între două împărății: una aici, una pe lumea cealaltă. Pe care o alegi?

Cneazul Lazăr a ales împărăția cerurilor. Drept urmare, a pierdut bătălia de la Kosovo, iar oamenii lui au fost măcelăriți.

Însă victoria sa spirituală, după făgăduiala Fecioarei Maria, a fost uriașă și temeinică, astfel încât ziua acelei bătălii a ajuns, pentru toți sârbii aflați sub stăpânire otomană, o zi însemnată, de tainică sărbătoare.

În fiecare primăvară, câmpul de bătălie de la Kosovo se acoperă cu flori roșii. În 1913, străbătând câmpul, armata sârbă a mers în vârful picioarelor pentru a nu tulbura somnul celor morți.

CINE ESTE MAI MARE?

O poveste inuit a dat un răspuns desăvârșit la această întrebare.

Luna cu obrazul rotund străbătea cerul, trântită în sanie, și spunea cu trufie:

— Sunt cea mai mare! Sunt mai mare decât Soarele!

Un lac mititel, pierdut în mijlocul tundrei, a auzit-o pe Lună cum se lăuda și i-a spus:

— Încrezuto! Uită-te la mine și ai să vezi că eu sunt cel mai mare!

Luna s-a aplecat spre Pământ și și-a văzut chipul în apa lacului.

— Sunt mai mare decât tine, a adăugat lacul, pentru că te pot cuprinde și încă mai rămâne loc!

Luna și lacul s-au certat atât de amarnic încât au trezit un

șoricel din somn. Acesta a ieșit din sălașul lui, s-a întins și a căscat atât de strașnic încât i s-a închis ochiul stâng. Cu ochiul drept, rămas deschis, s-a uitat la lac, apoi la Lună și a rostit:

— De fapt, cel mai mare și mai mare este ochiul meu drept, pentru că poate cuprinde și Luna, și lacul deodată!

O cucuvea care vâna prin preajmă l-a auzit pe șoricel, s-a repezit asupra lui și l-a înghițit.

— Acum se vede cine este mai mare, și-a zis ea. Cel mai mare este stomacul meu, pentru că au încăput în el șoricelul, cu ochi cu tot, lacul și Luna.

Relativitatea generală e restrânsă (și viceversa)

UȘA

În plină noapte, un om plânge în fața unei uși închise.

Trece alt om, îmbrăcat sărăcăcios, și îl întreabă:

— De ce plângi?

— Pentru că am pierdut cheia de la ușă.

— O, spune celălalt, tu măcar ai o ușă.

Această anecdotă persană, mult mai veche decât teoria relativității a lui Einstein, deschide un nou capitol. Va fi vorba aici și despre Einstein, firește, însă tangențial, fără a aborda aspectele științifice, extrem de complexe, ale faimoasei teorii. De altfel, Einstein însuși nu disprețuia această relativitate pe care am putea s-o numim populară.

LECȚIE DE RELATIVITATE

În Statele Unite, spre sfârșitul anilor ’40, circula o anecdotă evreiască având ca personaje doi croitori modești din Bronx care lucrau și discutau.

Unul dintre ei pomenește în treacăt numele lui Einstein, iar celălalt întreabă:

— Cine e Einstein ăsta?

— Cum, nu știi?

— Nu.

— Ești idiot, sau ce? Einstein! Albert Einstein! Cel mai mare savant din lume! Un geniu! îl știe toată lumea!

— E chiar așa faimos?

— Faimos? Cred că glumești! îi găsești numele peste tot, pe stilouri, pe cutii de chibrituri, pe trabucuri! Toată lumea

vorbește numai de el! Peste tot!

— Și de ce e atât de faimos?

— Din cauza relativității.

— Așa? Și ce e aia, relativitatea?

— Măi tâmpitule! Relativitatea e... relativitatea! Ce vrei să-ți spun mai mult?

— Ai putea să-mi explici?

— Sigur că da! Ascultă: Închipuie-ți că o babă, care pute rău, vine și se așază pe genunchii tăi un minut. Minutul ăla o să-ți pară un ceas, nu-i așa? Dacă însă o domnișoară tânără și drăguță stă pe genunchii tăi un ceas, ceasul acela o să-ți pară un minut.

— Deci asta e relativitatea?

— Da, asta e. Mă rog, aproximativ.

Croitorul care nu auzise de Einstein se gândește un moment, apoi întreabă:

— Și Einstein primește leafa pentru asta?

Se spune că savantul, auzind acest dialog, a izbucnit în râs și a spus că era cea mai bună explicație a relativității „populare" auzită de el vreodată.

O ÎNTREBARE PENTRU EINSTEIN

Prin anii 1930, un umorist (pe care nu mai știu cum îl chema) definea astfel relativitatea: „În fond, e foarte simplu. Noi credem că înaintează trenul, când de fapt gara merge înapoi."

Această definiție trimite la anecdota următoare:

Comicul danez Victor Borge povestea că odată, în Statele Unite, a nimerit în același compartiment de tren cu Albert Einstein. Îl recunoscuse cu ușurință pe faimosul savant și ar fi vrut să-i spună ceva, dar nu-i venea în minte nimic.

A încercat să-și amintească ceva din teoria lui, dar totul rămânea destul de tulbure în mintea lui.

În cele din urmă, după o oră de ezitare, și-a făcut curaj și l-a întrebat:

— Scuzați-mă, domnule, nu știți cumva, gara Boston oprește la trenul ăsta?

ROMULUS ȘI PREȚUL VINULUI

În cartea sa *Convivium fabulosum,* deja pomenită, Erasmus povestește că Romulus, legendarul fondator al Romei, nu era

băutor de vin.

Cineva i-a spus că prețul vinului s-ar prăbuși dacă toată lumea ar bea ca el.

— Ba nu, a răspuns el, dimpotrivă: prețul ar urca dacă toți ar bea ca mine. Pentru că eu beau atâta vin cât îmi place.

LIPSEȘTE CEVA

În războiul civil spaniol, care a ținut din 1936 până în 1939, anarhiștii catalani au repurtat mai multe victorii. În teritoriile ocupate de ei, mai ales în Catalunia și Aragon, se grăbeau să abroge legile existente, să proclame libertatea pentru toți, împărțirea bunurilor și în special (în anumite cazuri) amorul liber.

O femeie, care își înșela bărbatul în mare taină, l-a întâlnit într-o zi pe preotul din parohia ei, care se ascundea îmbrăcat în haine civile. Preotul i-a propus femeii s-o spovedească, dar ea l-a refuzat, spunându-i că n-are nimic de mărturisit.

— Nu-ți mai înșeli bărbatul? a întrebat-o preotul.

— Nu. Am renunțat.

— Păi de ce?

— Nu-mi mai face nici o plăcere, de când nu mai e un păcat!

SECRETUL VIEȚII

Celebra poveste cu „marele fluviu liniștit”, repetată de mii de ori, are o variantă a cărei origine este necunoscută. Un om a plecat, spune ea, să mediteze în pustiu, într-o singurătate absolută. Când s-a întors în lumea oamenilor, aureolat de o faimă fără pereche (aflase, în singurătate, toate misterele naturii, ale vieții și ale sufletului omenesc), toți s-au înghesuit să-l întâlnească.

Un tânăr care fost primit în preajma lui l-a întrebat:

— Ce este viața?

După o lungă chibzuință, a primit răspunsul:

— E o fântână.

— O fântână? Ești sigur?

— Mă rog, dacă nu vrei, nu-i o fântână.

Iar ultimul nostru personaj este moartea

DISEARĂ LA SAMARKAND

Cea mai cunoscută dintre poveștile legate de moarte este de origine persană. Iată cum o istorisește Fariduddin Attar.

Într-o dimineață, califul unei cetăți vestite l-a văzut pe marele vizir pradă unei strașnice tulburări. L-a întrebat care este pricina, iar vizirul i-a spus:

— Îngăduie-mi, rogu-te, să părăsesc chiar astăzi cetatea.

— De ce?

— Azi de dimineață, când am străbătut piața ca să vin la palat, am simțit o izbitură în umăr. M-am întors și am văzut moartea uitându-se țintă la mine.

— Moartea?

— Întocmai. Am recunoscut-o pe dată, așa cum era ea îmbrăcată în negru și cu un șal roșu. Este aici. Se uita la mine ca să mă sperie. Pentru că mă caută, de asta sunt încredințat. Lasă-mă să plec din oraș tot acum. Am să iau calul cel mai iute și deseară am să fiu la Samarkand.

— Era chiar moartea? Ești sigur?

— Cât se poate de sigur. Am văzut-o cum te văd. Sunt sigur că era ea, așa cum știu că tu ești tu și nimeni altcineva. Îngăduie-mi să plec, rogu-te.

Califul, care ținea la vizir, l-a lăsat să plece. Omul s-a întors acasă, a înșeuat cel mai bun cal și a ieșit în galop printr-una din porțile orașului, îndreptându-se spre Samarkand.

Ceva mai târziu, califul, mânat de un gând tainic, a hotărât să se deghizeze, cum făcea câteodată, și să iasă din palat. S-a dus singur în piața cea mare, s-a pierdut în zarva târgului, s-a uitat după moarte, a zărit-o și a recunoscut-o. Vizirul nu se înșelase. Era chiar moartea, înaltă și slabă, învești mântată în negru, cu chipul pe jumătate acoperit de un șal de bumbac roșu. Umbla de colo colo prin piață fără să fie băgată în seamă, atingând ușor cu degetul umărul unui negustor care-și înșira marfa pe tejghea ori brațul unei femei purtând o legătură de frunze de mentă, ferindu-se din calea vreunui copil care alerga spre ea.

Califul s-a îndreptat spre moarte. Aceasta l-a recunoscut pe dată, cu toate că era deghizat, și s-a înclinat în semn de respect.

— Am să te întreb ceva, i-a spus încet califul.

— Te ascult.

— Marele vizir este un bărbat încă tânăr, în plină putere, harnic și, după câte știu, cinstit. De ce azi de dimineață, când venea la palat, l-ai împins și l-ai speriat? De ce te-ai uitat urât la el?

Moartea a părut ușor surprinsă și i-a răspuns califului:

— Nu voiam să-l sperii. Nu m-am uitat urât la el. Doar că, atunci când ne-am întâlnit întâmplător în mulțime și l-am recunoscut, nu mi-am putut ascunde mirarea, iar el s-a gândit poate că-l amenință.

— De ce mirare? a întrebat califul.

— Fiindcă, a răspuns moartea, nu mă așteptam să-l văd aici. Am întâlnire cu el deseară la Samarkand.

SEMNELE MORȚII

O poveste chinezească ne spune că semnele pe care le trimite moartea și care alcătuiesc într-un fel limba ei nu sunt întotdeauna înțelese cum se cuvine.

Într-o zi, un tânăr s-a așezat în genunchi pe malul unui râu. Și-a cufundat brațele în apă pentru a-și răcori fața, și a zărit deodată chipul morții.

S-a ridicat, cuprins de spaimă, și a întrebat:

— Ce vrei de la mine? Sunt încă tânăr! De ce vii după mine fără să-mi dai mai întâi un semn?

— Nu vin după tine, a răspuns glasul morții. Liniștește-te și întoarce-te acasă, pentru că aștept pe altcineva. N-am să vin la tine fără să-ți dau mai întâi un semn, îți făgăduiesc.

Tânărul s-a întors voios acasă. Au trecut anii, s-a însurat, a avut copii, a trăit o viață liniștită. Într-o zi de vară, aflându-se pe malul aceluiași râu, s-a oprit din nou să se răcorească. A zărit din nou chipul morții. I-a dat binețe și a vrut să se ridice. Dar o putere grozavă îl ținea îngenuncheat la marginea apei. S-a speriat și a întrebat:

— Ce vrei?

— Pe tine, a răspuns glasul morții. De data asta am venit să te iau.

— Dar mi-ai făgăduit că n-ai să vii după mine fără să-mi trimiți mai întâi un semn! Nu ți-ai ținut făgăduiala!

— Ba mi-am ținut-o, a zis moartea.

— Cum așa?

— În mii de chipuri. De fiecare dată când te uitai în oglindă,

vedeai alte zbârcituri, tot mai multe și mai adânci, și vedeai cum îți încărunțește părul. Simțeai că sufli din ce în ce mai greu și că te miști din ce în ce mai anevoie. Cum poți spune că nu ți-am dat nici un semn?

Și l-a tras la fundul apei.

CATARGUL UITAT

Un bătrân pescar irlandez obișnuia să povestească această întâmplare.

O barcă mergea la pescuit pe mare, printre stânci. Pe când pescarii se apropiau de prima stâncă, și-au dat seama că uitaseră catargul pe uscat, fiindcă era încă întuneric.

S-au întors, așadar, la țărm, să caute catargul. Pe chei se afla un om, cunoscut drept cel mai bun pescar printre stânci de pe coastă – căci există întotdeauna unul mai bun decât ceilalți, chiar când e să dea cu ciocanul. L-au luat și pe el în barcă și au plecat.

Fiecare om din echipaj s-a așezat pe câte o stâncă și așa au pescuit toată ziua. Seara, barca a trecut printre stânci să strângă pescarii și să se întoarcă la țărm. Dar cel mai bun pescar de pe coastă n-a putut fi găsit nicăieri.

Fusese luat de un val uriaș, fiindcă îi sunase ceasul.

Iar oamenii din echipaj își spuneau, în vreme ce barca se întorcea, odată cu noaptea:

— Ne gândeam azi-dimineață că ne-am întors să luăm catargul. De fapt, ne-am întors să-l luăm pe pescar.

MOARTEA LUI AVRAAM

Iată cum este povestită moartea lui Avraam în tradiția arabă.

Domnul îi făgăduise lui Avraam să nu-i ia viața decât în ziua aleasă chiar de el. Numai că Avraam, deși era acum foarte bătrân, nu dădea semne că ar vrea să părăsească această lume. Domnul s-a folosit atunci de un șiretlic. A trimis un înger, sub chipul unui moș vlăguit și tremurând. Moșul s-a târât până la ușa lui Avraam, care i-a deschis.

— Avraame, i-a spus moșul, căruia i se prelingeau, pe la colțurile gurii, un soi de bale gălbui, dă-mi ceva de mâncare.

— Mai poți mânca? a întrebat Avraam.

— Mai pot.

— N-ar fi oare mai bine să mori decât să trăiești în starea asta

jalnică și nenorocită?

— Nu, a spus moșul, vreau să mai trăiesc.

Avraam a ridicat din umeri și, cum păstra întotdeauna ceva hrană pentru cei înfometați care se întâmpla să-i bată la ușă, i-a dat-o îngerului cu chip de moș. I-a pus dinainte un blid de supă de linte și o bucată de pâine. Moșul s-a așezat pe pământ, în fața ușii, și a început să mănânce. Dar cum mâinile îi tremurau, jumătate din supă i s-a vărsat pe genunchi. Firimiturile de pâine și bucățelele de legume i se prinseseră în barba soioasă. Pufnea, scuipa, se pârțâia și-și trăgea mucii.

— Avraame, a spus el cu un fir de glas, ajută-mă să mănânc.

Avraam, care avea o inimă tare miloasă, a făcut întocmai. A apucat blidul și l-a apropiat de buzele tremurânde ale bătrânului. Lua boabele de linte cu mâna dreaptă și le băga în gura fără dinți. A văzut astfel de aproape pielea zbârcită, bubele, ochii stinși și trupul scuturat de fiori.

Deodată l-a întrebat:

— Câți ani ai?

Îngerul-moș a ridicat spre Avraam obrazul fleșcăit, l-a privit o clipă și i-a spus ceva mai mult – cu câteva luni – decât vârsta lui Avraam. Atunci acesta a strigat:

— Ia-mă, Doamne, înainte să ajung ca omul acesta!

Și și-a dat sufletul.

MOARTEA LUI MOISE

Aceeași tradiție ne arată cum anume a murit Moise.

Îngerul morții a fost din nou nevoit să se folosească de un șiretlic pentru a-i veni de hac lui Moise. A coborât din cer și i-a dat binețe, cu mult respect.

— Cine ești tu? l-a întrebat Moise. Nu te cunosc, nu te-am văzut niciodată.

— Sunt îngerul morții.

— Și ce dorești?

— Am venit să-ți iau sufletul.

— Și pe unde anume vrei să mi-l scoți din trup? a întrebat Moise, care nu avea nici un chef să moară.

— Prin gură, a răspuns îngerul morții.

— Cu gura aceasta am vorbit cu Domnul.

— Atunci prin ochi.

— Cu ochii am văzut chipul luminos al Domnului.

— Am să ți-l scot atunci prin urechi.

— Cu urechile am auzit glasul și cuvântul Domnului.

— Prin mâini, atunci.

— Cu mâinile am apucat tablele legii, pe care mi le-a dăruit Domnul.

— Atunci prin picioare.

— Cu picioarele, a spus Moise, am stat drept în fața Domnului și i-am vorbit în taină!

Atunci îngerul morții i-a spus lui Moise:

— Îmi pare că ai băut cam mult vin, fiindcă grăiești ca un om beat.

Înfuriat, Moise a strigat:

— Cum poți spune că am băut vin? Nu se află pe lume om mai cumpătat decât mine! Vino mai aproape și vezi dacă miros a vin!

Moise a deschis gura. Îngerul morții a venit lângă el, iar Moise, cu toată puterea, i-a suflat în față.

Îngerul morții i-a luat pe dată sufletul și l-a dus departe de pământ.

DANSUL MORȚII

Tot în tradiția arabă găsim această poveste a morții care vine aproape pe nesimțite.

Doi prinți s-au înfruntat într-o luptă nespus de grea. Unul dintre ei, și anume cel ce pornise la război, a fost învins și prins. Știa că i se va tăia capul, după legile împărăției. Dar, fiind vorba de un prinț de neam ales, învingătorul a poruncit să fie dus într-un palat minunat, unde avea să se bucure de cele cuvenite rangului. Era înconjurat de slugi, muzicanți și dansatoare, iar faptul că se afla în mâinile dușmanului părea chiar un noroc.

Cu toate acestea, prințul întemnițat, care știa că va muri, nu-și putea alunga tristețea de pe chip, deși serbările se țineau lanț. Astfel au trecut săptămâni întregi, care s-au făcut luni, până în ziua în care răzvrătitul i-a trimis vorbă învingătorului, cerându-i să-l ucidă cât mai repede.

A doua zi, învingătorul l-a poftit pe învins în palatul său. Ospățul, muzica și dansurile au fost socotite fără seamăn de către toți cei de față, afară doar de cel întemnițat, care era mereu trist și care a strigat deodată:

— Când oare ai să te înduri să-mi dăruiești moartea?

— Ai răbdare, a răspuns învingătorul. Iată-l pe primul meu călău.

Un preafrumos bărbat, cu chipul acoperit de o mască și cu o sabie sclipitoare în mână, a intrat în încăpere și a început să danseze. Dansa cu o forță și cu o eleganță nemaivăzute. Sabia spinteca aerul cu grație. Toți erau vrăjiți, chiar și prințul osândit, pe lângă care călăul-dansator a trecut de mai multe ori.

Minunatul dans a ținut multă vreme, până când osânditul s-a scuturat de vrajă și i-a spus prințului învingător:

— Cât va ține dansul acesta? Când ai să poruncești să mi se taie capul?

Învingătorul i-a răspuns zâmbind:

— Capul ți s-a tăiat demult. Apleacă-te puțin și ai să vezi, are să cadă.

COPILUL CARE VOIA SĂ-ȘI IA VIAȚA

Iată ce spune o poveste africană, de origine sana.

Un copil s-a sculat într-o dimineață și a spus că vrea să se omoare. A plecat de acasă, a mers și a tot mers până ce s-a trezit în fața unui baobab, căruia i-a zis:

— Prăbușește-te peste mine, baobabule! Prăbușește-te peste mine!

O pasăre, care trecea pe acolo, a început să cânte:

— Nu, nu-l asculta, baobabule! Nu-l asculta, minte!

Copilul a alungat pasărea cât a putut de departe și i-a cerut din nou baobabului să-l strivească. Dar pasărea s-a întors tot atunci și a început din nou să cânte:

— Nu, nu-l asculta, baobabule! Nu-l asculta, minte!

Copilul, supărat, a ucis pasărea și a rugat din nou copacul să-i ia viața. Dar pasărea moartă, căzută lângă copac, a început să strige: Minte! Minte! Atunci copilul a ars pasărea și i-a cerut din nou baobabului să se prăbușească peste el și să-l omoare.

Cenușa păsării striga însă că minte.

Copilul a adunat atunci cenușa păsării pe care o ucisese și s-a dus s-o arunce în râu, fără să bage de seamă că o mână de cenușă căzuse sub o tufă. S-a întors și s-a așezat sub baobab și l-a rugat să se prăbușească peste el și să-l strivească.

Dar pumnul de cenușă, purtat de vânt, a prins glas și a strigat:

— Nu, nu-l asculta, baobabule! Nu-l asculta, minte!

Copilul a adunat cu grijă pumnul de cenușă și s-a dus să-l arunce în apele râului. Pe urmă s-a întors lângă copac și i-a cerut încă o dată să se prăbușească peste el.

De această dată nu s-a mai auzit nici un glas.

Atunci baobabul s-a aplecat, s-a prăbușit și a strivit capul copilului.

Dacă pasărea n-ar fi fost ucisă în ziua aceea, de fiecare dată când o ființă omenească vrea să-și ia viața, pasărea ar fi lângă ea și ar încerca s-o împiedice.

UN CAP BUN DE TĂIAT CU SABIA

Urabe Kenko, scriitorul japonez, ne povestește următoarea întâmplare.

Trăia undeva un ghicitor vestit, care se pricepea la chipuri. Într-o zi a venit la el starețul unei mânăstiri, care l-a întrebat:

— Uită-te bine la mine. Am eu un chip bun de lovit cu sabia?

Ghicitorul s-a uitat la chipul bonzului și i-a răspuns:

— Da, așa este.

— Dar ce anume de pe chipul meu îți arată acest lucru?

— Nimic mai ușor, a spus ghicitorul. Viața pe care ți-ai ales-o ar trebui să te scutească de teama de a fi lovit și rănit la cap. Cu toate astea, nu ți-ai putut alunga acest gând. Iar gândul ăsta care ți s-a strecurat în minte te sortește unei lovituri.

De fapt, puțin după aceea, călugărul a fost ucis de o săgeată.

GREȘEALA

O poveste evreiască bine cunoscută, cu mii de variante, ne arată cum cineva a fost luat drept altcineva și cât de triste pot fi urmările unei astfel de greșeli.

Un mărunt negustor evreu, pe nume Simon, n-avea alt gând decât să facă avere. Punea deoparte ban cu ban, se zgârcea când era vorba de chirie, de haine, de mâncare, cu o încrâncenare nemaipomenită. Totul i se părea prea frumos, prea scump. Chiar și ceea ce era neapărat trebuincios i se părea prea mult. Trăia în cea mai cruntă mizerie.

După treizeci de ani de lipsuri – asta se întâmpla la sfârșitul veacului trecut – Simon, așa cum nădăjduise, a ajuns bogat. Viața lui s-a schimbat dintr-odată: n-a mai fost nevoit să muncească, a mers la frizer, și-a tăiat unghiile, și-a cumpărat haine scumpe de la cei mai mari croitori din Paris și s-a dus pe

Coasta de Azur.

În prima zi, la Nisa, pe când ieșea dintr-un hotel, încălțat cu niște pantofi fără cusur, îmbrăcat cu pantaloni strâmți, cu o haină nouă din cea mai bună stofă de lână scoțiană, cu cravată, baston și pălărie, și pornea pe Promenade des Anglais, a fost trântit la pământ de o trăsură.

Fusese rănit de moarte. Simon zăcea pe trotuar, abia suflând, cu oasele rupte. Mulțimea cuprinsă de milă se adunase în jurul muribundului.

Năucit de durere, cu ochii plini de lacrimi amare, Simon și-a ridicat pentru ultima oară privirea spre cer și a strigat:

— De ce? De ce m-ai lovit de moarte, tocmai azi?

Atunci, spre marea uimire a tuturor celor de față, norii s-au despicat și s-a auzit glasul lui Dumnezeu care spunea:

— Ca să-ți spun drept, Simon, nu te-am recunoscut.

ALTĂ CONFUZIE

Povestea ce urmează este de origine spaniolă. Un om cade de la etajul treizeci al unei clădiri și strigă, în cădere:

— Sfinte Antoane! Sfinte Antoane! Scapă-mă!

O mână puternică se ivește din nori și-l apucă.

— Oh, mulțumescu-ți ție, Sfinte Antoane! strigă omul.

— Care Sfânt Anton? întreabă un glas nevăzut.

— Sfântul Anton din Padova!

— Nu sunt eu acela, spune glasul.

Degetele se desfac și omul se zdrobește de caldarâm.

DOCTORUL SCĂPAT DE LA MOARTE

Nastratin Hogea, se înțelege, nu putea lipsi din poveștile legate de moarte. Povestea noastră, care vine fără îndoială din Turcia, ni-l arată deci pe Nastratin într-o asemenea împrejurare.

Nastratin Hogea se afla în călătorie și nu mai putea de foame. A ajuns într-un oraș, unde locuitorii l-au întrebat cu ce se îndeletnicește. A răspuns că este doctor.

A fost dus de îndată la căpătâiul fiului beiului, care părea tare bolnav și care, după spusele tuturor doctorilor, nu mai avea scăpare.

Nastratin abia dacă s-a uitat la bolnav.

— Ce leac ar fi oare bun pentru fiul meu? a întrebat tatăl.

— Aveți pâine, unt și miere?

— Firește.

— Să-mi aduceți din toate, tot acum.

A fost adusă pâinea, iar Nastratin a tăiat-o felii, pe care le-a uns cu unt și cu miere. Apoi s-a apucat să mănânce, ca și cum ar fi fost un leac strașnic, pe care trebuia să-l încerce. A isprăvit pâinea, untul și mierea.

Nu peste multă vreme a venit o femeie și i-a spus:

— Ce faci, vindecătorule? Copilul a murit!

— Dacă nu mâncam, a răspuns Nastratin, muream și eu odată cu el.

DIALOG CU O TIGVĂ

Moartea – închipuită ca o tigvă ori ca o grămadă de oase – apare și ea printre personaje. Iată mai întâi o poveste chinezească:

Zhuang Zi a întâlnit în drum o tigvă și a întrebat-o:

— Cum ai ajuns aici? Ți-ai pierdut mințile în pofta de viață?

Tigva n-a răspuns. Înțeleptul a mai spus:

— Ai pricinuit căderea țării tale și ai avut parte de secure?

Tigva tot n-a răspuns.

— Ți s-a tras moartea din relele purtări? Ți-ai făcut de rușine nevasta și copiii? Ori ai murit de sărăcie, de frig și de foame?

Și cum tigva tot nu răspundea, înțeleptul a grăit mai departe:

— Ori ai murit cumva de bătrânețe? Ori de boală?

Se lăsa întunericul. Zhuang Zi a luat tigva de jos și și-a pus-o sub cap ca să doarmă. În toiul nopții, a visat tigva care i-a spus:

— Nu mi-ai înșirat decât vorbe fără noimă. Vorbele pe care le-ai rostit sunt pentru cei vii, nu pentru morți. Vrei să-ți vorbesc despre morți?

— Negreșit, a răspuns Zhuang Zi, care dormea dus.

— Morții, a spus tigva, nu au nici stăpâni, nici slugi. Nu au anotimpuri, nici munci de făcut, nici neveste, nici bărbați, nici copii. Sunt în deplină pace. Vârsta lor este vârsta Cerului și a Pământului.

— Dacă i-aș cere Cârmuitorului Sorții, a spus atunci înțeleptul, să aducă viața înapoi în trupul tău, cu oase și carne, să-ți învie mama, familia și toți vecinii din sat, ai vrea?

Găvanele goale ale tigvei s-au uitat țintă spre înțeleptul adormit și i-au spus:

— Să las fericirea mea împărătească pentru toate necazurile

omenești?

Când înțeleptul s-a trezit, a luat în mână tigva pe care dormise și i-a spus:

— Cine oare este fericit? Și cine este nenorocit? Doar tu și cu mine știm că nu există nici viață, nici moarte.

VORBA

Vorba și tăcerea sunt cele două personaje ale poveștii de mai jos, de origine africană:

Un pescar a găsit undeva pe un țărm o tigvă goală și uscată și a întrebat-o, în glumă, cum ajunsese acolo.

Dintre fălcile fără viață a ieșit un glas care a spus:

— Vorba.

Pescarul, înspăimântat, a luat-o la fugă spre sat și de acolo spre rege. I-a povestit nemaipomenita întâmplare.

— O tigvă vorbitoare? a întrebat regele, care credea că omul băuse peste măsură ori fusese lovit în cap cu vreo bâtă de bambus. Fii cu băgare de seamă: dacă mi-ai povestit o prostie, va fi vai de capul tău!

Pescarul, vioi, l-a dus pe rege cu toată suita pe țărm, unde zăcea tigva. De această dată însă, tigva s-a încăpățânat să tacă. În ciuda rugăminților pescarului, n-a scos un sunet, a rămas mută ca orice tigvă obișnuită.

Regele și-a scos sabia din teacă și i-a retezat capul pescarului. Apoi s-a întors în sat însoțit de curteni.

Tigva cea veche a întrebat atunci țeasta proaspăt tăiată, care zăcea alături în nisip:

— Ce te-a adus aici?

— Vorba, a răspuns țeasta.

ÎNȚELEPCIUNEA CIMITIRELOR

Într-un episod din viața părinților din deșert, de la începuturile tradiției creștine, întâlnim următoarea povestire: Un om a venit la Macarie Egipteanul să-i ceară un sfat.

— Du-te în cimitir, i-a spus Macarie, și înjură-i pe morți. Omul a intrat într-un cimitir, a înjurat îndelung morții și a aruncat cu pietre în morminte. Apoi s-a întors la Macarie și i-a povestit ce făcuse.

— Ți-au spus morții ceva? l-a întrebat Macarie.

— Nu.

— Du-te înapoi în cimitir și laudă-i.

Omul s-a întors în cimitir și i-a lăudat pe morți. Le-a spus că sunt de toată isprava, înțelepți și cumsecade. Le-a lăudat frumusețea și slava.

Apoi s-a dus înapoi la Macarie, iar acesta l-a întrebat iar:

— Ți-au spus ceva?

— Nu.

— Ei bine, iată sfatul meu. Fii între dispreț și laudă. Fii ca morții.

SĂRĂCIE LUCIE

Această scurtă povestire vine din tradiția arabă.

Un om peste măsură de sărman și tânărul său fiu au întâlnit pe drum un mort dus la groapă.

— Unde este dus mortul acesta? a întrebat copilul.

— Undeva unde nu se află nimic de mâncat și nici de băut. Undeva unde nu se află nici așternut, nici foc, nici covoare, nici măcar o rogojină.

— Înseamnă că-l duc la noi acasă, a spus copilul.

MOARTEA PISICII

Pe când era copil, Nastratin s-a întâlnit pe stradă cu un vecin (tatăl celui care apare adesea în istoriile lui) care se întorcea, călare pe măgar, dintr-o călătorie.

Omul l-a salutat, l-a întrebat ce era nou prin mahala și, în mod special, ce mai făcea pisica lui, o pisică roșcată la care ținea foarte mult.

— A, pisica ta a murit, i-a spus Nastratin.

— E o veste foarte tristă, nu puteai să mi-o spui mai pe ocolite?

— Și cum ar fi trebuit să ți-o spun?

— Puteai să-mi spui, de pildă: „Era foarte cald, pisica ta a vrut să se plimbe pe acoperiș, dar țigla era fierbinte, pisica a sărit, a alunecat, a vrut, săraca, să se agațe de streașină și a căzut...” Ceva de genul ăsta! Ca să am timp să mă pregătesc!

— Te rog să mă ierți, i-a spus tânărul Nastratin.

— Ei, asta e, a spus vecinul. E trist, dar ce pot să fac? Biata pisicuță... Mai bine spune-mi: ce face scumpa mea soție?

— A, da, tocmai voiam să-ți spun, era foarte cald, soția ta a vrut să se plimbe pe acoperișul-terasă, ca să se răcorească...

MÂHNIRE CONJUGALĂ

Odată, întorcându-se acasă, Nastratin și-a găsit soția foarte bolnavă.

A rămas lângă ea în odaie, copleșit de durere. Lacrimile îi curgeau șiroaie, umerii i se scuturau de plâns, nu mai contenea să geamă și să se vaite.

Vecinii i-au spus:

— Ascultă, nu are nici un rost să plângi în halul ăsta! E foarte posibil ca soția ta să se vindece! Poate că mâine o să-ți gătească un prânz delicios!

— Dar nu pentru asta plâng eu, a spus Nastratin.

— Atunci pentru ce?

— Păi, dacă se întâmplă cumva să mor eu înaintea ei, aș vrea să-și amintească de mine ca de un soț care a plâns-o foarte mult.

O PARTE DE PĂMÂNT

Într-o povestire străveche din Asia centrală, reluată și de Tolstoi, un nobil foarte generos i-a spus unui sărac care-i făcuse un serviciu:

— Mergi cât de mult vei putea, și tot pământul înconjurat de pașii tăi va fi al tău, pentru totdeauna.

Omul a pornit de îndată, descriind mai întâi un cerc restrâns, apoi din ce în ce mai larg. Mergea ziua și noaptea, se istovea, uneori pierdea noțiunea timpului și a spațiului, dar nu voia să se oprească din mers.

Până la urmă, a căzut vlăguit la pământ și a murit.

Cei care l-au găsit i-au săpat o groapă, exact pe măsura trupului său. Era partea lui de pământ.

VIITORUL ÎNTR-O FOTOGRAFIE

În această istorioară, pe care-am auzit-o doar în Franța, o învățătoare își anunță elevii, la sfârșitul anului școlar, că a doua zi vor face fotografii. Ca să-i convingă să pozeze, învățătoarea le arată o fotografie mai veche, în care este chiar ea în mijlocul altor elevi de-ai săi, și le spune:

— Știți, mai târziu, când veți privi fotografia din anii de școală, veți spune: O, ia te uită, acolo e Melinda, care a ajuns vedetă de cinema, acolo e Victor, care e ministru, dincolo Jean-Paul, care acum e un mare savant...

Unul dintre copii pune degetul pe fotografie și adaugă:

— Iar aici este învățătoarea, care a murit.

Adevărul, și ce dacă?

ROSTIREA ADEVĂRULUI

Dacă umblăm să găsim adevărul (care, spunea Victor Hugo, rămâne oricum necunoscut) înseamnă că suntem încredințați că există. Iată o altă credință la fel de fragilă ca și celelalte.

Uneori însă, adevărul – sau cel puțin o parte din el – există, fără îndoială. De pildă, într-o istorioară arabă, un bărbat supărat îi spune nevestei:

— Dacă nu-mi spui adevărul, te repudiez! Mi-ai luat ceva din buzunar?

Femeia a răspuns, privindu-l drept în ochi:

— Am luat. N-am luat.

Bărbatul a stat o clipă pe gânduri. A înțeles că nevasta îi spusese într-un fel adevărul, întocmai cum îi ceruse.

Și s-a liniștit.

ADEVĂRUL ȘI MINCIUNA ÎN CĂLĂTORIE

O poveste africană, și anume de origine hausa, ne spune următoarele.

Minciuna și Adevărul, care călătoreau fiecare pe drumul său, s-au întâlnit și au hotărât să meargă mai departe împreună. Adevărul pornise în căutarea unor datornici, să-și recapete banii. Minciuna, ca de obicei, încerca să le aducă pământenilor speranțe, iluzii și dezamăgiri.

Calea pe care urmau să meargă a fost aleasă de Adevăr. Numai că, în toate satele pe care le străbăteau, cei doi tovarăși de drum aveau parte de o primire nu prea bună: femei morocănoase, bâte pe spinare, uși închise în nas.

— O să murim de foame și de sete, a zis Minciuna. După părerea mea, nu ești bun de călăuză. Lasă-mă pe mine.

Adevărul a lăsat Minciuna în frunte. Au sosit într-o cetate, unde Minciuna a zărit o casă de unde ieșeau pâlcuri-pâlcuri femei în vârstă, tăcute, cu capul plecat. A priceput că se întâmplase ceva trist. Într-adevăr, singurul fiu al stăpânei casei murise în ajun. Sub un umbrar se vedea mormântul proaspăt săpat. Celelalte femei veneau să-i aline durerea.

Minciuna s-a prefăcut îndurerată și s-a așezat lângă mormânt.

— De ce plângi? a întrebat mama.

— Am venit să înviem un copil mort, prietenul meu și cu mine, dar din nefericire nu se poate.

— Dar de ce? a întrebat mama, cuprinsă pe dată de o speranță nebunească.

— Pentru că, vezi dumneata, n-am mâncat de câteva zile. Mă chinuie duhul din mine, care-și cere partea de hrană, iar dacă nu-i dau nimic, vor mai muri și alții.

— Mi-a murit copilul! a strigat femeia. Dar dacă vă dau o masă bună, o să-l puteți învia?

— Asta ne este meseria, să înviem morții, a răspuns Minciuna (făcându-i semn Adevărului să tacă). Pentru asta am venit. Numai că duhul nostru este tare lacom. Ăsta-i necazul.

Femeia s-a grăbit să le pregătească o masă îmbelșugată. Pe urmă, în vreme ce Minciuna și Adevărul ședeau să le cadă bine mâncarea, femeia le-a spus că tocmai murise și tatăl regelui. De asta răsunau în toată cetatea cântece de jale.

— Aha, a spus Minciuna. Așadar, a murit tatăl regelui…

— Poți acum să-l învii pe fiul meu? l-a întrebat mama. Duhul tău s-a săturat?

— S-a săturat, a răspuns Minciuna. Du-mă la mormânt, apoi trimite-i vorbă regelui că au sosit în cetate cei ce învie morții.

I s-a trimis vorbă regelui, care s-a arătat nespus de mirat și a căzut pe gânduri. Cei din preajma lui l-au sfătuit să nu scape prilejul și să-l învie pe tatăl său. Minciuna a dat de veste că este gata să-l învie pe tatăl regelui. Curtea a fost cuprinsă de fierbere.

În acest timp, la cererea Minciunii, în jurul mormântului copilului fusese ridicat un gard. Când a socotit că sosise clipa potrivită, în fața unui mare număr de locuitori ai cetății, Minciuna s-a strecurat singură după gard. S-au auzit niște vorbe înăbușite, ca de pe altă lume, după care Minciuna a ieșit și i-a spus mamei, gâfâind, cu fața acoperită de sudoare:

— Fiul tău vrea să se întoarcă, este aici, pregătit, dar tatăl regelui îl ține de mână. Tatăl regelui spune că nu-l lasă să vină înapoi fără dânsul. Du-te și-i spune regelui, iute.

Oamenii s-au dus la rege să-i spună că tatăl lui cerea îngăduința să se întoarcă pe pământ. Dar cum regele și soția lui îl otrăviseră – ceea ce Minciuna știa sau, oricum, bănuia – nu

doreau nicidecum să-i vadă înapoi. Dimpotrivă: voiau ca mortul să rămână pe tărâmul umbrelor și i-au spus acest lucru Minciunii.

Minciuna i-a spus nefericitei femei că, spre marea sa părere de rău, nu putea să-i aducă fiul la loc pe pământ, din pricina dorinței regelui.

Apoi s-a îndepărtat, însoțită de Adevăr. Acesta nu căpătase înapoi nici un ban de la datornici. Minciuna avea burta plină. Viața i se părea lungă și plină de plăceri.

— Cel ce cumpără cu minciună va plăti cu adevăr, i-a spus Adevărul.

— Poate că ai dreptate, i-a răspuns Minciuna.

După câteva zile de călătorie, s-au despărțit. Fiecare a luat-o singur pe drumul său.

CELE TREI ADEVĂRURI ALE CANARULUI

Cum se întâmplă adesea, vorbele sunt puse, în această poveste arabă, în gura unui animal.

Un om a prins un canar, care i-a spus așa:

— Ce vrei de la mine? Uită-te ce picioare subțiri am, ce cap mic și ce gât firav. Ce aștepți de la mine? Lasă-mă să-mi iau zborul și am să-ți spun trei adevăruri folositoare.

— Trei adevăruri?

— Da. Ascultă-mă bine. Primul am să ți-l spun când am să fiu încă în mâna ta. Al doilea am să ți-l spun când voi fi în siguranță, pe o creangă. Iar al treilea am să ți-l spun când am să ajung în vârful movilei de colo.

— Prea bine, a spus omul, care dorea să afle cele trei adevăruri. Spune-mi-l pe primul.

Atunci canarul i-a spus:

— Dacă pierzi un lucru, chiar dacă este la fel de prețios ca viața, să nu-ți pară rău, nici măcar o clipă!

Credincios făgăduielii făcute, omul i-a dat drumul păsării din mână. Canarul a zburat pe o creangă și a rostit cel de-al doilea adevăr:

— Dacă ți se spune un lucru, să nu crezi înainte de a avea dovada!

Pasărea a zburat până în vârful movilei. Omul a strigat:

— Care este cel de-al treilea adevăr?

— Al treilea adevăr, a răspuns pasărea, este că am în

măruntaiele mele două giuvaieruri de preț, și fiecare cântărește douăzeci de miscali. Dacă m-ai fi ucis, ar fi fost acum ale tale.

Omul s-a lăsat la pământ, ros de ciudă și și-a mușcat degetul până la sânge. A auzit pasărea râzând. S-a ridicat și a întrebat-o de ce râde.

— Ești un prost, a răspuns pasărea. Ți-am spus mai întâi să nu-ți pară rău după un lucru pierdut. Iar ție îți pare rău după giuvaieruri. Pe urmă ți-am spus să nu crezi un lucru de necrezut. Eu îți spusesem că am în măruntaie două giuvaieruri care cântăresc fiecare douăzeci de miscali, dar trupul meu nu cântărește mai mult de doi, iar tu ai crezut! Ești un prost.

Iar pasărea și-a luat zborul, în vreme ce omul se prăbușea din nou la pământ.

URECHILE REGELUI MIDAS

Uneori, adevărul este atât de limpede încât toate cele din lume îl cunosc și-l rostesc întruna.

O întrecere de muzică, povestește Ovidiu în *Metamorfoze,* i-a pus față-n față pe Apollo și pe zeul Pan. Drept judecător a fost ales muntele Tmolus, care l-a numit câștigător pe Apollo. Însă regele Midas, căruia îi plăcea să se plimbe pe munte, n-a fost de aceeași părere. Găsea că muzica lui Pan este mai frumoasă.

Cuprins de mânie – ceea ce i se întâmpla destul de des –, Apollo a hotărât să se răzbune pe urechile lui Midas, care nu ascultaseră cum trebuie. Le-a lungit, le-a umplut cu păr cărunt și des și le-a făcut să se miște. Adevărate urechi de măgar.

Midas a încercat să și le ascundă sub o coroană de purpură. Dar cel care-i slujea drept bărbier și obișnuia să-i taie regelui părul știa adevărul. Știa ce se întâmplase cu urechile. Pe de o parte, temându-se de o pedeapsă aspră, nu cuteza să spună nimic nimănui. Pe de altă parte, era chinuit mereu de dorința de a spune cuiva și de neputința de a tăcea.

Bărbierul a făcut într-un loc mai ascuns o gaură în țărână, s-a aplecat și a șoptit în gaura aceea ce se întâmplase cu urechile stăpânului său, încredințând astfel taina pământului. Apoi a astupat cu grijă gaura, ca să șteargă orice urmă a vorbelor pe care le rostise, s-a întors la palat, ușurat, și a păstrat taina.

În locul cu pricina a răsărit niște trestie. A trecut un an. Trestia a crescut. De fiecare dată când sufla vântul, trestia se legăna și șoptea: „Midas, regele Midas are urechi de măgar.”

*

* *

Se cunoaște o versiune coreeană a poveștii. Bărbierul a ajuns pălărier. El trebuie să facă pălăria menită să ascundă urechile de măgar ale regelui (dar nu se știe de unde s-a ales regele cu asemenea urechi). Pălărierul nu poate păstra taina, pentru că nu reușește să-și stăpânească râsul. După ce o încredințează pământului, moare.

Pe locul tainei crește o tufă de bambus. Regele coreean poruncește să fie tăiată și să se pună în loc copaci. Dar și copacii află taina urechilor regelui și o spun tuturor când suflă vântul.

MINCIUNA ADEVĂRULUI

O poveste populară indiană spune că un tânăr prinț, care trecea în goana calului prin ținut, s-a îndrăgostit de o tânără țărancă și i-a cerut pe loc să-i fie soție.

Dar tatăl fetei a spus:

— Nu ți-o pot da pe fiica mea, pentru că nu cunoști adevărul. Caută-l, găsește-l, întoarce-te și am să ți-o dau.

Fără să mai aștepte, tânărul a pornit în căutarea adevărului. L-a căutat pe câmpii, în păduri, la malul apelor, l-a căutat în cetăți și în deserturi. Întreba peste tot:

— Ați văzut adevărul? îl cunoașteți? Știți cumva unde l-aș putea găsi?

Pretutindeni, i se spunea că adevărul nu este acolo. Da, se înțelege, fusese odinioară cunoscut, trecuse prin cetate ori pe lângă râu, dar fără să stea prea mult. Plecase repede.

Încotro? Nu se știa. Adevărul era în altă parte, mai departe, de fiecare dată mai departe.

— Aici, i se spunea prințului, nu se mai cunoaște.

Căutarea aceasta încăpățânată și chinuitoare a ținut câțiva ani buni. La sfârșit, obosit, sleit de puteri, cu părul încărunțit, s-a așezat pe vârful unui munte, lângă o peșteră.

Dorea să se odihnească o clipă, simțindu-se gata să se oprească din căutat.

A auzit deodată în fundul peșterii un zgomot, un soi de mormăit. S-a ridicat și s-a apropiat, cu sabia în mână, crezând că este o fiară, un urs. A zărit o arătare întunecată, care aducea cu o femeie.

A intrat în peșteră, unde domnea un miros greu. După ce ochii i s-au obișnuit cu întunericul, a zărit, chircită la pământ, o femeie bătrână și slută, plină de bube și de răni, zbârcită, păroasă, murdară.

Arătarea a ridicat spre el niște ochi sticloși și l-a întrebat ce dorește.

— Caut adevărul, a răspuns el.

— L-ai găsit, a zis ea.

— Tu ești adevărul?

— Da.

— Cum mă pot încredința?

Femeia i-a dat dovezi: de pildă, știa totul despre el, numele, vârsta, prin ce trecuse.

A întrebat-o:

— Eu sunt primul care te-a găsit?

— Ești primul.

După o clipă de uimire, prințul a adăugat:

— Sunt foarte bucuros că te-am găsit. Am să mă pot însura cu femeia pe care o iubesc, dacă m-a așteptat. Ce vrei să le spun oamenilor despre tine?

— Nu le spune nimic.

— Dar toți doresc să te cunoască! Or să mă întrebe! Trebuie să le spun ceva! Ce să le spun?

Atunci femeia cea slută i-a răspuns prințului:

— Spune-le că sunt tânără și frumoasă.

SPÂNZURĂTOAREA ADEVĂRULUI

Un rege de bună-credință, care căuta dreptatea și adevărul (ele există!), vedea în jurul lui doar stricăciune, lingușiri și mizerii. Auzind el de un înțelept care, ca atâția alți înțelepți, trăia în pădure, l-a chemat la curte pentru a-i cere sfatul.

— Cum să-i fac pe oameni mai buni? a întrebat regele. Ce măsuri ar trebui să iau, ce legi ar trebui să dau?

— Legile nu sunt de ajuns, i-a răspuns înțeleptul. Ființa omenească trebuie să dobândească înțelegerea și pacea sufletească. Trebuie să cunoască și să practice compasiunea, să se gândească mai puțin la sine și mai mult la binele celorlalți.

— Știu toate astea, a spus regele. Dar cum să le realizez?

— Doar adevărul îți poate arăta calea, a spus înțeleptul.

— Știu, însă cum să ajung la adevăr și cum să-l ocrotesc?

— Tu trebuie să hotărăști cum, a răspuns înțeleptul.

Nervos, convins că își pierduse timpul, regele l-a dat afară.

Încă un palavragiu care vorbește în dodii, se gândea el.

Pentru rege, lucrurile erau ori albe, ori negre: adevărul de o parte, minciuna și eroarea de cealaltă. Aprecia soluțiile simple.

În consecință, a înălțat o spânzurătoare la intrarea în oraș și a decretat: „Oricine vrea să între în oraș trebuie să spună adevărul atunci când va fi întrebat. Iar cine va minți, acela va fi spânzurat, pentru că nu a dat ascultare poruncii.”

Peste câteva zile, la intrarea în oraș a apărut chiar înțeleptul. Căpitanul gărzii care păzea spânzurătoarea l-a oprit și l-a întrebat:

— Unde te duci?

— Mă duc la spânzurătoare ca să mă poți spânzura, a răspuns omul.

— Și vrei să te cred? a spus căpitanul, luat prin surprindere.

— Ei bine, dacă am mințit, trebuie să mă spânzuri.

Căpitanul s-a gândit o clipă, apoi a spus:

— Dacă te spânzur pentru că ai mințit, atunci minciuna ta ar deveni un adevăr.

— Într-adevăr, a spus înțeleptul.

— Iar atunci te-aș spânzura nu pentru minciună, ci pentru că ai spus adevărul, ceea ce ar fi împotriva ordinelor pe care le am.

— Într-adevăr, a repetat înțeleptul.

Căpitanul s-a scărpinat în cap, l-a rugat pe înțelept să aștepte și a dat fuga la palat să-l informeze pe rege.

Regele l-a pus să-i repete dialogul, cuvânt cu cuvânt.

Se pare că se mai gândește și în ziua de azi.

MARELE SECRET ȘI MORMÂNTUL LUI

Când universul a fost creat, imens și strălucitor, s-a aflat că acest univers avea un secret pe care îl împărtășea cu natura umană, dar un secret atât de redutabil pentru cei care l-ar afla, încât ar putea distruge totul – adică ar face să dispară într-o clipă tot ce începuse să existe.

Prin urmare, acest secret trebuia ascuns cât mai bine, cât mai adânc cu putință. Zeii indieni s-au adunat și s-au întrebat: care ar fi ascunzătoarea cea mai sigură?

Șiva, marele distrugător, i-a asigurat că locul cel mai bun era în fundul unui puț știut de el, din apropierea unui templu vestit.

Nimeni nu se va duce să caute secretul în fundul acelui puț.

Ceilalți zei s-au opus. În preajma templului erau întotdeauna o mulțime de oameni, iar un pelerin mai neatent putea oricând să cadă în puț.

Krișna, pe de altă parte, a propus ca secretul să fie ascuns în unt (zeul era mare amator de unt). Dar untul se poate topi, lăsând secretul să iasă la iveală, au spus ceilalți. Ideea a fost respinsă.

— În statuia mea, a spus atunci temutul Jagannath. Secretul trebuie ascuns în statuia mea. Nimeni nu va îndrăzni să-l caute acolo, pentru că toți se tem de mine.

Dar Jagannath era deja un zeu bătrân, iar ceilalți s-au temut că statuia lui se va hârbui și se va sparge în bucăți.

Ganeșa, zeul cel serviabil, cu cap de elefant, a propus chiar să fie ascuns, secretul, pe Lună.

Dar ceilalți zei îi socoteau pe oameni atât de smintiți, de apucați, încât își spuneau: și dacă, într-o bună zi, ajung pe Lună? Ar fi în stare.

— Tocmai de-aia, a spus atunci Vișnu, ce-ar fi să ascundem secretul în inima oamenilor?

Toți zeii au fost de acord că ideea era excelentă și l-au îngropat în străfundul ființei omenești.

O fi tot acolo, secretul? Părerile sunt împărțite. Oricum, se pare că l-au uitat până și zeii.

FEMEIA NEFERICITĂ

O femeie care suferea de depresie cronică a venit la un psihanalist și i-a spus:

— Doctore, am un soț care mă iubește și mă răsfață cu daruri, am copii sănătoși, un serviciu care îmi place și unde sunt apreciată. Apoi, nu sufăr de nici o boală gravă. Pe scurt, sunt nefericită, deși nu știu de ce.

Peste un an, psihanalistul, care nu izbutise să-și vindece pacienta, a întâlnit-o într-o seară întâmplător. Soțul o părăsise, i-a spus femeia, copiii se drogau, iar pe deasupra își pierduse slujba și era suspectă de cancer.

— Și atunci? a întrebat-o doctorul. Nu sunteți și mai nefericită?

— Ba da, i-a răspuns ea, dar acum știu pentru ce.

SARTAPEK

Farid Uddin Attar ne spune, în *Cartea divină,* povestea unui tânăr, foarte inteligent și învățat, care s-a îndrăgostit de o prințesă invizibilă, fiica regelui duhurilor. Tânărul o visa neîncetat, fără s-o fi văzut vreodată.

Tatăl tânărului l-a sfătuit să meargă la un înțelept hindus, inițiat în tainele lumii, și, dându-se drept surdomut, să între în slujba lui și să observe cu atenție tot ce făcea. Ar fi putut, în felul acesta, să afle cine știe ce secret crucial.

Tânărul a intrat în slujba înțeleptului. Îi aprindea focul, îi aducea apă, îi peria părul, îi făcea cu venerație patul. În câteva rânduri, înțeleptul l-a pus la încercare, verificând dacă era într-adevăr infirm. Tânărul a rezistat chiar și atunci când, în timp ce dormea, stăpânul i-a înfipt în picior o sulă de cizmărie. Fulgerat de durere, a deschis gura și a părut să strige, dar nici un sunet n-a ieșit din gura lui.

Au trecut zece ani. Rând pe rând, tânărul afla secretele înțeleptului și le nota – cu excepția celor ținute într-un cufăr zăvorât cu grijă.

Și, la fel ca odinioară, se gândea mereu la prințesa lui fără chip, simțindu-i prezența în jur, dar fără s-o vadă vreodată.

Într-o zi, regele țării a căzut bolnav. Sub țeasta lui se mișca tot timpul ceva, dar doctorii de la palat s-au declarat neputincioși. A fost chemat înțeleptul, care a venit însoțit de servitorul său ce trecea drept surdomut.

Pe capul regelui apăruse o gâlmă enormă, în care părea să mișune o vietate.

Maestrul i-a ras regelui părul, a incizat tumora, a găsit vietatea (care semăna cu un soi de crab) și a vrut s-o scoată cu o pensetă. Însă cu cât vâra penseta mai adânc, cu atât vietatea se afunda în capul regelui, care urla de durere.

Deodată, elevul, ajuns la capătul răbdării, a strigat, după zece ani de tăcere:

— Atenție, maestre! Dacă tragi gângania cu penseta, o faci să între și mai adânc! Arde-o pe spinare, și atunci o să iasă pe dată!

La auzul acestor vorbe, înțeleptul a fost atât de șocat, că a murit acolo, pe loc. Nimeni n-a mai putut să-l aducă la viață. Atunci, cu un grăunte de jăratec, elevul a ars cu atenție spinarea gângăniei, care s-a desprins și a fost trasă afară.

Regele, vindecat, i-a acordat titlul hindus de *Sartapek* și i-a făcut o mulțime de daruri. Tânărul a moștenit și bunurile maestrului.

Prima lui grijă a fost să deschidă cufărul bătrânului. În el a găsit portretul prințesei invizibile, pe care o visase atâția ani. A modelat o figurină cu chipul ei, apoi a rostit câteva incantații magice. Peste patruzeci de zile, prințesa a apărut în fața lui.

Sartapek nu găsea cuvinte ca să-i descrie frumusețea. Dar, în același timp, își dădea seama că prințesa ieșise cumva din el însuși.

— Cum ai putut pătrunde în mine? a întrebat-o el, uluit.

— Sunt cu tine dintotdeauna, i-a răspuns ea. Sunt sufletul tău. Ceea ce căutai cu atâta ardoare ești tu însuți, nimic altceva. Uită-te bine, și vei vedea că întreg universul nu este altceva decât tu însuți. Sunt sufletul tău, prietene. Acum știi că nu poți găsi ceea ce cauți decât în tine însuți. Fă-ți datoria. Caută bine, și vei descoperi că tu ești totul.

— Dar de ce trebuie să caut în mine însumi? a întrebat tânărul.

— Pentru că te-ai pierdut.

În sfârșit, câteva grăunțe de înțelepciune (poate)

SOLDATUL RĂNIT

După cum se știe, Buddha spunea că un om rănit de o săgeată trebuie mai întâi, și cât mai repede, să vadă de rană. Nu să se întrebe de unde vine săgeata, cine anume a tras, din ce lemn este făcută și așa mai departe.

Poetul persan Rumi a preluat parabola aproape cuvânt cu cuvânt.

Un războinic a fost rănit de o săgeată, în timpul unei bătălii. Cei din jur au încercat să scoată săgeata și să-l îngrijească, dar el a vrut să știe mai întâi cine fusese arcașul, ce fel de om era și ce loc își alesese pentru a-l nimeri. A dorit să cunoască, de asemenea, cum arată arcul și din ce este făcută coarda. În timp ce încerca să afle toate aceste lucruri, a murit.

ÎNFRÂNGEREA LUI DUMNEZEU

Un rabin foarte vestit și respectat apăra cu strășnicie un anume punct de doctrină. Spunea că este absolut sigur de

temeinicia părerii sale.

Fiindcă adversarii săi, la fel de încăpățânați, nu voiau să-i asculte argumentele, a strigat:

— Dacă legea este așa cum o înțeleg eu, să hotărască roșcovul de colo!

Copacul pe care îl arăta cu degetul s-a dat atunci înapoi cu vreo sută de coți. Dar adversarii rabinului Eliezer au spus:

— Un roșcov nu dovedește nimic.

— Atunci, a zis rabinul, dacă legea este așa cum o înțeleg eu, să hotărască apa din canal!

Apa din canal a pornit atunci să curgă în celălalt sens. Dar adversarii rabinului Eliezer erau încăpățânați:

— Apa din canal nu dovedește nimic.

Rabinul a spus iar:

— Dacă legea este așa cum o înțeleg eu, să hotărască pereții școlii!

Atunci pereții școlii s-au lăsat într-o parte, gata să se prăbușească. Rabinul Joshua s-a răstit la pereți:

— De ce vă amestecați? Ce treabă aveți voi cu această discuție între înțelepți?

Pereții au încremenit pe loc, din respect pentru vorbele rabinului Joshua, și nu s-au dărâmat. Dar, din respect față de rabinul Eliezer, nu s-au îndreptat. Au rămas strâmbi.

În clipa aceea, s-a auzit un glas din ceruri, care a grăit astfel:

— Dar ce se petrece acolo? De ce-l supărați pe rabinul Eliezer? Legea este așa cum spune el!

Rabinul Joshua s-a ridicat în picioare și a strigat către ceruri:

— Legea nu mai este în cer! Ne-a fost dată nouă, pe muntele Sinai, o dată pentru totdeauna, și nu mai avem de ce să ascultăm nici un glas ceresc, pentru că stă scris în Tora, care ne-a fost dăruită pe muntele Sinai: „Se va hotărî după părerea majorității!”

Ceva mai târziu, după această scenă memorabilă în care rabinul Joshua negase fățiș valoarea minunilor, profetul Elie i s-a arătat altui om sfânt, rabinul Nathan, care l-a întrebat:

— Dar ce făcea Dumnezeu în clipa aceea?

— Râdea, i-a răspuns Elie. Râdea cu hohote și spunea: „Copiii mei m-au înfrânt! Copiii mei m-au înfrânt!”

ALTĂ TAINĂ A LUMII

Un discipol l-a întrebat pe maestrul său chinez:

— Care este taina lumii?

Învățătorul a ridicat încet degetul arătător și l-a îndreptat înainte.

A doua zi, învățătorul lipsea. A venit un pelerin, l-a găsit pe discipol și l-a întrebat:

— Care este taina lumii?

La rândul său, discipolul a făcut ce făcuse maestrul, adică a ridicat încet degetul arătător și l-a îndreptat înainte.

Pelerinul a plecat.

Când a venit, învățătorul și-a întrebat discipolul ce se întâmplase în lipsa lui.

— A venit un om. M-a întrebat care este taina lumii.

— Și ce i-ai răspuns?

— Am făcut așa.

Discipolul a ridicat încet degetul arătător și l-a îndreptat înainte. Atunci maestrul a luat o sabie ascuțită și i-a retezat degetul, dintr-o singură lovitură.

Discipolul s-a dat înapoi clătinându-se, cu mâna plină de sânge.

Uitându-se la el, maestrul a ridicat încet degetul arătător și l-a îndreptat înainte.

VASUL CRĂPAT

Înainte de a încheia – peste câteva pagini –, și în semn de cinstire pentru poveștile pe care le-am uitat, iată una la care țin foarte mult:

Undeva în India, un om lua apă de la un izvor și o căra în sat, unde o vindea. Își căra povara în două vase ce atârnau la capetele unei cobilițe de lemn, purtată pe umeri.

Vasul din dreapta era intact și ajungea întotdeauna plin, în timp ce vasul din stânga, care era crăpat, pierdea pe drum jumătate din apă.

Iar asta a durat ani în șir, pentru că omul nu avea bani să-și cumpere alt vas. Într-o zi, vasul crăpat a vorbit și i-a spus omului:

— Știu că sunt un hârb: mă rușinez și îți cer iertare. Pierd apa pe care ar trebui s-o păstrez. Zău, mi-e rușine, crede-mă.

Omul s-a uitat la el și i-a spus:

— Data viitoare, să te uiți în partea stângă a drumului, pe partea ta.

— Și ce-o să văd acolo? a întrebat vasul.

— O să vezi florile cărora, în toți anii ăștia, apa pe care ai pierdut-o le-a dat viață.

ÎNȚELEPCIUNEA SUPREMĂ

Un învățăcel îl întreba pe un maestru:

— Când poate ști un om că a atins înțelepciunea supremă?

— Când încetează să-și mai pună această întrebare.

Câteva legende uitate sau aproape uitate

SATUL FĂRĂ SFÂRȘIT

Mai mulți călători, din vechime sau din timpurile moderne, au confirmat existența în ținutul Bucovinei, din nordul României, a unui „sat fără sfârșit”, prin care ar fi trecut.

E vorba de un șir de case tradiționale aliniate de o parte și de alta a unui drum. În spatele caselor, făcute din lemn și pictate cu motive florale, se întind livezi cu pomi fructiferi. Mai departe, se văd ogoare, păduri, câmpii și dealuri.

Venind cu caleașca sau pe jos (în trecut), sau cu mașina (în zilele noastre), intri aici ca în oricare alt sat. Te uiți în stânga și în dreapta, din loc în loc zărești un sătean, bărbat sau femeie, în spatele unei ferestre (mai rar într-o grădină).

După câteva minute, călătorii încep să-și dea seama că satul e foarte înșirat, foarte lung, și pare că nu se mai sfârșește. E numit, de aceea, satul fără sfârșit. După unele mărturii, turiștii ar face mai bine de un ceas cu mașina până când, în sfârșit, văd ultimele case. După alții, ar face și mai mult – două zile, o săptămână, o lună! —, dar sunt estimări greu de verificat.

Toți sunt însă de acord că, pe măsură ce șoferii înaintează de-a lungul satului, lumina zilei pare să scadă. Trebuie aprinse farurile mașinii, iar când ajung la ieșirea din sat, e noapte, întotdeauna.

Uimiți de șiragul interminabil de case pictate, mai mulți călători s-au oprit să ceară informații de la săteni. Dar aceștia s-au mărginit să le surâdă de la ferestre și să le facă gesturi amicale, fără să iasă din case și fără să vorbească.

Deși majoritatea călătorilor au uitat rapid această particularitate locală, câțiva au încercat să se documenteze, să caute pe hărțile Bucovinei numele și locul acestui sat. Nimeni n-a reușit să-l identifice cu certitudine.

Destul de multe mărturii susțin că, într-un anume punct al satului, călătorii au o senzație de *déjà-vu,* ca și cum ar recunoaște anumite case, ca și cum satul ar începe iarăși, în mod repetat, ca și cum, din rațiuni estetice sau economice rămase obscure, s-ar succeda sate aproape identice. Oricum, nimeni n-a putut confirma cu certitudine această particularitate, deoarece fotografiile făcute aici, indiferent de moment, ies întotdeauna încețoșate, sau în orice caz imprecise.

Ba chiar, în unele clișee, nu se vede nimic altceva decât pământ arat și câțiva arbori răzleți.

În 1988, la București s-a format o comisie, cu sarcina de a face un raport detaliat privind existența și particularitățile acestui sat. Din păcate, evenimentele care au însângerat fosta Iugoslavie, peste câțiva ani, au captat toată atenția în România vecină, care se pregătea, și ea, să-l mătură expeditiv pe dictatorul până atunci necontestat, Ceaușescu.

Inspectorii numiți de comisie au trebuit să-și întrerupă munca de identificare a satului fără sfârșit. A fost reluată în 1995, apoi din nou abandonată, din motive ce ne rămân necunoscute. Unii membri ai comisiei au ales, se pare, să părăsească definitiv Europa. Unul dintre ei a fost internat într-un ospiciu din Iași, unde s-ar afla și acum.

S-au răspândit tot felul de zvonuri. Cel mai insistent dintre ele, pornind de la mai multe mărturii concordante, susține că satul fără sfârșit nu s-ar afla mereu pe același drum, ci ar migra în funcție de anotimp. Ar fi fost găsit, uneori, în altă parte a Bucovinei, dar și în Moldova, în Transilvania, iar o dată chiar în Ungaria.

CE VOIA SĂ SPUNĂ PLANETA

Legendele nu ne vin întotdeauna dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat și cețos. Ele ne pot fi contemporane și, uneori, pot chiar să se prezinte ca opere de anticipație.

Un exemplu e povestirea scriitorului chilian Salvador Colas, dispărut dintre noi prea curând, și care nu ascundea influența

pe care o avusese asupra lui Jorge Luis Borges[16].

În anul 2041, cu ajutorul unui telescop gigantic plasat recent pe orbită, a fost descoperită o nouă planetă, din afara sistemului solar. Planeta a fost botezată, mai întâi, *Nubes,* din cauza norilor (sau a ceței?) care-o învăluiau în permanență și nu lăsau să i se vadă cu precizie contururile.

Puțin câte puțin, aceste elemente noroase s-au risipit, cel puțin pe alocuri, fără ca nimeni să poată explica vreodată cauzele acestei schimbări. Oamenii de știință din toată lumea au emis destule ipoteze, însă nici una nu a reușit să se impună, motiv pentru care nici nu le mai amintim.

Când norii au început să se risipească, în spațiile dintre formațiunile noroase, pe suprafața cenușie a planetei au apărut niște semne particulare. Pentru prima oară în istoria lumii, aceste semne se prezentau sub o formă aparent regulată, ca o serie de cercuri suprapuse. Aceste cercuri formau structuri diverse, iar pe măsură ce norii se risipeau (fenomenul a durat unsprezece ani) se puteau desluși repetiții, analogii, și chiar intervale în interiorul cercurilor.

Trebuie menționat că planeta evolua în galaxia noastră, dar într-un alt sistem solar, astfel că observarea ei era dificilă.

Astronomii și astrofizicienii nu au întârziat să vorbească despre o „scriere”. Au făcut-o cu prudență, metodic. Totuși, când acest cuvânt a fost făcut public, a urmat cea mai teribilă explozie de absurdități cunoscută vreodată de omenire.

Firește, unii vedeau acolo mâna lui Dumnezeu, un text scris chiar de mâna lui, folosind „litere” – sau în orice caz semne și grupuri de semne – de dimensiuni colosale, cum nici o civilizație tehnică (din câte cunoaștem) n-ar fi capabilă să producă, iar asta cu atât mai mult cu cât aceste „litere” păreau să evolueze în jurul voluminosului obiect celest, de vreo sută patruzeci de ori mai mare decât Pământul, cam în același fel ca literele luminoase care se derulează noaptea, rapid, pe fațadele marilor magazine, sau în anumite locuri publice, Times Square bunăoară, din New York.

Foarte curând, de îndată ce spațiile dintre nori au devenit destul de mari ca să se poată studia serios această scriere venită din alte lumi, echipe de spărgători de coduri și

[16] Adaptarea acestei povestiri e publicată în acest volum cu acordul celor în drept.

traducători s-au pus pe treabă. Li s-au alăturat epigrafiști și arheologi, precum și cei mai buni specialiști ai serviciilor de contra-spionaj (mai ales cei din Rusia, China și Marea Britanie).

Toți acești oameni au procedat ca și cum trebuiau să descifreze o scriere pământeană necunoscută, cea cretană, de pildă, sau cea etruscă, din care n-au rămas decât fragmente. Au analizat, au emis ipoteze, au confruntat: zadarnic. Scrierea planetei – care tocmai fusese rebotezată și, de acum, se numea *Verba* – rămânea impenetrabilă în ciuda tuturor eforturilor umane, ceea ce întărea teoria despre originea divină a acestor texte.

Dar pentru ce Dumnezeu, sau un zeu, sau altă instanță superioară ce încă nu a fost botezată ne-ar trimite mesaje atât de obscure? Nimeni nu putea răspunde la această întrebare, care se punea sub o mie de forme. Cele mai jalnice manifestări ale misticismului elementar și-au dat frâu liber. Sfârșitul lumii a fost vestit de șase sute patruzeci și șapte de ori. Indivizi și chiar comunități întregi s-au sinucis recurgând la apă sau foc. Sacrificii, uneori sângeroase, au fost oficiate la toate popoarele. Fanaticii au masacrat alți fanatici, iar pământul a fost, încă o dată, victima spaimelor omenești.

Savanții de pe Pământ au fost divizați de controverse violente, pornind de la o simplă perspectivă practică („Cum e posibil lucrul acesta?”). Cum puteau fi *realizate* literele acelea care măsurau, probabil (calculele variau și ele), mai multe mii de kilometri? La ce distanță se aflau de suprafața planetei? Și ce sistem, ce energie le punea în mișcare?

Circulau idei din cele mai neașteptate. O echipă de cercetători francezi a afirmat chiar că planeta nu era decât un imens ecran rotativ, iar liniile circulare erau proiectate de pe altă planetă, sau poate chiar de pe vreo navă spațială rătăcind în spațiu.

Proiectate – însă de cine? în ce scop? Cum se putea descoperi sursa acelor imagini, cabina de proiecție interstelară?

Ipoteza franceză a fost abandonată la fel ca celelalte. A fost reținută ideea unei „emanații” de litere produse chiar de planetă, prin procedee necunoscute – oricum cu mult mai avansate decât ceea ce putea să cunoască și să experimenteze, în 2041, specia umană.

De aici teribila dezlănțuire de viziuni, preziceri, miracole intempestive și ezoterism nătâng. Vechea rațiune, invocată

zadarnic de filozofi îndărătnici, era neputincioasă, iar omenirea se lăsa purtată de valuri uriașe de delir.

Câteva minți raționale se întrebau totuși, dar fără să aducă și nici măcar să propună un răspuns: „Dacă această civilizație e una infinit mai avansată decât noi, cum se face că folosește un limbaj *pe care noi nu-l putem înțelege*?”

Pe de altă parte, comerțul își păstra logica lui. S-au publicat mai bine de 9 000 de cărți despre „planeta care vorbește”, plus un număr astronomic de articole. Peste 300 de filme – documentare sau de ficțiune – au fost consacrate aceluiași fenomen. Planeta *Verba* a invadat-o literalmente pe a noastră. S-au fabricat brelocuri, tirbușoane, tricouri și jucării purtând emblema ei.

Către sfârșitul celui de-al unsprezecelea an, pe benzile cu „înscrisuri” care se învârteau în jurul planetei îndepărtate au apărut niște fisuri stranii. Observatorii afirmau că semnele se degradau, că păreau ezitante, tremurate, că păreau să dea „rateuri”, ca un motor de automobil. Au fost lansate noi ipoteze extravagante. S-a vorbit despre un „război al zeilor”, cu atât mai greu de observat cu cât planeta era vizibilă de pe Pământ doar două luni pe an (cu aproximație). S-a mai spus că rânduiala lumii se stricase, iar unii au văzut consecințe ale acestor rateuri chiar și în mișcările Pământului, consecințe alarmante, dar nicicând dovedite.

Acela a fost momentul când *Verba* a dispărut de pe cer.

Îndată după aceea, specialiștii au anunțat că *Verba* „explodase”, chiar dacă nimeni nu putuse observa evenimentul, petrecut în timpul lunilor în care planeta era invizibilă. Într-adevăr, studiind razele *gamma* și *beta*, astrofizicienii americani au putut depista urmele exploziei cosmice, care a proiectat frânturi de tot felul în spațiu, la distanțe considerabile.

Curând după explozie, o echipă de cercetători indieni care lucrau de câțiva ani, ca și alții, la traducerea scrierii misterioase, a anunțat, în sfârșit, rezolvarea exasperantei enigme – iar explozia venea să le confirme ipoteza.

Un congres mondial s-a întrunit la Kolkata. Teoria indiană a fost acceptată de cei mai mulți specialiști, chiar dacă unii dintre ei (chinezi mai ales) aveau anumite rezerve.

A devenit atunci foarte clar și sensul mesajului. În mai multe versiuni, cu variații în ceea ce am putea numi „pronunția” unei

limbi necunoscute, locuitorii planetei *Verba,* ajunși, se pare, în punctul cel mai avansat al evoluției inteligente, nu încetaseră să strige spre restul universului, timp de mai bine de doisprezece ani: „Ajutor! Ajutor! Ajutor!”

FORTĂREAȚA DE O NOAPTE

O poveste care circulă în sudul Sudanului, iar asta din vremuri străvechi, spune că uneori, când o caravană se rătăcește prin deșert, călătorii sleiți de puteri văd apărând în fața lor un soi de fortăreață din piatră. E suficient atunci să bată la poartă. Poarta se deschide, iar călătorii pot intra.

Înăuntru, oamenii istoviți găsesc de mâncare, un havuz cu apă rece, fructe, bucăți de berbec ce se învârt pe un proțap, lapte și ceai, curmale și smochine. Găsesc de asemenea perne, covoare, culcușuri cu plase de țânțari în care pot petrece noaptea, savurându-și tihna.

Un singur lucru îi neliniștește când hotărăsc să facă aici un loc de popas – lipsa totală de animale vii și ființe umane. Nu există un stăpân al locului care să-i întâmpine, nici un servitor care să-i servească, nici o femeie, nici un copil. Nu vezi țipenie. Nici măcar un câine. Nici măcar o șopârlă sau un păianjen. Locul pare să fi fost pregătit pentru a primi un pâlc de fantome invizibile și tăcute. Nu vezi o umbră, nu auzi un sunet, o adiere de vânt, un zvon de muzică.

Mai mult: când călătorii se trezesc, în zori, se regăsesc în plin deșert, lângă niște tufișuri pipernicite. Nici urmă de covoare, de merinde, de ziduri groase. Totul a dispărut în timpul nopții.

După aceea, peste mai multe luni sau peste câțiva ani, alte grupuri de oameni, în alte locuri, susțin că au trăit aceeași experiență. La căderea serii, istoviți, au văzut zidurile crenelate, au bătut în poarta care s-a deschis, și așa mai departe. Apoi s-au trezit în zori, odihniți, constatând că mirajul s-a risipit.

Locul acesta vrăjit era numit de oamenii deșertului „fortăreața de o noapte”. Înțelepții vedeau în ea o imagine a condiției omenești, dar fără să explice prea bine de ce. De aici era doar un pas până la a pretinde că totul era o iluzie, un vis puțin mai precis decât altele, și desigur mai salutar…

Un lucru era neîndoielnic: relatările despre „fortăreața de o noapte” se auzeau în continuare, la intervale neregulate, nu fără o anume monotonie. Toate erau mai mult sau mai puțin

similare.

În anii 1872-1874, obsedat de aceste povești, un englez curios din fire, ofițer de cavalerie, a hotărât că va pătrunde în această fortăreață legendară și că-i va lămuri misterul, o dată pentru totdeauna. Acest bărbat, pe nume Jonathan Marlowe, era cunoscut pentru curajul său, pentru sângele rece, dar și pentru tenacitatea lui, care putea ajunge până la obsesie.

Când a luat această hotărâre, la Khartum, Marlowe avea treizeci și șase sau treizeci și șapte de ani. A angajat trei-patru însoțitori, pe care i-a plătit corect, și, fără să le spună ce avea în minte, au pornit pe cămile spre sud.

Au mers mult timp. Cum relatările spuneau că fortăreața apărea doar în caz de mare primejdie, Marlowe plecase cu provizii puține, încercând să lase impresia că nu-și putea permite mai mult. Făcea pe săracul, pe strâmtoratul, și călătorea în condițiile – cel mai adesea mizere – ale unei caravane obișnuite.

Oricum, n-a apărut nimic. Au suferit de foame și de sete, căzând chiar, uneori, de slăbiciune, însă zadarnic: nu se întâmpla nimic. Fortăreața se ascundea. Refuza să apară.

În două rânduri, Marlowe și oamenii săi, rămași fără provizii, au fost salvați de caravane întâlnite întâmplător.

Orbit de obsesia lui, ofițerul englez, pe care camarazii săi din Khartum îl credeau înghițit de mult de nisipuri, a fost până la urmă părăsit de însoțitorii care nu-l mai puteau înțelege, și a continuat de unul singur.

Cu uniforma și cizmele ferfeniță, cu barba îmbâcsită de nisip și ochii arși de febră, rătăcind ca un soi de fantomă a deșertului care putea fi întâlnită ici și colo și care urmărea orbește o himeră ce-i scăpa întruna, Marlowe a devenit, la rându-i, un personaj din povestirile călătorilor.

Nimeni nu știe cu adevărat cum a sfârșit; iată, oricum, ce se povestește: într-o seară, după ani de căutări, la capătul puterilor, a căzut leșinat pe solul pietros.

Nu era mort. Peste câteva ceasuri, în mijlocul nopții, a fost trezit de susurul unui havuz. A deschis ochii, s-a ridicat într-un cot și s-a văzut culcat pe un covor, între perne, în mijlocul unei curți în care erau sădiți portocali. Un hartan de berbec se frigea pe un proțap care se învârtea singur. Pe jos, la îndemână, erau banane, rodii, vin, carafe, prosoape răcoroase.

În jurul lui se înălțau zidurile fortăreței – atât de mult dorită, în sfârșit găsită.

S-a târât până la havuz, a băut pe săturate, a mai prins puteri, a căutat zadarnic un om cu care să vorbească (dar se aștepta la această absență – era confirmarea vechilor povestiri), apoi s-a dus la poartă, a încercat s-o deschidă.

Poarta a rămas închisă. A tras de ea, a zgâlțâit-o, a bătut în lemnul ei cât a putut, a încercat să răsucească cheile, să împingă zăvoarele masive: totul a fost în zadar. În loc să dispară ca un fum, așa cum povesteau călătorii, fortăreața de-o noapte părea, dimpotrivă, înfiptă solid în pământ și imposibil de părăsit.

Jonathan Marlowe s-a cățărat până în vârful zidurilor: dacă sărea, îl aștepta o moarte sigură. S-ar fi strivit de pământ. Meterezele păreau chiar nefiresc de înalte.

A căutat în toate cotloanele, în toate turnurile: așa spuneau, până de curând, povestitorii ambulanți. A trebuit să admită că fortăreața de o noapte se transformase, pentru el, în temniță pe viață. A înălțat rugăciuni, dar tot în zadar.

Cum a murit? Există mai multe versiuni. Unii spun că mâncarea găsită în fort s-a terminat rapid, iar alta n-a mai apărut. Foamea și setea au revenit, condamnându-l la o moarte în chinuri. Alții asigură că s-a aruncat de sus, de pe ziduri, zdrobindu-se de sol – iar în aceeași clipă fortăreața dispărea.

Oricum, doi ani mai târziu, scheletul lui a fost găsit într-un loc în care nimic nu trăda o construcție omenească. Insectele, păsările de pradă și rozătoarele deșertului mâncaseră, din trupul lui, tot ce putea fi mâncat. A fost recunoscut după o brățară din metal, gravată cu inițialele sale, și câteva bucăți din uniforma lui de ofițer britanic.

Sfârșitul poveștilor

MIEZUL POVEȘTILOR

Multe povești ne vorbesc despre povești, precum acest dialog sufist:

Cineva l-a mustrat într-o zi pe Bahandin Naqshband:

— Ne tot spui povești, dar nu ne deslușești tâlcul lor.

— Ce-ai spune, a răspuns povestitorul, dacă un negustor de fructe le-ar mânca sub ochii tăi și nu ți-ar pune în palmă decât coaja?

CARE ESTE TÂLCUL POVEȘTILOR?

Un om asculta poveștile spuse de un înțelept vestit și vedea că erau tălmăcite când într-un fel, când într-altul. S-a plâns: la ce bun să mai spui povești?

Povestașul i-a răspuns:

— Dar tocmai de asta sunt atât de prețioase! Ce însemnătate ai da tu unei cești pe care n-ai putea s-o umpli decât cu apă, ori unei farfurii din care n-ai putea mânca decât carne? Și încă ceva: în ceașcă și în farfurie nu încape oricât. Ce să spunem atunci despre limbă, care pare să ne dăruiască o hrană mult mai bogată și mai îmbelșugată?

A tăcut o clipă, apoi a adăugat:

— Întrebarea care se pune nu este: „Care e tâlcul poveștii? în câte feluri o pot înțelege? O pot tălmăci într-un singur fel?” întrebarea sună astfel: „Omul căruia îi spun povestea va învăța ceva din ceea ce îi spun?”

CE RĂMÂNE DUPĂ UITARE

În sfârșit, o poveste evreiască, din Polonia, sună după cum urmează.

Într-un orășel în care trăia o comunitate evreiască exista din cele mai vechi timpuri o ceremonie deosebită, care avea loc în pădure o dată la treizeci de ani. Un rabin bătrân, care cunoștea rânduiala, a împărtășit-o altui rabin.

Când a sosit timpul, acesta a însoțit un grup de credincioși în pădure, la locul hotărât, și a făcut ceea ce trebuia, după care toată lumea s-a întors acasă.

Au trecut anii. Când a venit din nou vremea ceremoniei, după treizeci de ani, rabinul murise și el. Cei trei-patru credincioși care mai rămăseseră în viață s-au dus în pădure însoțiți de câțiva neofiți și de alt rabin.

Ajunși în pădure, nu și-au putut aminti locul. „În poiana asta”, a spus unul. „Nici vorbă, a zis altul, e mult mai departe!” Au ales până la urmă un loc fără să fie siguri că era cel bun, au făcut ce trebuia după rânduieli și s-au întors acasă.

După treizeci de ani, nu mai erau în viață decât unii dintre neofiții de odinioară. Cu un nou rabin în frunte, s-au îndreptat spre pădure, însoțiți de câțiva tineri. De această dată, n-au recunoscut nici măcar o poiană. Totul se schimbase, totul se amesteca în mintea lor. Până și rânduiala ceremoniei li se părea

tulbure. Care rugăciune trebuia oare spusă mai întâi? Nu mai știau.

Au făcut cum s-au priceput mai bine și s-au întors acasă.

După alți treizeci de ani, un alt grup, având în frunte un alt rabin, s-a dus în pădure. Auziseră despre o ceremonie de mare însemnătate care avea loc demult în pădure. În ce zi? Nimeni nu mai știa. În ce loc și sub ce formă? Nu se putea spune.

Rabinul și credincioșii au rătăcit prin pădure timp de vreo două ceasuri, prin ploaie, fără să celebreze nici un fel de ceremonie, apoi s-au întors acasă și s-au adunat la sinagogă.

Unul dintre credincioși a spus, descurajat:

— Am uitat tot. Data viitoare nici n-ar trebui să ne mai ostenim să mergem în pădure.

— Așa este, a zis rabinul, am uitat toate amănuntele ceremoniei. Dar nu e totul pierdut. Avem totuși de ce să fim mulțumiți.

— Ce vrei să spui?

— Vom avea întotdeauna ceva de povestit.

Câteva repere pentru o bibliografie imposibilă

Prin definiție, în domeniul literaturii orale nu este posibilă nici o bibliografie. Aproape o treime din poveștile cuprinse în această carte mi-au fost spuse prin viu grai, și le mulțumesc tuturor celor care au făcut-o.

Celelalte sunt preluate din peste două mii de cărți, pe care nu e nici timpul și nici locul să le citez, cu atât mai mult cu cât apare cel puțin câte una nouă în fiecare lună. M-aș putea referi totuși la ceea ce publică edituri ca L'Harmattan, Phébus, Sindbad, Gallimard (colecția „Connaissance de l'Orient" și, de curând, „La Pleiade"), Hachette, Nathan...

Aș putea de asemenea aminti unele colecții importante, fără de care orice cercetare ar fi riscantă. Acestea au pregătit oarecum terenul. Pasiunea pentru culegerile de povești și de fabule nu este nouă. *Fabulele* lui Bidpai erau publicate încă din secolul al XV-lea, în incunabul. În secolul al XVIII-lea, *Le Cabinet des fées* cuprindea peste patruzeci de volume. Un secol mai târziu, găsim mai multe colecții, precum „Collection des contes et chansons populaires" la Editura Ernest Leroux, care sunt de neînlocuit pentru unele tradiții africane (peste treizeci de volume între 1880 și 1914).

În aceeași perioadă, Editura Maisonneuve a publicat peste șaizeci de volume intitulate *Litteratures populaires de toutes les nations,* care au cunoscut o ediție fotocopiată în anii *'6o,* la fel ca seria *Conteurs et Poetes de tous pays,* apărută la Fernand Nathan. Am consultat, de asemenea, peste treizeci de volume din publicațiile Institutului de etnologie, care sunt foarte valoroase.

În privința Africii, este indispensabilă consultarea seriei *Classiques africains,* apărută la editura Armand Colin, unde Amadou Hampaté-Bā a desfășurat o muncă uriașă. Mai trebuie consultate cărți publicate de editurile Khartala, Peeters, Stock, Présence africaine, L'Harmattan...

O serie interesantă cu privire la India a apărut în anii '30 la editura Chitra și a fost continuată de Maisonneuve. Se numește *Feuillets de l'Inde.* La ea se adaugă un mare număr de lucrări separate, dintre care primele au apărut în secolul al XVIII-lea (*Contes et Légendes indiennes,* traduse de Galland, în 1724), fiind editate și astăzi (*Océan des rivières de contes,* de Somadeva, „La Pleiade", NRF, 1997).

Alături de numeroasele ediții ale celor *O mie și una de nopți,* cartea lui Rene Basset *Contes et Légendes arabes,* apărută în trei volume la editura Maisonneuve în 1924, este punctul de plecare al oricărei cercetări în domeniul tradiției islamice, unde lucrările sunt de ordinul sutelor (editurile Desclée de Brouwer, Sindbad, Érasme, Le Rocher, Le Courrier du livre, Édisud, Fleuve et flamme, Phébus, Selaf etc.).

Cu privire la Franța, unde diversitatea este fără îndoială foarte mare, există multe lucrări specializate. Le putem recomanda pe cele semnate de Van Gennep și P. Sébillot *(Le Folklore de France,* 1904), precum și compilațiile lui Collin de Plancy, care a publicat în secolul al XIX-lea șaptesprezece volume de *Légendes.* Am găsit peste o mie de culegeri, în care povestirile se repetau de multe ori. Oricum, cele treisprezece volume care alcătuiesc *Le Trésor des contes,* publicate de Henri Pourrat la NRF, trebuie neapărat cunoscute.

Am consultat de asemenea cam o sută de lucrări în limba engleză, mai ales pentru poveștile indienilor din America de Nord. Pentru America Latină, a trebuit să recurg la lucrări în spaniolă și portugheză. Poveștile japoneze, chinezești, cambodgiene și vietnameze sunt destul de bogat reprezentate

în lucrările în limba franceză apărute la edituri precum Aubier, Picquier, POF, Gallimard, PAF, Albin Michel…).

Așa cum am afirmat în introducere, nu am retranscris niciodată exact vreuna din povești. Am preferat să caut o linie comună pentru toate. Cum spune un proverb indian, „umbrela este a ta, dar ploaia e a tuturor”.

J.-C. C.